Załącznik
do Uchwały nr …./…./21
Rady Gminy Dobromierz
z dnia … października 2021r.

AKTUALIZACJA PLANU URZĄDZENIOWO-ROLNEGO GMINY DOBROMIERZ

DBGiTR

Wrocław 2019

DOLNOŚLĄSKIE BIURO GEODEZJI I TERENÓW ROLNYCH WE WROCŁAWIU
ul. Marszałka J. Piłsudskiego 15/17, 50-044 Wrocław
tel. 71 345 99 55, 71 342 99 33
e-mail: sekretariat@dbgitr.pl
www.dbgitr.pl

Opracowano na wniosek Wydziału Geodezji i Kartografii
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego

Autor:

Aleksandra Wodzicka

Nadzór merytoryczny:

Lesław Wołcz
Krzysztof Goleniowski

Prawa autorskie zastrzeżone

Wykorzystanie niniejszego opracowania dla potrzeb planistycznych, w zakresie wynikającym z przepisów autorskich, dozwolone pod warunkiem podania źródła. Wykorzystanie w celach komercyjnych wymaga uprzedniej pisemnej zgody autora.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 5

I. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO 7

1. CHARAKTERYSTYKA GMINY 7

1.1. Położenie administracyjne i geograficzne 7

1.2. Warunki klimatyczne 11

1.3. Budowa geologiczna i surowce naturalne 11

1.4. Warunki wodne 13

1.5. Charakterystyka gleb 16

1.6. Zagrożenie erozją 21

1.7. Formy ochrony przyrody oraz obiekty zabytkowe 23

2. STAN I OCENA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 30

2.1. Struktura użytkowania gruntów 30

2.2. Struktura użytków rolnych 32

2.3. Zmiany w sposobie użytkowania gruntów 34

2.4. Struktura władania gruntami 44

2.5. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych 49

2.6. Grunty dzierżawione 52

2.7. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach w grupach obszarowych 55

3. STAN I OCENA INFRASTRUKTURY ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 60

3.1. Wody płynące wraz z urządzeniami związanymi z nimi funkcjonalnie 60

3.2. Urządzenia melioracji wodnych 64

3.3. Drogi transportu rolnego 67

4. STAN I OCENA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, SPOŁECZNEJ I TURYSTYCZNEJ 75

4.1. Infrastruktura techniczna 75

4.2. Infrastruktura społeczna 76

4.3. Infrastruktura turystyczna 77

5. INWESTYCJE ISTNIEJĄCE ORAZ PLANOWANE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW WYNIKAJĄCE Z OPRACOWAŃ PLANISTYCZNYCH 83

6. WNIOSKI 86

II. USTALENIA AKTUALIZACJI PLANU URZĄDZENIOWO-ROLNEGO 92

7. POPRAWA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 92

7.1. Zagospodarowanie gruntów odłogowanych 92

7.2. Rekultywacja nieużytków i byłych użytków kopalnych 95

7.3. Zabiegi przeciwerozyjne oraz ochrona gruntów rolnych 95

7.4. Scalenie gruntów 97

8. POPRAWA INFRASTRUKTURY ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ 101

8.1. Wody płynące wraz z urządzeniami związanymi z nimi funkcjonalnie 101

8.2. Urządzenia melioracji wodnych 101

8.3. Kształtowanie sieci dróg transportu rolnego 105

9. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU 109

9.1. Zalesienia gruntów 109

9.2. Planowane zadrzewienia 114

9.3. Planowane formy ochrony krajobrazu 116

10. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ I TURYSTYCZNEJ 121

10.1. Potrzeby w zakresie odnowy wsi wskazane przez Gminę 121

10.2. Kształtowanie infrastruktury turystycznej 124

11. STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE URZĄDZENIOWO-ROLNE 128

12. PODSUMOWANIE 131

WYKAZ TABEL 134

WYKAZ RYSUNKÓW 134

SPIS FOTOGRAFII 135

WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH I AKTÓW PRAWNYCH 137

WPROWADZENIE

Aktualizacja planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz wykonana została na wniosek Wydziału Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego i finansowana jest ze środków pochodzących z dochodów budżetu Województwa Dolnośląskiego.

Celem opracowania jest zaktualizowanie danych zawartych w Planie urządzeniowo-rolnym gminy Dobromierz opracowanym w 2006 r., zarówno w części analitycznej jak i projektowej tego dokumentu.

Źródłem danych wykorzystanych przy tworzeniu aktualizacji były przede wszystkim:

- inwentaryzacja terenowa wykonana w listopadzie 2018 r.,
- ewidencja gruntów i budynków, stan na listopad 2018 r.,
- opracowania planistyczne dla gminy: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020,
- Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego,
- dane udostępnione przez: Urząd Gminy Dobromierz, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa we Wrocławiu, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Starostwo Powiatowe w Świdnicy, Wydział Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego – BDOT 10k,
- Plan urządzeniowo-rolny gminy Dobromierz z 2006 r.

Część planowanych przedsięwzięć i ustaleń została przeniesiona z innych opracowań sporządzonych dla gminy. Dotyczy to przede wszystkim: planowanych inwestycji, terenów udokumentowanych złóż surowców naturalnych, istniejących obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody.

W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz analizie poddano zagadnienia zawarte w poprzednim planie urządzeniowo-rolnym, które mają bezpośredni wpływ na przestrzeń rolniczą. Odstąpiono od analizy zagadnień takich jak demografia gminy i struktura bezrobocia, ze względu na szybką dezaktualizację tych danych oraz brak ich bezpośredniego wpływu na zakres wskazywanych w opracowaniu prac urządzeniowo rolnych.

Aktualizacja planu urządzeniowo-rolnego jest dokumentem, który rozwija cele i zadania określone w Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego i wspólnie z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego określa kierunki rozwoju gminy. Zawiera zagadnienia w szczególności związane z rolnictwem, turystyką, rekreacją i ochroną środowiska naturalnego. W opracowaniu zawarta jest analiza stanu istniejącego rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz określone są potrzeby przeprowadzania prac urządzeniowo-rolnych, których realizacja przyczyni się do zwiększania efektywności produkcji rolnej i leśnej. Wskazane są również możliwości zachowania i ochrony walorów przyrodniczo-kulturowych. Aktualizacja planu urządzeniowo-rolnego gminy zawiera opis najważniejszych problemów dotyczących przestrzeni rolniczej oraz propozycje ich rozwiązania. Realizacja prac wskazanych w opracowaniu uzależniona jest od ich finansowania ze środków własnych Gminy lub pozyskanych ze źródeł zewnętrznych.

Efektem końcowym Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz jest dokument złożony z 2 części: analizy stanu istniejącego oraz części projektowej. Zagadnienia przedstawione są w formie tekstowej, graficznej i tabelarycznej. Załącznikiem do opracowania jest mapa przedstawiająca wszystkie ustalenia tego dokumentu. Ponadto wyniki opracowania będą prezentowane na platformie Geoportal Dolny Śląsk przygotowanej przez Wydział Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Zawarte w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz ustalenia i wskazane prace urządzeniowo-rolne mogą być pomocne przy tworzeniu własnych opracowań programowych, planistycznych i projektowych. Ponadto dokument może być pomocny przy ubieganiu się o dotacje celowe z budżetu województwa dolnośląskiego.

I. ANALIZA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. CHARAKTERYSTYKA GMINY DOBROMIERZ

1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Dobromierz położona jest w województwie dolnośląskim, w zachodniej części powiatu świdnickiego. Zajmuje powierzchnię 8 594,05 ha. Administracyjnie od północy sąsiaduje z gminą Mściwojów, od zachodu z gminami Paszowice i Bolków (powiat jaworski), od południa z gminą Stare Bogaczowice (powiat wałbrzyski), od południowego wschodu z miastem Świebodzice, a od wschodu z gminą Strzegom (powiat świdnicki).

Jest to gmina wiejska, której układ osadniczy tworzy 16 miejscowości, w tym 12 wsi sołeckich i 4 przysiółki (12 obrębów geodezyjnych): Dobromierz wraz z przysiółkami Serwinów i Bronówek, Borów, Bronów, Czernica, Dzierzków, Gniewków, Jaskulin, Jugowa, Kłaczyna z przysiółkiem Celów, Pietrzyków, Roztoka, Szymanów z przysiółkiem Siodłkowice.

Główny układ komunikacyjny stanowią drogi publiczne następujących kategorii:

- *droga ekspresowa S3,* o docelowej relacji *Świnoujście – Zielona Góra – Lubawka;*
- *droga krajowa nr 5,* relacji *Grudziądz – Poznań – Wrocław – Lubawka;*
- *droga krajowa nr 34,* relacji Dobromierz –Świebodzice;
- droga wojewódzka nr 375, relacji Dobromierz – Wałbrzych;
- *droga powiatowa nr* 2794D, relacji Jawor – Dzierzków – Roztoka – Jugowa – DK 5;
- *droga powiatowa nr* 2795D, relacji Bolkowice– Gniewków;
- *droga powiatowa nr* 2793D, relacji Wiadrów – Kłaczyna – Bronów – Dobromierz;
- *droga powiatowa nr* 2916D, relacji Jugowa – Serwinów;
- *droga powiatowa nr* 2883D, relacji Bolków – Kłaczyna – Roztoka – Strzegom;
- *droga powiatowa nr* 2919D, relacji Szymanów – Olszany – Stanowice;
- *droga powiatowa nr* 2921D, relacji Kłaczyna – Jugowa – Strzegom;
- *droga powiatowa nr* 2924D, relacji Borów – Kostrza.

Przez gminę Dobromierz przebiegają również dwie linie kolejowe: linia nr 302 relacji Malczyce – Strzegom – Bolków – Marciszów oraz linia nr 331 relacji Jawor – Roztoka. Linia kolejowa nr 302 jest obecnie nieczynna i zdemontowana. Natomiast linia nr 331 jest przejezdna jedynie na odcinku Jawor – Borów i używana do wywozu surowców skalnych z kamieniołomów.

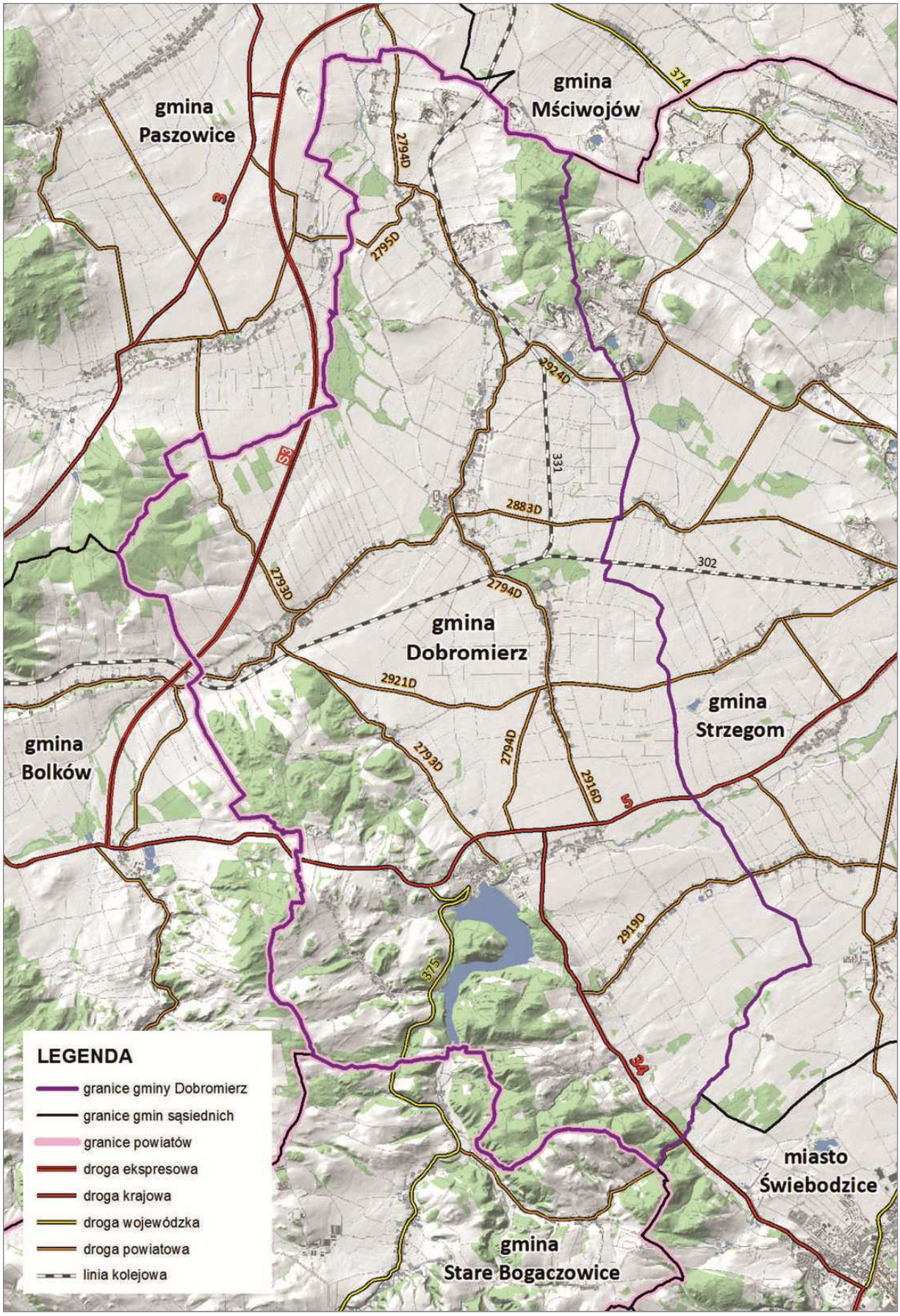

Rys. 1. Położenie administracyjne i sieć komunikacyjna gminy

Fot. 1. Droga ekspresowa S3 oraz wiadukt w ciągu drogi powiatowej nr 2793D w obrębie Kłaczyna

Według systemu regionalizacji fizycznogeograficznej w układzie dziesiętnym [Kondracki J.] przeważający obszar gminy Dobromierz należy do megaregionu Pozaalpejska Europa Środkowa i wchodzącej w jego skład prowincji Masyw Czeski, dzielącej się na dwa makroregiony: Przedgórze Sudeckie, który dzieli się na mezoregiony: Obniżenie Podsudeckie i Wzgórza Strzegomskie oraz makroregion Pogórze Zachodniosudeckie z mezoregionem Pogórze Wałbrzyskie.

Obszar gminy Dobromierz charakteryzuje zróżnicowana rzeźba terenu. Część środkowa, północna i wschodnia, stanowiąca fragment Obniżenia Podsudeckiego, jest równinna, płaska i charakteryzuje się rolniczym krajobrazem. Natomiast część południowo-zachodnia, położona na Pogórzu Wałbrzyskim jest pagórkowata, bardziej leśna i charakteryzuje się wyższymi walorami krajobrazowymi oraz atrakcyjnymi panoramami widokowymi. W północno-zachodniej części gminy, w obrębach Dzierzków, Gniewków i Borów, występują pojedyncze wzniesienia Wzgórz Strzegomskich. Maksymalne deniwelacje terenu wynoszą około 223 m. Jest to różnica wysokości pomiędzy najwyższym punktem gminy, na wzgórzu Gołaźnia, o wysokości 426,0 m n.p.m., zlokalizowanym w południowej części obrębu Jaskulin, a obniżeniem terenu w dolinie rzeki Nysy Szalonej, w obrębie Czernica, w miejscu, w którym przebiega północna granica gminy, o rzędnej wysokości 203,0 m n.p.m.

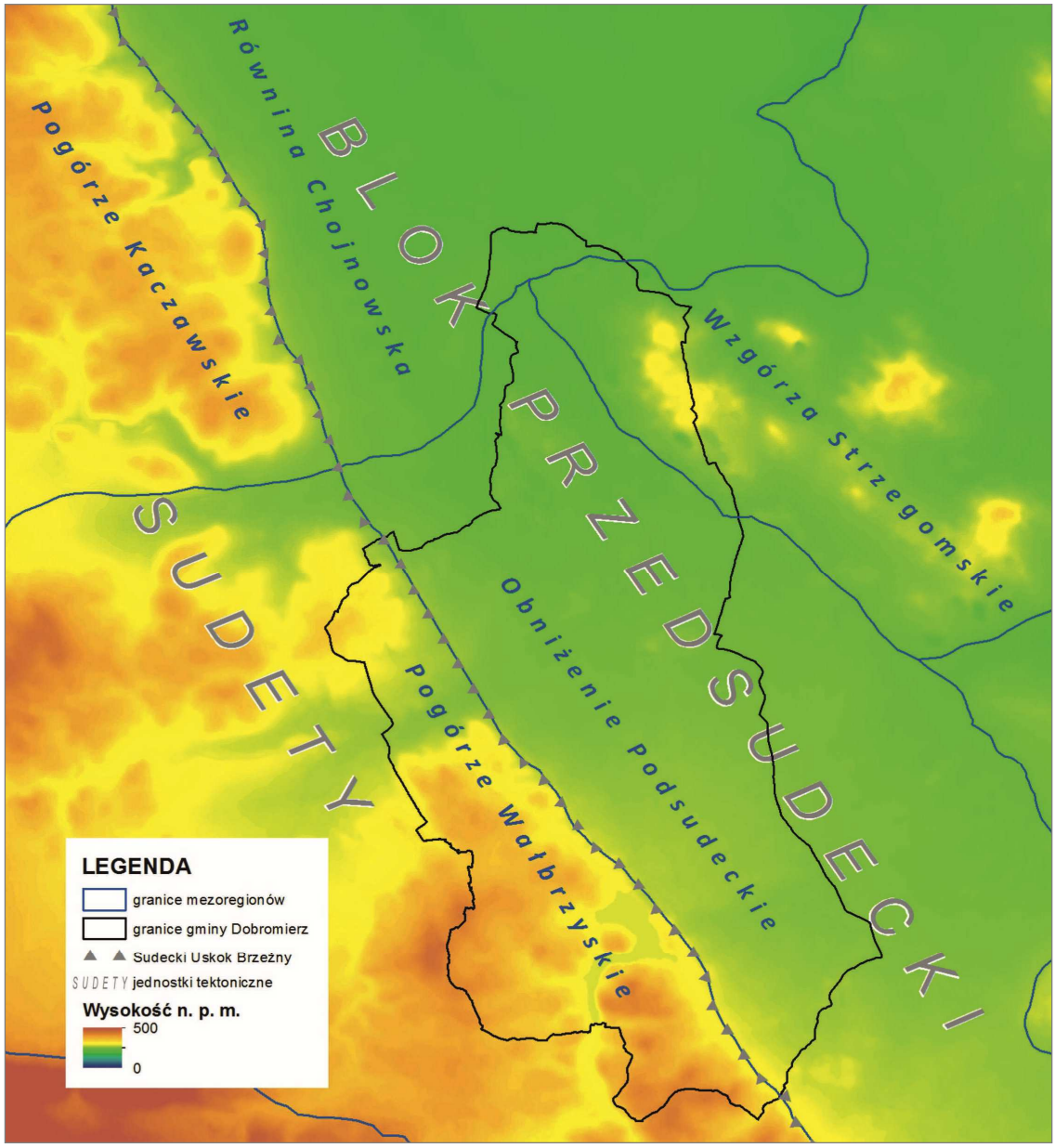

Rys. 2. Położenie geograficzne i rzeźba terenu gminy

Fot. 2. Równinny charakter krajobrazu środkowej części gminy

Fot. 3. Widok na wzgórza w południowej części gminy

1.2. Warunki klimatyczne

Gmina Dobromierz położona jest w strefie klimatu umiarkowanego o charakterze podgórskim. Średnia temperatura w ciągu roku wynosi 7,0 – 8,5°C, a roczna suma opadów waha się od 600 do 800 mm. Maksimum opadów przypada na lipiec, minimum na luty-marzec. Okres utrzymywania się pokrywy śnieżnej to 40 – 45 dni w roku, a jej średnia grubość wynosi 15 – 20 cm. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, a najzimniejszym styczeń. Dominującym kierunkiem wiatru jest południowo-zachodni. Średnia prędkość wiatru wynosi 5,0 m/s.

1.3. Budowa geologiczna i surowce naturalne

Gmina Dobromierz położona jest w obrębie dwóch jednostek tektonicznych Bloku Przedsudeckiego oraz Sudetów rozdzielonych tzw. Sudeckim Uskokiem Brzeżnym. Takie położenie sprawia, że jej budowa geologiczna jest zróżnicowana. Większą część powierzchni gminy zajmują utwory czwartorzędowe występujące w środkowej i wschodniej części obszaru. Pochodzą one ze zlodowacenia bałtyckiego i środkowo-polskiego. Są to przede wszystkim piaski i żwiry moren czołowych, gliny zwałowe oraz piaski i żwiry fluwioglacjalne. W dolinach rzecznych występują osady eluwialne w postaci stożków napływowych zbudowanych ze żwirów, piasków i mułów. Wzniesienia Pogórza Wałbrzyskiego w południowo-zachodniej części gminy budują zmetamorfizowane skały pochodzenia paleozoicznego takie jak zlepieńce i łupki zlepieńcowe. Natomiast Wzgórza Strzegomskie, położone w północno-wschodniej części gminy, zbudowane są ze skał krystalicznych i metamorficznych oraz młodopaleozoicznej intruzji granitowej, stanowiącej najważniejsze bogactwo naturalne tego terenu. Jest to granit drobnoziarnisty, łatwy w eksploatacji i obróbce. Występuje i jest wydobywany w obrębach Czernica, Gniewków, Dzierzków i Borów. Ponadto w środkowej części gminy zlokalizowane są dwa udokumentowane pokłady surowca kaolinowego oraz jedno złoże kruszywa naturalnego, które aktualnie nie są wydobywane.

Fot. 4. Widok na kopalnię w obrębie Gniewków

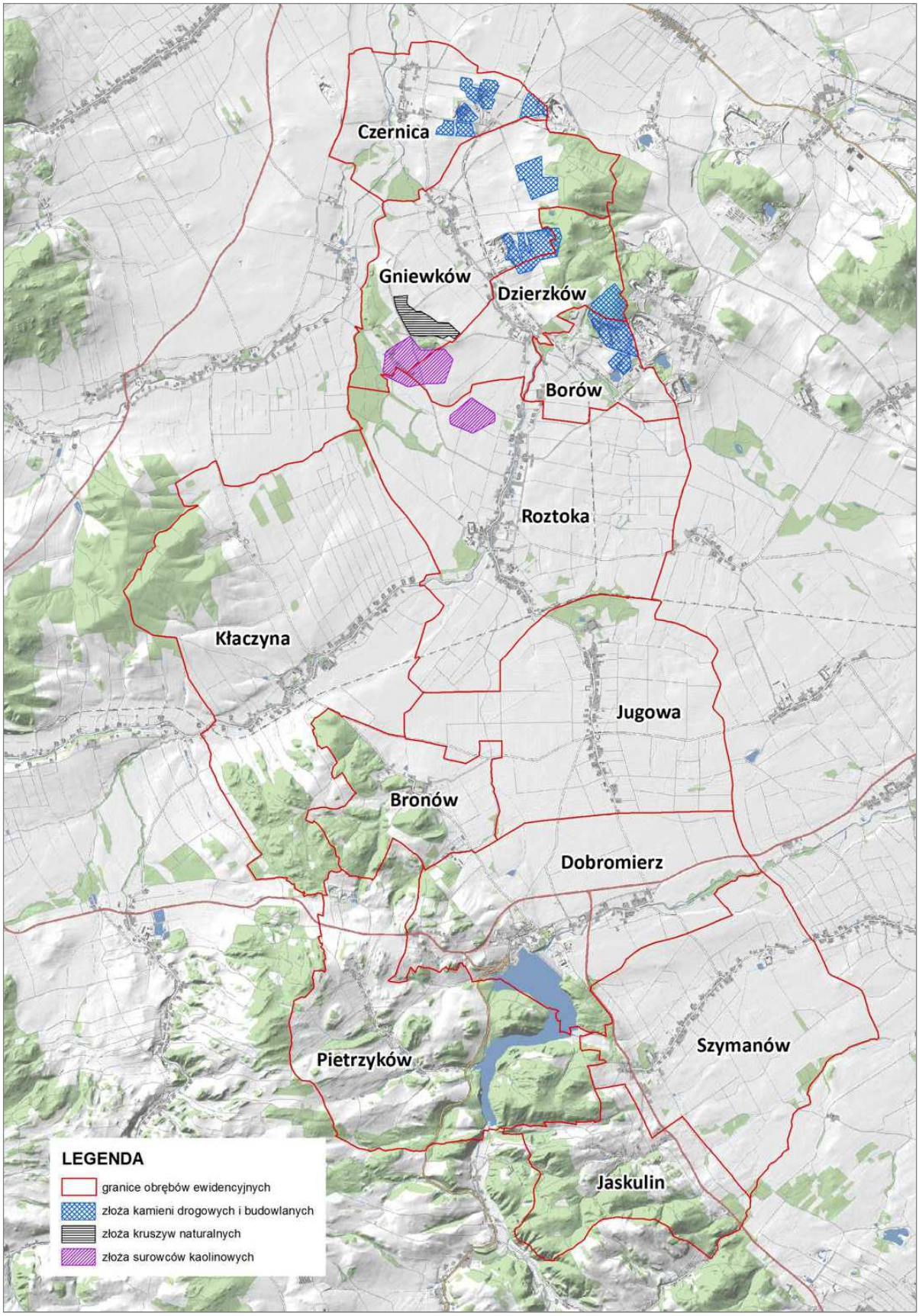

Rys. 3. Surowce naturalne na terenie gminy

1.4. Warunki wodne

Gmina Dobromierz leży w dorzeczach Bystrzycy i Kaczawy (cieki II rzędu, lewe dopływy Odry). Dwie podstawowe rzeki przepływające przez obszar gminy to Nysa Szalona i Strzegomka, które należą do cieków III rzędu. Ponadto przez gminę przepływają mniejsze cieki IV rzędu takie jak: Nysa Mała, Łężek, Parowa, Rogacz, Szymanowski Potok, Potok Pietrzyków oraz Olszański Potok, Rysunek 4.

Nysa Szalona przepływająca przez większość terenu gminy stanowi prawobrzeżny dopływ Kaczawy. Całkowita długość rzeki wynosi 51 km, z czego 13 km na terenie gminy Dobromierz. Rzeka Strzegomka jest lewobrzeżnym, najdłuższym dopływem Bystrzycy. Jej całkowita długość wynosi 79 km, z czego 7 km na terenie gminy Dobromierz. Obie rzeki mają swoje źródła na obszarze Pogórza Wałbrzyskiego, w związku z tym charakteryzują się szerokim zakresem zmienności przepływu. W okresie długotrwałych opadów stan ich wód szybko się podnosi, grożąc tym samym zalewami powodziowymi gruntów rolnych i obszarów zabudowanych. Wzdłuż obu tych rzek występują tereny zalewu wód powodziowych Q1% (raz na 100 lat), Rysunek 4.

W przełomowym odcinku rzeki Strzegomki w 1986 roku został utworzony zbiornik retencyjny Dobromierz o całkowitej pojemności 11,35 mln m³. Pełni on funkcję przeciwpowodziową oraz rezerwuaru wody pitnej dla pobliskich miejscowości.

Grunty pod wodami łącznie zajmują 212,84 ha, w tym 162,90 ha to grunty pod wodami płynącymi, a 3,83 ha grunty pod wodami stojącymi. Największe powierzchnie pod wodami odnotowuje się w Dobromierzu i Pietrzykowie z uwagi na sztuczny zbiornik retencyjny. Rowy zajmują 46,11 ha, z czego 13,14 ha położonych jest w samym Szymanowie.

Fot. 5. Nysa Szalona przepływająca przez Roztokę

Fot. 6. Rzeka Strzegomka w obrębie Dobromierz

Fot. 7. Zapora i zbiornik retencyjny na Strzegomce

Fot. 8. Potok Szymanowski w obrębie Szymanów

Fot. 9. Olszański Potok w Jaskulinie

Fot. 10. Ciek naturalny Parowa w obrębie Borów

Grunty pod wodami

Tabela 1

Lp.	Obręb	Powierzchnia obrębu	Grunty pod wodami (udział w powierzchni obrębu)							
			rowy		wody płynące		wody stojące		RAZEM	
		ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
1.	Borów	199,64	0,82	0,4	1,24	0,6	-	-	**2,06**	**1,0**
2.	Bronów	365,48	3,14	0,9	-	-	0,25	0,1	**3,39**	**0,9**
3.	Czernica	368,52	2,48	0,7	5,41	1,5	0,30	0,1	**8,19**	**2,2**
4.	Dobromierz	856,70	1,39	0,2	67,34	7,9	0,15	0,1	**68,88**	**8,0**
5.	Dzierzków	327,37	0,46	0,1	4,25	1,3	0,21	0,1	**4,92**	**1,5**
6.	Gniewków	624,64	1,65	0,3	2,73	0,4	-	-	**4,38**	**0,7**
7.	Jaskulin	431,64	1,78	0,4	-	-	-	-	**1,78**	**0,4**
8.	Jugowa	910,43	4,23	0,5	0,28	0,1	0,68	0,1	**5,19**	**0,6**
9.	Kłaczyna	1464,42	5,35	0,4	12,32	0,8	-	-	**17,67**	**1,2**
10.	Pietrzyków	962,32	3,90	0,4	56,17	5,8	1,79	0,2	**61,87**	**6,4**
11.	Roztoka	1172,09	7,76	0,7	11,39	1,0	0,25	0,1	**19,40**	**1,7**
12.	Szymanów	910,79	13,14	1,4	1,77	0,2	0,20	0,1	**15,11**	**1,7**
Ogółem		**8594,05**	**46,11**	**0,5**	**162,90**	**1,9**	**3,83**	**0,1**	**212,84**	**2,5**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

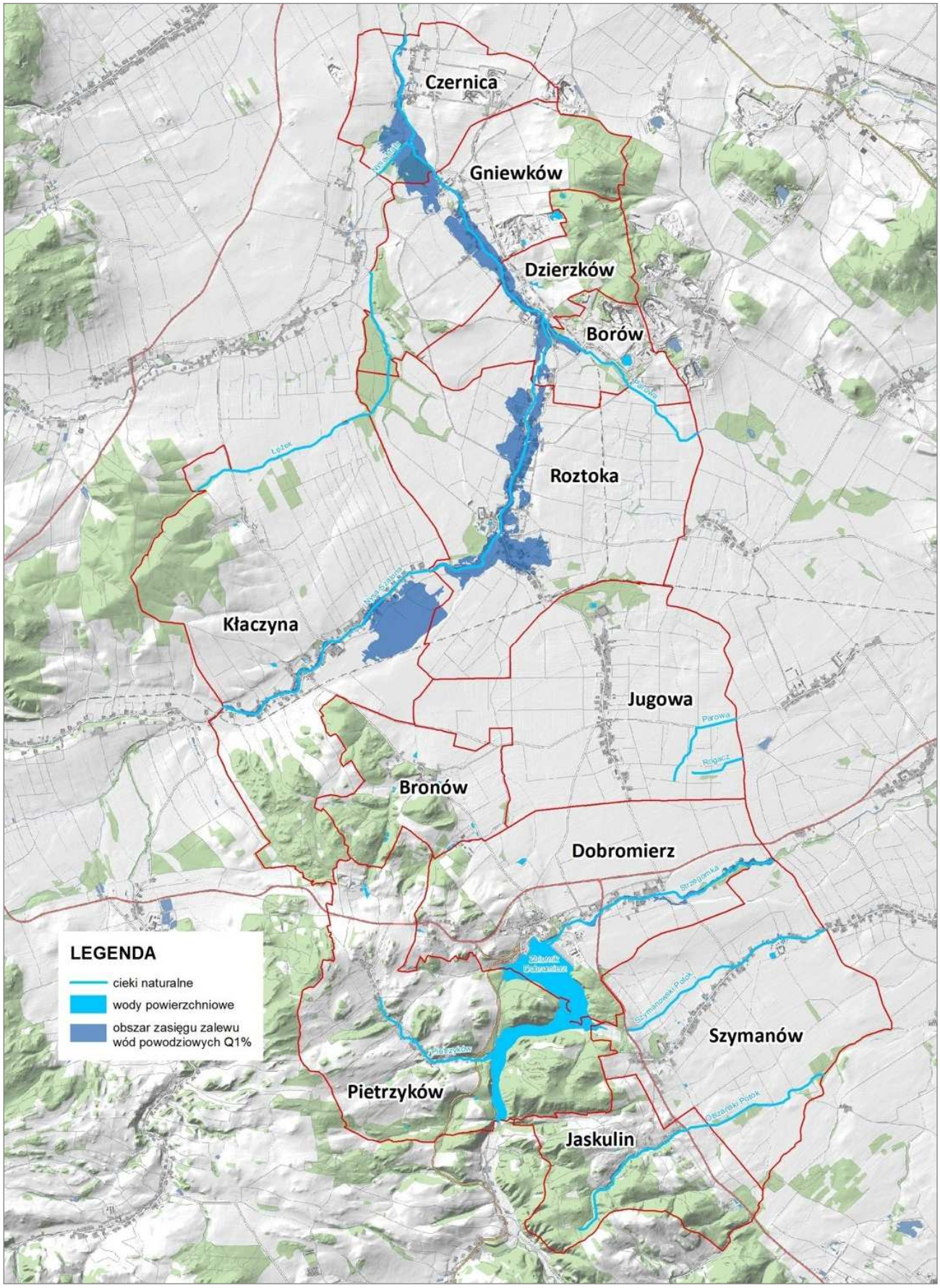

Rys. 4. Warunki wodne w gminie

1.5. Charakterystyka gleb

Analiza mapy glebowo-rolniczej z 2010 r. wykazała, iż wśród gleb występujących na terenie gminy Dobromierz przeważają gleby bielicowe i pseudobielicowe. Ich powierzchnia zajmuje 3883,49 ha i występują one we wszystkich obrębach, poza Pietrzykowem, Rysunek 6. Są to ubogie gleby wytworzone z utworów pyłowych (piaski) i glin. Charakteryzują się bardzo kwaśnym odczynem oraz małą zawartością próchnicy. Następne pod względem zajmowanej powierzchni są mady, które zajmują obszar 1227,80 ha. Są to żyzne gleby, które wytworzyły się w wyniku akumulacji wód rzecznych, a ich największe powierzchnie na terenie gminy występują wzdłuż Nysy Szalonej oraz Strzegomki. Trzecim z kolei pod względem areału typem gleb są gleby brunatne wyługowane i brunatne kwaśne, zajmujące powierzchnię 1021,11 ha. Również gleby brunatne właściwe zajmują znaczne tereny – 884,82 ha. Większość gleb brunatnych występuje w południowo-zachodniej części gminy. Pozostałe typy gleb występujące na terenie gminy Dobromierz to: czarne ziemie zdegradowane i gleby szare (39,14 ha), gleby murszowo-mineralne i murszowate (20,30 ha), czarnoziemy właściwe (6,97 ha) i gleby glejowe (2,24 ha).

Obszar gminy charakteryzuje się glebami dobrej jakości. Świadczy o tym wskaźnik bonitacji gleb, który dla gruntów ornych i użytków zielonych wynosi 62 pkt./ha w skali 100-punktowej, Tabela 2. Najlepsza jakość gleb występuje w obrębach: Czernica, Dzierzków, Roztoka i Borów, gdzie wskaźnik bonitacji gleb przekracza 70 pkt./ha, Rys. 5. Słaba jakość gleb występuje w obrębach położonych w południowo-zachodniej części gminy (Pietrzyków i Jaskulin). Wśród użytków zielonych najwyższy wskaźnik bonitacji odnotowano w Gniewkowie – 69 pkt./ha, a najniższy w Pietrzykowie – 33 pkt./ha.

Wskaźnik bonitacji gleb

Tabela 2

Lp.	Obręb	Wskaźnik bonitacji gleb:			Jakość gleb
		dla gruntów ornych	dla użytków zielonych	Razem dla GO i UZ	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
1.	Borów	73	57	**70**	dobra
2.	Bronów	51	43	**50**	dobra
3.	Czernica	81	65	**80**	bardzo dobra
4.	Dobromierz	51	37	**50**	dobra
5.	Dzierzków	76	53	**75**	dobra
6.	Gniewków	66	69	**67**	dobra
7.	Jaskulin	36	36	**36**	słaba
8.	Jugowa	61	58	**61**	dobra
9.	Kłaczyna	63	52	**62**	dobra
10.	Pietrzyków	39	33	**38**	słaba
11.	Roztoka	74	67	**73**	dobra
12.	Szymanów	66	63	**66**	dobra
Ogółem		**63**	**52**	**62**	**dobra**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

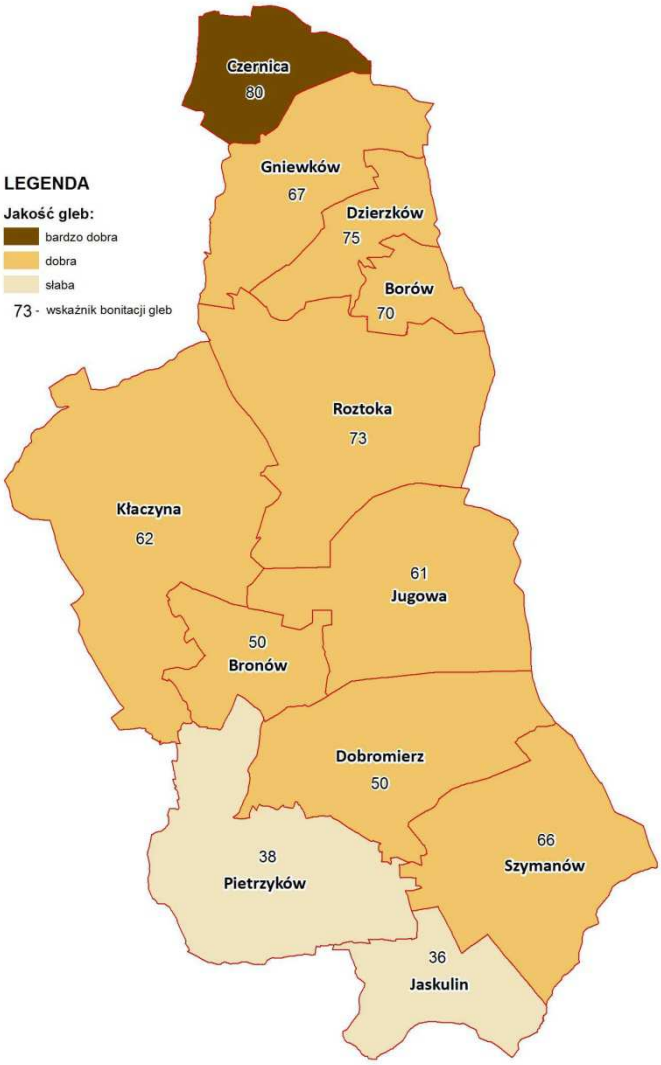

Rys. 5. Jakość gleb na terenie gminy

W gleboznawczej klasyfikacji gruntów ornych dominuje klasa IVa, która występuje na powierzchni 1564,56 ha i stanowi 28,6% całkowitej powierzchni gruntów ornych w gminie, Tabela 3. Największe powierzchnie gruntów ornych tej klasy odnotowano w obrębie Kłaczyna (342,79 ha). Znaczne obszary zajmują również grunty orne klasy IIIb – 1403,54 ha (tj. 25,6%) oraz klasy IIIa – 1083,40 ha (tj. 19,8%). Najmniejszy udział w klasyfikacji gruntów ornych gminy zajmują grunty klasy I, zajmujące powierzchnię 37,99 ha (tj. 0,7%) i występujące w obrębach Czernica i Roztoka.

W gleboznawczej klasyfikacji użytków zielonych dominuje klasa III, która zajmuje 252,47 ha i stanowi 41,5% wśród wszystkich użytków zielonych w gminie. Znaczną powierzchnię zajmuje również klasa IV (175,04 ha), a jej udział w całkowitej powierzchni użytków zielonych wynosi 28,7%. Najmniej jest łąk i pastwisk klasy VI, które zajmują powierzchnię 29,29 ha (tj. 4,8%).

Część gminy Dobromierz została zaliczona do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania czyli terenów, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne. Dlatego w celu

ich zrekompensowania przewidziana jest pomoc finansowa jako dopłaty wyrównawcze, które mają na celu zapewnienie ciągłości rolniczego użytkowania ziemi, a tym samym utrzymanie żywotności obszarów wiejskich, zachowanie walorów krajobrazowych, promocję rolnictwa przyjaznego dla środowiska oraz zapobieganie wyludnieniu. Według Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, dwa obręby gminy Pietrzyków i Jaskulin zaliczone są do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Zgodnie z Rozporządzeniem na terenie gminy występują dwa typy obszarów ONW. Do typu specyficznego strefy I zaliczono obręb Jaskulin, a do typu specyficznego strefy II Pietrzyków.

Fot. 11. Grunty orne w obrębie Dzierzków

Fot. 12. Pole uprawne w obrębie Szymanów

Fot. 13. Grunty orne w obrębie Jugowa

Fot. 14. Grunty orne w obrębie Dobromierz

Gleboznawcza klasyfikacja użytków rolnych

Tabela 3

Lp.	Obręb	Jedn.	Grunty orne									Użytki zielone					
			I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	Łącznie	II	III	IV	V	VI	Łącznie
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*
1.	Borów	ha	-	30,04	29,65	3,72	10,35	5,35	10,22	2,04	**91,37**	6,79	5,97	4,22	5,35	0,15	**22,49**
		%	-	32,9	32,4	4,1	11,3	5,9	11,2	2,2	100,0	30,2	26,6	18,8	23,8	0,7	100,0
2.	Bronów	ha	-	-	4,45	13,05	82,63	40,54	13,96	6,98	**161,61**	-	2,05	15,82	3,95	0,75	**22,56**
		%	-	-	2,8	8,1	51,1	25,1	8,6	4,3	100,0	-	9,1	70,1	17,5	3,3	100,0
3.	Czernica	ha	6,70	74,96	130,29	15,58	38,92	-	1,63	-	**268,07**	3,60	7,63	2,10	0,28	-	**13,61**
		%	2,5	28,0	48,6	5,8	14,5	-	0,6	-	100,0	26,5	56,1	15,4	2,1	-	100,0
4.	Dobromierz	ha	-	-	13,70	64,55	249,87	178,10	58,02	11,48	**575,73**	-	12,79	15,06	15,41	15,00	**58,26**
		%	-	-	2,4	11,2	43,4	30,9	10,1	2,0	100,0	-	21,9	25,9	26,5	25,7	100,0
5.	Dzierzków	ha	-	53,38	58,18	17,60	30,64	8,69	5,54	1,11	**175,15**	0,44	4,11	0,97	2,10	-	**7,62**
		%	-	30,5	33,2	10,0	17,5	5,0	3,2	0,6	100,0	5,8	53,9	12,7	27,6	-	100,0
6.	Gniewków	ha	-	15,36	126,35	94,61	80,29	10,50	43,01	4,83	**374,95**	11,57	19,53	1,97	-	0,16	**33,23**
		%	-	4,1	33,7	25,2	21,4	2,8	11,5	1,3	100,0	34,8	58,8	5,9	-	0,5	100,0
7.	Jaskulin	ha	-	-	-	4,24	16,47	30,28	28,57	29,07	**108,63**	-	5,10	25,76	30,13	6,05	**67,04**
		%	-	-	-	3,9	15,2	27,9	26,3	26,8	100,0	-	7,6	38,4	44,9	9,0	100,0
8.	Jugowa	ha	-	-	114,30	268,44	234,66	122,86	43,29	-	**783,55**	-	17,84	6,09	0,57	0,79	**25,30**
		%	-	-	14,6	34,3	29,9	15,7	5,5	-	100,0	-	70,5	24,1	2,3	3,1	100,0
9.	Kłaczyna	ha	-	9,30	150,62	295,77	342,79	89,31	46,46	1,95	**936,21**	-	34,15	46,28	3,49	0,21	**84,13**
		%	-	1,0	16,1	31,6	36,6	9,5	5,0	0,2	100,0	-	40,6	55,0	4,1	0,2	100,0
10.	Pietrzyków	ha	-	-	2,17	23,73	73,32	99,01	174,55	43,89	**416,67**	-	1,16	42,42	42,08	17,35	**103,01**
		%	-	-	0,5	5,7	17,6	23,8	41,9	10,5	100,0	-	1,1	41,2	40,9	16,8	100,0
11.	Roztoka	ha	31,29	38,99	297,35	329,32	132,49	16,03	3,56	-	**849,02**	25,95	94,66	8,39	0,34	-	**129,34**
		%	3,7	4,6	35,0	38,8	15,6	1,9	0,4	-	100,0	20,1	73,2	6,5	0,3	-	100,0
12.	Szymanów	ha	-	-	156,34	272,94	272,13	22,19	11,84	-	**735,44**	-	47,48	5,96	-	-	**53,44**
		%	-	-	21,3	37,1	37,0	3,0	1,6	-	100,0	-	88,8	11,2	-	-	100,0
Ogółem		ha	**37,99**	**222,04**	**1083,40**	**1403,54**	**1564,56**	**622,86**	**440,66**	**101,35**	**5476,39**	**48,36**	**252,47**	**175,04**	**103,70**	**29,29**	**608,86**
		%	**0,7**	**4,1**	**19,8**	**25,6**	**28,6**	**11,4**	**8,0**	**1,9**	**100,0**	**7,9**	**41,5**	**28,7**	**17,0**	**4,8**	**100,0**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

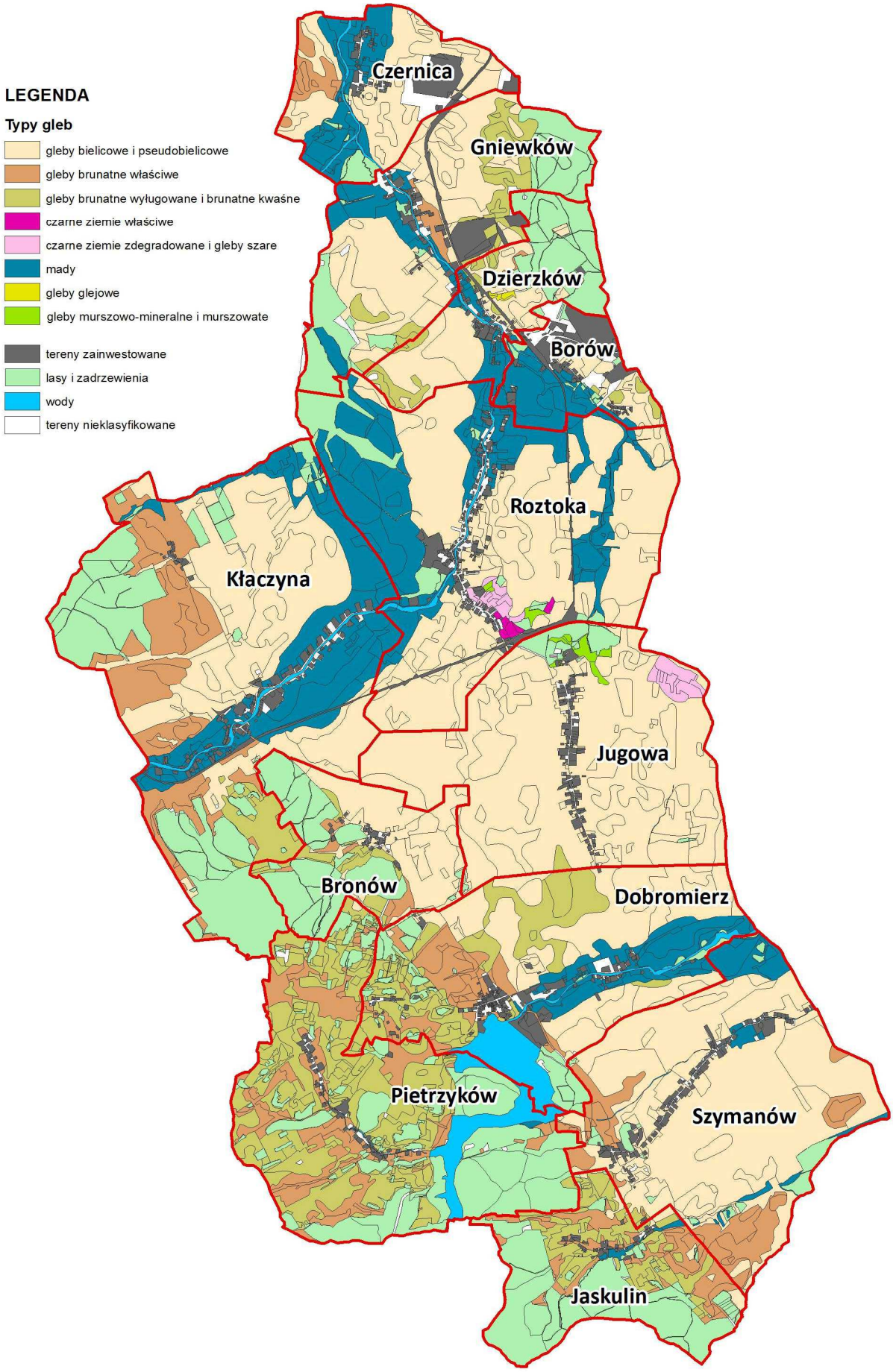

Rys. 6. Typy gleb w gminie

1.6. Zagrożenie erozją

Obok zagrożeń antropogenicznych na terenie gminy Dobromierz występują także naturalne zagrożenia gleb takie jak erozja wietrzna i wodna.

Według danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego gleby na omawianym obszarze są w większości słabo podatne na erozję wodną. Gleby silnie zagrożone wymywaniem występują na niewielkich powierzchniach w południowo-zachodniej i północno-wschodniej części gminy, Rysunek 7.

Erozja wietrzna występuje w rejonach o bogatej rzeźbie terenu, na wzgórzach i stokach o większym nachyleniu zboczy. Na terenie gminy Dobromierz silne zagrożenie erozją wietrzną występuje na zboczach Wzgórz Strzegomskich w obrębach Gniewków, Dzierzków i Borów oraz na stokach Pogórza Wałbrzyskiego w obrębach Kłaczyna, Dobromierz, Pietrzyków i Jaskulin. W obrębach położonych w centralnej części gminy erozja wietrzna występuje głównie w niskim, a miejscami średnim stopniu, Rysunek 7.

Skutki występowania erozji wodnej to: wymywanie drobnych cząstek gleby, obniżenie żyzności gleb, powstawanie żłobin i wąwozów, które utrudniają uprawę polową oraz duża ilość kamieni na polach. Zjawisko erozji wietrznej polega na wywiewaniu z powierzchni gruntów ornych cząstek glebowych, głównie lekkich cząstek próchnicy i powoduje spadek urodzajności gleb.

Fot. 15. Pola uprawne w obrębie Gniewków położone na zboczach Wzgórz Strzegomskich – obszaru silnie zagrożonego erozją wietrzną

Fot. 16. Grunty orne w obrębie Szymanów narażone na wystąpienie erozji wodnej, zagrożenie potęguje niekorzystny kierunek orki – wzdłuż spadku stoku

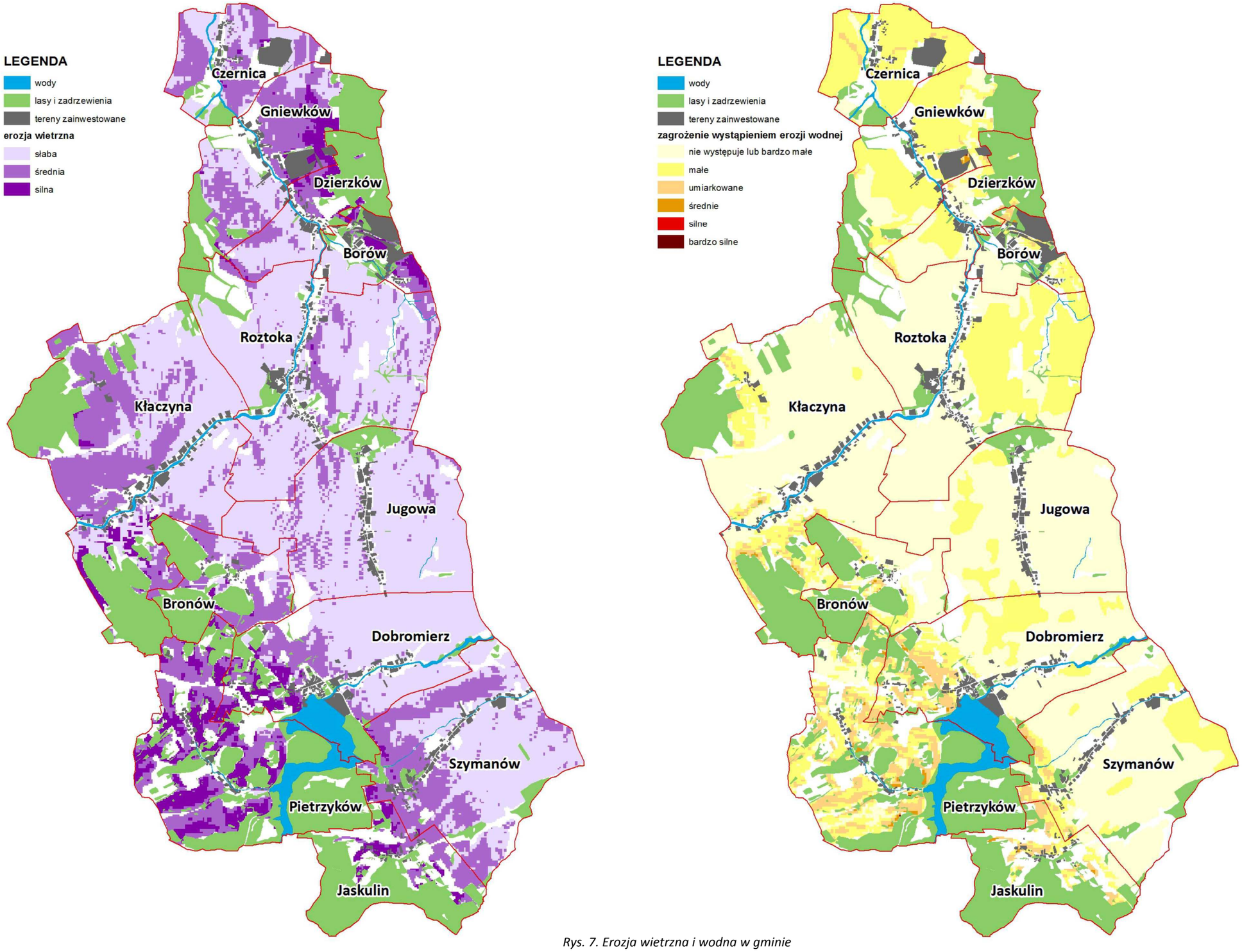

Rys. 7. Erozja wietrzna i wodna w gminie

1.7. Formy ochrony przyrody oraz obiekty zabytkowe

Na terenie gminy Dobromierz występują powierzchniowe i indywidualne formy ochrony przyrody, Rysunek 8. Do obszarów objętych ochroną prawną należą:

- ***Książański Park Krajobrazowy wraz z otuliną*** obejmujący zbiornik Dobromierz oraz przyległe mu tereny w południowej części gminy. Został utworzony w 1981 roku. Jego całkowita powierzchnia wynosi 3155,40 ha, z czego 607,70 ha na terenie gminy, a otulina zajmuje obszar 5933,00 ha, z czego 668,63 ha na terenie gminy. Park powstał w celu zachowania i podkreślenia wartości przyrodniczych i kulturowych najatrakcyjniejszych fragmentów Pogórza Wałbrzyskiego.
- **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk – Dobromierz PLH020034** obszar o całkowitej powierzchni 1162,10 ha, z czego 769,00 ha na terenie gminy, zatwierdzony przez Komisję Europejską 12 grudnia 2008 r. Obszar pokrywa sie częściowo z Książańskim Parkiem Krajobrazowym. Obejmuje północno-zachodnią część Pogórza Wałbrzyskiego rozciętą południkowo przez przełomowe odcinki rzek Strzegomki i jej dopływu – Czyżynki, które tworzą głębokie wąwozy. W dolnym biegu wąwozu Strzegomki znajduje się zbiornik zaporowy Dobromierz. Swoją wyjątkową wartość przyrodniczą obszar ten zawdzięcza dużemu zróżnicowaniu siedliskowemu. Wyróżniono tu kilkanaście typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: lasy klonowo-lipowe, podgórskie łęgi dębowo-jesionowo-wiązowe, niewielkie płaty naskalnych muraw, dąbrowy na zboczach doliny Czyżynki oraz niskie kserotermiczne zarośla (gatunki preferujące siedliska ciepłe i suche), które znacznie urozmaicają teren obszaru.

Ponadto przez gminę przechodzi należący do sieci ECONET-Polska korytarz ekologiczny KZ-7A – Pogórza Sudeckie. Jest to szlak komunikacyjny dla wielu gatunków organizmów, obejmuje w części lub w całości obręby położone w południowo-zachodniej części gminy. Tworzy połączenie ekologiczne pomiędzy obszarami chronionymi, tj. Parkami Krajobrazowymi Książańskim i Chełmy oraz obszarami Natura 2000 Dobromierz, Góry i Pogórze Kaczawskie oraz Przełomy Pełcznicy pod Książem.

W granicach obszaru Natura 2000 Dobromierz położone są trwałe użytki zielone cenne pod względem przyrodniczym o powierzchni 8,55 ha, Rysunek 8. Są one zlokalizowane w obrębie Jaskulin. Zostały wyznaczone na podstawie zapisów zawartych w planie zadań ochronnych obszaru Natura 2000. Ich ochrona polega na ekstensywnym użytkowaniu kośnym, kośno-pastwiskowym lub pastwiskowym. Obecnie wszystkie te grunty są użytkowane jako łąki lub pastwiska.

W Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Dobromierz na badanym obszarze stwierdzono występowanie 24 gatunków roślin chronionych, w tym 7 gatunków objętych ochroną ścisłą i 17 gatunków objętych ochroną częściową. Z gatunków objętych ochroną ścisłą na terenie gminy występuje m in.: lilia złotogłów *Lilium martagon*, perłówka siedmiogrodzka *Melica transsilvanica* oraz trzy gatunki storczykowatych buławnik mieczolistny *Cephalanthera longifolia*, kukułka bzowa *Dactylorhiza sambucina* i storczyk męski *Orchis mascula*. Natomiast z gatunków objętych ochroną częściową spotkać tu można m. in.: zimowit jesienny *Colchicum*

autumnale, dziewięćsił bezłodygowy *Carlina acaulis*, wiciokrzew pomorski *Lonicera periclymenum*, śnieżycę wiosenną *Leucojum vernum* i wawrzynek wilczełyko *Daphne mezereum*.

Na terenie gminy występuje 29 chronionych gatunków ssaków, z których 16 podlega ścisłej ochronie gatunkowej. Do najcenniejszych, w skali kraju, występujących tu gatunków należą popielica *Glis glis* oraz orzesznica *Muscardinus avellanarius.* Pozostałe cenne gatunki to nietoperze, na terenie gminy spotkać można 15 gatunków tych zwierząt. Wśród nich występują gatunki rzadkie i zagrożone jak 3 gatunki nietoperzy z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej Natura 2000 – nocek duży *Myotis myotis,* nocek orzęsiony *Myotis emarginatus* i nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*.

Podczas badań przeprowadzanych w ramach Inwentaryzacji przyrodniczej na obszarze gminy odnotowano 74 gatunków ptaków, wśród których ochroną gatunkową objętych jest 71 gatunków. Do najcenniejszych z nich należą: derkacz *Crex crex,* kląskawka *Saxicola rubicola,* krętogłów *Jynx torquilla* krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra* i turkawka *Streptopelia turtur*.

Płazy reprezentowane są przez 9 gatunków, natomiast gady przez 6 gatunków (wszystkie z nich objęte są ochroną prawną). Rzadkimi i cennymi gatunkami wśród występujących tu płazów rzekotka drzewna *Hyla arborea*, żaba moczarowa *Rana arvalis, a wśród gadów gniewosz plamisty Coronella austriaca*.

W ciekach przepływających przez teren gminy spotkać można strzeblę potokową *Phoxinus phoxinus*, płoć *Rutilus rutilus* oraz pstrąga potokowego *Salmo trutta m. fario*. Prawnie chronionym gatunkiem występującym na tym obszarze jest śliz *Barbatula barbatula*.

Do indywidualnych form ochrony przyrody na terenie gminy Dobromierz należą trzy pomniki przyrody ożywionej. Są to: cis pospolity rosnący w parku w Dobromierzu oraz dwa platany klonolistne zlokalizowane przy pałacu w Szymanowie.

Fot. 17. Pomnikowy cis w Dobromierzu

Fot. 18. Platany przy pałacu w Szymanowie

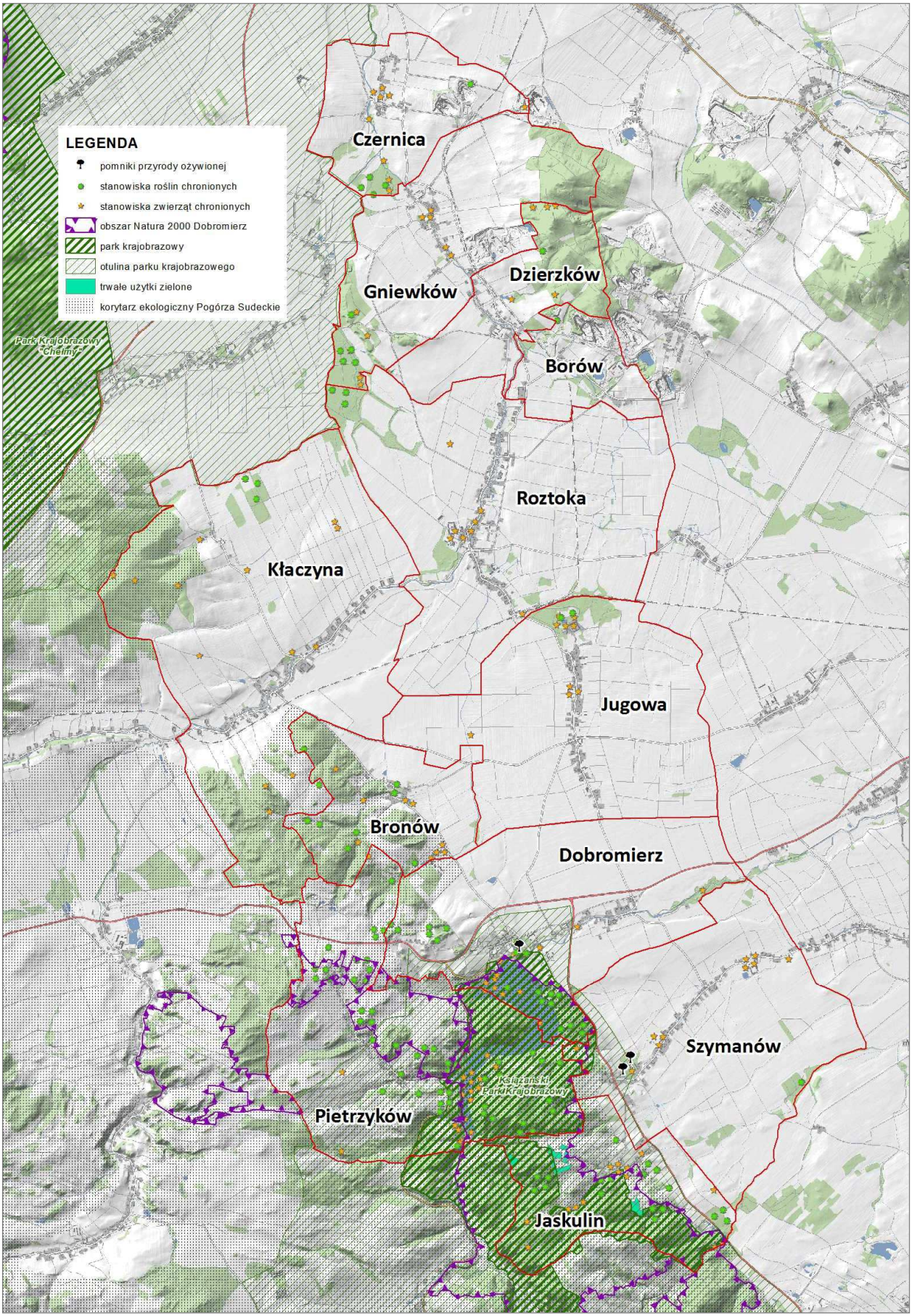

Rys. 8. Formy ochrony przyrody

Obszar gminy Dobromierz obfituje w obiekty o dużej wartości historyczno-kulturowej. Znajduje się tu 56 obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a kolejnych 301 ujętych jest w ewidencji zabytków.

Do najciekawszych zabytków na terenie gminy należą:

- w Dobromierzu:
  - zespół pałacowy-folwarczny z XVIII w. wraz z dawnymi ogrodami,
  - kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła z XIV w.,
  - kościół poewangelicki z XIX w., obecnie katolicki p.w. św. Piotra i Pawła,
  - grodzisko z VIII i IX w.,
  - ratusz z początku XX w., obecnie siedziba Urzędu Gminy,
  - wieża widokowa z 1845 r.,
  - pomnik św. Jana Nepomucena z XVIII w.,
  - zabudowa miejska Dobromierza z XIX w.

Fot. 19. Miejski układ urbanistyczny Dobromierza

- w Bronowie:
  - zespół pałacowo-parkowy z XVIII w.
- w Gniewkowie:
  - kościół p.w. św. Barbary z przełomu XV/XVI w.

- w Roztoce:
  - kościół parafialny p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, z XIX w.,
  - kompleks pałacowo-parkowy z zespołem folwarczanym otoczony fosą i parkiem, z XVI w.

Fot. 20. Kościół i zespół pałacowo-parkowy w Roztoce

- w Kłaczynie:
  - kościół filialny p.w. św. Anny z XVI w.,
  - ruiny zamku położonego na wyspie z XV w.
- w Jugowej:
  - kościół filialny z XV w., p.w. św. Antoniego Padewskiego,
  - oficyna dworska z XVIII w.
  - zespół dworsko-parkowy z folwarkiem z XVIII w.
- w Jaskulinie:
  - dworek myśliwski z XIX w.
- w Szymanowie:
  - kościół p.w. św. Jadwigi z XVI w.,
  - pałac i park z początku XIX w.
- w Pietrzykowie:
  - wiatrak typu holenderskiego z XVIII w.
  - zespół dworsko-folwarczny z XVIII w.

W granicach gminy znajduje się 81 udokumentowanych stanowisk archeologicznych. Do najcenniejszych z nich należą, zamieszkiwane przez Ślężan, grodziska w Gniewkowie i Dobromierzu datowane na IX-X w. Ponadto na terenie gminy wyznaczone są strefy ochronne:

- strefa „A" – ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespoły pałacowo-parkowe w Roztoce, Jugowej, Bronowie i Szymanowie, układ zabudowy miejskiej w Dobromierzu, zespoły pałacowo-folwarczne w Kłaczynie, Jaskulinie, Dobromierzu, Pietrzykowie i Czernicy oraz zespoły kościelne w Gniewkowie, Jugowej, Kłaczynie i Szymanowie,
- strefa „B" – ochrony układu ruralistycznego wyznaczona dla wsi Czernica, Gniewków, Dzierzków, Roztoka, Jugowa, Dobromierz, Kłaczyna, Bronów, i Pietrzyków,
- strefa „W" – ochrony archeologicznej obejmująca grodzisko w Gniewkowie i ruiny zamku w Kłaczynie.

Fot. 21. Oficyna dworska w Jugowej

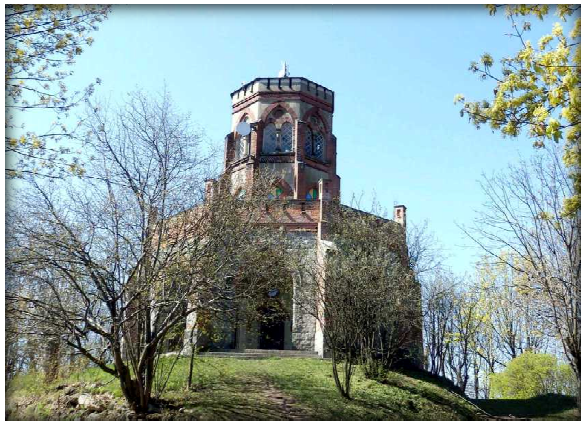

Fot. 22. Wieża widokowa w Bronówku

Fot. 23. Pałac w Dobromierzu

Fot. 24. Dwór w Pietrzykowie

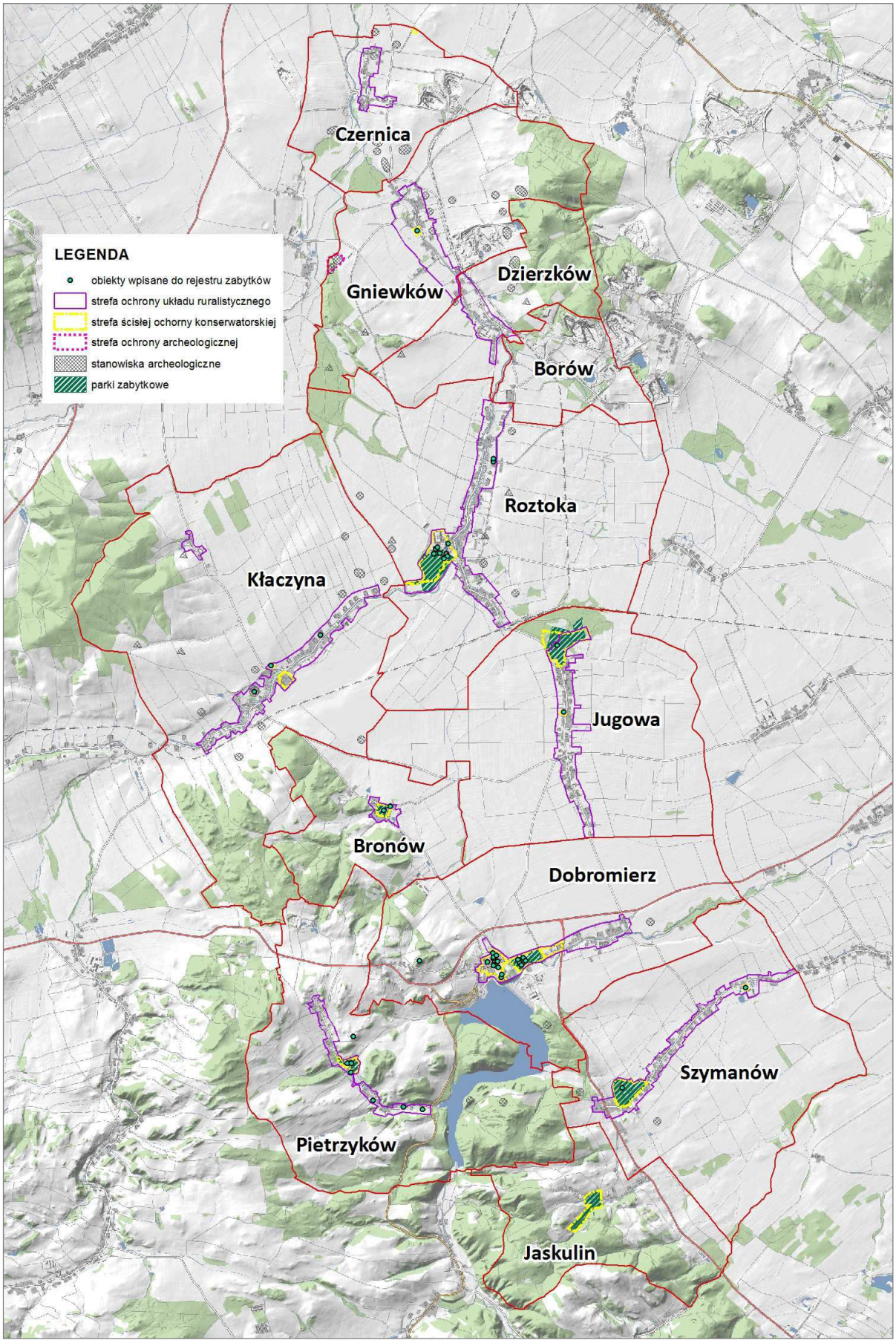

Rys. 9. Obiekt zabytkowe i walory kulturowe

2. STAN I OCENA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

2.1. Struktura użytkowania gruntów

W strukturze użytkowania gruntów dominują grunty rolne, które zajmują 6394,46 ha, co stanowi 74,4% w stosunku do całego obszaru gminy, Rysunek 10. W poszczególnych obrębach udział gruntów rolnych w odniesieniu do powierzchni obrębu wynosi od 43,7% w Jaskulinie do 91,3% w Szymanowie i 92,2% w Jugowej. Pozostałe grunty zajmują mniejsze powierzchnie:

- grunty leśne – 1499,20 ha, a ich udział w powierzchni gminy wynosi 17,4%. Największy areał zajmują w Jaskulinie – 226,93 ha, co stanowi 52,6% powierzchni tego obrębu;
- grunty zabudowane i zurbanizowane – 521,20 ha, co stanowi 6,1% powierzchni gminy. W poszczególnych obrębach zajmują areał od 12,82 ha w Bronowie do 75,38 ha w Roztoce;
- grunty pod wodami – 163,88 ha (1,9%), stanowią je grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi oraz płynącymi. Największy areał zajmują w Dobromierzu – 68,32 ha i Pietrzykowie – 56,17 ha, gdzie znajduje sie zbiornik retencyjny Dobromierz;
- tereny różne – 15,30 ha (0,2%), są to głównie grunty położone w obrębie Szymanów w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika Dobromierz.

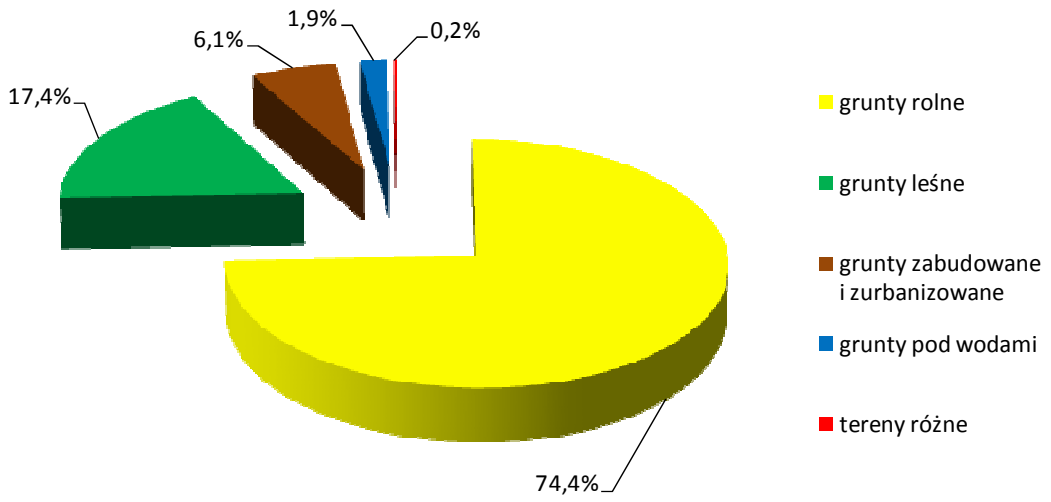

Rys. 10. Struktura użytkowania gruntów w gminie ogółem

Struktura użytkowania gruntów

Tabela 4

Lp.	Obręb	Jednostka	Ogólna powierzchnia obrębu	Grunty rolne										Grunty leśne			Grunty pod wodami			Grunty zabudowane i zurbanizowane										Tereny różne
				Użytki rolne									nieużytki	grunty zadrzewione i zakrzewione	lasy	**Razem grunty leśne**	grunty pod wodami płynącymi	grunty pod wodami stojącymi	**Razem grunty pod wodami**	Tereny mieszkaniowe					użytki kopalne	Tereny komunikacyjne			**Razem grunty zabudowane i zurbanizowane**	
				grunty orne	łąki	pastwiska	sady	grunty rolne zabudowane	grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	grunty pod rowami	grunty pod stawami	**Razem użytki rolne**								tereny mieszkaniowe	tereny przemysłowe	inne tereny zabudowane	zurbanizowane tereny niezabudowane lub w trakcie zabudowy	tereny rekreacyjno-wypoczynkowe		drogi	tereny kolejowe	inne tereny komunikacyjne		
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*	*21*	*22*	*23*	*24*	*25*	*26*	*27*	*28*	*29*	*30*	*31*
1.	Borów	ha	199,64	91,37	2,61	19,87	-	3,40	10,33	0,82	-	**128,40**	1,85	1,85	8,93	**10,78**	1,24	-	**1,24**	5,78	10,61	0,20	0,02	1,54	24,57	8,72	4,32	-	**55,76**	1,61
		%	2,3	45,8	1,3	10,0	-	1,7	5,2	0,4	-	**64,3**	0,9	0,9	4,5	**5,4**	0,6	-	**0,6**	2,9	5,3	0,1	0,01	0,8	12,3	4,4	2,2	-	**27,9**	0,8
2.	Bronów	ha	365,48	161,61	6,08	16,48	0,42	3,00	-	3,14	0,25	**190,99**	1,31	-	160,37	**160,37**	-	-	**-**	1,14	0,01	-	0,09	1,06	-	10,53	-	-	**12,82**	-
		%	4,3	44,2	1,7	4,5	0,1	0,8	-	0,9	0,1	**52,3**	0,4	-	43,9	**43,9**	-	-	**-**	0,3	0,003	-	0,02	0,3	-	2,9	-	-	**3,5**	-
3.	Czernica	ha	368,52	268,07	3,83	9,78	1,97	6,61	7,26	2,48	0,30	**300,31**	0,52	-	14,83	**14,83**	5,41	-	**5,41**	2,27	0,17	1,13	0,10	1,08	26,61	12,02	4,08	-	**47,46**	-
		%	4,3	72,7	1,0	2,7	0,5	1,8	2,0	0,7	0,1	**81,5**	0,1	-	4,0	**4,0**	1,5	-	**1,5**	0,6	0,05	0,3	0,03	0,3	7,2	3,3	1,1	-	**12,9**	-
4.	Dobromierz	ha	856,70	575,73	8,92	38,17	7,40	17,19	2,78	1,39	0,15	**651,72**	1,48	1,24	57,85	**59,09**	67,34	0,98	**68,32**	10,43	9,61	4,00	0,29	1,69	-	47,22	-	-	**73,25**	2,85
		%	10,0	67,2	1,0	4,5	0,9	2,0	0,3	0,2	0,02	**76,1**	0,2	0,1	6,8	**6,9**	7,9	0,1	**8,0**	1,2	1,1	0,5	0,03	0,2	-	5,5	-	-	**8,6**	0,3
5.	Dzierzków	ha	327,37	175,15	1,81	5,81	0,93	5,00	-	0,46	0,21	**189,36**	1,19	0,05	115,39	**115,44**	4,25	-	**4,25**	6,16	0,46	-	0,07	0,04	-	7,12	3,27	-	**17,13**	-
		%	3,8	53,5	0,6	1,8	0,3	1,5	-	0,1	0,1	**57,8**	0,4	0,02	35,2	**35,3**	1,3	-	**1,3**	1,9	0,1	-	0,02	0,01	-	2,2	1,0	-	**5,2**	-
6.	Gniewków	ha	624,64	374,95	19,95	13,27	0,28	8,57	-	1,65	-	**418,67**	2,86	-	138,70	**138,70**	2,73	-	**2,73**	3,65	-	0,97	0,05	1,55	22,82	20,00	8,29	4,31	**61,65**	0,03
		%	7,3	60,0	3,2	2,1	0,0	1,4	-	0,3	-	**67,0**	0,5	-	22,2	**22,2**	0,4	-	**0,4**	0,6	-	0,2	0,01	0,2	3,7	3,2	1,3	0,7	**9,9**	0,01
7.	Jaskulin	ha	431,64	108,63	25,87	41,17	5,97	4,48	-	1,78	-	**187,89**	1,02	-	226,93	**226,93**	-	-	**-**	1,70	0,12	0,57	0,12	1,17	-	12,12	-	-	**15,80**	-
		%	5,0	25,2	6,0	9,5	1,4	1,0	-	0,4	-	**43,5**	0,2	-	52,6	**52,6**	-	-	**-**	0,4	0,03	0,1	0,03	0,3	-	2,8	-	-	**3,7**	-
8.	Jugowa	ha	910,43	783,55	18,58	6,72	4,03	21,23	0,14	4,23	0,68	**839,15**	0,09	0,08	31,29	**31,37**	0,28	-	**0,28**	2,92	0,75	0,48	0,16	1,20	-	34,02	-	-	**39,54**	-
		%	10,6	86,1	2,0	0,7	0,4	2,3	0,02	0,5	0,1	**92,2**	0,01	0,01	3,4	**3,4**	0,03	-	**0,03**	0,3	0,1	0,1	0,02	0,1	-	3,7	-	-	**4,3**	-
9.	Kłaczyna	ha	1464,42	936,21	26,61	57,53	13,18	27,28	0,57	5,35	-	**1066,72**	0,50	-	328,31	**328,31**	12,32	-	**12,32**	5,50	-	0,77	0,20	1,00	0,54	41,73	6,82	-	**56,56**	-
		%	17,0	63,9	1,8	3,9	0,9	1,9	0,04	0,4	-	**72,8**	0,03	-	22,4	**22,4**	0,8	-	**0,8**	0,4	-	0,1	0,01	0,1	0,04	2,8	0,5	-	**3,9**	-
10.	Pietrzyków	ha	962,32	416,67	48,12	54,89	3,95	10,49	12,30	3,90	1,79	**552,12**	3,48	-	321,19	**321,19**	56,17	-	**56,17**	2,41	0,01	-	-	2,27	-	24,52	-	-	**29,21**	0,15
		%	11,2	43,3	5,0	5,7	0,4	1,1	1,3	0,4	0,2	**57,4**	0,4	-	33,4	**33,4**	5,8	-	**5,8**	0,3	0,001	-	-	0,2	-	2,5	-	-	**3,0**	0,02
11.	Roztoka	ha	1172,09	849,02	57,22	72,12	7,48	26,63	0,95	7,76	0,25	**1021,43**	1,56	0,26	62,08	**62,34**	11,39	-	**11,39**	6,89	0,71	2,57	0,86	3,39	-	42,46	18,49	-	**75,38**	-
		%	13,6	72,4	4,9	6,2	0,6	2,3	0,1	0,7	0,02	**87,1**	0,1	0,02	5,3	**5,3**	1,0	-	**1,0**	0,6	0,1	0,2	0,1	0,3	-	3,6	1,6	-	**6,4**	-
12.	Szymanów	ha	910,79	735,44	19,65	33,79	1,31	21,57	5,49	13,14	0,20	**830,58**	1,27	-	29,87	**29,87**	1,77	-	**1,77**	7,11	0,01	1,31	0,65	-	-	27,55	-	-	**36,64**	10,66
		%	10,6	80,7	2,2	3,7	0,1	2,4	0,6	1,4	0,02	**91,2**	0,1	-	3,3	**3,3**	0,2	-	**0,2**	0,8	0,001	0,1	0,1	-	-	3,0	-	-	**4,0**	1,2
Ogółem		**ha**	**8594,05**	**5476,39**	**239,26**	**369,60**	**46,91**	**155,43**	**39,81**	**46,11**	**3,83**	**6377,34**	**17,13**	**3,48**	**1495,72**	**1499,20**	**162,90**	**0,98**	**163,88**	**55,97**	**22,48**	**12,01**	**2,62**	**15,99**	**74,54**	**288,00**	**45,28**	**4,31**	**521,20**	**15,30**
		%	**100,0**	**63,7**	**2,8**	**4,3**	**0,5**	**1,8**	**0,5**	**0,5**	**0,04**	**74,2**	**0,2**	**0,04**	**17,4**	**17,4**	**1,9**	**0,01**	**1,9**	**0,7**	**0,3**	**0,1**	**0,03**	**0,2**	**0,9**	**3,4**	**0,5**	**0,1**	**6,1**	**0,2**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

2.2. Struktura użytków rolnych

Według ewidencji gruntów i budynków użytki rolne na terenie gminy zajmują powierzchnię 6377,34 ha, co stanowi 74,2% całkowitego areału gminy. W strukturze użytków rolnych największą powierzchnię zajmują grunty orne – 5476,39 ha (85,9% użytków rolnych w gminie), Tabela 5. Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych poszczególnych obrębów wynosi od 57,8% w Jaskulinie do 93,4% w Jugowej. Bardziej zróżnicowany jest natomiast udział gruntów ornych w całkowitej powierzchni poszczególnych obrębów i kształtuje się następująco: od 25,2% w Jaskulinie do 86,1% w Jugowej.

Użytki zielone zajmują drugi co do wielkości obszar o areale 608,86 ha, co stanowi 9,5% powierzchni użytków rolnych, z czego łąki to 3,8% (239,26 ha), a pastwiska 5,8% (369,60 ha), Tabela 5. Największy udział użytków zielonych w strukturze użytków rolnych odnotowano w obrębie Jaskulin (35,7%), natomiast najmniejszy w Jugowej (3,0%).

W Planie urządzeniowo-rolnym gminy Dobromierz z roku 2006 grunty orne zajmowały powierzchnię 5217,18 ha (84,8%), a użytki zielone 880,37 ha (14,3%). Wynika z tego, że powierzchnia gruntów ornych przez okres 13 lat zwiększyła się o prawie 260 ha, natomiast powierzchnia użytków zielonych zmalała o ok. 271 ha. W gminie dominuje produkcja roślinna.

Grunty rolne zabudowane na terenie gminy zajmują powierzchnię 155,43 ha, co stanowi 2,4% użytków rolnych w gminie. Udział pozostałych użytków rolnych nie przekracza 1%, Rysunek 11.

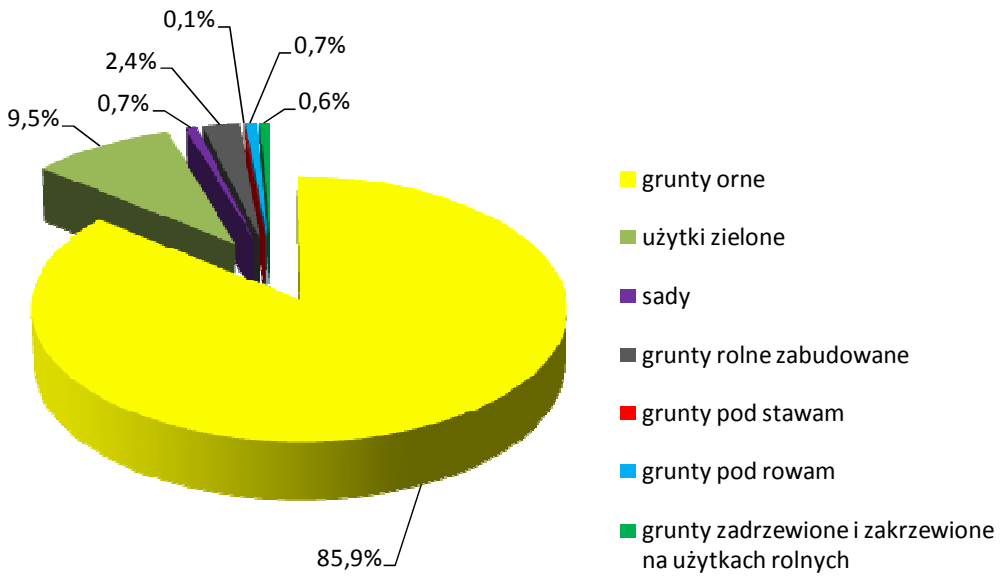

Rys. 11. Struktura użytków rolnych w gminie ogółem

Struktura użytków rolnych

Tabela 5

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna użytków rolnych	Użytki rolne w tym:																	
			Grunty orne		Sady		Użytki zielone						Grunty rolne zabudowane		Grunty pod stawami		Grunty pod rowami		Grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	
							Łąki		Pastwiska		Razem									
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*	*21*
1.	Borów	128,40	91,37	71,2	-	-	2,61	2,0	19,87	15,5	22,49	17,5	3,40	2,7	-	-	0,82	0,6	10,33	8,0
2.	Bronów	190,99	161,61	84,6	0,42	0,2	6,08	3,2	16,48	8,6	22,56	11,8	3,00	1,6	0,25	0,1	3,14	1,6	-	-
3.	Czernica	300,31	268,07	89,3	1,97	0,7	3,83	1,3	9,78	3,3	13,61	4,5	6,61	2,2	0,30	0,1	2,48	0,8	7,26	2,4
4.	Dobromierz	651,72	575,73	88,3	7,40	1,1	8,92	1,4	38,17	5,9	47,09	7,2	17,19	2,6	0,15	0,02	1,39	0,2	2,78	0,4
5.	Dzierzków	189,36	175,15	92,5	0,93	0,5	1,81	1,0	5,81	3,1	7,62	4,0	5,00	2,6	0,21	0,1	0,46	0,2	-	-
6.	Gniewków	418,67	374,95	89,6	0,28	0,1	19,95	4,8	13,27	3,2	33,23	7,9	8,57	2,0	-	-	1,65	0,4	-	-
7.	Jaskulin	187,89	108,63	57,8	5,97	3,2	25,87	13,8	41,17	21,9	67,04	35,7	4,48	2,4	-	-	1,78	0,9	-	-
8.	Jugowa	839,15	783,55	93,4	4,03	0,5	18,58	2,2	6,72	0,8	25,30	3,0	21,23	2,5	0,68	0,1	4,23	0,5	0,14	0,02
9.	Kłaczyna	1066,72	936,21	87,8	13,18	1,2	26,61	2,5	57,53	5,4	84,13	7,9	27,28	2,6	-	-	5,35	0,5	0,57	0,1
10.	Pietrzyków	552,12	416,67	75,5	3,95	0,7	48,12	8,7	54,89	9,9	103,01	18,7	10,49	1,9	1,79	0,3	3,90	0,7	12,30	2,2
11.	Roztoka	1021,43	849,02	83,1	7,48	0,7	57,22	5,6	72,12	7,1	129,34	12,7	26,63	2,6	0,25	0,02	7,76	0,8	0,95	0,1
12.	Szymanów	830,58	735,44	88,5	1,31	0,2	19,65	2,4	33,79	4,1	53,44	6,4	21,57	2,6	0,20	0,02	13,14	1,6	5,49	0,7
Ogółem		**6377,34**	**5476,39**	**85,9**	**46,91**	**0,7**	**239,26**	**3,8**	**369,60**	**5,8**	**608,86**	**9,5**	**155,43**	**2,4**	**3,83**	**0,1**	**46,11**	**0,7**	**39,81**	**0,6**

Źródło: opracowanie własne na podstawie egib (stan na listopad 2018 r.)

2.3. Zmiany w sposobie użytkowania gruntów

Inwentaryzacja terenowa wykazała, że w gminie Dobromierz nastąpiły zmiany w sposobie użytkowania gruntów w stosunku do stanu ujawnionego w ewidencji gruntów i budynków. Zmiany te dotyczą: zadarnienia gruntów ornych, zaorania użytków zielonych, zmiany gruntów ornych i użytków zielonych na tereny zainwestowane, użytki kopalne, drogę ekspresową S3, zalesienia bądź zajęcia gruntów ornych i użytków zielonych przez naturalną sukcesję leśną, zmiany sadów na grunty orne lub użytki zielone. Na terenie gminy stwierdzono również odłogowanie gruntów ornych i użytków zielonych.

Największe zmiany w sposobie użytkowania gruntów dotyczą zaorania użytków zielonych. W całej gminie na grunty orne zamieniono 285,40 ha użytków zielonych, co stanowi 46,9% ich całkowitej powierzchni, Tabela 8. Największe powierzchnie tego zjawiska odnotowano w Roztoce (100,37 ha) i Kłaczynie (62,34 ha). Zaorane użytki zielone należą przede wszystkim do III klasy bonitacyjnej, a ich areał to 135,28 ha (22,2% całkowitej powierzchni użytków), Tabela 6. Powierzchnia pozostałych łąk i pastwisk według klas bonitacyjnych nie przekracza 100 ha. Użytki zielone przekształcone na grunty orne stanowią głównie własność KOWR oraz indywidualnych gospodarstw. Taki sposób przekształcania gruntów wskazuje na duże zapotrzebowanie na grunty orne oraz, co za tym idzie, produkcję roślinną, przy jednoczesnej rezygnacji z produkcji zwierzęcej.

Użytki zielone zaorane

Tabela 6

Lp.	Nazwa obrębu	Pow. użytków zielonych wg egib	Zaorane użytki zielone wg klas bonitacyjnych										Razem	
			II		III		IV		V		VI			
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*24*	*25*
1.	Borów	22,49	5,58	24,8	2,28	10,1	-	-	0,05	0,2	0,08	0,4	**7,99**	**35,5**
2.	Bronów	22,56	-	-	0,77	3,4	4,16	18,4	0,55	2,4	0,35	1,6	**5,83**	**25,8**
3.	Czernica	13,61	1,90	14,0	2,44	17,9	1,03	7,6	0,13	1,0	-	-	**5,50**	**40,4**
4.	Dobromierz	47,09	-	-	3,51	7,5	4,74	10,1	5,03	10,7	0,49	1,0	**13,77**	**29,2**
5.	Dzierzków	7,62	0,06	0,8	1,08	14,2	0,06	0,8	-	-	-	-	**1,20**	**15,8**
6.	Gniewków	33,23	9,20	27,7	7,55	22,7	1,02	3,1	-	-	0,17	0,5	**17,94**	**54,0**
7.	Jaskulin	67,04	-	-	1,59	2,4	5,64	8,4	7,95	11,9	1,65	2,5	**16,83**	**25,1**
8.	Jugowa	25,30	-	-	4,18	16,5	2,72	10,8	0,54	2,1	-	-	**7,44**	**29,4**
9.	Kłaczyna	84,13	-	-	25,10	29,8	35,30	42,0	1,94	2,3	-	-	**62,34**	**74,1**
10.	Pietrzyków	103,01	-	-	0,11	0,1	12,19	11,8	12,83	12,5	1,71	1,7	**26,84**	**26,1**
11.	Roztoka	129,34	24,77	19,2	67,97	52,6	7,28	5,6	0,35	0,3	-	-	**100,37**	**77,6**
12.	Szymanów	53,44	-	-	18,70	35,0	0,65	1,2	-	-	-	-	**19,35**	**36,2**
Ogółem		**608,86**	**41,51**	**6,8**	**135,28**	**22,2**	**74,79**	**12,3**	**29,37**	**4,8**	**4,45**	**0,7**	**285,40**	**46,9**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Na terenie gminy Dobromierz występuje również sytuacja odwrotna – zadarnienie gruntów ornych, jednak występuje ona na mniejszą skalę niż zaoranie użytków zielonych. Zadarniono obszar 185,52 ha, co stanowi jedynie 3,4% całkowitej powierzchni gruntów ornych w gminie, Tabela 7. Najwięcej przekształconych w ten sposób gruntów występuje w obrębach położonych na Pogórzu Wałbrzyskim gdzie

występują najsłabsze gleby. Wśród zadarnionych gruntów ornych przeważają gleby klasy IVa – 46,38 ha oraz klasy V – 36,03 ha. Zwiększenie powierzchni użytków zielonych wynika głównie ze zmiany profilu produkcji rolnej na profil zwierzęcy, a także z warunków terenowych: urozmaiconej rzeźby terenu i dużego zróżnicowania wysokości. Pozytywnym faktem jest to, że największe zadarnienie nastąpiło w obrębie Pietrzyków (49,82 ha), w sąsiedztwie terenów chronionych – Książańskiego Parku Krajobrazowego i obszaru Natura 2000. Zwiększenie powierzchni łąk i pastwisk na tym terenie jest korzystne, ponieważ użytki zielone przyczyniają się do utrzymania wysokiego stopnia różnorodności biologicznej.

Grunty orne zadarnione

Tabela 7

Lp.	Nazwa obrębu	Pow. gruntów ornych wg egib	Grunty orne zadarnione wg klas bonitacyjnych																Razem	
			I		II		IIIa		IIIb		IVa		IVb		V		VI			
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*	*21*
1.	Borów	91,37	-	-	-	-	3,71	4,1	-	-	0,43	0,5	-	-	0,24	0,3	-	-	**4,38**	**4,8**
2.	Bronów	161,61	-	-	-	-	-	-	0,07	0,04	1,52	0,9	3,96	2,5	4,31	2,7	2,54	1,6	**12,40**	**7,7**
3.	Czernica	268,07	0,27	0,1	0,67	0,2	1,55	0,6	0,14	0,1	0,47	0,2	-	-	-	-	-	-	**3,10**	**1,2**
4.	Dobromierz	575,73	-	-	-	-	2,73	0,5	1,26	0,2	4,54	0,8	7,64	1,3	2,14	0,4	2,02	0,4	**20,33**	**3,5**
5.	Dzierzków	175,15	-	-	0,73	0,4	3,50	2,0	0,19	0,1	2,72	1,6	0,28	0,2	-	-	0,90	0,5	**8,32**	**4,8**
6.	Gniewków	374,95	-	-	-	-	3,35	0,9	1,37	0,4	0,06	0,0	-	-	0,49	0,1	0,38	0,1	**5,65**	**1,5**
7.	Jaskulin	108,63	-	-	-	-	-	-	-	-	0,99	0,9	3,25	3,0	4,24	3,9	4,12	3,8	**12,60**	**11,6**
8.	Jugowa	783,55	-	-	-	-	1,35	0,2	4,43	0,6	4,02	0,5	3,73	0,5	-	-	-	-	**13,53**	**1,7**
9.	Kłaczyna	936,21	-	-	-	-	6,39	0,7	0,45	0,05	6,75	0,7	3,06	0,3	2,52	0,3	0,65	0,1	**19,82**	**2,1**
10.	Pietrzyków	416,67	-	-	-	-	0,24	0,1	0,16	0,04	16,82	4,0	6,99	1,7	19,33	4,6	6,28	1,5	**49,82**	**12,0**
11.	Roztoka	849,02	-	-	0,18	0,02	7,45	0,9	8,02	0,9	1,13	0,1	0,97	0,1	0,19	0,02	-	-	**17,94**	**2,1**
12.	Szymanów	735,44	-	-	-	-	-	-	7,92	1,1	6,93	0,9	0,21	0,0	2,57	0,3	-	-	**17,63**	**2,4**
Ogółem		**5476,39**	**0,27**	**0,005**	**1,58**	**0,03**	**30,27**	**0,6**	**24,01**	**0,4**	**46,38**	**0,8**	**30,09**	**0,5**	**36,03**	**0,7**	**16,89**	**0,3**	**185,52**	**3,4**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Ponadto inwentaryzacja terenowa wykazała, że grunty orne i użytki zielone o powierzchni 164,72 ha zostały zalesione lub zajęte przez naturalną sukcesję leśną, Tabela 8. Sytuacja taka najczęściej występuje przy kompleksach leśnych, ciekach naturalnych i rowach oraz przy terenach eksploatacji surowców naturalnych. Największa powierzchnia gruntów pokrytych zadrzewieniami nieujawnionymi w ewidencji gruntów i budynków występuje w obrębie Pietrzyków – 56,48 ha. W pozostałych obrębach areały te wahają się od 2,44 ha w Czernicy do 19,40 ha w Jaskulinie i 19,73 ha w Dobromierzu. Naturalna sukcesja i zalesienia zajmują najwięcej gruntów należących do V klasy bonitacyjnej zarówno użytków zielonych (19,38 ha) jak i gruntów ornych (11,74 ha). Ze względu na wieloletni charakter tych zmian oraz duże nakłady pracy, przywrócenie tych gruntów do produkcji rolnej może okazać się zbyt kosztowne i nieopłacalne. Dlatego zaleca się pozostawienie ich w obecnym stanie i przeprowadzenie aktualizacji klasyfikacji gruntów. Są to przede wszystkim grunty prywatnych właścicieli oraz będące we władaniu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa i spółdzielni rolniczych.

Grunty orne i użytki zielone zalesione lub objęte naturalną sukcesję leśną

Tabela 8

Lp.	Nazwa obrębu	Pow. GO i UZ wg egib	Grunty orne i użytki zielone zalesione lub zajęte przez naturalną sukcesję leśną wg klas bonitacyjnych														Razem GO i UZ
			Użytki zielone						Grunty orne								
			II	III	IV	V	VI	Łącznie	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	Łącznie	
			ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*
1.	Borów	113,85	-	0,65	1,01	1,88	-	3,54	-	0,11	0,78	-	0,34	-	-	1,23	**8,31**
2.	Bronów	184,18	-	-	0,50	0,08	0,62	1,20	-	-	-	0,45	0,56	0,06	0,34	1,41	**3,81**
3.	Czernica	281,69	0,25	0,93	-	-	-	1,18	0,08	-	-	-	-	-	-	0,08	**2,44**
4.	Dobromierz	622,82	-	0,43	0,75	3,64	0,77	5,59	-	0,18	0,04	1,16	1,90	2,97	2,30	8,55	**19,73**
5.	Dzierzków	182,77	-	0,62	0,36	1,20	-	2,18	0,42	1,34	-	3,98	0,58	-	0,18	6,50	**10,86**
6.	Gniewków	408,17	1,43	0,13	-	-	-	1,56	-	-	0,16	-	-	-	-	0,16	**3,28**
7.	Jaskulin	175,67	-	0,54	2,06	3,57	1,81	7,98	-	-	-	0,26	0,31	1,67	1,20	3,44	**19,40**
8.	Jugowa	808,85	-	1,73	0,08	-	0,20	2,01	-	1,15	1,35	-	-	-	-	2,50	**6,52**
9.	Kłaczyna	1020,34	-	1,05	1,67	1,18	-	3,90	-	-	0,64	0,72	0,86	0,76	0,45	3,43	**11,23**
10.	Pietrzyków	519,68	-	0,50	7,46	7,83	5,38	21,17	-	1,42	0,96	2,20	1,46	6,01	2,09	14,14	**56,48**
11.	Roztoka	978,37	-	3,49	-	-	-	3,49	-	1,75	1,68	1,02	-	-	-	4,45	**11,43**
12.	Szymanów	788,87	-	2,02	2,62	-	-	4,64	-	-	0,30	1,01	0,37	0,27	-	1,95	**11,23**
Ogółem		**6085,25**	**1,68**	**12,09**	**16,51**	**19,38**	**8,78**	**58,44**	**0,50**	**5,95**	**5,91**	**10,80**	**6,38**	**11,74**	**6,56**	**47,84**	**164,72**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)
i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Pozostałe zmiany sposobu użytkowania gruntów występują na terenie gminy w mniejszej skali. Dotyczą one m. in.: terenów zabudowanych i zurbanizowanych niewykazanych w ewidencji gruntów i budynków (13,10 ha na gruntach ornych i 7,96 ha na użytkach zielonych) oraz przekształcenia gruntów ornych na użytki kopalne – 17,29 ha. Ponadto duża powierzchnia gruntów ornych (42,94 ha) i użytków zielonych (1,70 ha) została w ostatnim czasie wyłączona z produkcji rolnej przez budowę drogi ekspresowej S3 w obrębie Kłaczyna. Na terenie gminy występują również małe powierzchnie zbiorników i oczek wodnych nie wykazanych w ewidencji gruntów i budynków (GO – 1,44 ha, UZ – 1,61 ha). Dodatkowo na obszarze 14,59 ha gruntów ornych zostały założone sady, Tabela 9.

Pozostałe zmiany w sposobie użytkowania gruntów ornych i użytków zielonych

Tabela 9

Lp.	Nazwa obrębu	Pow. GO i UZ wg egib	Użytki zielone			Grunty orne					Razem GO i UZ
			zabudowa	droga S3	zbiorniki wodne	zabudowa	użytki kopalne	droga S3	sady	zbiorniki wodne	
			ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*
1.	Borów	113,85	1,30	-	-	1,69	3,59	-	0,41	-	**6,99**
2.	Bronów	184,18	0,08	-	0,55	0,25	-	-	-	0,53	**1,41**
3.	Czernica	281,69	0,27	-	-	0,78	1,43	-	0,24	-	**2,72**
4.	Dobromierz	622,82	0,51	-	0,09	1,23	-	-	0,37	0,04	**2,24**
5.	Dzierzków	182,77	0,27	-	0,35	0,41	-	-	-	0,13	**1,16**
6.	Gniewków	408,17	0,73	-	-	0,54	12,27	-	-	-	**13,54**
7.	Jaskulin	175,67	0,71	-	0,26	0,35	-	-	-	0,18	**1,50**
8.	Jugowa	808,85	-	-	-	2,86	-	-	0,18	-	**3,04**
9.	Kłaczyna	1020,34	0,82	1,70	0,28	2,42	-	42,94	10,44	0,02	**58,62**
10.	Pietrzyków	519,68	0,03	-	-	-	-	-	0,72	0,13	**0,88**
11.	Roztoka	978,37	0,64	-	0,05	2,01	-	-	1,41	0,10	**4,21**
12.	Szymanów	788,87	2,60	-	0,03	0,56	-	-	0,82	0,31	**4,32**
Ogółem		**6085,25**	**7,96**	**1,70**	**1,61**	**13,10**	**17,29**	**42,94**	**14,59**	**1,44**	**100,63**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Inwentaryzacja terenowa wykazała również, ze na terenie gminy występują sady zamienione na grunty orne, użytki zielone, tereny zabudowane lub zbiorniki wodne. Grunty te łącznie zajmują powierzchnię 15,60 ha co stanowi 33,3% wszystkich sadów w gminie. Najwięcej sadów przekształcono na grunty orne – 7,83 ha. Na użytki zielone zmieniono 6,18 ha, na tereny zabudowane 1,49 ha, a na zbiorniki wodne 0,10 ha, Tabela 10.

Zmiany w sposobie użytkowania sadów

Tabela 10

Lp.	Nazwa obrębu	Powierzchnia sadów wg egib	Sady zamienione na:								Razem	
			użytki zielone		grunty orne		tereny zabudowane		zbiorniki wodne			
			ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*
1.	Borów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-
2.	Bronów	0,42	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-
3.	Czernica	1,97	0,13	6,6	1,51	76,82	-	-	-	-	**1,64**	83,44
4.	Dobromierz	7,40	0,35	4,7	0,24	3,24	-	-	-	-	**0,59**	7,98
5.	Dzierzków	0,93	-	-	0,05	5,38	-	-	-	-	**0,05**	5,38
6.	Gniewków	0,28	0,28	100,0	-	-	-	-	-	-	**0,28**	100,0
7.	Jaskulin	5,97	0,16	2,7	-	-	0,16	2,7	-	-	**0,32**	5,4
8.	Jugowa	4,03	1,61	40,0	0,65	16,1	0,24	6,0	-	-	**2,50**	62,1
9.	Kłaczyna	13,18	2,18	16,5	2,98	22,6	0,83	6,3	0,10	0,8	**6,09**	46,2
10.	Pietrzyków	3,95	0,29	7,3	0,94	23,8	-	-	-	-	**1,23**	31,1
11.	Roztoka	7,48	1,18	15,8	1,46	19,5	0,26	3,5	-	-	**2,90**	38,8
12.	Szymanów	1,31	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-
Ogółem		**46,91**	**6,18**	**13,2**	**7,83**	**16,7**	**1,49**	**3,2**	**0,10**	**0,2**	**15,60**	**33,3**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Nieużytki o zmienionym sposobie użytkowania

Tabela 11

Lp.	Nazwa obrębu	Nieużytki zamienione na:					Razem
		lasy i zadrzewienia	użytki zielone	grunty orne	tereny zabudowane	zbiorniki wodne	
		ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*
1.	Borów	0,17	0,08	0,12	-	1,48	**1,85**
2.	Bronów	1,31	0,30	-	-	-	**1,61**
3.	Czernica	0,21	0,04	0,14	0,13	-	**0,52**
4.	Dobromierz	1,16	0,17	-	0,04	-	**1,37**
5.	Dzierzków	0,37	0,20	0,14	-	-	**0,71**
6.	Gniewków	1,23	0,07	0,24	-	-	**1,54**
7.	Jaskulin	0,52	0,33	-	-	0,15	**1,00**
8.	Jugowa	-	-	0,10	-	-	**0,10**
9.	Kłaczyna	0,32	0,05	0,04	-	0,08	**0,49**
10.	Pietrzyków	1,55	1,17	-	-	-	**2,72**
11.	Roztoka	0,96	-	0,58	-	0,03	**1,57**
12.	Szymanów	0,45	0,02	0,68	-	0,03	**1,18**
Ogółem		**8,25**	**2,43**	**2,04**	**0,17**	**1,77**	**14,66**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Na terenie gminy Dobromierz występują także nieużytki, które zostały zagospodarowane. Największe powierzchnie – 8,25 ha, zajmują nieużytki porośnięte zadrzewieniami. Część z nich jest użytkowana rolniczo, jako użytki zielone – 2,43 ha oraz grunty orne – 2,04 ha. Pozostałe są zagospodarowane jako tereny zabudowane oraz zbiorniki wodne, Tabela 11.

Wszystkie przedstawione powyżej zmiany sposobu użytkowania gruntów wymagają przeprowadzenia aktualizacji klasyfikacji w ewidencji gruntów i budynków.

Poza zmianami w sposobie użytkowania gruntów inwentaryzacja terenowa ujawniła również odłogowanie użytków rolnych. W Planie urządzeniowo-rolnym gminy Dobromierz z 2006 roku problem odłogowania gruntów występował na powierzchni 123,46 ha gruntów ornych i 100,39 ha użytków zielonych. Przez 13 lat powierzchnia gruntów odłogowanych znacznie zmalała. Obecnie odłogowane grunty orne zajmują powierzchnię 57,39 ha, a użytki zielone 41,30 ha, Tabela 12. Najwięcej gruntów odłogowanych, występuje w obrębie Dobromierz – 22,14 ha, natomiast najmniej jest ich w obrębie Bronów – 1,07 ha. Udział gruntów odłogowanych w ogólnej powierzchni gruntów ornych i użytków zielonych wynosi 1,6%. Pod względem bonitacji wśród odłogowanych gruntów ornych największą powierzchnię zajmują gleby klas IVb – 13,61 ha i IVa – 13,42 ha, w przypadku użytków zielonych są to klasy IV – 14,38 ha i V – 14,02 ha, Tabela 13. Grunty nieużytkowane rolniczo w większości należą do właścicieli prywatnych oraz do Gminy.

Długoletnie odłogowanie pól, brak wypasów lub koszenia ma negatywny wpływ na gleby, wody, bioróżnorodność oraz krajobraz. Niesie zagrożenia dla siedlisk przyrodniczych przez sukcesję wtórną, pogorszenie warunków wodnych, zakwaszenie gleb, ekspansję gatunków krzewiastych i inwazyjnych. Ponadto pola rolniczo nieużytkowane często stają się miejscem składowania odpadów. Wszystko to może spowodować pogorszenie jakości wód, obniżenie jakości gleb oraz utratę walorów krajobrazowych.

Odłogowane grunty orne i użytki zielone

Tabela 12

Lp.	Nazwa obrębu	Powierzchnia GO wg egib	Odłogowane grunty orne (udział w GO)		Powierzchnia UZ wg egib	Odłogowane użytki zielone (udział w UZ)		Grunty odłogowane ogółem (udział w GO+UZ)	
		ha	ha	%	ha	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*
1.	Borów	91,37	6,06	6,6	22,49	6,12	27,2	**12,18**	**10,7**
2.	Bronów	161,61	0,21	0,1	22,56	0,86	3,8	**1,07**	**0,6**
3.	Czernica	268,07	3,74	1,4	13,61	0,78	5,7	**4,52**	**1,6**
4.	Dobromierz	575,73	15,38	2,7	47,09	6,76	14,4	**22,14**	**3,6**
5.	Dzierzków	175,15	2,87	1,6	7,62	0,98	12,9	**3,85**	**2,1**
6.	Gniewków	374,95	0,50	0,1	33,23	2,43	7,3	**2,93**	**0,7**
7.	Jaskulin	108,63	3,72	3,4	67,04	4,34	6,5	**8,06**	**4,6**
8.	Jugowa	783,55	0,45	0,1	25,30	1,28	5,1	**1,73**	**0,2**
9.	Kłaczyna	936,21	8,60	0,9	84,13	2,12	2,5	**10,72**	**1,1**
10.	Pietrzyków	416,67	6,50	1,6	103,01	13,36	13,0	**19,86**	**3,8**
11.	Roztoka	849,02	5,15	0,6	129,34	2,01	1,6	**7,16**	**0,7**
12.	Szymanów	735,44	4,21	0,6	53,44	0,26	0,5	**4,47**	**0,6**
Ogółem		**5476,39**	**57,39**	**1,0**	**608,86**	**41,30**	**6,8**	**98,69**	**1,6**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Grunty odłogowane według klasy bonitacyjnej

Tabela 13

Lp.	Nazwa obrębu	Jednostka	Grunty odłogowane wg klas bonitacyjnych															Razem
			Grunty orne									Użytki zielone						
			I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	Łącznie	II	III	IV	V	VI	Łącznie	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*
1.	Borów	ha	-	0,20	2,49	0,11	1,25	0,22	1,12	0,66	**6,05**	-	0,99	3,10	2,04	-	**6,13**	**12,18**
		%	-	1,6	20,4	0,9	10,3	1,8	9,2	5,4	**49,7**	-	8,1	25,5	16,7	-	**50,3**	**100,0**
2.	Bronów	ha	-	-	-	-	0,21	-	-	-	**0,21**	-	-	0,86	-	-	**0,86**	**1,07**
		%	-	-	-	-	19,6	-	-	-	**19,6**	-	-	80,4	-	-	**80,4**	**100,0**
3.	Czernica	ha	-	1,32	1,49	-	0,93	-	-	-	**3,74**	-	0,29	0,35	0,14	-	**0,78**	**4,52**
		%	-	29,2	33,0	-	20,6	-	-	-	**82,7**	-	6,4	7,7	3,1	-	**17,3**	**100,0**
4.	Dobromierz	ha	-	-	-	1,48	1,96	8,67	2,33	0,95	**15,39**	-	-	1,04	4,63	1,08	**6,75**	**22,14**
		%	-	-	-	6,7	8,9	39,2	10,5	4,3	**69,5**	-	-	4,7	20,9	4,9	**30,5**	**100,0**
5.	Dzierzków	ha	-	0,50	1,33	0,48	0,56	-	-	-	**2,87**	-	0,85	-	0,13	-	**0,98**	**3,85**
		%	-	13,0	34,5	12,5	14,5	-	-	-	**74,5**	-	22,1	-	3,4	-	**25,5**	**100,0**
6.	Gniewków	ha	-	-	-	0,50	-	-	-	-	**0,50**	-	1,93	0,50	-	-	**2,43**	**2,93**
		%	-	-	-	17,1	-	-	-	-	**17,1**	-	65,9	17,1	-	-	**82,9**	**100,0**
7.	Jaskulin	ha	-	-	-	0,40	-	1,48	0,34	1,50	**3,72**	-	0,58	2,13	1,63	-	**4,34**	**8,06**
		%	-	-	-	5,0	-	18,4	4,2	18,6	**46,2**	-	7,2	26,4	20,2	-	**53,8**	**100,0**
8.	Jugowa	ha	-	-	0,45	-	-	-	-	-	**0,45**	-	1,28	-	-	-	**1,28**	**1,73**
		%	-	-	26,0	-	-	-	-	-	**26,0**	-	74,0	-	-	-	**74,0**	**100,0**
9.	Kłaczyna	ha	-	-	0,13	0,51	3,66	2,05	2,10	0,14	**8,59**	-	1,05	0,70	-	0,38	**2,13**	**10,72**
		%	-	-	1,2	4,8	34,1	19,1	19,6	1,3	**80,1**	-	9,8	6,5	-	3,5	**19,9**	**100,0**
10.	Pietrzyków	ha	-	-	-	-	0,57	1,19	4,48	0,25	**6,49**	-	-	4,97	5,45	2,93	**13,35**	**19,84**
		%	-	-	-	-	2,9	6,0	22,6	1,3	**32,7**	-	-	25,1	27,5	14,8	**67,3**	**100,0**
11.	Roztoka	ha	-	-	2,24	1,66	1,24	-	-	-	**5,14**	-	1,28	0,73	-	-	**2,01**	**7,15**
		%	-	-	31,3	23,2	17,3	-	-	-	**71,9**	-	17,9	10,2	-	-	**28,1**	**100,0**
12.	Szymanów	ha	-	-	-	1,17	3,04	-	-	-	**4,21**	-	0,26	-	-	-	**0,26**	**4,47**
		%	-	-	-	26,2	68,0	-	-	-	**94,2**	-	5,8	-	-	-	**5,8**	**100,0**
Ogółem		ha	**-**	**2,02**	**8,13**	**6,31**	**13,42**	**13,61**	**10,37**	**3,50**	**57,36**	**-**	**8,51**	**14,38**	**14,02**	**4,39**	**41,30**	**98,66**
		%	**-**	**2,0**	**8,2**	**6,4**	**13,6**	**13,8**	**10,5**	**3,5**	**58,1**	**-**	**8,6**	**14,6**	**14,2**	**4,4**	**41,9**	**100,0**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

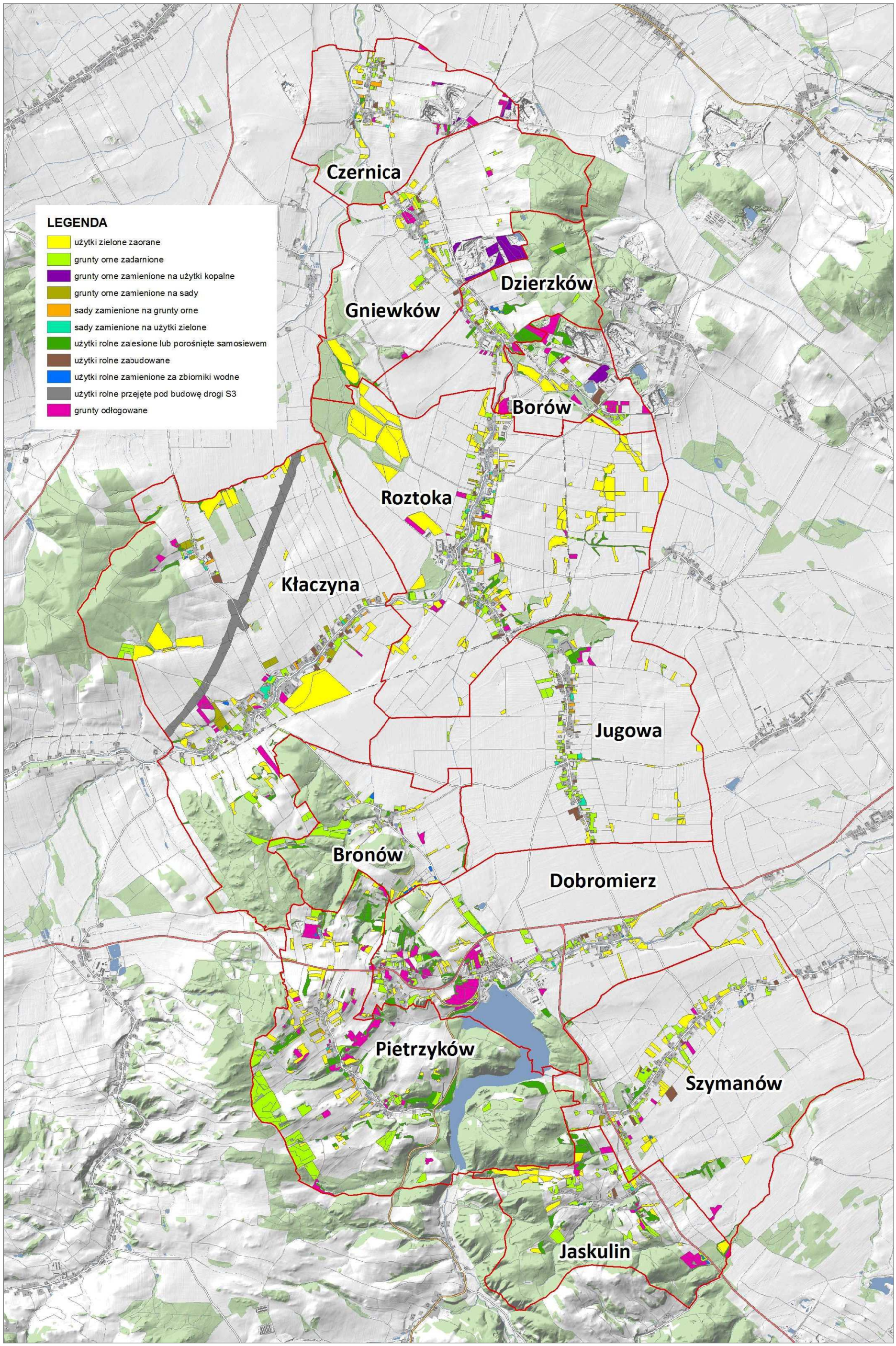

Rys. 12. Zmiany w sposobie użytkowania oraz grunty odłogowane w gminie

Po uwzględnieniu wszystkich zmian w sposobie użytkowania gruntów oraz powierzchni gruntów odłogowanych stwierdzono iż, areał gruntów ornych obecnie wykorzystywany do produkcji rolniczej wynosi 5383,72 ha. Jest to wartość o 92,67 ha mniejsza od powierzchni gruntów ornych widniejącej w ewidencji gruntów i budynków, Tabela 14. W niemal wszystkich obrębach nastąpiło zmniejszenie powierzchni gruntów ornych, najwięcej w Pietrzykowie – o 44,47 ha, a najmniej w Gniewkowie – o 0,94 ha. Jedynie jeden obręb – Roztoka charakteryzuje się dodatnim bilansem gruntów ornych, gdzie przybyło ich 69,89 ha.

W przypadku użytków zielonych również odnotowano ujemy bilans. Ich powierzchnia zmniejszyła się o 208,46 i obecnie wynosi 400,40 ha, Tabela 15. Największe zmiany nastąpiły w Roztoce oraz Kłaczynie gdzie ubyło odpowiednio 88,62 ha i 51,29 ha łąk i pastwisk. Najmniejszą stratę użytków zielonych odnotowano w Czernicy – 4,59 ha. Wzrost areału użytków zielonych nastąpił natomiast w Bronowie – o 4,18 ha, Dzierzkowie – o 3,54 ha i w Jugowej – o 2,80 ha.

Fot. 25. Zaorana łąka w obrębie Jaskulin

Fot. 26. Zadarnione grunty orne w obrębie Kłaczyna

Fot. 27. Grunty odłogowane poprzez nadsypanie mas ziemnych pozostałych po budowie drogi S3

Fot. 28. Grunty odłogowane w obrębie Dobromierz

Powierzchnia gruntów ornych obecnie wykorzystywana do prowadzenia produkcji rolniczej

Tabela 14

Lp.	Nazwa obrębu	Grunty orne									Nieużytki zamienione na grunty orne	Faktyczna powierzchnia gruntów ornych	Bilans
		wg egib	zadarnione	zabudowane	zamienione na użytki kopalne	przejęte pod drogę S3	zamienione na sady	zamienione na zbiorniki wodne	zadrzewione lub zalesione	odłogowane			
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*
1.	Borów	91,37	4,38	1,69	3,59	-	0,41	-	1,23	6,06	0,12	82,12	-9,25
2.	Bronów	161,61	12,40	0,25	-	-	-	0,53	1,41	0,21	-	152,64	-8,97
3.	Czernica	268,07	3,10	0,78	1,43	-	0,24	-	0,08	3,74	0,14	264,34	-3,73
4.	Dobromierz	575,73	20,33	1,23	-	-	0,37	0,04	8,55	15,38	-	543,60	-32,13
5.	Dzierzków	175,15	8,32	0,41	-	-	-	0,13	6,50	2,87	0,14	158,26	-16,89
6.	Gniewków	374,95	5,65	0,54	12,27	-	-	-	0,16	0,50	0,24	374,01	-0,94
7.	Jaskulin	108,63	12,60	0,35	-	-	-	0,18	3,44	3,72	-	105,17	-3,46
8.	Jugowa	783,55	13,53	2,86	-	-	0,18	-	2,50	0,45	0,10	771,57	-11,98
9.	Kłaczyna	936,21	19,82	2,42	-	42,94	10,44	0,02	3,43	8,60	0,04	910,92	-25,29
10.	Pietrzyków	416,67	49,82	-	-	-	0,72	0,13	14,14	6,50	-	372,20	-44,47
11.	Roztoka	849,02	17,94	2,01	-	-	1,41	0,10	4,45	5,15	0,58	918,91	69,89
12.	Szymanów	735,44	17,63	0,56	-	-	0,82	0,31	1,95	4,21	0,68	729,99	-5,45
Ogółem		**5476,39**	**185,52**	**13,10**	**17,29**	**42,94**	**14,59**	**1,44**	**47,84**	**57,39**	**2,04**	**5383,72**	**-92,67**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

Powierzchnia użytków zielonych obecnie wykorzystywana do prowadzenia produkcji rolniczej

Tabela 15

Lp.	Nazwa obrębu	Użytki zielone							Nieużytki zamienione na użytki zielone	Faktyczna powierzchnia użytków zielonych	Bilans
		wg egib	zaorane	zabudowane	przejęte pod drogę S3	zamienione na zbiorniki wodne	zadrzewione lub zalesione	odłogowane			
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*
1.	Borów	22,49	7,99	1,30	-	-	3,54	6,12	0,08	8,00	-14,49
2.	Bronów	22,56	5,83	0,08	-	0,55	1,20	0,86	0,30	26,74	4,18
3.	Czernica	13,61	5,50	0,27	-	-	1,18	0,78	0,04	9,02	-4,59
4.	Dobromierz	47,09	13,77	0,51	-	0,09	5,59	6,76	0,17	40,87	-6,22
5.	Dzierzków	7,62	1,20	0,27	-	0,35	2,18	0,98	0,20	11,16	3,54
6.	Gniewków	33,23	17,94	0,73	-	-	1,56	2,43	0,07	16,29	-16,94
7.	Jaskulin	67,04	16,83	0,71	-	0,26	7,98	4,34	0,33	49,85	-17,19
8.	Jugowa	25,30	7,44	-	-	-	2,01	1,28	-	28,10	2,80
9.	Kłaczyna	84,13	62,34	0,82	1,70	0,28	3,90	2,12	0,05	32,84	-51,29
10.	Pietrzyków	103,01	26,84	0,03	-	-	21,17	13,36	1,17	92,60	-10,41
11.	Roztoka	129,34	100,37	0,64	-	0,05	3,49	2,01	-	40,72	-88,62
12.	Szymanów	53,44	19,35	2,60	-	0,03	4,64	0,26	0,02	44,21	-9,23
Ogółem		**608,86**	**285,40**	**7,96**	**1,70**	**1,61**	**58,44**	**41,30**	**2,43**	**400,40**	**-208,46**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.) i inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.)

2.4. Struktura władania gruntami

W strukturze władania gruntami w gminie Dobromierz przeważa sektor prywatny nad sektorem publicznym. We władaniu sektora prywatnego znajduje się 5412,16 ha, co stanowi 63,0% ogólnej powierzchni gruntów w gminie. W poszczególnych obrębach udział ten waha się od 91,4% w Jugowej do 28,6% w Dzierzkowie, Tabela 16. Na sektor prywatny składają się grunty:

- indywidualnych gospodarstw rolnych – pełnią one dominującą rolę w tym sektorze, a ich łączny areał wynosi 4129,28 ha,
- osób fizycznych posiadających nieruchomości do 1 ha – zajmują powierzchnię 339,71 ha,
- grunty rolniczych spółdzielni produkcyjnych – o areale 567,81 ha. Są to RSP im. „XXX-lecia Dolnego Śląska" z siedzibą w Czernicy oraz RSP im. „Wojska Polskiego" z siedzibą w Jugowej. Oprócz gruntów własnych obie spółdzielnie użytkują tzw. grunty wsadowe swoich członków (grunty należące do gospodarstw rolnych). Jest to łącznie 111 działek o powierzchni 162,72 ha, które położone są w obrębach Bronów, Czernica, Dobromierz, Gniewków, Jugowa, Pietrzyków i Roztoka,
- grunty parafii – obejmujące głównie tereny przyległe do budynków sakralnych, o łącznej powierzchni 9,0 ha,
- przedsiębiorstwa rolnego PROROL – znajdujące się w obrębie Szymanów, o areale 259,11 ha,
- pozostałe – do których należą grunty Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, Koła Łowieckiego "Knieja", Fundacji im. Tomasza Morusa oraz innych firm prywatnych i przedsiębiorstw, o łącznej powierzchni 109,59 ha.

Grunty sektora publicznego natomiast zajmują powierzchnię 3181,89 ha (37,0% ogólnej powierzchni gruntów w gminie), Tabela 16. Zasób sektora publicznego tworzą przede wszystkim grunty:

- stanowiące własność Gminy Dobromierz o łącznej powierzchni 376,13 ha,
- Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR) o areale 956,75 ha,
- Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe zajmujące powierzchnię 1337,72 ha,
- Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, których areał wynosi 169,43 ha,
- stanowiące własność sąsiedniej gminy – Miasta Świebodzice położone w obrębach Pietrzyków oraz Szymanów i zajmujące powierzchnię 11,58 ha,
- powiatu świdnickiego o areale 90,54 ha,
- województwa dolnośląskiego, będące we władaniu Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei o łącznej powierzchni 10,03 ha,
- Polskich Kolei Państwowych, których areał wynosi 47,98 ha,
- Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad obejmujące tereny pod drogami krajowymi oraz drogą ekspresową S3 i zajmujące łącznie powierzchnię 76,04 ha,
- pozostałe stanowiące własność Skarbu Państwa, a będące we władaniu spółek: Polskie Surowce Skalne Kruszywa, Borowskie Kopalnie Granitu i Piaskowca SKALIMEX i Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Świebodzicach, które zajmują areał 105,69 ha.

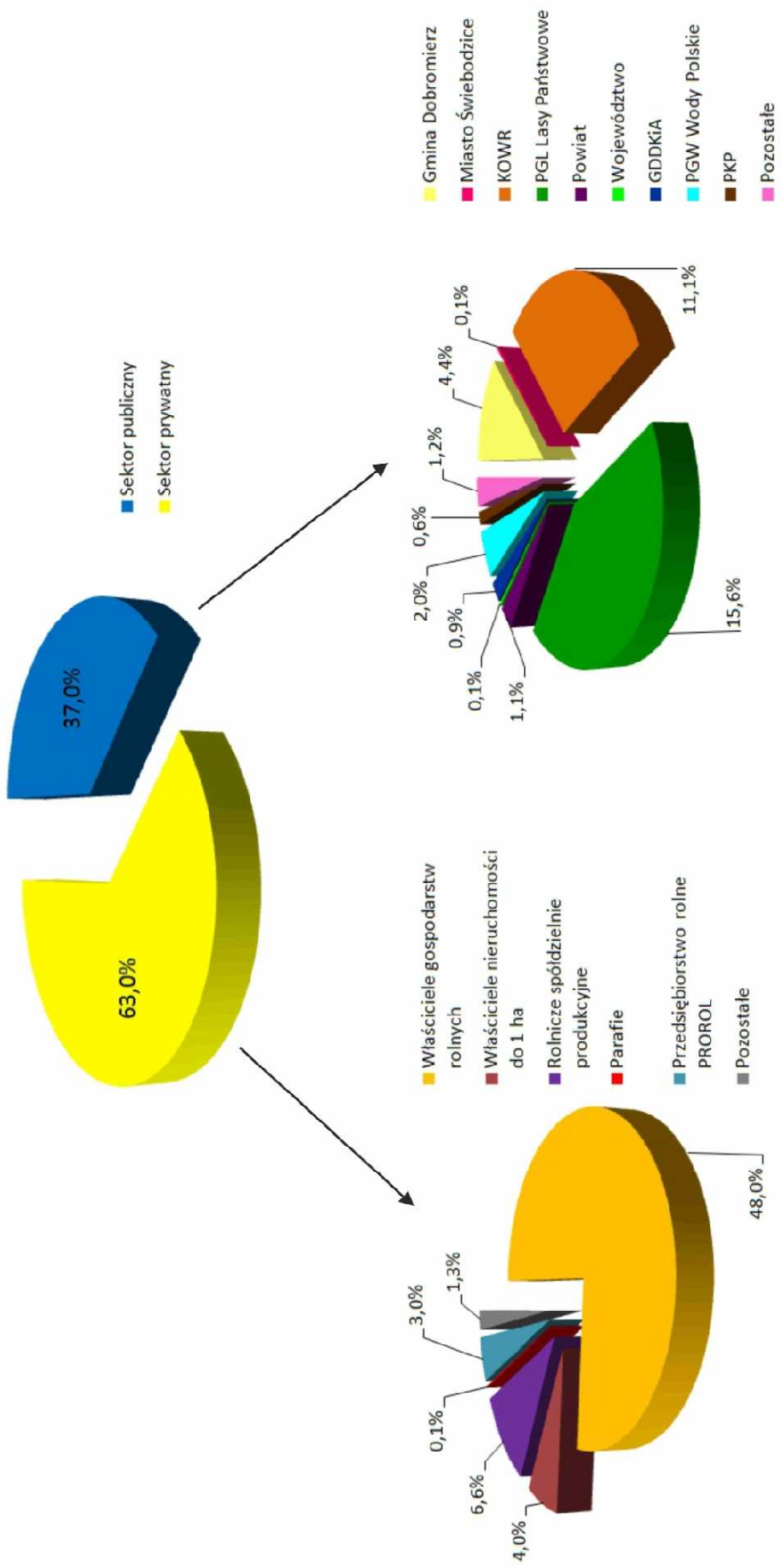

Rys. 13. Struktura władania gruntami

Według Planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz z 2006 r. w strukturze władania gruntami sektor prywatny również dominował nad sektorem publicznym. Stanowił on wówczas 55,5% w ogólnej powierzchni gruntów w gminie. Agencja Nieruchomości Rolnych w roku 2006 dysponowała 1528,89 ha gruntów, obecnie KOWR ma we władaniu 956,75 ha. Wynika z tego, iż w ciągu 12 lat z zasobu KOWR na terenie gminy ubyło 572,13 ha gruntów, najwięcej w obrębach Dobromierz – 103,51 ha, Kłaczyna – 139,33 ha oraz Szymanów – 259,40 ha.

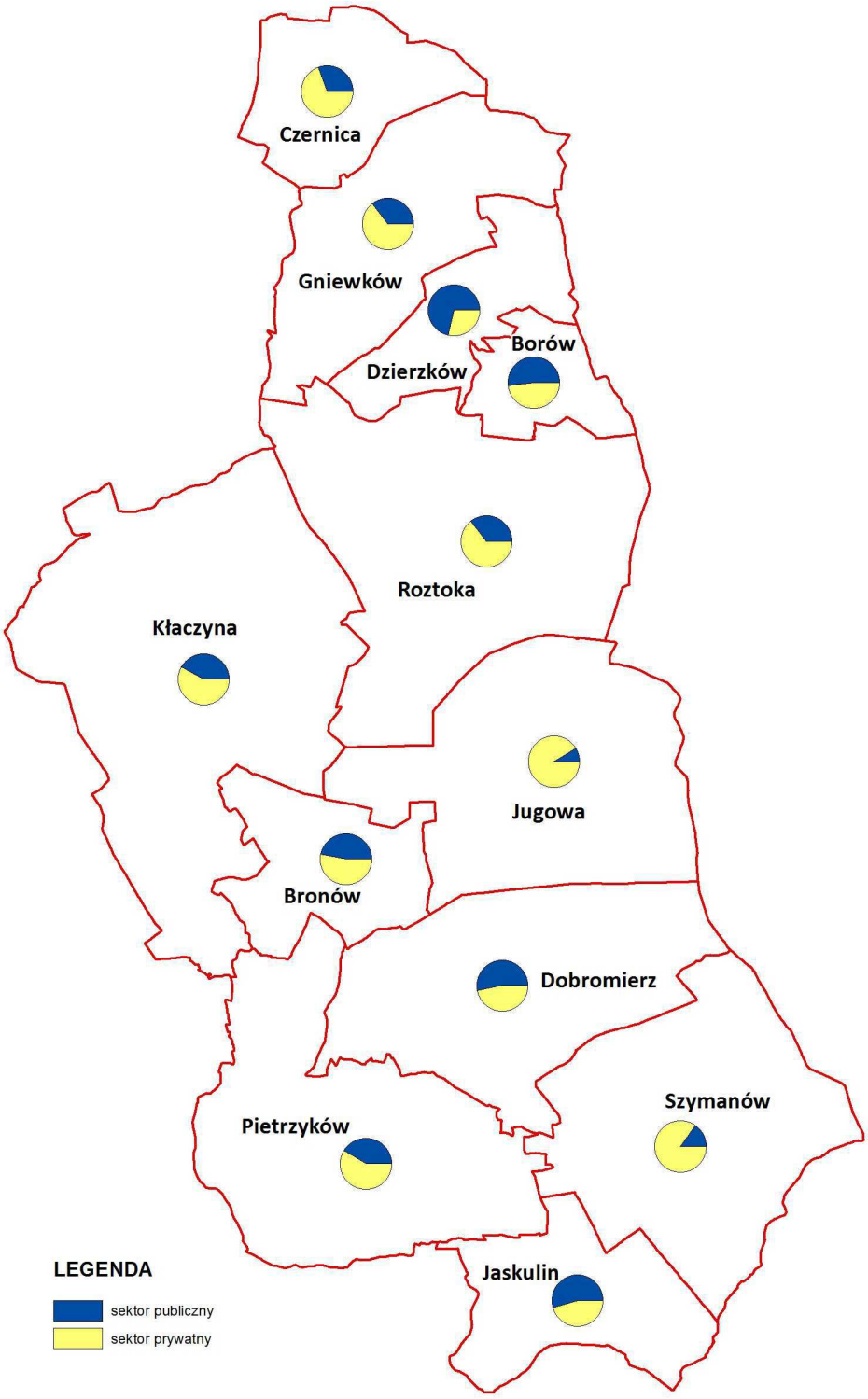

Rys. 14. Struktura władania gruntami w poszczególnych obrębach – sektor publiczny i prywatny

Struktura władania gruntami

Tabela 16

Lp.	Obręb	Jednostka	Powierzchnia ogólna obrębu	SEKTOR PUBLICZNY											SEKTOR PRYWATNY						
				Gmina Dobromierz	Miasto Świebodzice	KOWR	PGL Lasy Państwowe	Powiat	Województwo	GDDKiA	PGW Wody Polskie	PKP	Pozostałe	RAZEM	Właściciele gospodarstw rolnych	Właściciele nieruchomości do 1 ha	Rolnicze spółdzielnie produkcyjne	Parafie	Przedsiębiorstwo rolne PROROL Sp. z o. o.	Pozostałe	RAZEM
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*	*21*	*22*
1.	Borów	ha	199,64	13,99	-	24,43	3,40	4,74	-	-	1,17	4,18	51,92	**103,83**	69,14	19,79	-	-	-	6,88	**95,81**
		%	2,3	7,0	-	12,2	1,7	2,4	-	-	0,6	2,1	26,0	**52,0**	34,6	9,9	-	-	-	3,4	**48,0**
2.	Bronów	ha	365,48	7,39	-	-	155,54	8,58	-	-	-	-	-	**171,51**	151,41	4,31	37,12	-	-	1,13	**193,97**
		%	4,3	2,0	-	-	42,6	2,3	-	-	-	-	-	**46,9**	41,4	1,2	10,2	-	-	0,3	**53,1**
3.	Czernica	ha	368,52	21,43	-	34,08	13,00	3,96	-	-	5,61	5,60	29,72	**113,40**	108,07	16,36	124,87	-	-	5,82	**255,12**
		%	4,3	5,8	-	9,2	3,5	1,1	-	-	1,5	1,5	8,1	**30,8**	29,3	4,4	33,9	-	-	1,6	**69,2**
4.	Dobromierz	ha	856,70	80,55	-	244,19	26,60	5,94	3,43	16,89	73,29	-	3,89	**454,78**	240,41	61,33	18,36	2,46	-	79,36	**401,92**
		%	10,0	9,4	-	28,5	3,1	0,7	0,4	2,0	8,6	-	0,5	**53,1**	28,1	7,2	2,1	0,3	-	9,3	**46,9**
5.	Dzierzków	ha	327,37	8,30	-	89,40	125,64	1,80	-	-	4,25	3,27	1,00	**233,66**	66,43	19,39	7,89	-	-	-	**93,71**
		%	3,8	2,5	-	27,3	38,4	0,5	-	-	1,3	1,0	0,3	**71,4**	20,3	5,9	2,4	-	-	-	**28,6**
6.	Gniewków	ha	624,64	25,88	-	38,92	136,34	5,02	-	-	3,18	8,36	4,31	**222,01**	347,25	18,37	29,84	0,94	-	6,23	**402,63**
		%	7,3	4,1	-	6,2	21,8	0,8	-	-	0,5	1,3	0,7	**35,5**	55,6	2,9	4,8	0,2	-	1,0	**64,5**
7.	Jaskulin	ha	431,64	9,54	-	-	218,72	3,10	-	3,87	-	-	-	**235,23**	186,24	10,17	-	-	-	-	**196,41**
		%	5,0	2,2	-	-	50,7	0,7	-	0,9	-	-	-	**54,5**	43,1	2,4	-	-	-	-	**45,5**
8.	Jugowa	ha	910,43	35,10	-	-	27,36	15,88	-	-	0,28	-	-	**78,62**	589,65	26,53	213,97	1,66	-	-	**831,81**
		%	10,6	3,9	-	-	3,0	1,7	-	-	0,03	-	-	**8,6**	64,77	2,91	23,5	0,2	-	-	**91,4**
9.	Kłaczyna	ha	1464,42	48,29	-	175,29	310,53	12,83	-	47,17	12,32	8,38	-	**614,81**	814,87	33,86	-	0,88	-	-	**849,61**
		%	17,0	3,3	-	12,0	21,2	0,9	-	3,2	0,8	0,6	-	**42,0**	55,6	2,3	-	0,1	-	-	**58,0**
10.	Pietrzyków	ha	962,32	52,22	10,35	5,72	258,19	-	6,60	2,84	56,17	-	5,36	**397,45**	455,97	14,98	83,66	0,09	-	10,17	**564,87**
		%	11,2	5,4	1,1	0,6	26,8	-	0,7	0,3	5,8	-	0,6	**41,3**	47,4	1,6	8,7	0,01	-	1,1	**58,7**
11.	Roztoka	ha	1172,09	43,25	-	284,10	43,88	15,40	-	-	11,39	18,19	-	**416,21**	643,16	65,71	44,31	2,70	-	-	**755,88**
		%	13,6	3,7	-	24,2	3,7	1,3	-	-	1,0	1,6	-	**35,5**	54,9	5,6	3,8	0,2	-	-	**64,5**
12.	Szymanów	ha	910,79	30,19	1,23	60,62	18,52	13,29	-	5,27	1,77	-	9,49	**140,38**	456,68	46,56	7,79	0,27	259,11	-	**770,41**
		%	10,6	3,3	0,1	6,7	2,0	1,5	-	0,6	0,2	-	1,0	**15,4**	50,1	5,1	0,9	0,03	28,4	-	**84,6**
Ogółem		**ha**	**8594,05**	**376,13**	**11,58**	**956,75**	**1337,72**	**90,54**	**10,03**	**76,04**	**169,43**	**47,98**	**105,69**	**3181,89**	**4129,28**	**339,71**	**567,81**	**9,00**	**259,11**	**109,59**	**5414,50**
		%	**100,0**	**4,4**	**0,1**	**11,1**	**15,6**	**1,1**	**0,1**	**0,9**	**2,0**	**0,6**	**1,2**	**37,0**	**48,0**	**4,0**	**6,6**	**0,1**	**3,0**	**1,3**	**63,0**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

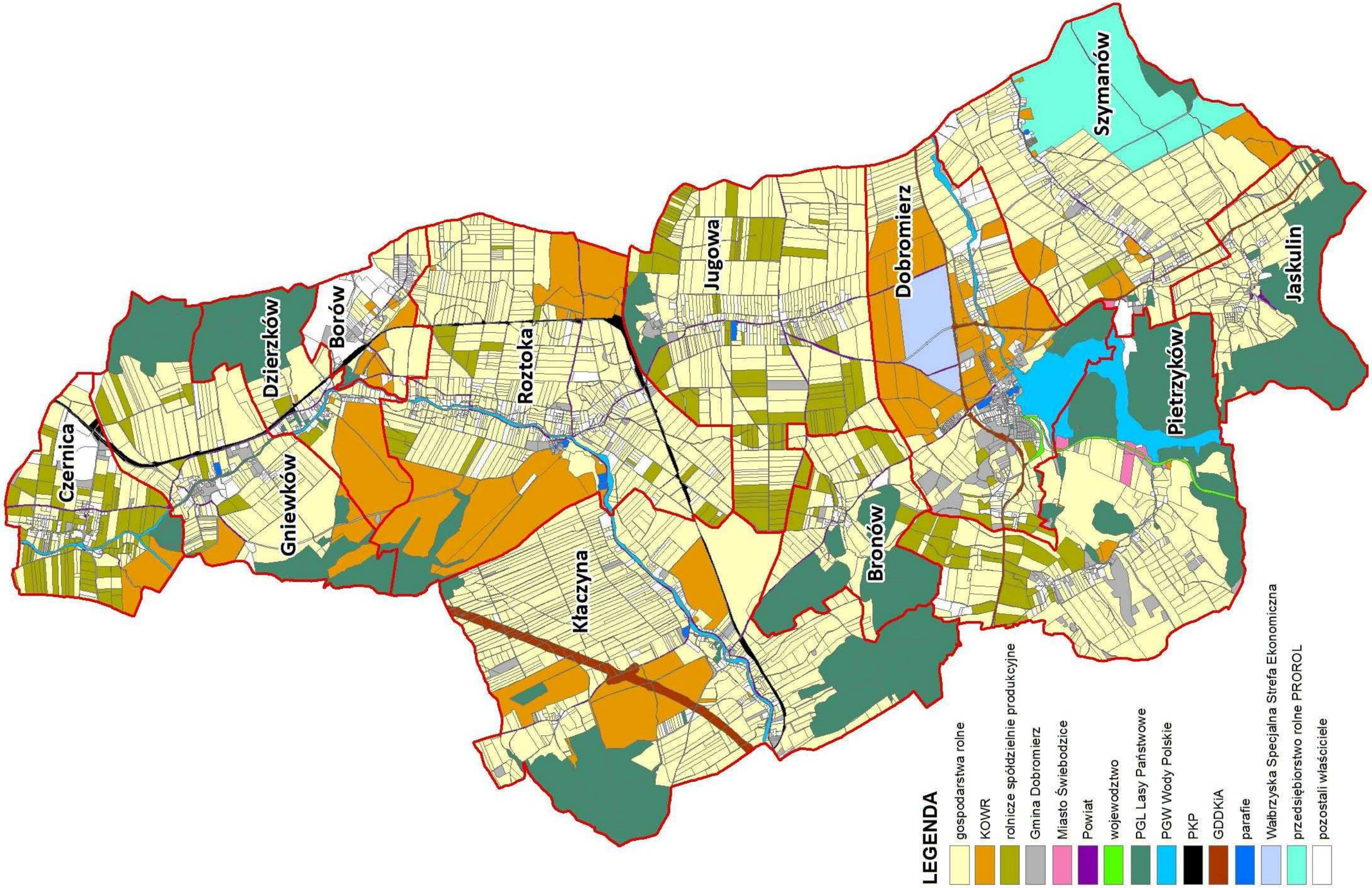

Rys. 15. Struktura władania gruntami w gminie

2.5. Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych

Na potrzeby charakterystyki gospodarstw rolnych przyjęto definicję gospodarstwa rolnego na podstawie art. 2 pkt. 1 ustawy o podatku rolnym, tj. obszar gruntów o łącznej powierzchni powyżej 1 ha (Dz.U. z 2017 r. poz. 1892). Obliczeń dokonano w oparciu o dane ewidencji gruntów i budynków i odniesiono je do obrębów geodezyjnych.

Według przeprowadzonej analizy na terenie gminy Dobromierz funkcjonuje 526 gospodarstw rolnych, położonych na 2713 działkach, o łącznej powierzchni 4129,28 ha. Są to gospodarstwa indywidualne obejmujące grunty własne. Najwięcej gospodarstw – 110 znajduje się w obrębie Roztoka, najmniej w Borowie – 4. Średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 7,85 ha. W poszczególnych obrębach powierzchnia ta waha się od 5,69 ha w Czernicy do 17,29 ha w Borowie, Tabela 18.

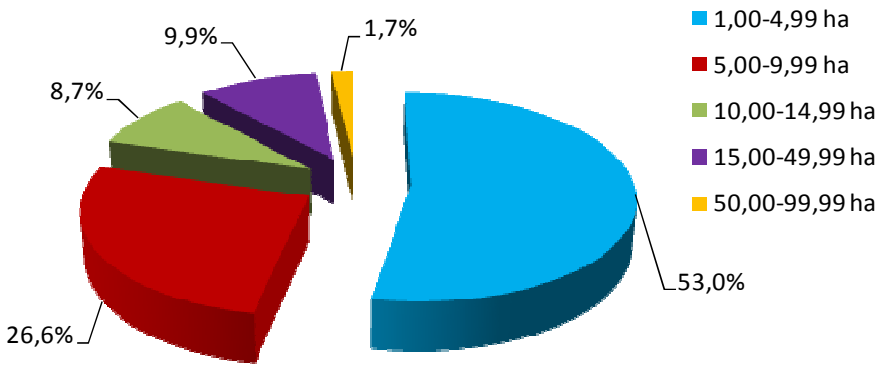

Rys. 16. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych

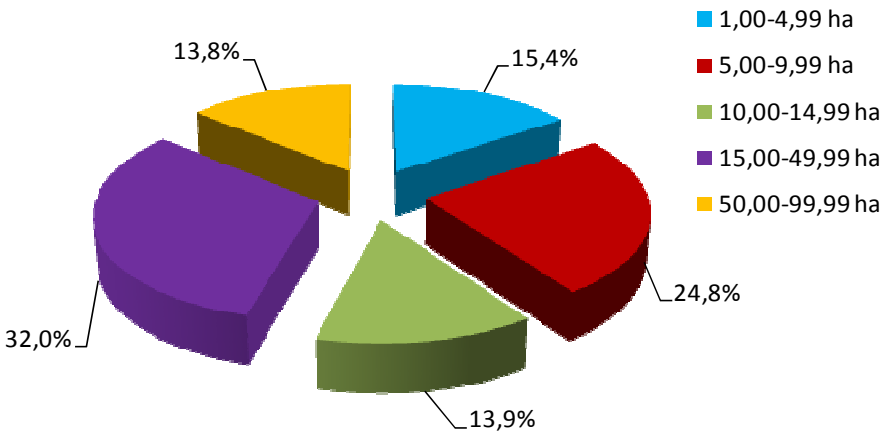

Rys. 17. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych

W strukturze ilościowej najliczniejsze grupy obszarowe stanowią: od 1,00 do 4,99 ha, do której należy 279 gospodarstw oraz grupa od 5,00 do 9,99 ha, licząca 140 gospodarstw, Rysunek 16. Najwięcej gospodarstw w obu tych grupach znajduje się w obrębie Roztoka (66 i 28 gospodarstw). Obie te grupy stanowią łącznie 79,6 % wszystkich gospodarstw. Średnia powierzchnia gospodarstwa w grupie

od 1,00 do 4,99 ha wynosi 2,28 ha, a w grupie od 15,00 do 49,99 ha – 7,32 ha. Najmniej liczną grupą obszarową na terenie gminy jest grupa od 50,00 do 99,99 ha, do której należy 9 gospodarstw. Natomiast gospodarstwa z grupy obszarowej powyżej 100,00 ha w ogóle nie występują.

Pod względem zajmowanej powierzchni przeważają gospodarstwa z grupy obszarowej od 15,00 do 49,99 ha, których łączna powierzchnia – 1320,59 ha, stanowi 32,0% całkowitej powierzchni gospodarstw gminy, Rysunek 17. Znaczny areał zajmują również gospodarstwa z grupy od 5,00 do 9,99 ha (1025,30 ha, 24,8%). Najmniejszy areał zajmują gospodarstwa z grupy obszarowej od 50,00 do 99,99 ha – 571,73 ha, co stanowi 13,8% całkowitej powierzchni gospodarstw gminy.

Analiza danych ewidencji gruntów i budynków wykazała, że we wszystkich obrębach gminy funkcjonują gospodarstwa należące do różniczan, czyli rolników posiadających działkę siedliskową poza gminą Dobromierz. Gospodarstw prowadzonych przez osoby spoza gminy jest 105. Stanowi to 20,0% wszystkich gospodarstw rolnych w gminie. Najwięcej takich gospodarstw odnotowano w Kłaczynie – 18, a najmniej – 1 w Borowie. Gospodarstwa należące do różniczan łącznie zajmują obszar 630,22 ha, co stanowi 15,3% w całkowitej powierzchni zajmowanej przez gospodarstwa w gminie. Średnia powierzchnia jednego gospodarstwa wynosi 6,00 ha i jest ona nieco mniejsza od średniej powierzchni gospodarstwa w gminie, która wynosi 7,85 ha, Tabela 17.

Większość różniczan posiada siedzibę gospodarstwa w sąsiednich miastach lub wsiach: Jaworze (17 gospodarstw, o łącznej powierzchni 71,17 ha), Świebodzicach (15 gosp., o pow. 49,77 ha), Wałbrzychu (8 gosp., o pow. 37,04 ha) oraz Godzieszówku (7 gosp., o pow. 70,21 ha).

Gospodarstwa różniczan

Tabela 17

Lp.	Nazwa obrębu	Gospodarstwa ogółem			Gospodarstwa różniczan				
		powierzchnia	ilość	średnia pow. gosp	powierzchnia	udział w całkowitej pow. gosp.	ilość	udział w całkowitej ilości gosp.	średnia pow. gosp
		ha	liczba	ha	ha	%	liczba	%	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*
1.	Borów	69,14	4	17,29	2,54	3,7	1	25,0	2,54
2.	Bronów	151,41	26	5,82	9,22	6,1	5	19,2	1,84
3.	Czernica	108,07	19	5,69	17,74	16,4	6	31,6	2,96
4.	Dobromierz	240,41	36	6,68	25,14	10,5	8	22,2	3,14
5.	Dzierzków	66,43	10	6,64	15,69	23,6	3	30,0	5,23
6.	Gniewków	347,25	37	9,39	110,92	31,9	8	21,6	13,87
7.	Jaskulin	186,24	25	7,45	27,75	14,9	7	28,0	3,96
8.	Jugowa	589,65	70	8,42	70,32	11,9	11	15,7	6,39
9.	Kłaczyna	814,87	95	8,58	124,90	15,3	18	18,9	6,94
10.	Pietrzyków	455,97	36	12,67	81,66	17,9	11	30,6	7,42
11.	Roztoka	643,16	110	5,85	62,53	9,7	12	10,9	5,21
12.	Szymanów	456,68	58	7,87	81,81	17,9	15	25,9	5,45
Ogółem		**4129,28**	**526**	**7,85**	**630,22**	**15,3**	**105**	**20,0**	**6,00**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych

Tabela 18

Lp.	Gospodarstwa w grupach obszarowych		Jedn.	Obręb												RAZEM
				Borów	Bronów	Czernica	Dobromierz	Dzierzków	Gniewków	Jaskulin	Jugowa	Kłaczyna	Pietrzyków	Roztoka	Szymanów	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*
1.	1,00-4,99 ha	liczba gospodarstw	liczba	2	15	11	23	6	19	14	31	46	13	66	33	**279**
2.		udział w liczbie gosp.	%	50,0	57,7	57,9	63,9	60,0	51,4	56,0	44,3	48,4	36,1	60,0	56,9	**53,0**
3.		powierzchnia	ha	3,89	31,65	18,00	57,53	17,36	43,41	30,94	63,55	114,41	28,05	146,67	80,22	**635,68**
4.		udział w pow. gosp.	%	5,6	20,9	16,7	23,9	26,1	12,5	16,6	10,8	14,0	6,2	22,8	17,6	**15,4**
5.		średnia pow. gosp.	ha	1,95	2,11	1,64	2,50	2,89	2,28	2,21	2,05	2,49	2,16	2,22	2,43	**2,28**
6.	5,00-9,99 ha	liczba gospodarstw	liczba	1	9	3	8	3	9	4	23	26	8	28	18	**140**
7.		udział w liczbie gosp.	%	25,0	34,6	15,8	22,2	30,0	24,3	16,0	32,9	27,4	22,2	25,5	31,0	**26,6**
8.		powierzchnia	ha	6,19	73,34	17,88	59,54	19,79	68,39	29,29	165,6	195,08	61,04	201,55	127,61	**1025,30**
9.		udział w pow. gosp.	%	9,0	48,4	16,5	24,8	29,8	19,7	15,7	28,1	23,9	13,4	31,3	27,9	**24,8**
10.		średnia pow. gosp.	ha	6,19	8,15	5,96	7,44	6,60	7,60	7,32	7,20	7,50	7,63	7,20	7,09	**7,32**
11.	10,00-14,99 ha	liczba gospodarstw	liczba	-	-	4	2	-	2	3	7	11	7	9	1	**46**
12.		udział w liczbie gosp.	%	-	-	21,1	5,6	-	5,4	12,0	10,0	11,6	19,4	8,2	1,7	**8,7**
13.		powierzchnia	ha	-	-	47,14	26,18	-	25,86	38,72	86,12	136,21	92,14	109,37	14,24	**575,98**
14.		udział w pow. gosp.	%	-	-	43,6	10,9	-	7,4	20,8	14,6	16,7	20,2	17,0	3,1	**13,9**
15.		średnia pow. gosp.	ha	-	-	11,79	13,09	-	12,93	12,91	12,30	12,38	13,16	12,15	14,24	**12,52**
16.	15,00-49,99 ha	liczba gospodarstw	liczba	-	2	1	3	1	6	4	8	10	6	7	4	**52**
17.		udział w liczbie gosp.	%	-	7,7	5,3	8,3	10,0	16,2	16,0	11,4	10,5	16,7	6,4	6,9	**9,9**
18.		powierzchnia	ha	-	46,42	25,05	97,16	29,28	141,51	87,29	209,5	231,36	148,25	185,57	119,25	**1320,59**
19.		udział w pow. gosp.	%	-	30,7	23,2	40,4	44,1	40,8	46,9	35,5	28,4	32,5	28,9	26,1	**32,0**
20.		średnia pow. gosp.	ha	-	23,21	25,05	32,39	29,28	23,59	21,82	26,18	23,14	24,71	26,51	29,81	**25,40**
21.	50,00-99,99 ha	liczba gospodarstw	liczba	1	-	-	-	-	1	-	1	2	2	-	2	**9**
22.		udział w liczbie gosp.	%	25,0	-	-	-	-	2,7	-	1,4	2,1	5,6	-	3,4	**1,7**
23.		powierzchnia	ha	59,06	-	-	-	-	68,08	-	64,93	137,8	126,49	-	115,36	**571,73**
24.		udział w pow. gosp.	%	85,4	-	-	-	-	19,6	-	11,0	16,9	27,7	-	25,3	**13,8**
25.		średnia pow. gosp.	ha	59,06	-	-	-	-	68,08	-	64,93	68,91	63,25	-	57,68	**63,53**
26.	powyżej 100,00 ha	liczba gospodarstw	liczba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
27.		udział w liczbie gosp.	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
28.		powierzchnia	ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
29.		udział w pow. gosp.	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
30.		średnia pow. gosp.	ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Ogółem		**powierzchnia**	**ha**	**69,14**	**151,4**	**108,07**	**240,41**	**66,43**	**347,25**	**186,24**	**589,7**	**814,87**	**455,97**	**643,16**	**456,68**	**4129,28**
		liczba gospodarstw	**liczba**	**4**	**26**	**19**	**36**	**10**	**37**	**25**	**70**	**95**	**36**	**110**	**58**	**526**
		średnia pow. gosp.	**ha**	**17,29**	**5,82**	**5,69**	**6,68**	**6,64**	**9,39**	**7,45**	**8,42**	**8,58**	**12,67**	**5,85**	**7,87**	**7,85**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

2.6. Grunty dzierżawione

Indywidualne gospodarstwa rolne na terenie gminy Dobromierz prowadzone są nie tylko w oparciu o grunty własne, ale także o grunty dzierżawione z zasobu KOWR i Gminy oraz od innych rolników. Łącznie w całej gminie dzierżawionych jest 1095,33 ha gruntów. Najwięcej gruntów dzierżawionych występuje w obrębach Roztoka (310,31 ha) i Dobromierz (277,21 ha), a najmniej w Bronowie (4,48 ha), Tabela 19.

Według informacji uzyskanych od Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa z 956,75 ha wszystkich gruntów będących we władaniu tej jednostki na terenie gminy, wydzierżawionych jest 835,35 ha. Stanowi 87,3% wszystkich gruntów KOWR w gminie. Pozostałe grunty o powierzchni 121,40 ha mogą zostać rozdysponowane. Dzierżawcami gruntów z zasobu KOWR są:

- właściciele gospodarstw rolnych, którzy dzierżawią 363,26 ha gruntów w obrębach Borów, Dobromierz, Kłaczyna i Szymanów,
- Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna im. XXX-lecia Dolnego Śląska w Czernicy, użytkująca 39,78 ha w obrębach Czernica i Gniewków,
- osoby nie posiadające gruntów własnych na terenie gminy Dobromierz, które dzierżawią grunty o łącznej powierzchni 432,31 ha położone w obrębach Czernica Dobromierz, Dzierzków, Gniewków i Roztoka.

Gmina Dobromierz wydzierżawia 24,53 ha własnych gruntów rolnych. Są one położone w obrębach Czernica, Dobromierz, Kłaczyna, Pietrzyków i Szymanów, Tabela 19. Najwięcej z nich znajduje się w Dobromierzu – 7,81 ha, a najmniej w Szymanowie – 2,38 ha. W pozostałych obrębach obecnie nie są podpisane żadne umowy na dzierżawę gruntów rolnych z zasobu Gminy.

Ponadto z analizy danych ewidencji gruntów i budynków wynika, że na terenie gminy 235,45 ha gruntów dzierżawią między sobą właściciele gospodarstw rolnych. Najwięcej gruntów wydzierżawionych znajduje się w obrębie Kłaczyna (77,96 ha), a najmniej w Dzierzkowie (1,83 ha).

Fot. 29. Dzierżawione grunty KOWR w Gniewkowie

Fot. 30. Dzierżawione grunty Gminy w Dobromierzu

Dzierżawy gruntów w gminie

Tabela 19

Lp.	Nazwa obrębu	Grunty dzierżawione:								Razem
		z zasobu Gminy	z zasobu KOWR				pomiędzy rolnikami indywidualnymi			
			gospodarstwa rolne	osoby spoza gminy	RSP im. XXX-lecia Dolnego Śląska	Łącznie	gospodarstwa rolne	osoby spoza gminy	Łącznie	
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
1.	Borów	**-**	23,36	-	-	**23,36**	5,79	-	**5,79**	**29,15**
2.	Bronów	**-**	-	-	-	**-**	4,48	-	**4,48**	**4,48**
3.	Czernica	**4,67**	-	9,24	24,84	**34,08**	1,83	-	**1,83**	**40,58**
4.	Dobromierz	**7,81**	201,11	39,36	-	**240,47**	25,05	3,88	**28,93**	**277,21**
5.	Dzierzków	**-**	-	88,73	-	**88,73**	1,81	-	**1,81**	**90,54**
6.	Gniewków	**-**	-	23,98	14,94	**38,92**	9,89	7,36	**17,25**	**56,17**
7.	Jaskulin	**-**	-	-	-	**-**	13,47	-	**13,47**	**13,47**
8.	Jugowa	**-**	-	-	-	**-**	9,57	-	**9,57**	**9,57**
9.	Kłaczyna	**4,03**	80,11	-	-	**80,11**	67,55	10,41	**77,96**	**162,10**
10.	Pietrzyków	**5,64**	-	-	-	**-**	11,66	-	**11,66**	**17,30**
11.	Roztoka	**-**	-	271,00	-	**271,00**	20,06	19,25	**39,31**	**310,31**
12.	Szymanów	**2,38**	58,68	-	-	**58,68**	16,20	7,19	**23,39**	**84,45**
Ogółem		**24,53**	**363,26**	**432,31**	**39,78**	**835,35**	**187,36**	**48,09**	**235,45**	**1095,33**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: KOWR (stan na luty 2019 r.), UG Dobromierz (stan na luty 2019 r.) i egib (stan na listopad 2018 r.)

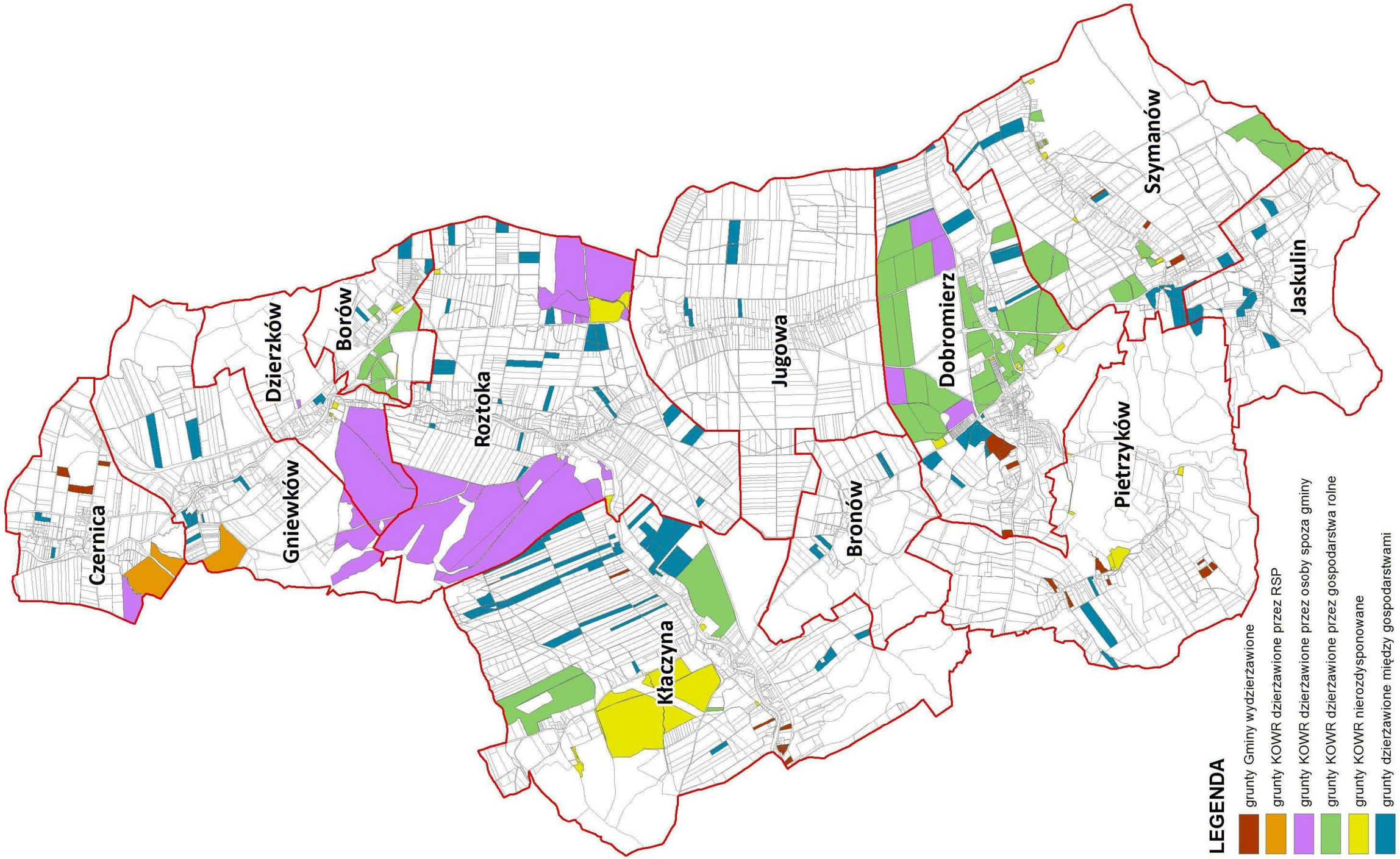

Rys. 18. Grunty dzierżawione

2.7. Rozdrobnienie gruntów w gospodarstwach indywidualnych w grupach obszarowych

W celu określenia rozdrobnienia gruntów w indywidualnych gospodarstwach rolnych na terenie gminy Dobromierz wykorzystano dane z ewidencji gruntów i budynków dotyczące ilości i powierzchni działek wchodzących w skład gospodarstw (grunty własne). Rozdrobnienie gruntów własnych gospodarstw indywidualnych powyżej 1 ha w poszczególnych grupach obszarowych przedstawia Tabela 20.

Rozdrobnienie gruntów w poszczególnych gospodarstwach wyrażone jest średnią powierzchnią działki i średnią ilością działek. Jest czynnikiem wpływającym na efektywność gospodarowania i określającym stopień organizacji gospodarstw. Na obszarze gminy średnia liczba działek przypadająca na jedno gospodarstwo wynosi 5, a średnia powierzchnia działki 1,52 ha. W poszczególnych obrębach średnia ilość działek w gospodarstwie rolnym waha się od 3 w Dzierzkowie do 8 w Borowie i Jaskulinie. Natomiast średnia powierzchnia działki w gospodarstwie wynosi od 0,99 ha w Jaskulinie do 2,43 ha w Pietrzykowie, Rysunek 20.

W przedziałach obszarowych gospodarstw wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa rośnie liczba działek ewidencyjnych tworzących to gospodarstwo, Rysunek 19. Najwięcej działek wchodzi w skład gospodarstw o wielkości od 50,00 do 99,99 ha – 18. Największa średnia powierzchnia działki występuje również w tej grupie obszarowej i wynosi 3,49 ha. W poszczególnych obrębach w grupach obszarowych sytuacja jest zróżnicowana. Najwięcej działek wchodzi w skład gospodarstw z grupy obszarowej 1,00 do 4,99 ha w obrębie Roztoka – 200. Największa średnia powierzchnia działki występuje w grupie od 50,00 do 99,99 ha w obrębie Pietrzyków i wynosi 6,66 ha przy średniej liczbie działek w gospodarstwie – 10. Natomiast najmniejsza średnia powierzchnia działki występuje w grupie od 1,00 do 4,99 ha w obrębie Jaskulin i wynosi 0,49 ha przy średniej liczbie działek w gospodarstwie – 5, Tabela 20.

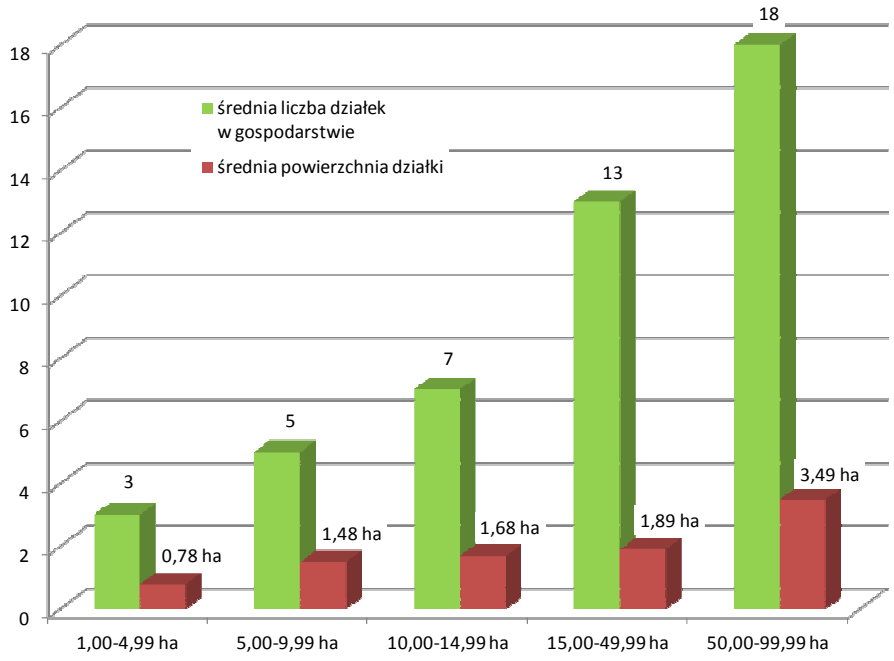

Rys. 19. Rozdrobnienie gruntów własnych w grupach obszarowych

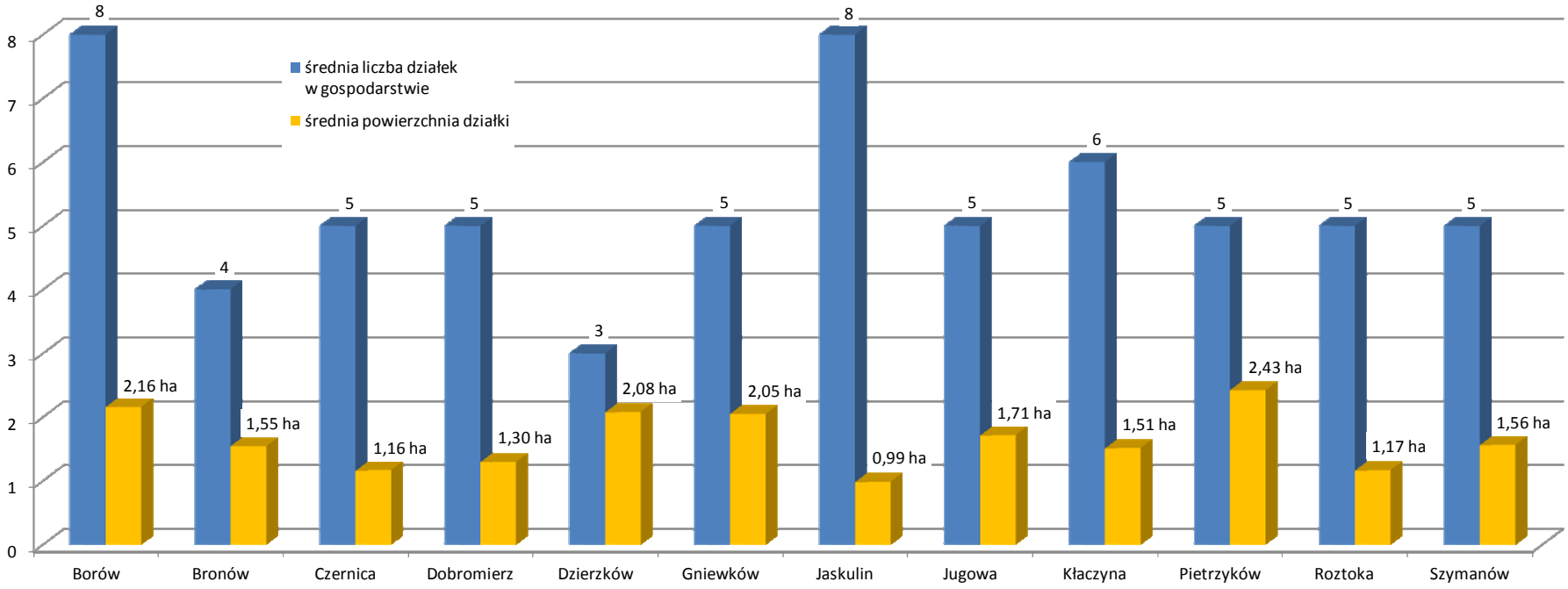

Rys. 20. Rozdrobnienie gruntów własnych w obrębach

Struktura użytkowania gruntów

Tabela 20

Lp.	Gospodarstwa w grupach obszarowych		Jedn.	Obręb												RAZEM
				Borów	Bronów	Czernica	Dobromierz	Dzierzków	Gniewków	Jaskulin	Jugowa	Kłaczyna	Pietrzyków	Roztoka	Szymanów	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*
1.	1,00-4,99 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	3,89	31,65	18,00	57,53	17,36	43,41	30,94	63,55	114,41	28,05	146,67	80,22	**635,68**
2.		liczba gospodarstw	liczba	2	15	11	23	6	19	14	31	46	13	66	33	**279**
3.		liczba działek	liczba	7	28	28	80	15	45	63	97	139	27	200	87	**816**
4.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	4	2	3	3	3	2	5	3	3	2	3	3	**3**
5.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	0,56	1,13	0,64	0,72	1,16	0,96	0,49	0,66	0,82	1,04	0,73	0,92	**0,78**
6.	5,00-9,99 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	6,19	73,34	17,88	59,54	19,79	68,39	29,29	165,60	195,08	61,04	201,55	127,61	**1025,30**
7.		liczba gospodarstw	liczba	1	9	3	8	3	9	4	23	26	8	28	18	**140**
8.		liczba działek	liczba	4	46	10	43	13	38	36	87	135	27	154	98	**691**
9.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	4	5	3	5	4	4	9	4	5	3	6	5	**5**
10.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	1,55	1,59	1,79	1,38	1,52	1,80	0,81	1,90	1,45	2,26	1,31	1,30	**1,48**
11.	10,00-14,99 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	-	-	47,14	26,18	-	25,86	38,72	86,12	136,21	92,14	109,37	14,24	**575,98**
12.		liczba gospodarstw	liczba	-	-	4	2	-	2	3	7	11	7	9	1	**46**
13.		liczba działek	liczba	-	-	40	13	-	17	18	35	89	45	76	9	**342**
14.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	-	-	10	7	-	9	6	5	8	6	8	9	**7**
15.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	-	-	1,18	2,01	-	1,52	2,15	2,46	1,53	2,05	1,44	1,58	**1,68**
16.	15,00-49,99 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	-	46,42	25,05	97,16	29,28	141,51	87,29	209,45	231,36	148,25	185,57	119,25	**1320,59**
17.		liczba gospodarstw	liczba	-	2	1	3	1	6	4	8	10	6	7	4	**52**
18.		liczba działek	liczba	-	24	15	49	4	46	72	100	137	70	122	61	**700**
19.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	-	12	15	16	4	8	18	13	14	12	17	15	**13**
20.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	-	1,93	1,67	1,98	7,32	3,08	1,21	2,09	1,69	2,12	1,52	1,95	**1,89**
21.	50,00-99,99 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	59,06	-	-	-	-	68,08	-	64,93	137,81	126,49	-	115,36	**571,73**
22.		liczba gospodarstw	liczba	1	-	-	-	-	1	-	1	2	2	-	2	**9**
23.		liczba działek	liczba	21	-	-	-	-	23	-	25	39	19	-	37	**164**
24.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	21	-	-	-	-	23	-	25	20	10	-	19	**18**
25.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	2,81	-	-	-	-	2,96	-	2,60	3,53	6,66	-	3,12	**3,49**
26.	powyżej 100,00 ha	powierzchnia gospodarstw	ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
27.		liczba gospodarstw	liczba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
28.		liczba działek	liczba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
29.		średnia liczba działek w gosp.	liczba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
30.		średnia powierzchnia działki w gosp.	ha	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Ogółem		**powierzchnia gospodarstw**	**ha**	**69,14**	**151,41**	**108,07**	**240,41**	**66,43**	**347,25**	**186,24**	**589,65**	**814,87**	**455,97**	**643,16**	**456,68**	**4129,28**
		liczba gospodarstw	**liczba**	**4**	**26**	**19**	**36**	**10**	**37**	**25**	**70**	**95**	**36**	**110**	**58**	**526**
		liczba działek	**liczba**	**32**	**98**	**93**	**185**	**32**	**169**	**189**	**344**	**539**	**188**	**552**	**292**	**2713**
		średnia liczba działek w gosp.	**liczba**	**8**	**4**	**5**	**5**	**3**	**5**	**8**	**5**	**6**	**5**	**5**	**5**	**5**
		rednia powowierzchnia działki w gosp	**ha**	**2,16**	**1,55**	**1,16**	**1,30**	**2,08**	**2,05**	**0,99**	**1,71**	**1,51**	**2,43**	**1,17**	**1,56**	**1,52**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych egib (stan na listopad 2018 r.)

Porównując obecną sytuację z rozdrobnieniem gruntów opisanym w Planie urządzeniowo-rolnym z 2006 roku stwierdzono, iż nastąpiło pogorszenie. Obecnie w gminie średnio na jedno gospodarstwo przypada pięć działek ewidencyjnych o średniej powierzchni 1,52 ha, a w roku 2006 były to cztery działki o średniej powierzchni 1,57 ha.

Na efektywność produkcji rolnej poza warunkami naturalnymi, wpływ ma rozłóg gruntów, czyli rozmieszczenie gruntów gospodarstwa rolnego w stosunku do gruntów zabudowanych. W gminie Dobromierz grunty większości gospodarstw rolnych położone są w szachownicy. Działki należące do jednego gospodarstwa nie tworzą zwartych kompleksów pól, są oddalone od siebie. Część działek, głównie w obrębach Kłaczyna, ma nieregularny kształt, są one wydłużone, wąskie, trudne w uprawie. Inna sytuacja występuje natomiast w Jugowej i Szymanowie, gdzie działki są duże, o optymalnym kształcie i przeważnie kompleksy pół jednego gospodarstwa położone są w niedalekiej odległości od siebie, Rysunek 21. Niekorzystny rozłóg gruntów utrudnia uprawę ziemi, powoduje wydłużenie czasu dojazdu do pól, przez co wpływa na zwiększenie kosztów transportu, a tym samym podniesienie kosztów produkcji rolniczej.

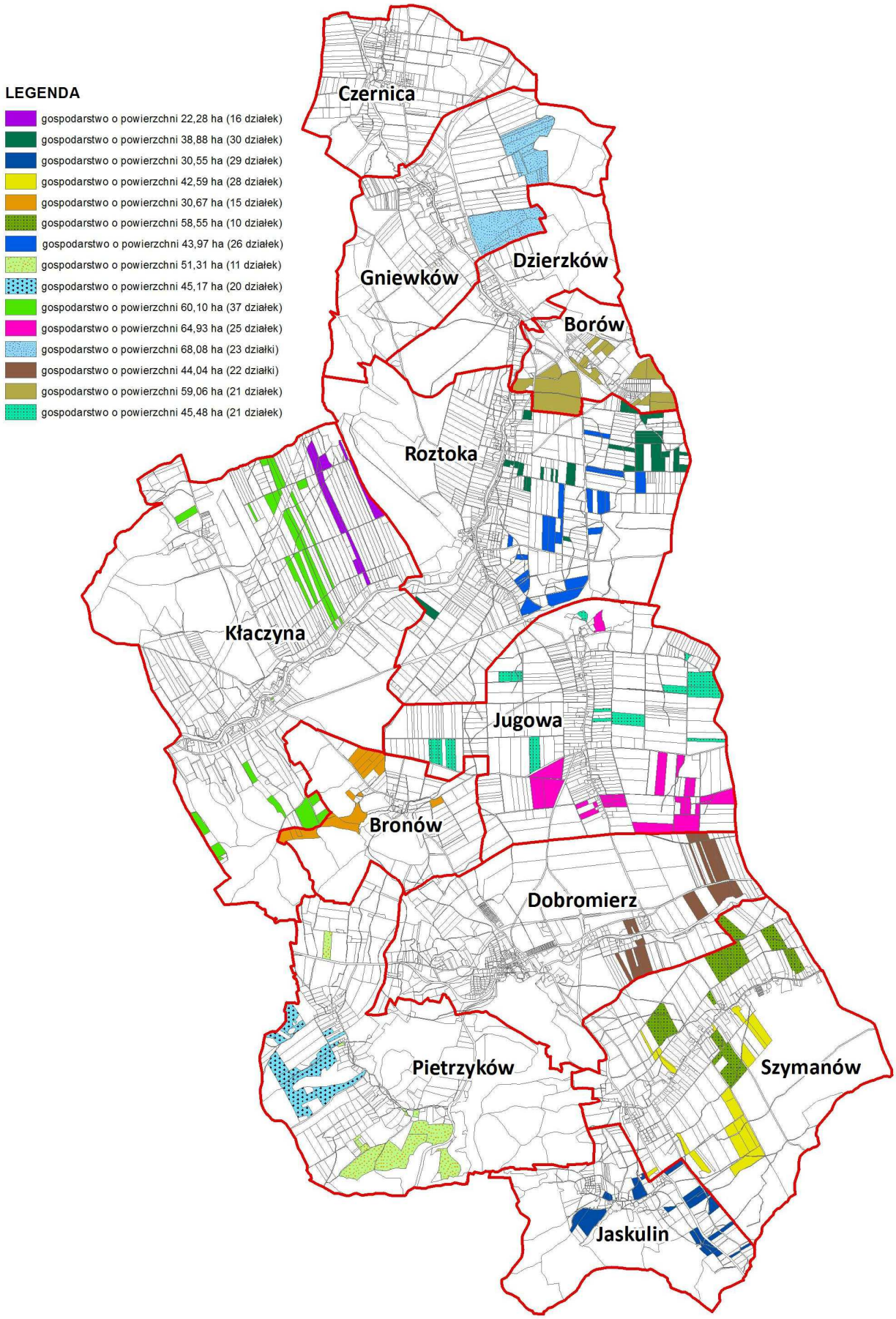

Rys. 21. Rozłóg gruntów wybranych gospodarstw rolnych

3. STAN I OCENA INFRASTRUKTURY ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

3.1. Wody płynące wraz z urządzeniami związanymi z nimi funkcjonalnie

Sieć cieków naturalnych gminy Dobromierz tworzą rzeki Nysa Szalona i Strzegomka (cieki III rzędu) oraz mniejsze cieki naturalne takie jak: Nysa Mała, Łężek, Parowa, Rogacz, Szymanowski Potok, Potok Pietrzyków oraz Olszański Potok. Długość wszystkich cieków na terenie gminy wynosi 40,39 km, Tabela 21. Głównym i największym ciekiem przepływającym przez gminę jest rzeka Nysa Szalona. Jej długość w granicach gminy wynosi 13,08 km. Przepływa ona przez obręby Kłaczyna, Roztoka, Dzierzków, Gniewków i Czernica. Drugim co do wielkości ciekiem gminy jest rzeka Strzegomka, przepływająca przez obręby Pietrzyków i Dobromierz. Jej długość w granicach gminy wynosi 7,27 km, z czego 3,93 km przypada na zbiornik retencyjny Dobromierz. Wskutek oddziaływania zbiornika retencyjnego rzeka Strzegomka ma zmieniony reżim hydrologiczny. Wszystkimi ciekami na terenie gminy administruje Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Zarząd Zlewni w Legnicy.

Zestawienie cieków naturalnych

Tabela 21

Lp.	Obręb	Długość cieków naturalnych									Razem
		Nysa Szalona	Strzegomka	Nysa Mała	Parowa	Łężek	Rogacz	Potok Pietrzyków	Szymanowski Potok	Olszański Potok	
		km	km	km	km	km	km	km	km	km	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*
1.	Borów	-	-	-	1,97	-	-	-	-	-	**1,97**
2.	Bronów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
3.	Czernica	2,20	-	0,62	-	-	-	-	-	-	**2,82**
4.	Dobromierz	-	5,12	-	-	-	-	-	-	-	**5,12**
5.	Dzierzków	1,85	-	-	-	-	-	-	-	-	**1,85**
6.	Gniewków	1,81	-	-	-	1,52	-	-	-	-	**3,33**
7.	Jaskulin	-	-	-	-	-	-	-	-	2,63	**2,63**
8.	Jugowa	-	-	-	1,34	-	0,73	-	-	-	**2,07**
9.	Kłaczyna	3,77	-	-	-	2,65	-	-	-	-	**6,42**
10.	Pietrzyków	-	2,15	-	-	-	-	2,15	-	-	**4,30**
11.	Roztoka	3,45	-	-	0,87	0,61	-	-	-	-	**4,93**
12.	Szymanów	-	-	-	-	-	-	-	3,15	1,80	**4,95**
Ogółem		**13,08**	**7,27**	**0,62**	**4,18**	**4,78**	**0,73**	**2,15**	**3,15**	**4,43**	**40,39**

Źródło: PGW WP Zarząd Zlewni w Legnicy, egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Inwentaryzacja terenowa wykazała, iż stan fragmentów cieków naturalnych, zwłaszcza w terenie rolniczym, nie jest zadowalający. Są one zarośnięte wysoką trawą, krzewami bądź zadrzewieniami, co powoduje miejscowe utrudnienia przepływu wód. Na Nysie Szalonej są to odcinki o łącznej długości 3,51 km, Rysunek 22. Na Strzegomce łączna długość odcinków wymagających poprawy stanu technicznego wynosi 2,16 km, natomiast Nysa Mała jest bardzo zarośnięta na całym, ujściowym odcinku (0,62 km) w granicach gminy Dobromierz. Pozostałe cieki mają w większości charakter rowów i ich koryta są również

pozarastane krzakami i trawami na odcinkach o łącznej długości 14,04 km. Na trzech ciekach gminy (Nysa Szalona, Strzegomka i Potok Pietrzyków) występują budowle wodne mające na celu wzmocnienie skarp i den koryt oraz stabilizację spadków podłużnych. Są to konstrukcje betonowo-kamienne takie jak: progi i mury oporowe. Łączna długość umocnień brzegów wynosi 1,98 km. Część z nich znajduje się w złym stanie technicznym, występują pęknięcia i ubytki lic murów, a niektóre elementy umocnień są podmyte. Ponadto na Nysie Szalonej w Czernicy znajduje się jaz, a na Strzegomce w Dobromierzu zapora wodna oraz zbiornik retencyjny. Na zbiorniku Dobromierz znajduje się powierzchniowe ujęcie wody pitnej dla Świebodzic, które objęte jest trzema strefami ochronnymi. Są to strefa ochrony bezpośredniej oraz dwie strefy ochrony pośredniej A i B, Rysunek 22.

Fot. 31. Zarośnięte koryto Nysy Małej, obręb Czernica

Fot. 32. Jaz na Nysie Szalonej w obrębie Czernica

Analiza informacji z PGW WP Zarządu Zlewni w Legnicy oraz danych z ewidencji gruntów wykazała błędy w stanie prawnym cieków. Fragmenty cieków Łężek, Rogacz, Szymanowski Potok i Olszański Potok w ewidencji gruntów i budynków widnieją jako grunt pod rowami – „W" zamiast grunt pod wodami powierzchniowymi płynącymi – „Wp" (4,53 km), Rysunek 22. Dodatkowo odcinki cieków Rogacz, Łężek, Parowa i Olszański Potok nie posiadają wydzielonej działki w ewidencji gruntów i budynków. Łączna długość tych odcinków wynosi 6,25 km, Rysunek. Kolejną sytuacją wymagającą uporządkowania jest podział działki cieku przez działkę drogową. Występuje on w dwóch miejscach na cieku Parowa w obrębie Borów oraz na potoku Pierzyków, w miejscu gdzie przecina go droga wojewódzka, Fotografia 31. Ponadto Ciek Parowa na odcinku o długości 0,15 km w obrębie Roztoka ma inny przebieg w terenie niż granice działki cieku w ewidencji gruntów i budynków, Fotografia 32.

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, należy dokonać regulacji w stanie prawnym cieków związanych z rozdzieleniem cieków drogami, jak również w zakresie wydzielenia działek ewidencyjnych (ustalenie linii brzegu) oraz rozbieżności wynikających z błędnego oznakowania wód płynących w ewidencji gruntów. Działania te pozwolą w przyszłości na sprawniejsze przeprowadzanie prac inwestycyjnych.

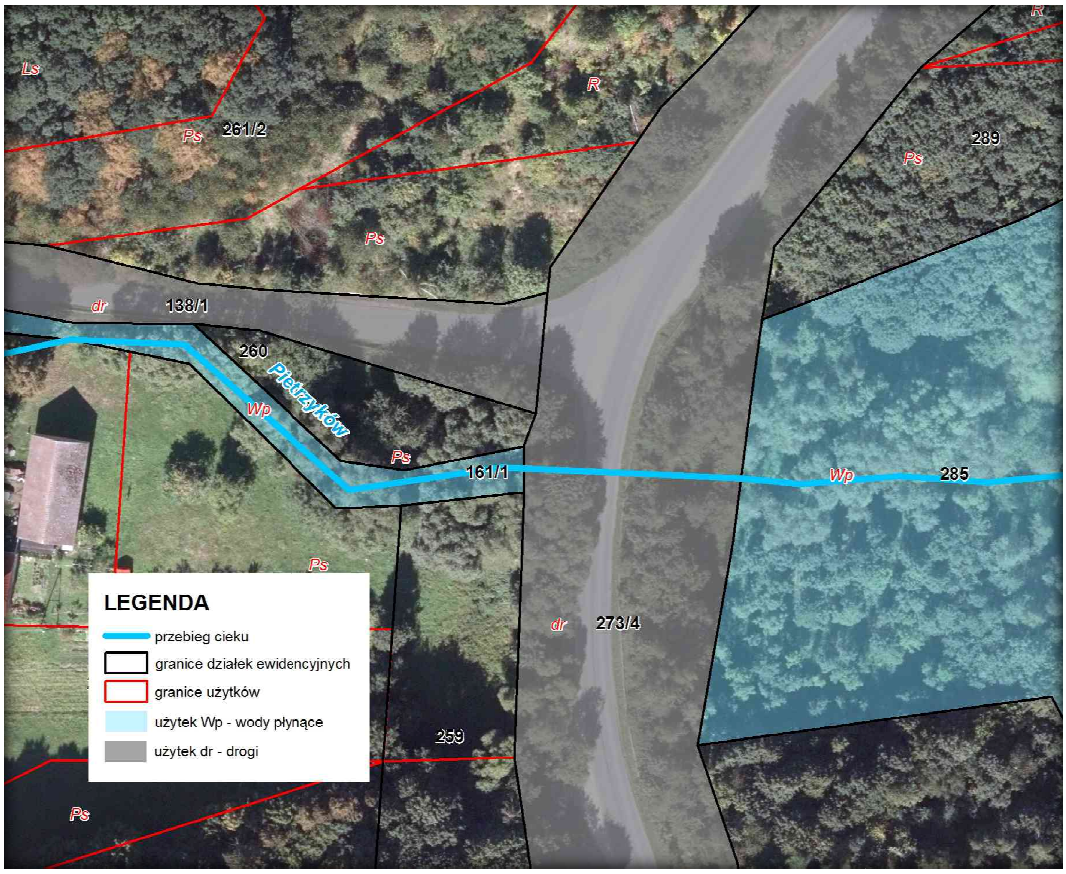

Fot. 33. Podział cieku Pietrzyków przez działkę drogi wojewódzkiej, obręb Pietrzyków

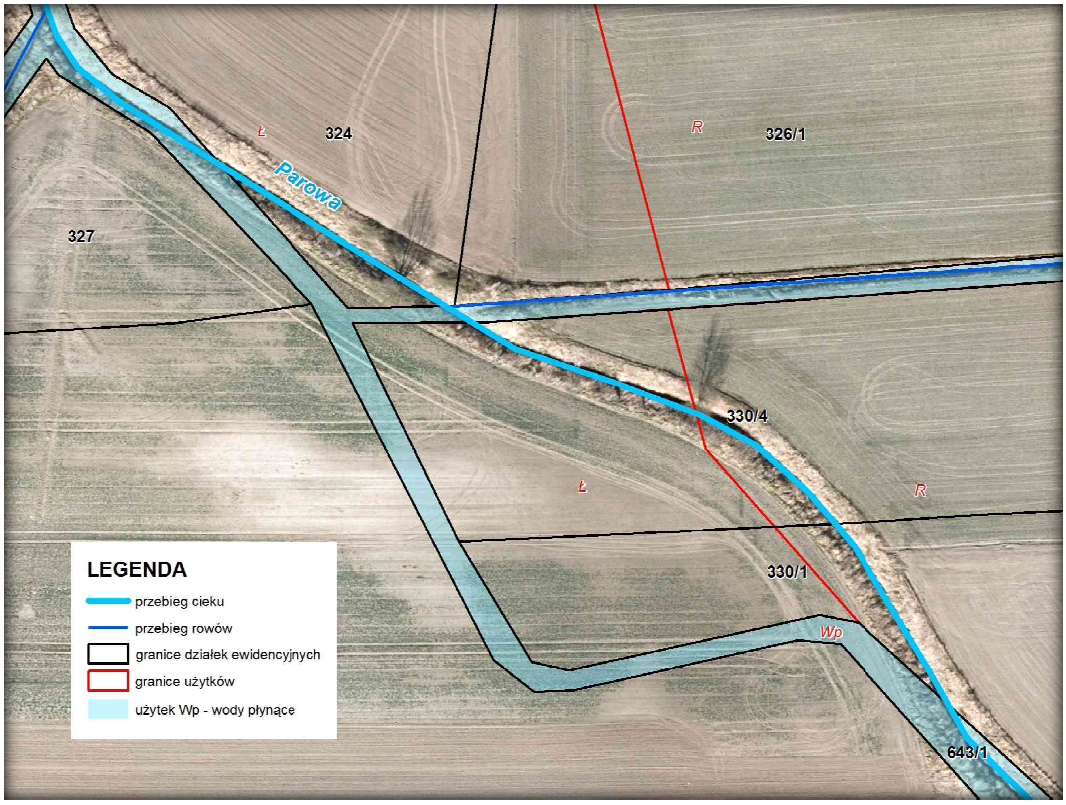

Fot. 34. Faktyczny przebieg cieku Parowa inny niż w ewidencji gruntów i budynków, obręb Roztoka

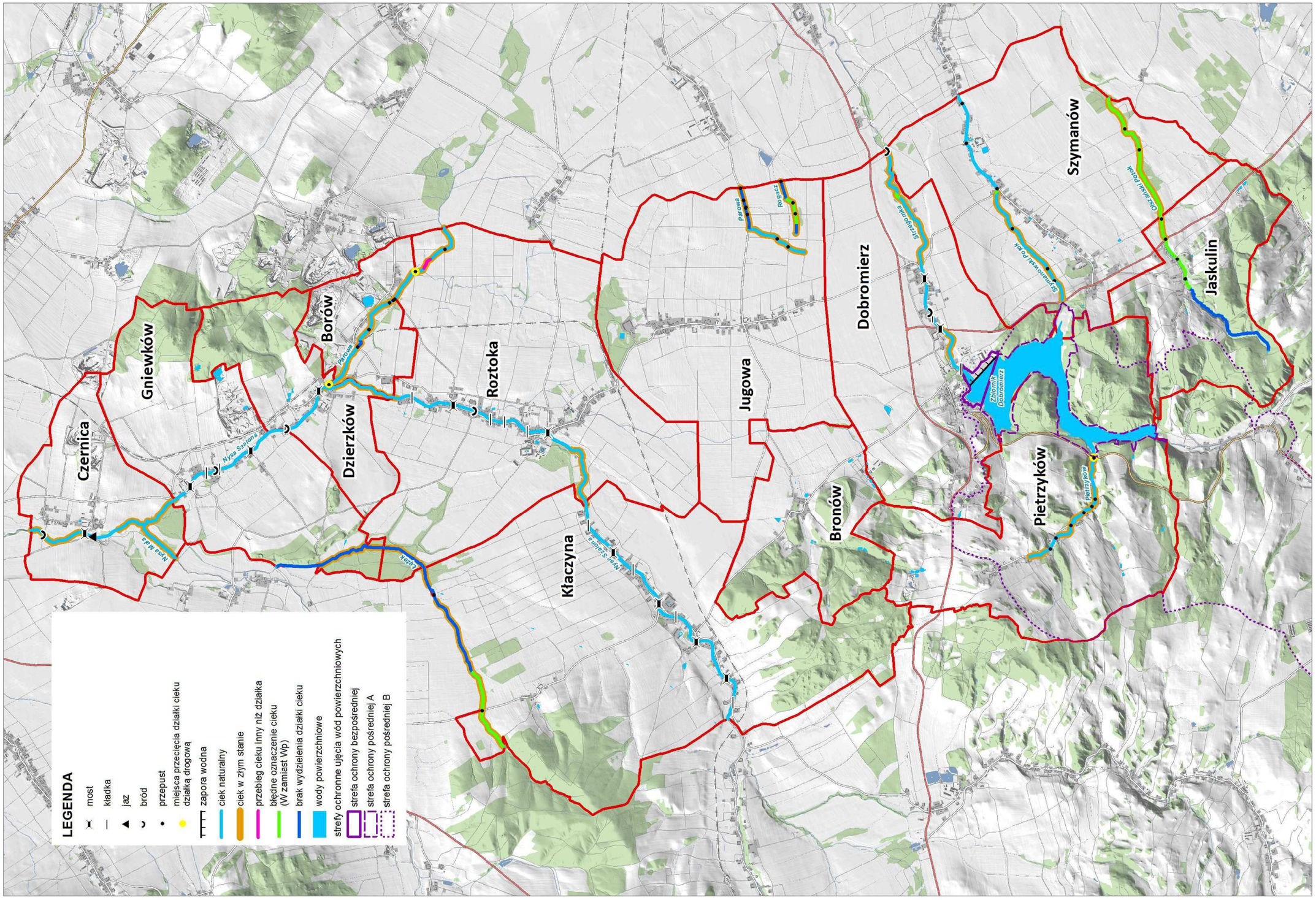

Rys. 22. Stan cieków naturalnych

3.2. Urządzenia melioracji wodnych

Do urządzeń melioracji wodnych na terenie gminy Dobromierz należą: rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie, drenowanie, jak również zbiorniki małej retencji.

Łączna długość rowów na terenie całej gminy wynosi 184,67 km. Inwentaryzacja terenowa wykazała, że część rowów została zaorana – 13,78 km. Dotyczy to rowów wykazanych w ewidencji gruntów i budynków jak i tych znajdujących się w ewidencji urządzeń melioracyjnych PGWWP we Wrocławiu. W dobrym stanie technicznym znajduje się 35,16 km rowów, natomiast w złym 133,19 km. Najbardziej rozbudowaną siecią rowów melioracyjnych charakteryzują się obręby Roztoka i Szymanów, gdzie łączna ich długość wynosi odpowiednio 35,32 km i 32,63 km. Najmniej rowów jest natomiast w Borowie – 2,48 km i Dzierzkowie – 2,47 km, Tabela 22, Rysunek 23.

Stan urządzeń melioracji wodnych

Tabela 22

Lp.	Obręb	Rowy ogółem	Stan techniczny rowów:			Brak w terenie
			dobry	zły	w rurociągu	
		km	km	km	km	km
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*
1.	Borów	2,48	0,30	2,02	-	0,16
2.	Bronów	12,65	4,06	8,40	-	0,20
3.	Czernica	6,82	0,97	4,49	0,21	1,15
4.	Dobromierz	7,76	1,65	5,81	-	0,30
5.	Dzierzków	2,47	0,21	2,03	0,22	-
6.	Gniewków	14,45	2,41	11,91	-	0,14
7.	Jaskulin	5,87	0,94	3,54	0,03	1,36
8.	Jugowa	21,80	8,73	10,81	0,27	2,00
9.	Kłaczyna	26,85	1,86	20,05	0,93	4,00
10.	Pietrzyków	15,56	0,09	14,36	-	1,11
11.	Roztoka	35,32	7,55	24,73	0,76	2,28
12.	Szymanów	32,63	6,39	25,04	0,12	1,08
Ogółem		**184,66**	**35,16**	**133,19**	**2,54**	**13,78**

Źródło: PGW WP we Wrocławiu, egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Niektóre z odcinków rowów melioracyjnych na terenie gminy Dobromierz mają inny przebieg w terenie niż wskazuje ewidencja gruntów i budynków. Występują również błędy w ewidencji gruntów i budynków.

Niewielka część rowów znajduje się w rurociągu się (2,54 km) i trudno stwierdzić ich stan techniczny. Podczas inwentaryzacji terenowej zaobserwowano, że część przepustów znajdujących się na rowach melioracyjnych i ciekach naturalnych jest w złym stanie technicznym. Wymagają one napraw, udrożnienia i odmulenia.

Na terenie gminy Dobromierz występuje sieć drenarska na powierzchni 2817,56 ha, Rysunek 23. Według map Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie najwięcej gruntów zdrenowanych znajduje się w obrębach Kłaczyna (639,51 ha) i Roztoka (629,15 ha). Najmniej jest ich w Dzierzkowie (8,55 ha), a w obrębie Bronów sieć drenarska w ogóle nie występuje.

Melioracje wodne na terenie gminy, oprócz sieci rowów melioracyjnych i zbiornika retencyjnego Dobromierz, uzupełniają także stawy, zbiorniki małej retencji i oczka wodne. Są one zazwyczaj położone na gruntach prywatnych przy zabudowaniach lub w terenie rolnym. Ich łączna powierzchnia wynosi 11,94 ha, w tym nieujawnione w ewidencji gruntów i budynków zbiorniki zajmują powierzchnię 8,15 ha. Według inwentaryzacji terenowej część z nich jest w złym stanie technicznym, są pozarastane i zamulone.

Inwentaryzacja terenowa wykazała, iż na terenie gminy występują tereny podmokłe na powierzchni 84,67 ha. Najwięcej zbyt wilgotnych obszarów zlokalizowano w obrębach Roztoka – 30,55 ha i Jugowa – 16,12 ha, a najmniej w Borowie – 1,47 ha. Natomiast w Czernicy nie zaobserwowano terenów podmokłych. Grunty nadmiernie wilgotne są elementem naturalnym i sprzyjającym środowisku przyrodniczemu ale utrudniają produkcję rolną.

W gminie nie działa spółka wodna, której powstanie mogłoby poprawić stan rowów melioracyjnych. Prace konserwacyjne rolnicy wykonują we własnym zakresie, głównie na rowach położonych w pobliżu własnych działek ewidencyjnych.

Fot. 35. Zarośnięty rów w obrębie Szymanów

Fot. 36. Oczyszczony rów, obręb Roztoka

Fot. 37. Zniszczony przepust, obręb Roztoka

Fot. 38. Częściowo zaorany rów w obrębie Jugowa

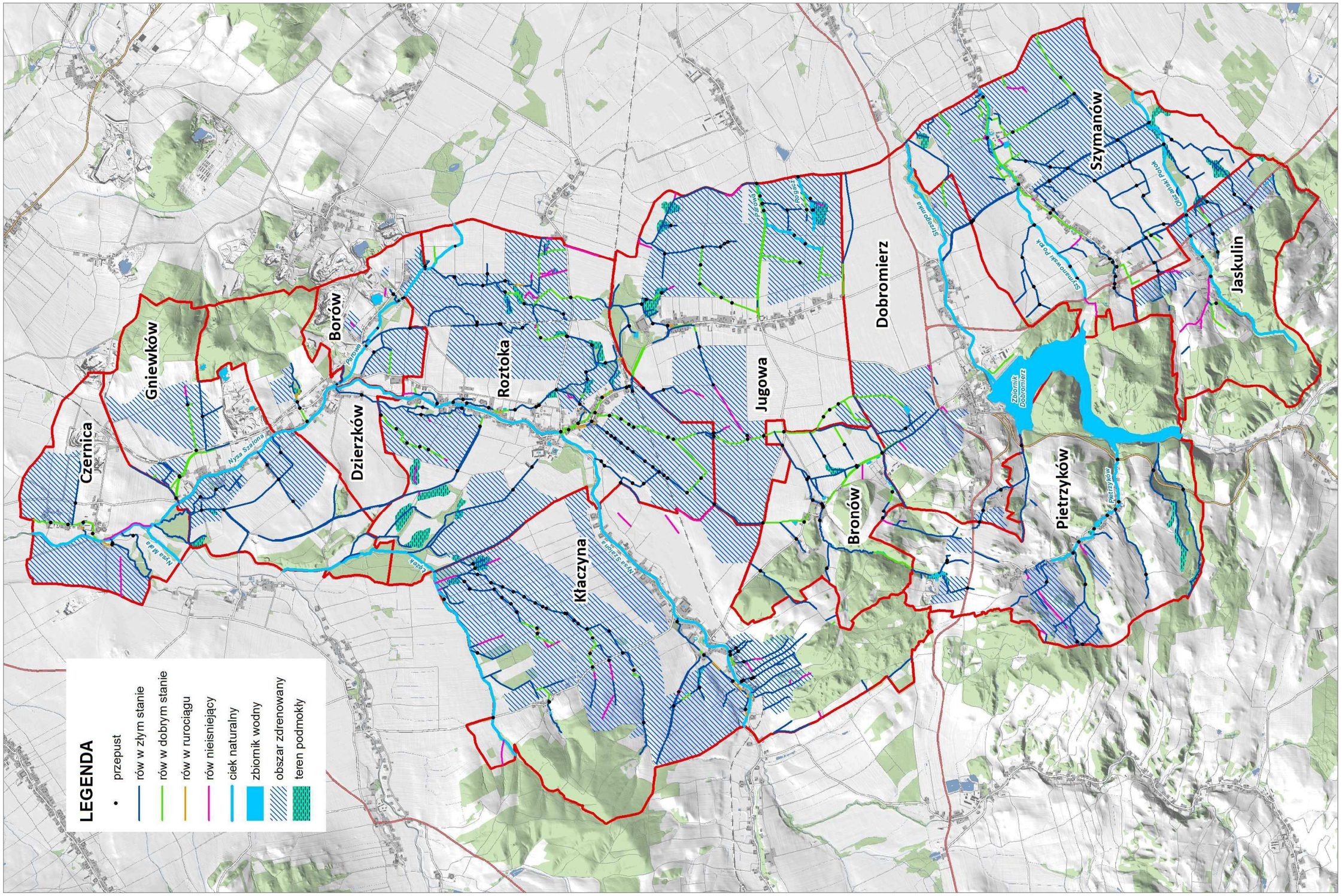

Rys. 23. Urządzenia melioracji wodnych w gminie

3.3. Drogi transportu rolnego

Sieć dróg transportu kołowego na terenie gminy Dobromierz tworzą: droga ekspresowa S3, drogi krajowe, droga wojewódzka oraz drogi powiatowe i gminne. Łączna długość wszystkich dróg na terenie gminy wynosi 395,16 km, natomiast dróg transportu rolnego (bez drogi ekspresowej, na której obowiązuje zakaz poruszania się maszynami rolniczymi) wynosi 391,10 km.

Analiza ewidencji gruntów i budynków wykazała, iż najwięcej dróg transportu rolnego znajduje się we władaniu gminy Dobromierz – 295,15 km (75,5% ogólnej długości dróg). Powiat świdnicki, na terenie gminy, włada drogami o długości 42,70 km (10,9%), a województwo dolnośląskie – 4,14 km (1,1%). Pod zarządem Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad znajduje się 23,53 km (6,0%) dróg, a Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa 5,63 km (1,4%). W posiadaniu osób prywatnych znajduje się 8,28 km (2,1%) dróg i są to w większości drogi nie wykazane w ewidencji gruntów i budynków. Pozostali władający tj. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Polskie Koleje Państwowe, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie władają drogami o łącznej długości 11,67 km, co stanowi 3,0% wszystkich dróg transportu rolnego w gminie, Tabela 23, Rysunek 24.

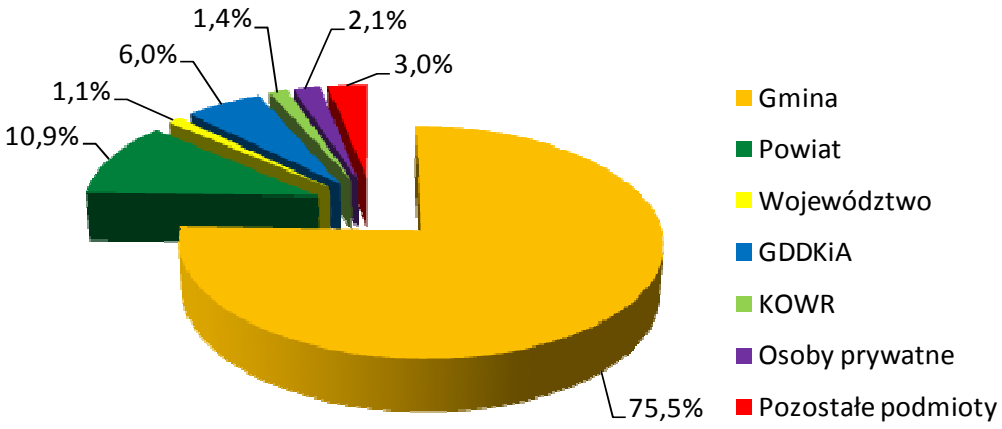

Rys. 24. Udział dróg transportu rolnego w gminie wg władania

Inwentaryzacja terenowa pozwoliła stwierdzić, że 52,56 km dróg widniejących w ewidencji gruntów i budynków (13,4%) nie istnieje w terenie, Tabela 24. Główną przyczyną tej sytuacji jest ich zaoranie i zagospodarowanie jako grunty orne lub użytki zielone. Najwięcej dróg nieistniejących odnotowano w Kłaczynie – 14,01 km, co stanowi 17,2% wszystkich dróg transportu rolnego w tym obrębie. Natomiast najmniejszą długością zlikwidowanych dróg charakteryzuje się obręb Dzierzków – 0,53 km (4,6%). Drogi nieistniejące w terenie stanowią przede wszystkim własność Gminy (45,33 km). Przyjmując, że średnia szerokość ewidencyjna pasa drogowego wynosi ok. 5,5 m, to szacunkowa powierzchnia zaoranych dróg wynosi około 29 ha. Natomiast powierzchnia dróg nie istniejących w terenie, których właścicielem jest Gmina wynosi ponad 25 ha.

Sieć dróg transportu rolnego wg władania

Tabela 23

Lp.	Obręb	Drogi transportu rolnego wg władania															
		Gmina		Powiat		Województwo		GDDKiA		KOWR		Prywatny		Pozostałe		Razem	
		km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*
1.	Borów	6,69	64,4	3,00	28,9	-	-	-	-	0,07	0,7	0,10	1,0	0,53	5,1	**10,39**	**100,0**
2.	Bronów	7,44	63,4	3,87	33,0	-	-	-	-	-	-	0,43	3,7	-	-	**11,74**	**100,0**
3.	Czernica	12,21	80,4	2,09	13,8	-	-	-	-	-	-	0,09	0,6	0,79	5,2	**15,18**	**100,0**
4.	Dobromierz	30,59	67,9	3,45	7,7	1,55	3,4	6,79	15,1	1,10	2,4	0,54	1,2	1,05	2,3	**45,07**	**100,0**
5.	Dzierzków	9,85	84,5	1,02	8,8	-	-	-	-	-	-	0,16	1,4	0,62	5,3	**11,65**	**100,0**
6.	Gniewków	19,82	72,8	3,18	11,7	-	-	-	-	-	-	1,78	6,5	2,46	9,0	**27,24**	**100,0**
7.	Jaskulin	13,43	77,4	-	-	-	-	1,68	9,7	-	-	2,24	12,9	-	-	**17,35**	**100,0**
8.	Jugowa	40,49	81,7	8,33	16,8	-	-	-	-	-	-	0,72	1,5	-	-	**49,54**	**100,0**
9.	Kłaczyna	59,64	73,4	7,22	8,9	-	-	11,59	14,3	1,00	1,2	0,84	1,0	0,98	1,2	**81,27**	**100,0**
10.	Pietrzyków	25,09	83,5	-	-	2,59	8,6	1,20	4,0	0,73	2,4	0,05	0,2	0,38	1,3	**30,04**	**100,0**
11.	Roztoka	46,88	78,4	7,32	12,2	-	-	-	-	2,44	4,1	0,49	0,8	2,64	4,4	**59,77**	**100,0**
12.	Szymanów	23,02	72,3	3,22	10,1	-	-	2,27	7,1	0,29	0,9	0,84	2,6	2,22	7,0	**31,86**	**100,0**
Ogółem		**295,15**	**75,5**	**42,70**	**10,9**	**4,14**	**1,1**	**23,53**	**6,0**	**5,63**	**1,4**	**8,28**	**2,1**	**11,67**	**3,0**	**391,10**	**100,0**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Zestawienie nieistniejących w terenie dróg transportu rolnego

Tabela 24

Lp.	Obręb	Drogi transportu rolnego nieistniejące w terenie	Długość
		Numery działek	km
1	*2*	*3*	*4*
1.	Borów	12, 45, 76, 157, 159	1,58
2.	Bronów	28, 33, 51, 126, 130, 141, 147	1,41
3.	Czernica	153/9, 295/1, 307, 309, 312, 315 /1 ,315/2, 320, 321	1,72
4.	Dobromierz	4, 14, 41, 44/3, 45, 57, 64, 65, 88/3, 91/10, 95/2, 125/5, 197, 310/2, 311/2, 311/3, 314/2, 314/5, 315/1	7,61
5.	Dzierzków	75/1, 120, 121, 133	0,53
6.	Gniewków	30/4, 44/5, 52/2, 158/2, 164/1, 165, 166, 168/2, 170	3,84
7.	Jaskulin	138/1, 140, 164, 269/4	0,87
8.	Jugowa	199/2, 206/2, 227/12, 361, 399/2, 400/4, 408, 409, 410, 411, 419, 420, 421, 422, 423/2, 424/1, 424/2, 432/1, 434, 446, 447, 449/1, 458, 462/1, 468, 471, 473, 475, 478/1, 480, 481, 544	10,55
9.	Kłaczyna	150/1, 255/2, 37/2, 48/1, 477/1, 477/2, 478, 482/1, 483/1, 483/2, 484/1, 489/1, 504, 505/3, 518, 530, 533/1, 535/1, 538/1, 538/3, 541/1, 545, 547, 548/1, 548/2, 549/1, 550/1, 550/3, 551/1, 551/2, 552/1, 553/1, 555, 564/1, 570, 573, 574, 574/1, 575, 576, 580, 581, 582, 585, 586, 593, 641, 647, 649, 649/1, 649/3, 710/11, 736, 737, 741, 742/1, 742/3, 743/2, 746/1, 746/2, 748, 750, 752/1, 753, 767	14,01
10.	Pietrzyków	13, 14, 43, 44, 105, 108, 114/3, 172/1, 172/2, 185, 220, 231/1, 264/1, 264/2, 264/3, 294/6	2,76
11.	Roztoka	567, 583, 584, 602, 619, 629, 630, 638, 642, 643/2, 644, 658, 660, 665, 666, 671, 699, 715, 716/2, 816/1	5,14
12.	Szymanów	18, 41, 42, 169, 172, 182, 190, 269, 305, 409/1, 409/2	2,54
Ogółem			**52,56**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Pod względem stanu technicznego w gminie Dobromierz przeważają drogi o złym stanie technicznym – 280,17 km, co stanowi 71,6% wszystkich dróg transportu rolnego, Tabela 25. Zły stan techniczny dotyczy również dróg o nawierzchni trwałej – 59,85 km oraz tłuczniowych i żwirowych –

36,30 km. Najwięcej dróg w złym stanie występuje w Kłaczynie (52,79 km) i Roztoce (46,96 km). Długość dróg w dobrym stanie technicznym wynosi 58,38 km, co stanowi 14,9% ich ogólnej długości. Najwięcej z nich występuje w obrębie Kłaczyna (14,47 km) i Dobromierz (12,14 km). Są to głównie drogi o utwardzonej nawierzchni z masy bitumicznej.

Sieć dróg transportu rolnego wg stanu technicznego

Tabela 25

Lp.	Obręb	Drogi transportu rolnego wg stanu technicznego									
		drogi w stanie dobrym		drogi w stanie złym		w tym nieprzejezdne		drogi nieisniejące w terenie		Razem	
		km	%	km	%	km	%	km	%	km	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*
1.	Borów	3,17	30,5	5,64	54,3	0,17	1,6	1,58	15,2	**10,39**	**100,0**
2.	Bronów	0,82	7,0	9,52	81,0	1,72	14,6	1,41	12,0	**11,75**	**100,0**
3.	Czernica	1,26	8,3	12,20	80,4	0,91	6,0	1,72	11,3	**15,18**	**100,0**
4.	Dobromierz	12,14	26,9	25,33	56,2	4,86	10,8	7,61	16,9	**45,08**	**100,0**
5.	Dzierzków	1,14	9,8	9,97	85,7	0,53	4,6	0,53	4,6	**11,64**	**100,0**
6.	Gniewków	5,84	21,4	17,56	64,5	1,11	4,1	3,84	14,1	**27,24**	**100,0**
7.	Jaskulin	3,56	20,5	12,93	74,5	2,55	14,7	0,87	5,0	**17,36**	**100,0**
8.	Jugowa	2,29	4,6	36,70	74,1	0,67	1,4	10,55	21,3	**49,54**	**100,0**
9.	Kłaczyna	14,47	17,8	52,79	65,0	2,55	3,1	14,01	17,2	**81,27**	**100,0**
10.	Pietrzyków	2,45	8,2	24,82	82,7	3,18	10,6	2,76	9,2	**30,03**	**100,0**
11.	Roztoka	7,67	12,8	46,96	78,6	0,85	1,4	5,14	8,6	**59,77**	**100,0**
12.	Szymanów	3,57	11,2	25,75	80,8	0,71	2,2	2,54	8,0	**31,86**	**100,0**
Ogółem		**58,38**	**14,9**	**280,17**	**71,6**	**19,81**	**5,1**	**52,56**	**13,4**	**391,11**	**100,0**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Wśród dróg o złym stanie technicznym duży problem stanowią drogi nieprzejezdne, których łączna długość wynosi 19,81 km. Są one zarośnięte, zadrzewione lub położone w wąwozie i zbyt wąskie by umożliwiały poruszanie się maszynami rolniczymi. Często równolegle do nich znajdują się wyjeżdżone drogi nie wykazane w ewidencji gruntów i budynków, którymi poruszają się rolnicy. Występowanie dróg nieprzejezdnych wynika głównie z trudnych warunków terenowych w południowej części gminy, dużego nachylenia stoków lub też nieużytkowania działek przyległych.

Fot. 39. Droga w złym stanie technicznym, obręb Gniewków

Fot. 40. Droga w dobrym stanie technicznym w obrębie Roztoka

Podczas inwentaryzacji terenowej odnotowano, iż niektóre, należące do gminy, drogi transportu rolnego są zagrodzone i użytkowane tylko przez jednego rolnika. Sytuacja taka występuje w kilku miejscach, w obrębach Jaskulin, Kłaczyna, Czernica i Bronów, najczęściej w pobliżu pastwisk lub prywatnych posesji. Drogi zagrodzone zostały zaliczone do dróg nieprzejezdnych.

Pod względem rodzaju nawierzchni w gminie Dobromierz przeważają drogi o nawierzchni gruntowej, ich łączna długość wynosi 184,03 km, co stanowi 47,1%. Drogi o nawierzchni trwałej m.in. z: masy bitumicznej, bruku i płyt betonowych mają łączną długość 114,83 km, co stanowi 29,4% ogólnej długości dróg, w tym długość dróg asfaltowych wynosi 110,99 km (28,4%). Drogi o nawierzchni utwardzonej tłuczniem lub żwirem mają długość 39,69 km – 10,1% wszystkich dróg transportu rolnego, Tabela 26.

Sieć dróg transportu rolnego wg rodzaju nawierzchni

Tabela 26

Lp.	Obręb	Drogi transportu rolnego wg rodzaju nawierzchni														Razem	
		masa bitumiczna		grunt naturalny		bruk		płyty betonowe		żwir		tłuczeń		drogi nieistniejąc			
		km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%	km	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*
1.	Borów	4,75	45,7	2,50	24,1	0,88	8,5	0,07	0,7	0,21	2,0	0,40	3,8	1,58	15,2	**10,39**	**100,0**
2.	Bronów	4,69	39,9	3,80	32,3	-	-	-	-	0,47	4,0	1,38	11,7	1,41	12,0	**11,75**	**100,0**
3.	Czernica	4,34	28,6	5,62	37,0	1,65	10,9	-	-	1,12	7,4	0,74	4,9	1,72	11,3	**15,19**	**100,0**
4.	Dobromierz	22,84	50,7	11,09	24,6	0,13	0,3	0,16	0,4	2,52	5,6	0,72	1,6	7,61	16,9	**45,07**	**100,0**
5.	Dzierzków	3,53	30,3	6,64	57,0	0,04	0,3	-	-	0,91	7,8	-	-	0,53	4,5	**11,65**	**100,0**
6.	Gniewków	7,70	28,3	11,16	41,0	0,09	0,3	-	-	1,71	6,3	2,74	10,1	3,84	14,1	**27,24**	**100,0**
7.	Jaskulin	4,44	25,6	11,61	66,9	-	-	-	-	0,25	1,4	0,18	1,0	0,87	5,0	**17,35**	**100,0**
8.	Jugowa	9,40	19,0	25,31	51,1	-	-	-	-	2,27	4,6	2,01	4,1	10,55	21,3	**49,54**	**100,0**
9.	Kłaczyna	19,79	24,4	41,37	50,9	0,10	0,1	0,28	0,3	3,67	4,5	2,05	2,5	14,01	17,2	**81,27**	**100,0**
10.	Pietrzyków	7,33	24,4	14,80	49,3	-	-	-	-	3,18	10,6	1,95	6,5	2,76	9,2	**30,02**	**100,0**
11.	Roztoka	14,97	25,0	31,25	52,3	0,31	0,5	0,13	0,2	4,84	8,1	3,13	5,2	5,14	8,6	**59,77**	**100,0**
12.	Szymanów	7,21	22,6	18,88	59,2	-	-	-	-	3,16	9,9	0,08	0,3	2,54	8,0	**31,87**	**100,0**
Ogółem		**110,99**	28,4	**184,03**	47,1	**3,20**	0,8	**0,64**	0,2	**24,31**	6,2	**15,38**	3,9	**52,56**	13,4	**391,11**	**100,0**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Fot. 41. Droga brukowa, obręb Czernica

Fot. 42. Droga o nawierzchni żwirowej w Jugowej

W gminie występują również drogi transportu rolnego nie wykazane w ewidencji gruntów i budynków. Ich łączna długość wynosi 29,08 km, co stanowi 7,4% całkowitej długości dróg w gminie.

Władającymi drogami nieujawnionymi w ewidencji są GDDKiA, PGL LP, PKP, KOWR, Gmina lub osoby prywatne. Cześć z nich (8,49 km) stanowią drogi serwisowe przy drodze ekspresowej S3, które zostały niedawno wybudowane i nie są jeszcze wykazane w egib. Ta sama sytuacja dotyczy drogi ekspresowej S3, która nie została jeszcze dotychczas wykazana w ewidencji jako użytek "dr". Ponadto analiza ewidencji gruntów i budynków pozwoliła stwierdzić, że występują rozbieżności między stanem faktycznym w terenie, a tym widniejącym w egib. Niektóre odcinki dróg transportu rolnego w egib widnieją jako użytek „W" lub „Ls". Dodatkowo przebieg fragmentów dróg w terenie jest inny niż ten wynikający z ewidencji, Tabela 27.

Zestawienie błędów w stanie prawnym dróg transportu rolnego

Tabela 27

Lp.	Obręb	Błędy w stanie prawnym dróg transportu rolnego			
		faktyczny przebieg drogi inny niż działka	inne oznaczenie użytku		Długość
			jako Ls	jako W	
		nr działki	nr działki	nr działki	km
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
1.	Borów	-	-	-	-
2.	Bronów	-	-	-	-
3.	Czernica	-	-	-	-
4.	Dobromierz	-	-	-	-
5.	Dzierzków	-	-	-	-
6.	Gniewków	163/1, 168/4	-	-	0,97
7.	Jaskulin	63	-	-	0,16
8.	Jugowa	-	-	-	-
9.	Kłaczyna	494, 500, 501/1, 501/2, 516, 550/2, 554, 580, 586, 597	437/2	502	3,34
10.	Pietrzyków	-	-	-	-
11.	Roztoka	599, 660, 680	808/15, 809/1, 810/1	-	2,77
12.	Szymanów	-	-	-	-
Ogółem					**7,24**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

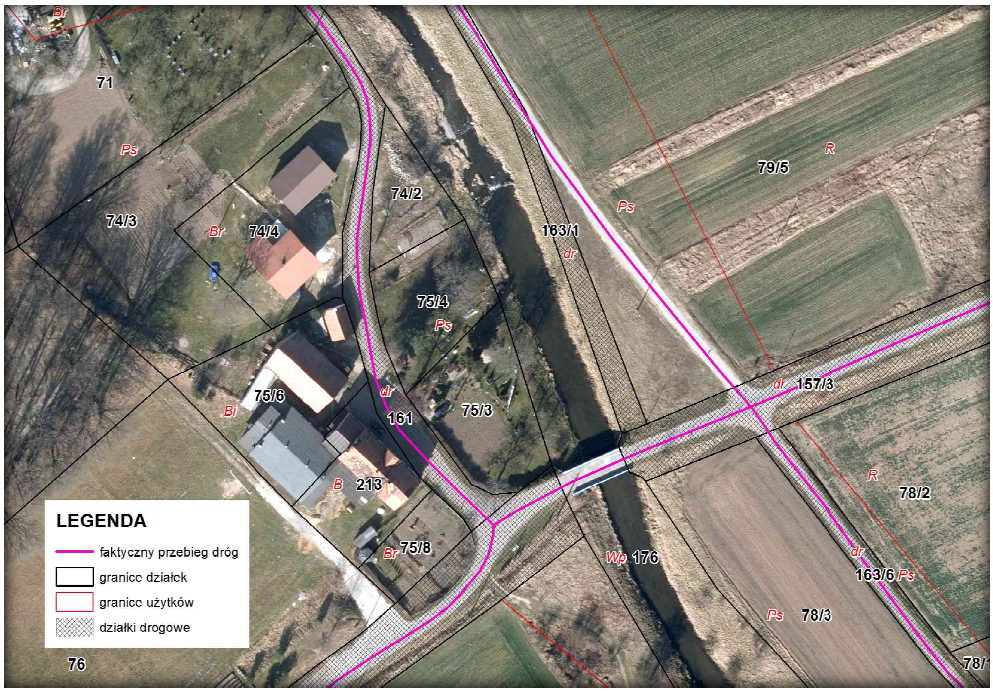

Fot. 43. Faktyczny przebieg fragmentu drogi w terenie inny niż działka, obręb Gniewków

Gęstość sieci drogowej w gminie Dobromierz, obliczona na podstawie ewidencji gruntów i budynków, wynosi 4,2 km/100 ha. Biorąc jednak pod uwagę długość dróg zlikwidowanych i nieprzejezdnych faktyczna gęstość sieci drogowej wynosi 3,7 km/100 ha. W poszczególnych obrębach różnica tych dwóch wartości wynosi od 0,1 km/100 ha w obrębach Dzierzków, Roztoka i Szymanów do 1,1 km/100 ha w obrębie Jugowa, gdzie gęstość zmniejszyła się z 5,4 km/100 ha do 4,2 km/100 ha, Tabela 28. Porównując długość dróg oraz gęstość sieci drogowej w gminie obecnie z danymi na ten temat zawartymi w Planie urządzeniowo-rolnym z 2006 roku można stwierdzić, że długość dróg według stanu faktycznego w terenie, w porównaniu z rokiem 2006, zwiększyła się z 303,73 km do 318,74 km. Analiza danych wykazała, że również gęstość sieci drogowej uległa zmianie i w ciągu ostatnich 12 lat zwiększyła się o 0,2 km/100 ha, Tabela 28.

Gęstość sieci dróg transportu rolnego

Tabela 28

Lp.	Obręb	Pow. obrębu	Drogi wg ewidencji (stan na grudzień 2018 r.)		Drogi wg stanu faktycznego w terenie (rok 2006)		Drogi wg stanu faktycznego w terenie (rok 2018)	
			długość dróg	gęstość sieci dorgowej	długość dróg	gęstość sieci dorgowej	długość dróg	gęstość sieci dorgowej
		ha	km	km/100 ha	km	km/100 ha	km	km/100 ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*
1.	Borów	199,64	9,88	4,9	8,85	4,4	8,64	4,3
2.	Bronów	365,48	11,27	3,1	11,05	3,0	8,62	2,4
3.	Czernica	368,52	14,46	3,9	11,54	3,1	12,55	3,4
4.	Dobromierz	856,70	41,58	4,9	33,32	3,9	32,61	3,8
5.	Dzierzków	327,37	10,91	3,3	10,94	3,3	10,58	3,2
6.	Gniewków	624,64	25,39	4,1	21,79	3,5	22,29	3,6
7.	Jaskulin	431,64	15,77	3,7	13,07	3,0	13,94	3,2
8.	Jugowa	910,43	48,76	5,4	42,29	4,6	38,32	4,2
9.	Kłaczyna	1464,42	70,88	4,8	58,29	4,0	64,71	4,4
10.	Pietrzyków	962,32	29,10	3,0	21,88	2,3	24,09	2,5
11.	Roztoka	1172,09	54,84	4,7	44,38	3,8	53,78	4,6
12.	Szymanów	910,79	28,81	3,2	26,33	2,9	28,61	3,1
Ogółem		**8594,05**	**361,65**	**4,2**	**303,73**	**3,5**	**318,74**	**3,7**

Źródło: egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.)

Według Geoportalu Dolny Śląsk oraz informacji z Urzędu Gminy w latach 2012–2018 gmina Dobromierz zmodernizowała łącznie 12,85 km dróg transportu rolnego. Modernizacja ta miała miejsce przy współudziale środków finansowych pochodzących z budżetu Województwa Dolnośląskiego, przyznanych w formie dotacji celowych na „budowę, przebudowę i remont dróg dojazdowych do gruntów rolnych". Z funduszu OGR zmodernizowano drogi w 9 obrębach takich jak: Borów – 0,30 km (2015 r.), Bronów – 0,18 km (2014 r.), Czernica – 0,92 km (2013 r.), Dobromierz – 2,92 km (2012, 2014 i 2018 r.), Dzierzków – 0,19 km (2014 r.), Jugowa – 1,22 km (2016 r.), Kłaczyna – 3,48 km (2013 i 2016 r.), Roztoka – 2,35 km (2014, 2015 i 2017 r.), Szymanów – 1,30 km (2014, 2016 i 2018 r.).

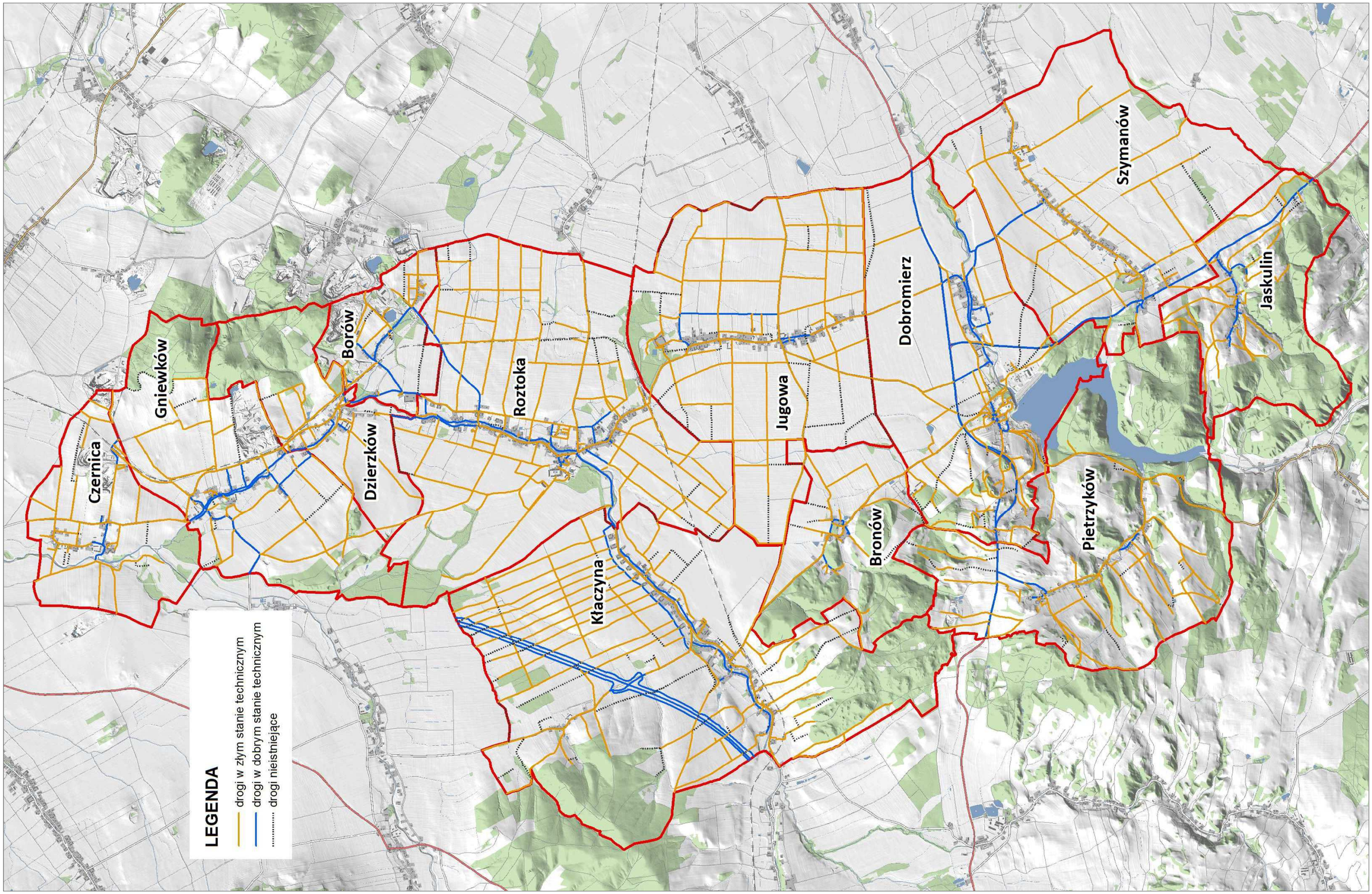

Rys. 25. Stan techniczny sieci drogowej

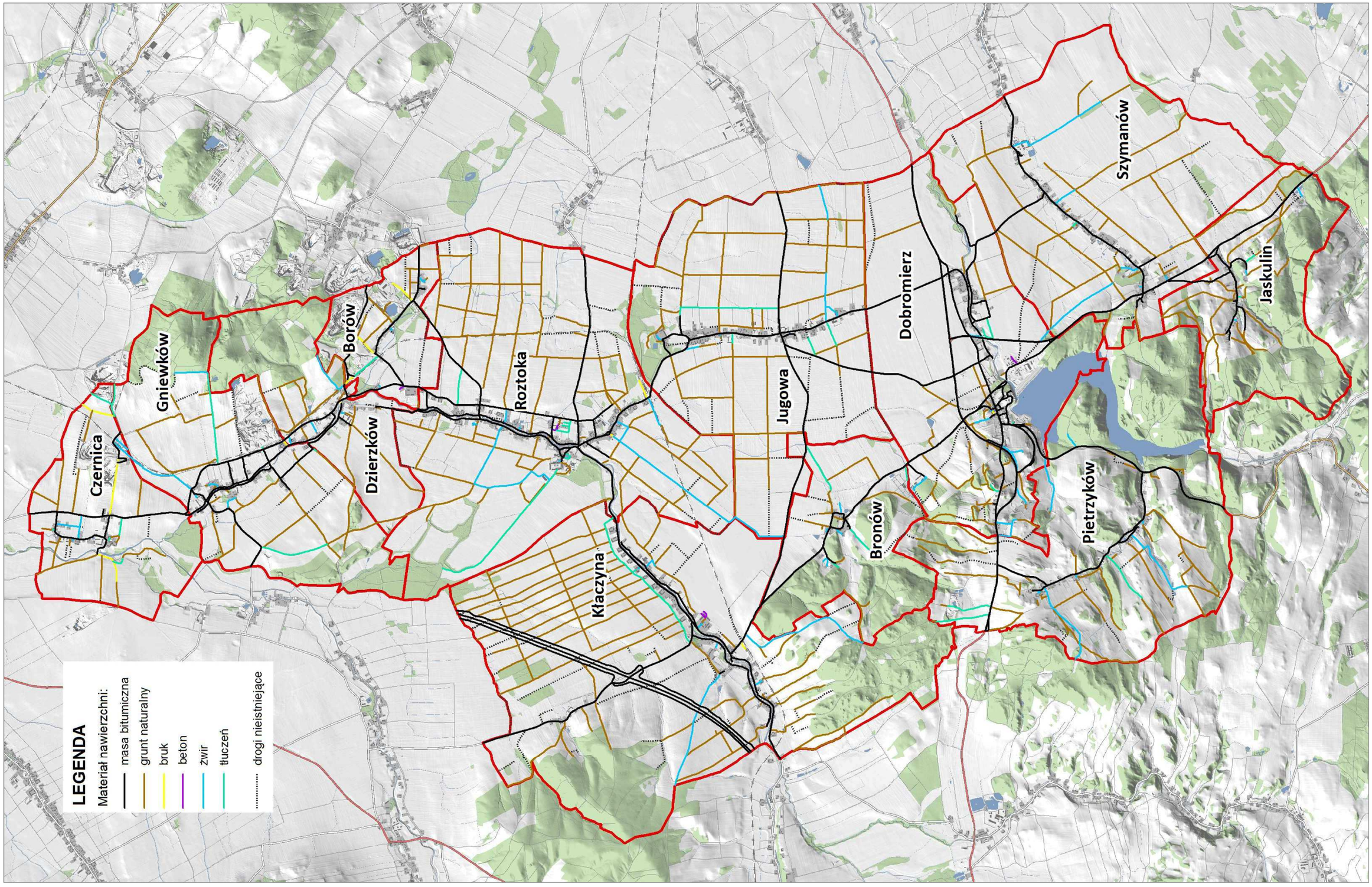

Rys. 26.Drogi według rodzaju nawierzchni

4. STAN I OCENA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, SPOŁECZNEJ I TURYSTYCZNEJ

4.1. Infrastruktura techniczna

W gminie Dobromierz zadaniami w zakresie dostawy wody i odbioru ścieków zajmuje się jednostka budżetowa gminy - Zakład Obsługi Komunalnej w Dobromierzu. Zaopatrzenie w wodę zapewniają ujęcie wody powierzchniowej oraz dwie studnie głębinowe. Sieć wodociągowa obejmuje 90% obszaru gminy, a jej długość wynosi 82,5 km. Obsługuje ona wszystkie miejscowości oprócz Pietrzykowa, gdzie mieszkańcy korzystają z indywidualnych ujęć wody. Według informacji z Urzędu Gminy w najbliższych latach na terenie tej miejscowości planowana jest budowa sieci wodociągowej.

Podstawą systemu oczyszczania ścieków w gminie jest wybudowana w 2010 roku oczyszczalnia ścieków w Serwinowie. Sieć kanalizacyjna obejmuje miejscowości Bronówek, Dobromierz, Serwinów i część Szymanowa. Obecnie trwa jej rozbudowa we wsiach Czernica, Gniewków, Dzierzków i części Dobromierza. Gospodarstwa domowe, które nie mają dostępu do kanalizacji odprowadzają nieczystości do okresowo opróżnianych zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni ścieków. W najbliższym czasie Gmina ma w planach dalszą rozbudowę kanalizacji w Roztoce, Borowie i Jugowej.

Fot. 44. Oczyszczalnia ścieków, obręb Dobromierz

Fot. 45. Tablica informująca o budowie kanalizacji sanitarnej w Dzierzkowie

Przez teren gminy przebiega tranzytowy, wysokociśnieniowy rurociąg gazowy ale, z uwagi na brak sieci, wsie nie są zgazyfikowane. Obecnie gospodarstwa domowe korzystają z butli i zbiorników gazowych.

Na obszarze gminy nie występuje scentralizowana gospodarka cieplna. Ogrzewanie obiektów i produkcja ciepłej wody użytkowej odbywa się indywidualnie w oparciu o różne źródła energii.

Wszystkie wsie na terenie gminy są zelektryfikowane. Dostawy energii w pełni pokrywają potrzeby mieszkańców oraz jednostek gospodarczych. Stan techniczny sieci średnich napięć jest dobry, a niskich zadawalający, wymagają one prac remontowych i modernizacyjnych. System oświetlenia ulicznego funkcjonuje we wszystkich wsiach, łącznie jest to 650 punktów świetlnych, które działają prawidłowo.

Obszar gminy jest dobrze stelefonizowany. Mieszkańcy korzystają z sieci stacjonarnej oraz komórkowej, a także posiadają dostęp do Internetu.

Na terenie gminy Dobromierz nie ma składowiska odpadów komunalnych. Gospodarka odpadami prowadzona jest poprzez zbiórkę selektywną. Za odbiór odpadów odpowiada konsorcjum firm: Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne i Handlowe „COM-D" Sp. z o. o. z Jawora oraz Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania ALBA S.A. Odpady niesegregowane są zagospodarowywane w Ekologicznym Centrum Utylizacji w Rusku oraz w instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Krynicznie. Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), do którego właściciele nieruchomości mogą oddać odpady komunalne zebrane w sposób selektywny. Jednak pomimo to, podczas inwentaryzacji terenowej napotkano na kilka miejsc nielegalnego składowania odpadów.

4.2. Infrastruktura społeczna

Swobodny dostęp do dóbr i usług z zakresu ochrony mienia i zdrowia, kultury, oświaty oraz rozrywki decyduje o jakości życia mieszkańców w gminie. Głównym ośrodkiem infrastruktury społecznej jest Dobromierz, a pozostałe miejscowości wyposażone są w podstawowe elementy infrastruktury społecznej.

Funkcję centrum kultury w gminie spełnia Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Dobromierzu realizujący zadania z zakresu upowszechniania kultury i sztuki oraz krzewienia kultury fizycznej. Organizuje on imprezy cykliczne oraz zajęcia kulturalno-sportowe. Ma pod opieką świetlice wiejskie oraz Gminną Bibliotekę Publiczną w Dobromierzu wraz z jej trzema filiami we wsiach Roztoka, Gniewków i Czernica. Ponadto prowadzi kompleksy boisk sportowych "Orlik" w Roztoce oraz odkrytych basenów kąpielowych w Dobromierzu.

Fot. 46. Kompleks boisk "Orlik" w Roztoce

Fot. 47. Plac zabaw w Jugowej

Gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowo-wychowawczych. Na jej terenie funkcjonują trzy szkoły podstawowe w Dobromierzu, Gniewkowie i Roztoce wraz z działającymi przy nich punktami przedszkolnymi.

Infrastrukturę sportowo-rekreacyjną na terenie gminy tworzą: kompleks "Orlik" i boisko piłkarskie w Roztoce, boisko w Kłaczynie wraz z trybunami i szatniami, boisko w Dobromierzu oraz boiska trawiaste

w Borowie, Czernicy, Dzierzkowie, Gniewkowie, Jugowej i Szymanowie. Ponadto w każdej wsi zlokalizowany jest plac zabaw wyposażony w certyfikowane urządzenia zabawowe.

W większości obrębów funkcjonują świetlice wiejskie. Wszystkie obiekty są w dobrym stanie technicznym. Część z nich mieści się w zaadaptowanych częściach innych budynków (Pietrzyków, Gniewków), a część w nowych wolnostojących budynkach (Jaskulin, Kłaczyna). W Jugowej trwa właśnie budowa takiego obiektu, a w Szymanowie powstanie on w najbliższym czasie.

Fot. 48. Budynek świetlicy w Borowie

Fot. 49. Świetlica wiejska w Pietrzykowie

Zadania w zakresie ochrony zdrowia realizują dwa ośrodki zdrowia zlokalizowane w Dobromierzu i Roztoce. Ponadto w Roztoce znajduje się NZOZ Stacja Opieki Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego Rehabilitacji i Opieki Paliatywnej Caritas Diecezji Świdnickiej, gdzie prowadzone są usługi rehabilitacyjne. Stacja opieki Caritas ma także siedzibę w Dobromierzu. Ponadto w Jaskulinie działa Dom Pomocy Społecznej prowadzony przez Powiat Świdnicki.

Na terenie gminy funkcjonują liczne kluby sportowe i stowarzyszenia. Są to: Ludowy Klub Sportowy „Granit" Roztoka, LKS „Płomień" Dobromierz, LKS „Nysa" Kłaczyna, LKS bieganie.pl ZS Roztoka, Uczniowski Klub Sportowy "Gniewków", UKS "Iskra" Dobromierz oraz stowarzyszenie ,,Aktywni Borów – Dzierzków" i Towarzystwo Przyjaciół Dobromierza. Funkcjonują tu również jednostki ochotniczej straży pożarnej zlokalizowane w Dobromierzu, Roztoce, Gniewkowie, Kłaczynie i Jugowej. Ponadto Gmina Dobromierz należy do Lokalnej Grupy Działania "Szlakiem Granitu".

4.3. Infrastruktura turystyczna

Gmina Dobromierz posiada liczne walory dla rozwoju rekreacji i turystyki. Cechuje ją różnorodność krajobrazu, od pagórkowatego, w południowej i północno-wschodniej części, po doliny rzek Nysy Szalonej i Strzegomki, w części centralnej. Obszar gminy obfituje również w walory kulturowe. Występują tu liczne obiekty zabytkowe takie jak pałace, parki, zespoły dworskie, kościoły, wieża widokowa, wiatrak i ruiny zamku. Na potencjał turystyczny gminy ma wpływ jej położenie geograficzne, w pobliżu Świebodzic, Wałbrzycha, Strzegomia, Jawora i Świdnicy, na często uczęszczanej trasie z Wrocławia do Jeleniej Góry.

Przez gminę Dobromierz poprowadzone są 3 szlaki piesze, 2 rowerowe oraz jeden niedawno wytyczony szlak tematyczny, Rysunek 27.

Szlaki piesze:

- Szlak Martyrologii – niebieski szlak turystyczny o długości ok. 22 km. Szlak ten upamiętnia więźniów byłego obozu koncentracyjnego „Gross Rosen". Szczegółowy przebieg szlaku: Strzegom – Krzyżowa Góra – Góra św. Jerzego – okolice Żółkiewki – Gęsie Góry – były obóz koncentracyjny Gross Rosen – okolice Kostrzy – Czeska Góra – Czernica – Paszowice – Jawor. Jest to szlak nizinny, o małym natężeniu ruchu, trasa obfituje w walory krajobrazowe. Na terenie gminy biegnie przez obręby Gniewków i Czernica.
- Szlak Zamków Piastowskich – szlak turystyczny oznakowany kolorem zielonym o długości ok. 146 km. Łączy on zamki i warownie piastowskie rozsiane na terenie Sudetów i Pogórza Sudeckiego. Rozpoczyna się na Pogórzu Kaczawskim, na górze Grodziec, gdzie znajduje się zamek o tej samej nazwie. Następnie prowadzi przez m.in. Wleń (zamek Lenno), Siedlęcin (wieża rycerska), Jelenią Górę, Rudawy Janowickie z ruinami zamku Bolczów, następnie ruiny zamku Niesytno, zamek Bolków i Świny, Kłaczynę z reliktami zamku, ruiny zamku Cisy, ruiny zamku Stary Książ, Zamek Książ. Szlak kończy się na zamku Grodno w Zagórzu Śląskim. Jest to szlak o znaczeniu regionalnym. Na terenie gminy Dobromierz przebiega przez obręby Kłaczyna i Pietrzyków. W ostatnim czasie jego ciągłość, w obrębie Kłaczyna, została przerwana przez budowę drogi ekspresowej S3.
- Szlak Ułanów Legii Nadwiślańskiej – żółto–niebiesko–żółty, historyczny szlak turystyczny, biegnący od Świdnicy do Strzegomia, o długości ok. 53 km. Oznakowanie nawiązuje do żółto-niebiesko-żółtych barw wyłogów mundurowych ułanów. Szlak wytyczono w 1960 r. w celu upamiętnienia pochodu kilkusetosobowego oddziału polskich lansjerów, którzy podczas wojen napoleońskich wyruszyli z Neapolu, by wspomóc wojska cesarza Francuzów w walce z Prusami. Formację tę nazywano początkowo Legią Naddunajską lub Legią Polską, później Legią Nadwiślańską. Szlak ten przypomina także o pierwszej, po rozbiorach, zwycięskiej i bardzo spektakularnej, bitwie polskiej formacji z Prusakami 15 maja 1807 r. na Czerwonym Wzgórzu w pobliżu Szczawna-Zdrój. Na terenie gminy przebiega on wzdłuż rzeki Strzegomki przez obręby Pietrzyków i Dobromierz.
- Szlak Kamienia – nowy transgraniczny szlak tematyczny powstały w 2019 roku w ramach Programu Współpracy Interreg V-A Republika Czeska – Polska, przy wsparciu finansowym z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Łączy on dwa przygraniczne regiony Dolny Śląsk i Podkarkonosze. Ideą przewodnią trasy są występujące na tym obszarze złoża granitu i piaskowca oraz powstałe w oparciu o nie dzieła architektury. Główna oś szlaku przebiega po drogach krajowych ze Strzegomia przez Świdnicę, Świebodzice, Bolków, Kamienną Górę, Lubawkę, Trutnov, Dvůr Králové do czeskiego miasteczka Hořice. Oprócz głównego szlaku w kilku miejscach wyznaczono specjalne trasy miejskie (Strzegom i Świdnica) oraz podmiejskie (gmina Dobromierz i okolice Hořic).

Na terenie gminy Dobromierz trasa szlaku przebiega przez wszystkie obręby, a w pobliżu najciekawszych miejsc ustawiono tablice informacyjne.

Trasy rowerowe:

- Trasa "Szlakiem Zamków" oznaczona kolorem czerwonym. Została wytyczona w 2004 roku przez Gminę Bolków dzięki funduszom Unii Europejskiej przekazanym za pośrednictwem Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Nysa. Stanowi ona pętlę długości 57 km, o przebiegu Bolków – Wolbromek – Kłaczyna – Świny – Lipa – Muchówek – Radzimowice – Mysłów – Płonina – Pastewnik Górny – Wierzchosławice – Bolków. Na terenie gminy Dobromierz trasa ta przebiega jedynie przez obręb Kłaczyna, gdzie początkowo biegnie wraz ze szlakiem Zamków Piastowskich, a następnie skręca na zachód i drogą powiatową prowadzi w kierunku Wolbromka. Jej przebieg został w ostatnim czasie przerwany drogą ekspersową S3.
- Trasa „Bolka" oznaczona symbolem K-1 i kolorem żółtym. Została wytyczona przez lokalną organizację turystyczną Księstwo Świdnicko-Jaworskie. Ma długość 70 km, a jej szczegółowy przebieg to: Świdnica – Świebodzice – Dobromierz – Bolków – Jawor. Na ternie gminy prowadzi drogami powiatowymi przez Kłaczynę i Bronów do Dobromierza, gdzie skręca w drogę wojewódzką i biegnie przez obręb Pietrzyków.

Fot. 50. Tablica Szlaku Kamienia w Kłaczynie

Fot. 51. Oznakowanie trasy rowerowej w Bronowie

Największą atrakcją turystyczną gminy jest zbiornik zaporowy Dobromierz, bardzo malowniczo położony wśród wzgórz Pogórza Wałbrzyskiego. Niestety obecnie stanowi on jedynie potencjalną atrakcję. Nie może być wykorzystywany do celów rekreacyjnych ponieważ stanowi rezerwuar wody pitnej dla Świebodzic i jest objęty trzema strefami ochrony.

Ukształtowanie ternu południowej części gminy obfituje w liczne wzgórza, z których roztaczają się widoki na okolicę. Na jednym z takich wzniesień Wieżycy, o wysokości 395,0 m n.p.m., w 1845 roku wybudowano wieżę widokową. Budowla ta została wzniesiona w setną rocznicę, stoczonej w pobliżu, bitwy pomiędzy Prusami i Austrią podczas drugiej wojny śląskiej. Obiekt należy do osoby prywatnej, jest zadbany i udostępniany turystom. W niedalekiej odległości od wieży znajduje się kolejny zagospodarowany punkt widokowy. Jest nim plac wraz z wzniesionym w 2000 roku Krzyżem Milenijnym. Z tego wzniesienia roztacza

się wspaniała panorama na okoliczne wzgórza i zbiornik Dobromierz. Doskonałe miejsce widokowe stanowi również wiatrak typu holenderskiego w Pietrzykowie. Nie jest on jednak obecnie dostępny, ponieważ trwa jego renowacja. Według planów właściciela po zakończeniu remontu obiekt ma zostać udostępniony turystom i okolicznym mieszkańcom.

Fot. 52. Krzyż Milenijny w Dobromierzu

Fot. 53. Widok z wieży widokowej

Atrakcyjne turystycznie są też występujące w niemal każdej wsi gminy założenia pałacowo-parkowe i zespoły dworskie. Niestety większość z tych obiektów jest zaniedbana i popada w ruinę. Największe szanse na renowację i udostępnienie ma zespół pałacowo-parkowy w Roztoce. Przed II wojną światową należał on do rodziny Hochbergów i stanowił jedną z najokazalszych rezydencji na Śląsku. Jego nowi właściciele chcą mu przywrócić dawny blask i udostępnić dla zwiedzających.

O wysokich walorach kulturowych gminy świadczą liczne stanowiska archeologiczne. Jednym z nich jest wczesnośredniowieczne grodzisko zlokalizowane w obrębie Gniewków, w pobliżu zachodniej granicy gminy. Prowadzi do niego wytyczona w 2009 roku ścieżka dydaktyczna ze wsi Bolkowice w sąsiedniej gminie Paszowice. Podobny obiekt znajduje się w Dobromierzu w pobliżu kościoła pw. Michała Archanioła. Pochodzi on z IX-X w. i był zamieszkiwany przez Ślężan. Według informacji z Urzędu Gminy grodzisko w Dobromierzu ma zostać w przyszłości zagospodarowane i udostępnione turystom.

Fot. 54. Grodzisko w Gniewkowie

Fot. 55. Grodzisko w Dobromierzu

Kolejną historyczną atrakcją w gminie są ruiny zamku w Kłaczynie. Ta niewielka, ciekawie usytuowana na wyspie budowla pochodzi z przełomu XIV i XV wieku. Niestety, pomimo swoich walorów oraz położenia na trasie Szlaku Zamków Piastowskich stanowi ona atrakcję niewykorzystaną. Obiekt nie jest oznakowany, a dodatkowo znajduje się na ogrodzonym terenie prywatnym i dostęp do niego jest utrudniony.

Gmina Dobromierz znana jest z wydobycia surowców skalnych. W jej północnej części znajduje się kilka czynnych kamieniołomów granitu. Podczas inwentaryzacji terenowej, w lesie, w obrębie Dzierzków, napotkano na jedno niewielkie, nieczynne wyrobisko wypełnione wodą. To bardzo malownicze miejsce jest położone tuż przy niebieskim szlaku turystycznym i niewątpliwie zasługuje na zagospodarowanie.

Fot. 56. Ruiny zamku w Kłaczynie

Fot. 57. Nieczynne wyrobisko w obrębie Dzierzków

W gminie Dobromierz występują bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki konnej. zróżnicowane ukształtowanie terenu oraz gęsta sieć dróg gruntowych. W Bronowie, Jugowej, Kłaczynie i Szymanowie znajdują się miejsca hodowli koni. Stadnina koni w Szymanowie, prowadzi hodowlę koni rasy śląskiej i klub jeździecki Podkówka Team. Odbywają się tu lekcje jazdy konnej, zajęcia hipoterapeutyczne, zawody jeździeckie i rajdy konne.

Baza noclegowo-żywieniowa jest bardzo słabo rozwinięta. Na terenie gminy obecnie nie działają gospodarstwa agroturystyczne. Miejsca noclegowe i posiłki zapewnia jedynie Dom Miłosierdzia Bożego przy parafii rzymsko-katolickiej w Dobromierzu. Niski poziom rozwoju bazy noclegowej wynika z bliskiego położenia gminy w stosunku do większych, typowo turystycznych i uzdrowiskowych miejscowości Sudetów (Szczawno Zdrój, Karpacz, Szklarska Poręba) oraz niewielkiej odległości do większych ośrodków miejskich (Świebodzice, Wałbrzych, Jawor, Świdnica), z których turyści przyjeżdżają tu głównie na jednodniowe wycieczki. Taki charakter turystyki powinien przede wszystkim determinować rozwój bazy gastronomicznej.

Gmina Dobromierz należy do lokalnej organizacji turystycznej "Księstwo Świdnicko-Jaworskie". Jest to stowarzyszenie miast i gmin leżących na terytorium średniowiecznego Księstwa Świdnicko-Jaworskiego. Organizacja ta zajmuje się promocją atrakcji turystycznych oraz wspiera rozwój turystyki w tym regionie.

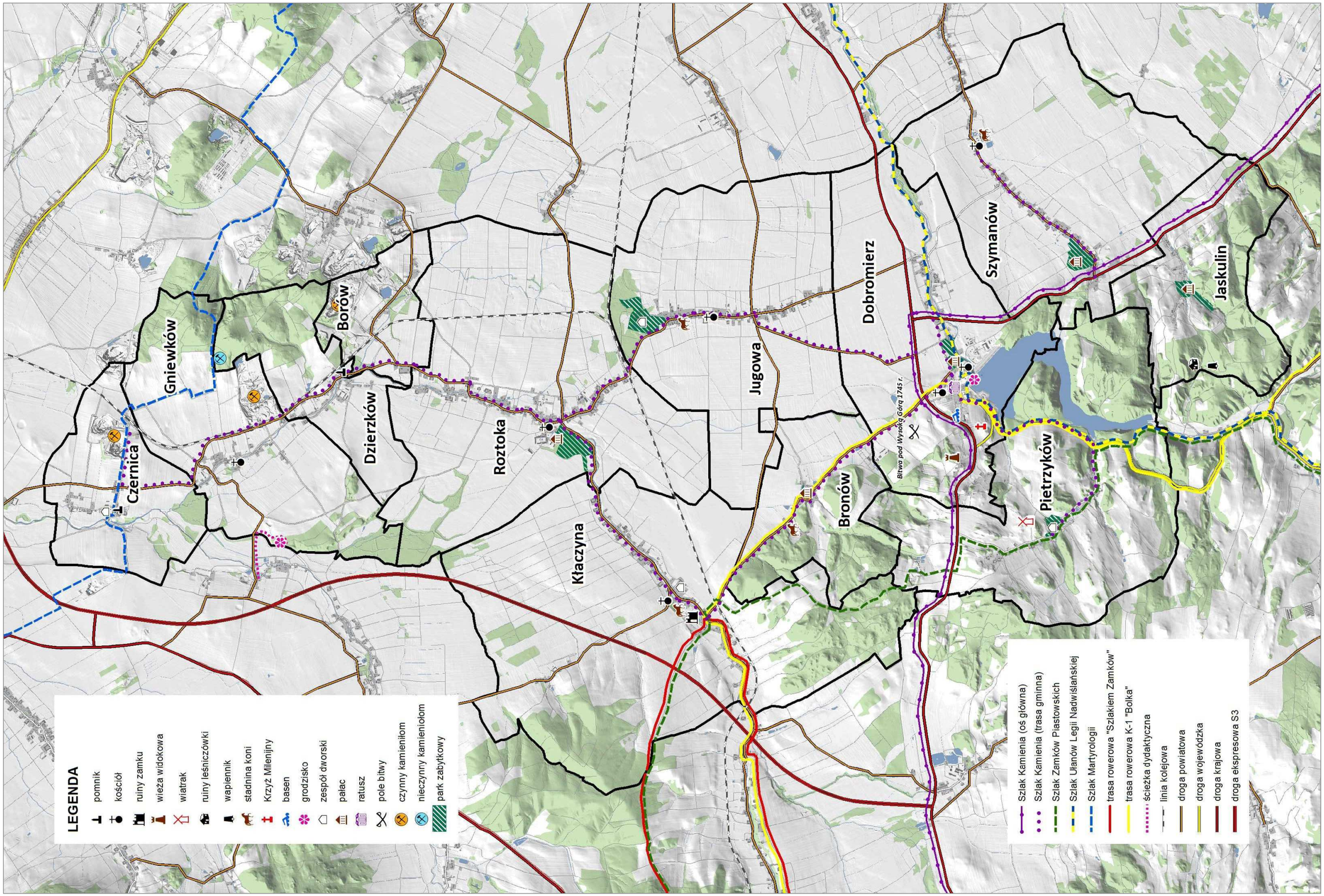

Rys. 27. Zagospodarowanie i atrakcje turystyczne w gminie

5. INWESTYCJE ISTNIEJĄCE ORAZ PLANOWANE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW WYNIKAJĄCE Z OPRACOWAŃ PLANISTYCZNYCH

Obowiązującymi opracowaniami planistycznymi dla gminy Dobromierz są: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla 11 wsi z lat 2012-2019. Pokrywają one cały obręb (Bronów, Czernica, Dobromierz, Gniewków, Jugowa, Pietrzyków, Roztoka, Szymanów) lub obejmują jedynie kilka działek (Borów, Dzierzków, Jaskulin). Dla obrębów Kłaczyna i Jaskulin w 2018 przystąpiono do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dokumentem obowiązującym jest również studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobromierz z 2012 roku.

Obszary zabudowane i zurbanizowane wg ewidencji gruntów i budynków zajmują powierzchnię 521,20 ha, co stanowi 6,1% całego obszaru gminy. Inwentaryzacja terenowa pozwoliła stwierdzić, że na terenie gminy powstały nowe tereny zabudowane i zurbanizowane, które nie zostały jeszcze wykazane w ewidencji gruntów i budynków – ok. 83 ha. Wszystkie inwestycje istniejące w gminie zajmują zatem obszar o powierzchni ok. 604 ha.

Analiza dokumentów planistycznych obowiązujących dla obszaru gminy, tj. mpzp dla poszczególnych obrębów i części działek oraz studium dla całej gminy, wykazała iż pod przyszłe planowane inwestycje planuje się wyłączyć ok. 934 ha, co stanowi niemal 11% wszystkich użytków rolnych. Największa powierzchnia gruntów planowanych pod inwestycje występuje w Dobromierzu (ok. 227 ha).

Największy obszar, ok. 598 ha planuje się przeznaczyć pod zabudowę mieszkaniową jednorodzinną i wielorodzinną, zagrodową i mieszkaniowo-usługową, Tabela 29, Rysunek 28. Tereny pod usługi i produkcję zajmować będą w gminie powierzchnię ok. 120 ha. W mpzp i suikzp zostały również wyznaczone obszary działalności górniczej, ich planowana powierzchnia wynosi ok. 108 ha. Obszary te znajdują się w sąsiedztwie już eksploatowanych i udokumentowanych złóż w rejonie wsi: Borów, Czernica, Gniewków i Dzierzków.

W powyższych opracowaniach planistycznych zostały również wyznaczone tereny pod przyszłe zalesienia, które zajmować będą powierzchnię ok. 87 ha. Największe obszary planowanych zalesień występują w obrębie Jaskulin (ok. 57 ha), a najmniejsze w Szymanowie (niecałe 2 ha), natomiast w obrębach Borów, Bronów, Czernica, Dobromierz, Gniewków, Jugowa i Roztoka zalesienia nie są planowane.

Na terenie gminy wskazano również tereny pod inwestycje drogowe (ok. 3 ha) oraz tereny sportu, rekreacji i zieleni urządzonej (ok. 18 ha), Tabela 29.

Planowane inwestycje nierolnicze w gminie

Tabela 29

Lp.	Obręb	Powierzchnia ogólna obrębu	Planowane zmiany przeznaczenia gruntów												**RAZEM**	
			tereny mieszkaniowe		tereny usługowe i produkcyjne		tereny eksploatacji surowców skalnych		tereny zieleni oraz sportu i rekreacji		tereny pod drogi		tereny zalesień			
		ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*
1.	Borów	199,64	10,46	5,2	0,23	0,1	31,34	15,7	-	-	0,14	0,1	-	-	42,17	21,1
2.	Bronów	365,48	34,23	9,4	-	-	-	-	0,64	0,2	-	-	-	-	34,87	9,5
3.	Czernica	368,52	24,03	6,5	3,13	0,8	13,13	3,6	-	-	-	-	-	-	40,29	10,9
4.	Dobromierz	856,70	123,44	14,4	91,24	10,7	-		10,11	1,2	2,40	0,3	-	-	227,19	26,5
5.	Dzierzków	327,37	22,93	7,0	0,73	0,2	12,00	3,7	-	-	-	-	5,13	1,6	40,79	12,5
6.	Gniewków	624,64	36,26	5,8	1,25	0,2	51,38	8,2	-	-	-	-	-	-	88,89	14,2
7.	Jaskulin	431,64	47,53	11,0	-	-	-	-	-	-	-	-	57,02	13,2	104,55	24,2
8.	Jugowa	910,43	81,61	9,0	1,25	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-	82,86	9,1
9.	Kłaczyna	1464,42	62,24	4,3	8,18	0,6	-	-	0,47	0,03	-	-	15,66	1,1	86,55	5,9
10.	Pietrzyków	962,32	24,56	2,6	1,83	0,2	-	-	3,53	0,4	0,38	0,04	7,13	0,7	37,43	3,9
11.	Roztoka	1172,09	71,69	6,1	9,30	0,8	-	-	1,00	0,1	0,13	0,01	-	-	82,12	7,0
12.	Szymanów	910,79	59,52	6,5	2,68	0,3	-	-	2,84	0,3	-	-	1,82	0,2	66,86	7,3
Gmina ogółem		**8594,05**	**598,50**	7,0	**119,82**	1,4	**107,85**	1,3	**18,59**	0,2	**3,05**	0,04	**86,76**	1,0	**934,57**	10,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie mpzp, suikzp gminy Dobromierz i egib (stan na listopad 2018 r.)

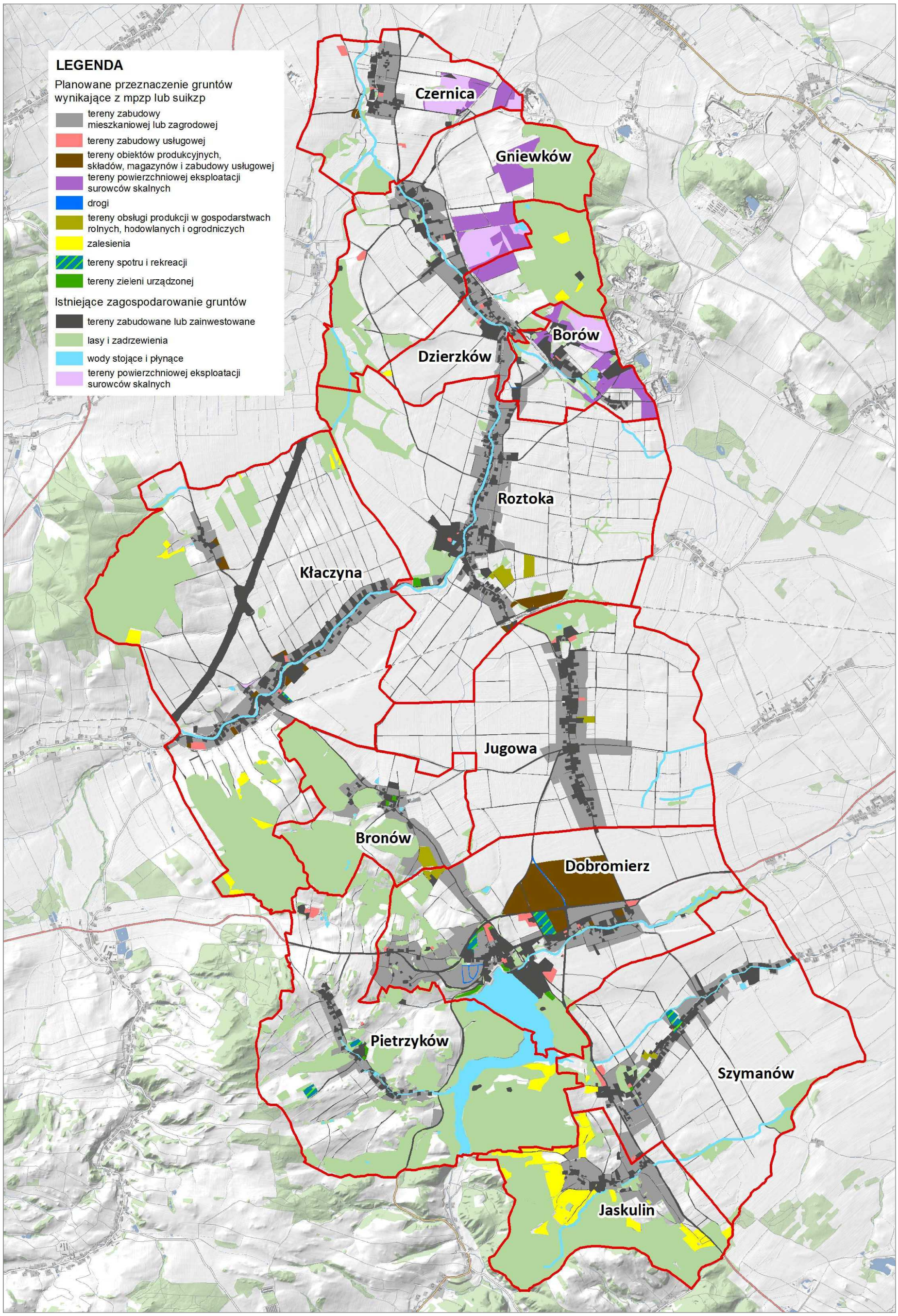

Rys. 28. Planowane inwestycje w gminie na podstawie opracowań planistycznych

6. WNIOSKI

1. Gmina Dobromierz położona jest w województwie dolnośląskim, w zachodniej części powiatu świdnickiego. Jest to gmina wiejska zajmująca powierzchnię 8 594,05 ha, W jej granicach znajduje się 12 obrębów ewidencyjnych: Dobromierz (wraz z przysiółkami Bronówek i Serwinów), Borów, Bronów, Czernica, Dzierzków, Gniewków, Jaskulin, Jugowa, Kłaczyna (wraz z przysiółkiem Celów), Pietrzyków, Roztoka i Szumanów (wraz z przysiółkiem Siodłkowicwe).
1. Obszar gminy oplata dobrze wykształcona sieć dróg, która zapewnia połączenie z ważniejszymi ośrodkami miejskimi regionu. Główny układ komunikacyjny stanowią: droga ekspresowa S3, drogi krajowe nr 5 i 34, droga wojewódzka nr 375 oraz drogi powiatowe. Przez gminę przebiegają również dwie linie kolejowe nr 302 i 331, ale nie odbywa się na nich ruch pociągów pasażerskich.
2. Teren gminy położony jest w zasięgu czterech jednostek – mezoregionów wg. regionalizacji fizycznogeograficznej. Jej skrajnie północny fragment leży na Równinie Chojnowskiej, a północno-wschodnia część na Wzgórzach Strzegomskich. Największy obszar, środkowej części gminy, położony jest w Obniżeniu Podsudeckim, a zachodnia i południowa część leży na Pogórzu Wałbrzyskim. Rzeźba terenu środkowej części gminy ma charakter równiny, natomiast na krańcach północno-wschodnich i południowo-zachodnich pagórkowaty.
3. Obszar gminy położony jest w obrębie dwóch jednostek tektonicznych: Bloku Przedsudeckiego oraz Sudetów i jest on bardzo bogaty w zasoby surowców naturalnych. Występują tutaj udokumentowane złoża kopalin: granitu, kaolinu i kruszyw naturalnych. Największe znaczenie gospodarcze ma granit. Eksploatacja tego surowca zapewnia miejsca pracy zarówno przy wydobyciu, jak również w przeróbce.
4. Sieć hydrograficzną gminy stanowią rzeki Nysa Szalona wraz z dopływami Nysą Małą i Parową oraz Strzegomka wraz z dopływem - potokiem Pietrzyków. Przez teren gminy przepływają również mniejsze cieki: Łężek, Rogacz, Szymanowski Potok i Olszański Potok. Rzeki gminy Nysa Szalona i Strzegomka stanowią cieki III rzędu, o szerokim zakresie zmienności przepływu, charakterystycznym dla rejonów górskich i podgórskich. Ich całkowita długość na terenie gminy wynosi ok. 20 km.
5. Wzdłuż obu głównych rzek gminy występują tereny zalewu wód powodziowych Q1% (raz na 100 lat). Zajmują one łącznie powierzchnię 510,94 ha. Największe obszary zalewowe występują w dolinie Nysy Szalonej w obrębach Kłaczyna, Roztoka oraz Czernica. W przełomowym odcinku rzeki Strzegomki w 1986 roku został utworzony zbiornik retencyjny Dobromierz, który pełni funkcję przeciwpowodziową oraz rezerwuaru wody pitnej dla pobliskich miejscowości.
6. Grunty pod wodami zajmują na terenie gminy powierzchnię 212,84 ha, w tym 162,90 ha to grunty pod wodami płynącymi, a 3,83 ha pod wodami stojącymi. Największe powierzchnie pod wodami odnotowuje się w Dobromierzu i Pietrzykowie z uwagi na sztuczny zbiornik retencyjny. Wszystkie

cieki i rzeki tworzą gęstą, dobrze rozwiniętą sieć wodną. Uzupełniają ją rowy melioracyjne, zajmujące łącznie powierzchnię 46,11 ha, co stanowi o tym, że zasoby wodne gminy są dobre.

7. Wśród występujących na terenie gminy typów gleb zdecydowanie przeważają gleby bielicowe i pseudobielicowe, które zajmują powierzchnię 3883,49 ha. Następne w kolejności są, występujące wzdłuż rzek, na powierzchni 1227,80 ha, mady. Trzecim z kolei pod względem zajmowanego areału typem gleb są gleby brunatne wyługowane i brunatne kwaśne, zajmujące powierzchnię 1021,11 ha. Pozostałe typy gleb występujących na terenie gminy Dobromierz to gleby brunatne właściwe, czarne ziemie zdegradowane i gleby szare, gleby murszowo-mineralne i murszowate, czarnoziemy właściwe i gleby glejowe.
8. Obszar gminy charakteryzuje się glebami dobrej jakości. Świadczy o tym wskaźnik bonitacji gleb, który dla gruntów ornych wynosi 63 pkt./ha, a dla użytków zielonych 52 pkt./ha w skali 100-punktowej. Najlepsza jakość gleb występuje w obrębach: Czernica, Dzierzków, Roztoka i Borów.
9. W gleboznawczej klasyfikacji gruntów ornych przeważają grunty klasy IVa (28,6% całkowitej powierzchni gruntów ornych). Wśród użytków zielonych największy udział ma klasa III (41,5% wszystkich użytków zielonych).
10. Na obszarze gminy gleby są podatne na występowanie erozji w mniejszym lub większym stopniu. Zagrożenie erozją wodną w większości jest małe. Gleby silnie podatne na wymywanie występują na niewielkich powierzchniach w południowo-zachodniej i północno-wschodniej części gminy. Erozja wietrzna występuje w rejonach o bogatej rzeźbie terenu, na wzgórzach i stokach o większym nachyleniu zboczy. Na ternie gminy silne zagrożenie tym zjawiskiem występuje głównie na zboczach Wzgórz Strzegomskich i Pogórza Wałbrzyskiego.
11. Część gminy Dobromierz została zaliczona do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania czyli terenów, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na terenie gminy występują dwa typy obszarów ONW. Do typu specyficznego strefy I zaliczono obręb Jaskulin, a do typu specyficznego strefy II Pietrzyków.
12. Na terenie gminy Dobromierz występują obszary i obiekty chronione. Należą do nich: Książański Park Krajobrazowy wraz otuliną, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dobromierz, korytarz ekologiczny nr KZ-7A – Pogórza Sudeckie oraz 3 pomniki przyrody ożywionej.
13. Obszar gminy Dobromierz obfituje w obiekty o dużej wartości historyczno-kulturowej. Znajduje się tu 56 obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a kolejnych 301 ujętych jest w ewidencji zabytków. Do najcenniejszych z nich należą: zespół pałacowo-parkowy w Roztoce, wieża widokowa w Bronówku, wiatrak typu holenderskiego w Pietrzykowie, zespół pałacowy-folwarczny i zabudowa miejska z ratuszem w Dobromierzu, ruiny zamku w Kłaczynie oraz liczne kościoły. Ponadto na terenie gminy występuje 81 udokumentowanych stanowisk archeologicznych oraz wyznaczone są strefy ochrony konserwatorskiej „A”i „B” oraz strefy ochrony archeologicznej „W”.

14. W strukturze użytkowania gruntów w gminie dominują grunty rolne, które zajmują powierzchnię 6394,46 ha (74,4% całego obszaru gminy). Drugim co do wielkości zajmowanego areału są grunty leśne – 1499,20 ha (17,4%). Grunty zabudowane i zurbanizowane występują na obszarze 521,20 ha (6,1%). Udział pozostałych gruntów w strukturze użytkowania nie przekracza 2,0% w powierzchni gminy.
15. Użytki rolne na terenie gminy zajmują powierzchnię 6377,34 ha, co stanowi 74,2% jej całkowitego areału. W strukturze użytków rolnych największą powierzchnię zajmują grunty orne – 5476,39 ha. Użytki zielone zajmują drugi co do wielkości obszar – 608,86 ha. Grunty rolne zabudowane występują na obszarze 155,43 ha, co stanowi 2,4% wszystkich użytków rolnych w gminie. Udział pozostałych użytków rolnych nie przekracza 1%.
16. Inwentaryzacja terenowa wykazała, że w gminie Dobromierz nastąpiły zmiany w sposobie użytkowania gruntów w stosunku do stanu ujawnionego w ewidencji gruntów i budynków. Zmiany te dotyczą: zaorania użytków zielonych – 285,40 ha (46,9% wszystkich użytków zielonych), zadarnienia gruntów ornych – 185,52 ha, przekształcenia użytków rolnych na tereny zainwestowane (tereny zabudowane, droga S3, użytki kopalne) – 82,99 ha, zmiany gruntów ornych na sady – 14,59 ha oraz przekształcenia użytków rolnych na zbiorniki i oczka wodne – 3,05 ha. Ponadto obszary o powierzchni 164,72 ha zostały zalesione lub zajęte przez naturalną sukcesję leśną, z czego na gruntach ornych 47,84 ha, a użytkach zielonych – 58,44 ha.
17. W wyniku inwentaryzacji terenowej stwierdzono, że 98,69 ha gruntów ornych i użytków zielonych jest odłogowana. Najwięcej gruntów odłogowanych występuje w obrębie Dobromierz – 22,14 ha, natomiast najmniej w obrębie Bronów – 1,07 ha. Udział gruntów odłogowanych w ogólnej powierzchni gruntów ornych i użytków zielonych wynosi 1,6%. Pod względem bonitacji wśród odłogowanych gruntów ornych największą powierzchnię zajmują gleby klas IVb – 13,61 ha i IVa – 13,42 ha, w przypadku użytków zielonych są to klasy IV – 14,38 ha i V – 14,02 ha.
18. W strukturze władania gruntami w gminie Dobromierz przeważa sektor prywatny nad sektorem publicznym. We władaniu sektora prywatnego znajduje się 5412,16 ha, co stanowi 63,0% ogólnej powierzchni gruntów w gminie, natomiast grunty sektora publicznego zajmują areał 3181,89 ha (37,0%).
19. Z analizy ewidencji gruntów i budynków wynika, że w gminie funkcjonuje 526 gospodarstw rolnych, położonych na 2713 działkach, o łącznej powierzchni 4129,28 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa w gminie wynosi 7,85 ha, a w poszczególnych obrębach waha się od 5,69 ha w Czernicy do 17,29 ha w Borowie. Najwięcej gospodarstw – 110 znajduje się w obrębie Roztoka, a najmniej w Borowie – 4. W strukturze ilościowej dominują gospodarstwa małe z grupy obszarowej od 1,00 do 4,99 ha – 279. Stanowi to 53,0% wszystkich gospodarstw na trenie gminy. Pod względem zajmowanej powierzchni przeważają gospodarstwa z grupy obszarowej od 15,00 do 49,99 ha, których łączna powierzchnia – 1320,59 ha, stanowi 32,0% całkowitej powierzchni gospodarstw. Na terenie gminy nie występują gospodarstwa z grupy obszarowej powyżej

100,00 ha.

20. Część funkcjonujących na terenie gminy Dobromierz gospodarstw należy do różniczan. Takich gospodarstw jest 105 (20,0% ogólnej liczby gospodarstw) o łącznej powierzchni 630,22 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 6,00 ha. Najwięcej różniczan posiada grunty w obrębach Kłaczyna – 18, a najmniej w Borowie – 1. Większość siedzib gospodarstw różniczan znajduje się w sąsiednich miastach lub wsiach: Jaworze (17 gosp.), Świebodzicach (15 gosp.), Wałbrzychu (8 gosp.) oraz Godzieszówku (7 gosp.).
21. Produkcja rolna na terenie gminy nie opiera się tylko na gruntach własnych. Łącznie w całej gminie dzierżawionych jest 1095,33 ha gruntów. Dzierżawie podlegają grunty z zasobu Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa o łącznej powierzchni 835,35 ha. Dzierżawcami są właściciele gospodarstw rolnych, rolnicze spółdzielnie produkcyjne oraz osoby nie posiadające gruntów własnych na terenie gminy. Gmina Dobromierz wydzierżawia 24,53 ha własnych gruntów rolnych. Są one położone w obrębach Czernica, Dobromierz, Kłaczyna, Pietrzyków i Szymanów, w pozostałych obrębach obecnie nie są podpisane żadne umowy na dzierżawę gruntów rolnych z zasobu Gminy. Ponadto z analizy danych ewidencji gruntów i budynków wynika, że na terenie gminy 235,45 ha gruntów dzierżawią między sobą właściciele gospodarstw rolnych.
22. Średnia liczba działek na obszarze gminy przypadająca na jedno gospodarstwo wynosi 5, natomiast średnia powierzchnia działki 1,52 ha. W poszczególnych obrębach średnia ilość działek w gospodarstwie rolnym waha się od 3 w Dzierzkowie do 8 w Borowie i Jaskulinie. Natomiast średnia powierzchnia działki w gospodarstwie wynosi od 0,99 ha w Jaskulinie do 2,43 ha w Pietrzykowie. W grupie obszarowej powyżej 15,00 ha rozdrobnienie jest zauważalne i ma to wpływ na koszty związane z prowadzeniem działalności rolniczej.
23. W gminie Dobromierz grunty większości gospodarstw rolnych położone są w szachownicy. Działki należące do jednego gospodarstwa nie tworzą zwartych kompleksów pól, są oddalone od siebie. Część działek, głównie w obrębach Kłaczyna, ma nieregularny kształt, są one wydłużone, wąskie, trudne w uprawie. Wyjątek stanowią obręby Jugowa i Szymanów, gdzie działki są duże, kształtne i przeważnie kompleksy pół jednego gospodarstwa położone są w niedalekiej odległości od siebie. Niekorzystny rozłóg gruntów utrudnia uprawę ziemi, powoduje wydłużenie czasu dojazdu do pól, przez co wpływa na zwiększenie kosztów transportu, a tym samym podniesienie kosztów produkcji.
24. Długość sieci hydrograficznej gminy wynosi 40,39 km. Tworzą ją dwie główne rzeki Nysa Szalona i Strzegomka oraz mniejsze cieki naturalne: Nysa Mała, Łężek, Parowa, Rogacz, Szymanowski Potok, Potok Pietrzyków oraz Olszański Potok. Inwentaryzacja terenowa wykazała, iż stan fragmentów tych cieków nie jest zadowalający. Skarpy porośnięte są wysoką trawą, krzewami bądź zadrzewieniami, co powoduje miejscowe utrudnienia przepływu wód. Na trzech ciekach gminy (Nysa Szalona, Strzegomka i potok Pietrzyków) występują budowle wodne mające na celu wzmocnienie skarp i den koryt. Łączna długość tych umocnień wynosi 1,98 km. Ponadto na Nysie Szalonej w Czernicy znajduje się jaz, a na Strzegomce w Dobromierzu zapora wodna oraz zbiornik

retencyjny.

25. W ewidencji gruntów i budynków występują rozbieżności między stanem prawnym cieków a faktycznym. Fragmenty cieków nie mają wydzielonej działki ewidencyjnej, niektóre odcinki widnieją w egib jako użytek „W” zamiast „Wp”, działka drogowa dzieli działkę wód płynących, a miejscami przebieg cieku w terenie jest inny niż w ewidencji.
26. Całkowita długość rowów melioracyjnych na terenie gminy wynosi 184,67 km. Część z nich (35,16 km) znajduje się w dobrym stanie technicznym. Jednak w większości (133,19 km) są one w złym stanie technicznym. Rowy są zarośnięte, płytkie, wąskie, często niedrożne, przez co nie spełniają odpowiednio swojej funkcji. Część z nich została zlikwidowana (13,78 km) – dotyczy to rowów ujętych zarówno w ewidencji gruntów i budynków jak i w ewidencji urządzeń melioracyjnych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.
27. Na terenie gminy występuje sieć drenarska, na powierzchni 2817,56 ha. Najwięcej gruntów zdrenowanych znajduje się w obrębach Kłaczyna (639,51 ha) i Roztoka (629,15 ha). Najmniej jest ich w Dzierzkowie (8,55 ha), a w obrębie Bronów sieć drenarska w ogóle nie występuje.
28. Uzupełnieniem melioracji wodnych są stawy, zbiorniki małej retencji oraz oczka wodne. Ich łączna powierzchnia w gminie wynosi 11,94 ha, w tym zbiorników nieujawnionych w ewidencji gruntów i budynków – 8,15 ha. W większości są one położone na gruntach prywatnych przy zabudowaniach lub w terenie rolnym.
29. Sieć drogowa gminy jest dobrze rozwinięta. Łączna długość wszystkich dróg wynosi 395,16 km, natomiast dróg transportu rolnego (bez drogi ekspresowej S3) 391,10 km. Najwięcej dróg znajduje się we władaniu gminy Dobromierz – 295,15 km (75,5%). Powiat świdnicki, włada drogami o długości 42,70 km (10,9%), a województwo dolnośląskie – 4,14 km (1,1%). Pod zarządem Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad znajduje się 23,53 km (6,0%) dróg, a Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa 5,63 km (1,4%). Pozostałe 19,95 km (5,1%) stanowią drogi w zarządzie m.in.: PGL LP, PKP, PGW WP i osób prywatnych.
30. W gminie Dobromierz przeważają drogi o złym stanie technicznym. Ich łączna długość wynosi 280,17 km, co stanowi 71,6% wszystkich dróg. Wśród nich duży problem stanowią drogi nieprzejezdne, zarośnięte lub zagrodzone, które mają 19,81 km długości (5,1%). Nie istnieje w terenie 52,56 km (13,4%) dróg wykazanych w egib. Długość dróg w dobrym stanie technicznym wynosi 58,38 km (14,9%). Pod względem rodzaju nawierzchni w gminie przeważają drogi gruntowe – 184,03 km (47,1%). Drogi o nawierzchni trwałej (bitumicznej, brukowej, betonowej) mają łączną długość 114,83 km (29,4%), a drogi utwardzone tłuczniem lub żwirem – 39,69 km (10,1%).
31. Poziom wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną jest zadowalający. Sieć wodociągowa obejmuje 90% obszaru gminy, a jej długość wynosi 82,5 km. Obsługuje ona wszystkie miejscowości oprócz Pietrzykowa, gdzie w najbliższych latach planowana jest budowa wodociągu. Podstawą systemu oczyszczania ścieków jest wybudowana w 2010 roku oczyszczalnia w Serwinowie. Sieć kanalizacyjna obejmuje miejscowości Bronówek, Dobromierz, Serwinów i część Szymanowa.

Obecnie trwa jej rozbudowa we wsiach Czernica, Gniewków, Dzierzków i części Dobromierza. Zadaniami w zakresie dostawy wody i odbioru ścieków zajmuje się Zakład Obsługi Komunalnej w Dobromierzu. Przez teren gminy przebiega tranzytowy, wysokociśnieniowy rurociąg gazowy ale, z uwagi na brak sieci, wsie nie są zgazyfikowane. Gospodarstwa domowe korzystają z butli gazowych. Na terenie gminy nie ma składowiska odpadów komunalnych. Odbiorem, transportem i zagospodarowaniem odpadów zajmuje się konsorcjum firm: Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjne i Handlowe „COM-D" Sp. z o. o. z Jawora oraz Wrocławskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania ALBA S.A. Sieć energetyczna oraz telekomunikacyjna funkcjonują prawidłowo

32. Gmina jest dobrze wyposażona w infrastrukturę społeczną. We wszystkich obrębach znajdują się jej podstawowe elementy (świetlica wiejska, boisko sportowe, plac zabaw). Funkcję centrum kultury w spełnia Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Dobromierzu. Organizuje on imprezy cykliczne oraz zajęcia kulturalno-sportowe, ma również pod opieką świetlice wiejskie oraz Gminną Bibliotekę Publiczną w Dobromierzu wraz z jej trzema filiami we wsiach Roztoka, Gniewków i Czernica. Ponadto prowadzi kompleksy boisk sportowych "Orlik" w Roztoce oraz odkrytych basenów kąpielowych w Dobromierzu. Na terenie gminy funkcjonują trzy szkoły podstawowe w Dobromierzu, Gniewkowie i Roztoce. Zadania w zakresie ochrony zdrowia realizują dwa ośrodki zdrowia zlokalizowane w Dobromierzu i Roztoce. W Jaskulinie działa Dom Pomocy Społecznej prowadzony przez Powiat Świdnicki. Na terenie gminy funkcjonują liczne kluby sportowe i stowarzyszenia oraz jednostki ochotniczej straży pożarnej zlokalizowane w Dobromierzu, Roztoce, Gniewkowie, Kłaczynie i Jugowej.
33. Na obszarze gminy występują liczne walory dla rozwoju rekreacji i turystyki. W każdym obrębie znajdują się cenne obiekty zabytkowe o wartości historycznej, architektonicznej i kulturowej m. in.: pałace, parki, zespoły dworskie, kościoły, wiatrak i ruiny zamku. Przez teren gminy przebiegają 3 szlaki piesze, 2 trasy rowerowe oraz jeden szlak tematyczny. Ponadto w obrębie Gniewków wytyczono ścieżkę edukacyjną prowadzącą do wczesnośredniowiecznego grodziska. Największą potencjalną atrakcją turystyczną gminy jest zbiornik zaporowy Dobromierz, niestety nie może być on wykorzystywany do celów rekreacyjnych, ponieważ jest objęty strefą ochronną jako rezerwuar wody pitnej. Pagórkowata rzeźba teru południowej części gminy obfituje w punkty widokowe, z których dwa są zagospodarowane. Baza noclegowa jest słabo rozwinięta z uwagi na głównie, jednodniowy charakter turystyki w gminie.
34. Według obowiązujących opracowań planistycznych dla gminy, tj. mpzp i sukizp pod inwestycje nierolnicze przeznaczono ok. 934 ha, co stanowi 10,9% wszystkich użytków rolnych. Grunty te przeznaczone są głównie na tereny zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej oraz tereny eksploatacji kopalin i działalności górniczej. Ponadto w opracowaniach planistycznych ok. 87 ha gruntów przeznaczono na zalesienia. Największe obszary planowanych zalesień występują w obrębie Jaskulin (ok. 57 ha), a najmniejsze w Szymanowie (ok. 2 ha), natomiast w obrębach Borów, Bronów, Czernica, Dobromierz, Gniewków, Jugowa i Roztoka zalesienia nie są planowane.

II. USTALENIA AKTUALIZACJI PLANU URZĄDZENIOWO-ROLNEGO

7. POPRAWA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

7.1. Zagospodarowanie gruntów odłogowanych

W gminie Dobromierz grunty odłogowane zajmują powierzchnię 98,69 ha, co stanowi 1,6% całkowitego areału gruntów ornych i użytków zielonych. Analiza materiałów planistycznych oraz inwentaryzacja terenowa pozwoliły ustalić kierunki zagospodarowania gruntów odłogowanych: pod inwestycje nierolnicze, przywrócenie do rolniczego użytkowania, pod zalesienia lub zadrzewienia oraz do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu, Tabela 30, Rysunek 29.

Zagospodarowanie gruntów odłogowanych

Tabela 30

Lp.	Nazwa obrębu	Grunty odłogowane ogółem	Zagospodarowanie gruntów odłogowanych									
			inwestycje planowane		przywrócenie do produkcji rolniczej				zalesienia i remizy śródpolne		pozostawienie w dotychczasowym użytkowaniu	
					jako grunty orne		jako użytki zielone					
		ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*10*	*11*
1.	Borów	12,18	4,65	38,2	3,80	31,2	3,04	25,0	0,70	5,7	-	-
2.	Bronów	1,07	0,21	19,6	-	-	0,86	80,4	-	-	-	-
3.	Czernica	4,52	1,65	36,5	2,58	57,1	0,29	6,4	-	-	-	-
4.	Dobromierz	22,14	19,15	86,5	0,12	0,5	1,42	6,4	1,11	5,0	0,34	1,5
5.	Dzierzków	3,85	1,34	34,8	0,63	16,4	-	-	1,88	48,8	-	-
6.	Gniewków	2,93	1,93	65,9	-	-	0,50	17,1	0,50	17,1	-	-
7.	Jaskulin	8,06	1,43	17,7	-	-	1,16	14,4	5,48	68,0	-	-
8.	Jugowa	1,73	-	-	0,45	26,0	1,28	74,0	-	-	-	-
9.	Kłaczyna	10,72	1,40	13,1	5,20	48,5	3,07	28,6	1,04	9,7	-	-
10.	Pietrzyków	19,86	2,70	13,6	-	-	4,86	24,5	1,82	9,2	10,48	52,8
11.	Roztoka	7,16	2,34	32,7	3,15	44,0	1,67	23,3	-	-	-	-
12.	Szymanów	4,47	2,37	53,0	0,76	17,0	0,09	2,0	-	-	1,25	28,0
Ogółem		**98,69**	**39,17**	**39,7**	**16,69**	**16,9**	**18,24**	**18,5**	**12,53**	**12,7**	**12,07**	**12,2**

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.) oraz mpzp i suikzp gminy Dobromierz

Część z odłogowanych gruntów ma określony sposób zagospodarowania, który wynika z zapisów opracowań planistycznych. Są one przeznaczone pod rozwój różnych form inwestycji (zabudowa mieszkaniowa, zagrodowa, usługowa, produkcyjna i przemysłowa oraz obszary działalność górniczej). Ogólna powierzchnia gruntów odłogowanych przeznaczonych do zagospodarowania pod przyszłe inwestycje wynosi 39,17 ha, co stanowi 39,7% wszystkich nieużytkowanych rolniczo gruntów. Największe obszary o tym przeznaczeniu znajdują się w Dobromierzu (19,15 ha), tereny te przeznaczone są pod zabudowę mieszkaniową, jednorodzinną.

W wyniku analizy warunków terenowych, a także istniejących i planowanych form ochrony przyrody do przywrócenia do produkcji rolnej wskazano 35,4% gruntów odłogowanych, tj. 34,93 ha. Na 18,24 ha z nich planuje się przywrócić użytki zielone, a na pozostałych 16,69 ha grunty orne. Przywrócenie do użytkowania rolniczego jako grunty orne polegać będzie na wykoszeniu rosnącej roślinności, a następnie talerzowaniu, orce, gryzowaniu lub bronowaniu. Na działkach, gdzie sukcesja roślinna jest zaawansowana (występuje miejscami samosiew) mogą być niezbędne dodatkowe zabiegi z wykorzystaniem środków chemicznych. Grunty odłogowane, które proponuje się przywrócić do rolniczego użytkowania stworzą wraz z gruntami uprawianymi większe kompleksy rolnicze. Działania te można realizować przy wsparciu środków finansowych pochodzących z budżetu województwa dolnośląskiego. W tym przypadku będą to dotacje celowe przyznawanie na odkrzaczanie gruntów, przyznawanie zarówno jednostkom samorządu terytorialnego jak i osobom fizycznym.

Kolejnym kierunkiem zagospodarowania gruntów odłogowanych są zalesienia i zadrzewienia. Takie rozwiązanie wynika z analizy opracowań planistycznych i ukształtowania terenu, a także z informacji zebranych podczas inwentaryzacji terenowej. Pod zalesienia i zadrzewienia planuje się przeznaczyć 12,53 ha (12,7%) gruntów odłogowanych. Pod ten kierunek zagospodarowania wskazano przede wszystkim odłogi znajdujące na użytkach słabych klas bonitacyjnych, położone w pobliżu terenów leśnych lub zadrzewień, na których prowadzenie produkcji rolnej jest nieopłacalne.

Pozostałe grunty odłogowane wskazano do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu. Zajmują one powierzchnię 12,07 ha (12,2% wszystkich odłogów) i występują w 3 obrębach. Odłogi wskazane do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu w Dobromierzu i Pietrzykowie położone są na obszarach objętych ochroną prawną (SOO Natura 2000 Dobromierz oraz Książański Park Krajobrazowy). W obrębie Szymanów występuje jeden taki obszar o powierzchni 1,25 ha. Jest on podmokły, porośnięty trzciną i zadrzewieniami i jego przywrócenie do użytkowania rolniczego może być ekonomicznie nieopłacalne, a dla środowiska naturalnego niekorzystne.

Fot. 58. Grunty odłogowane wskazane do zalesienia w obrębie Kłaczyna

Fot. 59. Grunty odłogowane przeznaczone do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu obręb Pietrzyków

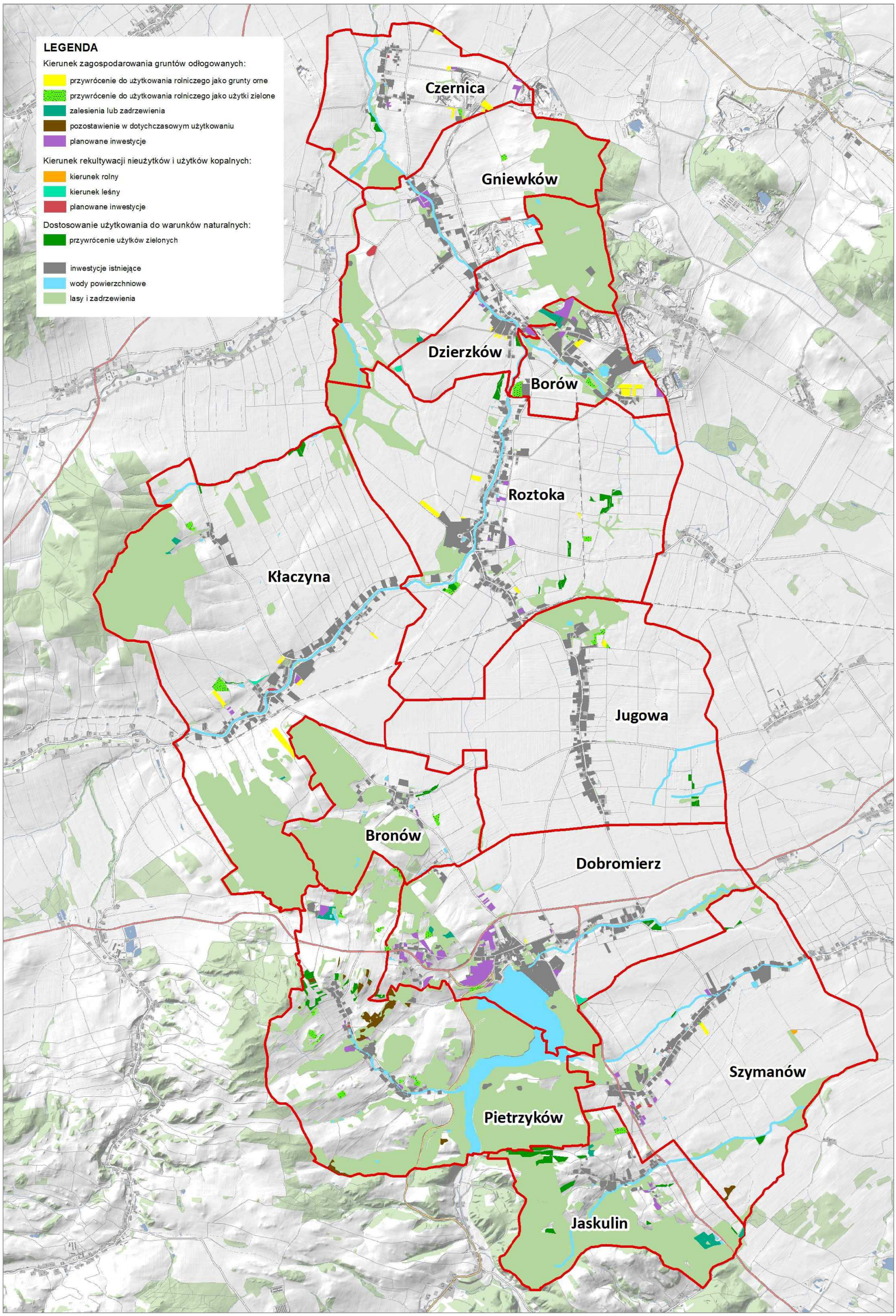

Rys. 29. Zagospodarowanie gruntów odłogowanych, grunty do rekultywacji oraz ochrona gruntów rolnych

7.2. Rekultywacja nieużytków i byłych użytków kopalnych

Jednym z zadań mających na celu poprawę rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz ochronę krajobrazu gminy jest rekultywacja gruntów. Działanie to może być dofinansowane z dotacji celowych pochodzących z budżetu województwa, przyznawanych na ochronę, rekultywację i poprawę jakości gruntów rolnych.

Na terenie gminy ogólna powierzchnia nieużytków wynosi 17,13 ha, natomiast użytków kopalnych 74,54 ha. Cześć nieużytków została zajęta przez naturalną sukcesje leśną – zadrzewienia. Niektóre z nich zostały zainwestowane lub zamienione na zbiorniki wodne, a część zrekultywowana w kierunku rolnym. Część nieużytków w opracowaniach planistycznych ma określone zagospodarowanie np. pod tereny zalesień czy inwestycje. Natomiast użytki kopalne w większości stanowią czynne tereny eksploatacji złóż lub ich zaplecze.

Po przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej, analizie istniejących materiałów planistycznych oraz ukształtowania terenu w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego do rekultywacji w kierunku rolnym i leśnym zostały wskazane tylko niektóre z nieużytków (1,93 ha) i użytków kopalnych (0,62 ha) – 1 działka położona w Kłaczynie. Najwięcej nieużytków, które do tej pory nie zostały zagospodarowane, w opracowaniach planistycznych przeznaczonych jest pod inwestycje (2,37 ha). Nieużytki do rekultywacji położone są w 3 obrębach. Do zagospodarowania w kierunku leśnym przeznaczono 1,61 ha nieużytków położonych w Dobromierzu i Dzierzkowie, a rolnym jedynie 0,32 ha w Szymanowie, Rysunek 29.

7.3. Zabiegi przeciwerozyjne oraz ochrona gruntów rolnych

Zjawisko erozji polega na wywiewaniu lub wymywaniu górnej warstwy powierzchni gleby. Powoduje to zmniejszenie jej żyzności oraz doprowadza do obniżenia zdolności retencjonowania wody. Działanie erozji wietrznej przyczynia się nie tylko do zwiewania wierzchniej warstwy gleby, ale także do zanieczyszczenia jej cząstkami wód i powietrza. Cząstki te oprócz składników mineralnych i organicznych, zawierają często pozostałości środków ochrony roślin. Na terenach o znacznym nachyleniu występuje również erozja wodna. Przyczynia się ona do powstawania wyżłobień i przenoszenia wierzchniej warstwy gleby w kierunku podnóży stoków, gdzie następuje kumulacja cennych składników pokarmowych.

W związku z tym, że gleba jest warsztatem pracy dla rolników należy chronić ją przed degradacją i w możliwie maksymalnym stopniu ograniczyć występowanie erozji. Przeciwdziałanie temu niekorzystnemu zjawisku nie jest szeroko stosowane ze względu na wysoki koszt agrotechniki przeciwerozyjnej, ale może być realizowane przez:

- zakładanie i pielęgnowanie śródpolnych pasów zadrzewień i zakrzewień,
- stałe utrzymywanie gleby pod okrywą roślinną (rośliny wieloletnie),
- projektowanie kompleksów gruntów pod zalesienie,
- regulację stosunków wodnych,
- właściwy dobór upraw i kolejności roślin w zmianowaniu,

- prawidłowe wykonanie zabiegów uprawowych i zapewniających dobre spulchnianie roli i wyrównanie jej powierzchni,
- utrzymanie optymalnego odczynu gleby i zawartości w niej substancji organicznej.

Część wymienionych zadań to prace, jakie powinni wykonywać sami rolnicy. Dlatego należy również w ramach szkoleń i kursów uświadamiać właścicieli, jakie wymierne korzyści może przynieść odpowiednia agrotechnika. Istotnym kierunkiem takich działań może być wdrażanie i upowszechnianie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR).

Na terenie Dolnego Śląska istnieje możliwość otrzymania dotacji celowej z budżetu województwa na ochronę gruntów rolnych, a w szczególności na:

- rekultywację na cele rolnicze gruntów, które utraciły lub zmniejszyły wartość użytkową,
- rolnicze zagospodarowanie gruntów zrekultywowanych,
- użyźnianie gleb o niskiej wartości produkcyjnej, ulepszanie rzeźby terenu i struktury przestrzennej gleb, usuwanie kamieni i odkrzaczania,
- przeciwdziałanie erozji gleb,
- budowę i renowację zbiorników wodnych służących małej retencji wodnej,
- budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych,
- wdrażanie i upowszechnianie wyników prac naukowo-badawczych związanych z ochroną gruntów rolnych,
- rekultywację nieużytków i użyźnianie gleb na potrzeby nowo zakładanych rodzinnych ogrodów działkowych.

W gminie Dobromierz głównymi metodami zapobiegania erozji powinno być przede wszystkim utrzymanie istniejących zadrzewień i kompleksów leśnych oraz wprowadzanie nowych pasów zadrzewień na terenach otwartych. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano 168,22 km nowych nasadzeń liniowych wzdłuż dróg. Kolejnym sposobem przeciwdziałania erozji jest użytkowanie terenów wyżej położonych jako łąki lub pastwiska. Sytuacja taka ma już obecnie miejsce, ponieważ w obrębach położonych na Pogórzu Wałbrzyskim (Pietrzyków, Bronów, Jaskulin, Dobromierz) w ostatnim czasie nastąpiło zadarnienie gruntów ornych na znacznych powierzchniach. Zjawisko to jest pozytywne, ma duży wpływ na ograniczenie nadmiernego spływu powierzchniowego i należy je utrzymać.

Działania dotyczące ochrony, rekultywacji i poprawy jakości gruntów rolnych to nie tylko przeciwdziałanie erozji, ale również ochrona gruntów rolnych. Oprócz zabiegów przeciwerozyjnych, rekultywacji nieużytków i przywrócenia produkcji rolniczej na gruntach odłogowanych w niniejszym opracowaniu wskazano również grunty, których użytkowanie powinno się dostosować do warunków naturalnych poprzez odtworzenie na nich użytków zielonych. W związku z tym, iż inwentaryzacja terenowa wykazała znaczny ubytek powierzchni użytków zielonych na terenie gminy (208,46 ha) oraz z uwagi na ich wysoką wartość przyrodniczą i ochronną część zaoranych łąk i pastwisk powinna zostać przywrócona. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz wskazano 34,04 ha gruntów ornych, na których należy przywrócić użytki zielone, Rysunek 29. Część z nich (17,95 ha w obrębach Bronów,

Czernica, Dobromierz, Jaskulin, Jugowa, Kłaczyna, Roztoka i Szymanów) położona jest w sąsiedztwie cieków i rowów oraz na terenach okresowo podmokłych. Ich użytkowanie jako pola uprawne nie jest efektywne ze względu na częste wymakanie upraw, dodatkowo położenie części z nich pokrywa się z zasięgiem obszaru zalewowego. Przywrócenie na tych obszarach użytków zielonych wpłynie pozytywnie na regulację stosunków wodnych i ochronę przed powodzią. Grunty orne o powierzchni 16,08 ha, w obrębach Pietrzyków i Jaskulin, wskazano do przywrócenia ze względu na położenie w obszarze Natura 2000, który został utworzony m. in. dla ochrony zbiorowisk łąkowych. Powrót do użytkowania jako użytki zielone tych obszarów z pewnością będzie mieć pozytywny wpływ na poziom bioróżnorodności.

Na terenie gminy Dobromierz występują obszary najlepszych gleb, które wymagają szczególnej ochrony. Stanowią one szczególnie wartościowy komponent zasobów naturalnych. Zmiana ich przeznaczenia na inne cele niż rolnictwo powinna być ograniczona.

7.4. Scalenie gruntów

Scalenie gruntów jest jednym z podstawowych zabiegów urządzeniowo-rolnych. Jego celem jest stworzenie optymalnie korzystnych warunków gospodarowania na danym obszarze, poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw, zmniejszenie rozdrobnienia gruntów w gospodarstwach, optymalizację kształtu działek oraz ich korzystniejsze położenie względem siedlisk, a tym samym zmniejszenie odległości, na jakiej odbywa się transport rolny. Przeprowadzenie scalania gruntów umożliwia przeniesienie gruntów dzierżawionych w bezpośrednie sąsiedztwo gruntów własnych dzierżawcy.

Korzystnymi aspektami zabiegu scalenia są również: dostosowanie nowopowstałych działek do systemu melioracji wodnych, rzeźby terenu i innych przeszkód terenowych oraz właściwe ukształtowanie sieci dróg transportu rolnego, dzięki czemu każda działka ewidencyjna ma zapewniony dojazd.

Oceną zapotrzebowania na prace scaleniowe objęto grunty we wszystkich obrębach gminy Dobromierz według następujących kryteriów:

- rozdrobnienie gruntów gospodarstw indywidualnych (średnia powierzchnia, ilość działek oraz ilość kompleksów rolnych);
- wydłużenie działek i kształt kompleksów rolnych;
- rozmieszczenie działek względem siedlisk (tzw. rozproszenie działek);
- występowanie działek bez dostępu do drogi;
- liczba gospodarstw rolnych utrzymujących się z działalności rolniczej;
- występowanie gruntów różniczan;
- ilość wyłączeń gruntów z produkcji rolniczej (według obowiązujących opracowań planistycznych);
- potrzeby w zakresie tzw. zagospodarowania poscaleniowego (modernizacja dróg transportu rolnego, zakładanie i uzupełnianie istniejących pasów zadrzewień liniowych);
- obecność gruntów Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa.

Przy ocenie zapotrzebowania na prace scaleniowe posłużono się również danymi z Planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz z 2006 roku, w którym do scalenia gruntów zaproponowano 5 obrębów – Czernica, Kłaczyna, Roztoka, Dobromierz, i Jugowa.

W wyniku analizy stanu istniejącego, w gminie Dobromierz wytypowano 3 obręby – Roztoka, Kłaczyna i Jugowa, dla których zabieg scalenia gruntów byłby najefektywniejszy i przyniósłby najwięcej korzyści. Są to trzy typowo rolnicze wsie położone w centralnej części gminy, Rysunek 30.

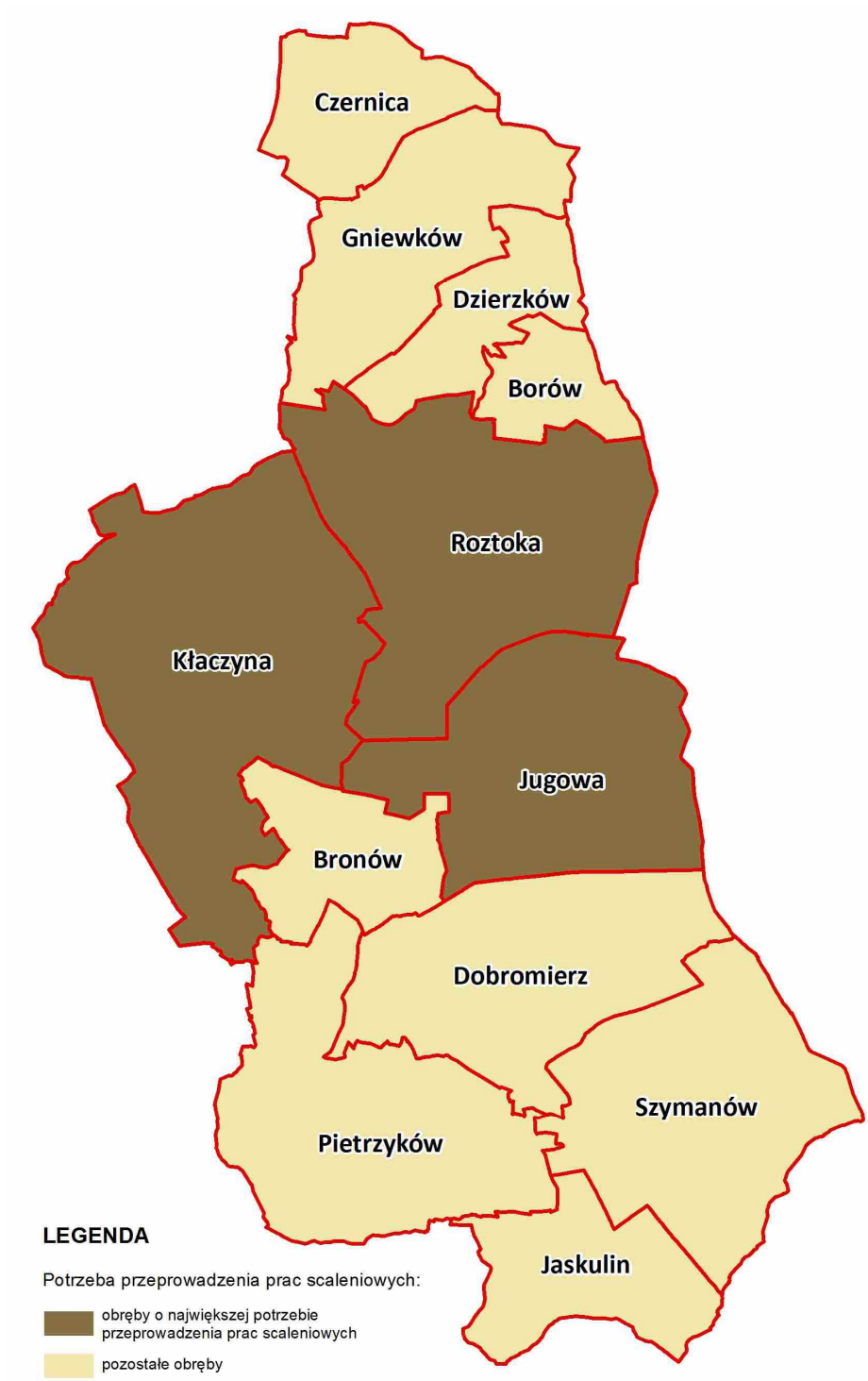

Rys. 30. Potrzeba przeprowadzenia prac scaleniowych w gminie

Potrzeba przeprowadzenia scalenia wynika z tego, iż w obrębach tych występuje największa w gminie liczba gospodarstw rolnych (Roztoka – 110, Kłaczyna – 95 Jugowa – 70). Średnia powierzchnia gospodarstwa waha się od 5,85 ha w Roztoce do 8,58 ha w Kłaczynie. Przeciętne gospodarstwo tworzy 5-6 działek ewidencyjnych, o średniej powierzchni od 1,17 ha w Roztoce do 1,71 ha w Jugowej. Ponadto w miejscowościach tych mieszka największa liczba ludności rolniczej, której praca we własnym gospodarstwie rolnym jest głównym lub wyłącznym źródłem utrzymania. Dodatkowo we wszystkich tych obrębach dominuje polowy kierunek produkcji rolniczej, z nastawieniem na zboża i rzepak oraz panują najkorzystniejsze warunki klimatyczne do prowadzenia i rozwoju produkcji rolnej.

Rys. 31. Przykładowy rozłóg gruntów w obrębie Kłaczyna

Postępowanie scaleniowe może być wszczęte na wniosek większości gospodarstw rolnych w danym obrębie bądź na wniosek właścicieli gruntów, których łączny obszar przekracza połowę powierzchni obszaru scalenia.

W ramach prowadzonych prac scaleniowych wydzielana jest odpowiednia ilość gruntów na potrzeby związane z poszerzeniem pasów drogowych, wydzieleniem pasów zieleni wzdłuż dróg i cieków wodnych, a także terenów pod obiekty użyteczności publicznej. W wyniku realizacji prac scaleniowych przewiduje się zmniejszanie ogólnej liczby działek, a każda nowo zaprojektowana działka będzie miała zapewniony dostęp do drogi o charakterze publicznym. Obok poprawy jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej korzyścią wynikającą ze scalenia gruntów jest również uporządkowanie stanu prawnego nieruchomości rolnych (np. zniesienie współwłasności) oraz aktualizacja klasyfikacji gruntów.

Proces scalenia gruntów, chociaż jest długotrwały i skomplikowany, cieszy się coraz większym zainteresowaniem rolników i samorządów terytorialnych. Jego realizacja możliwa jest w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w oparciu o środki Unii Europejskiej.

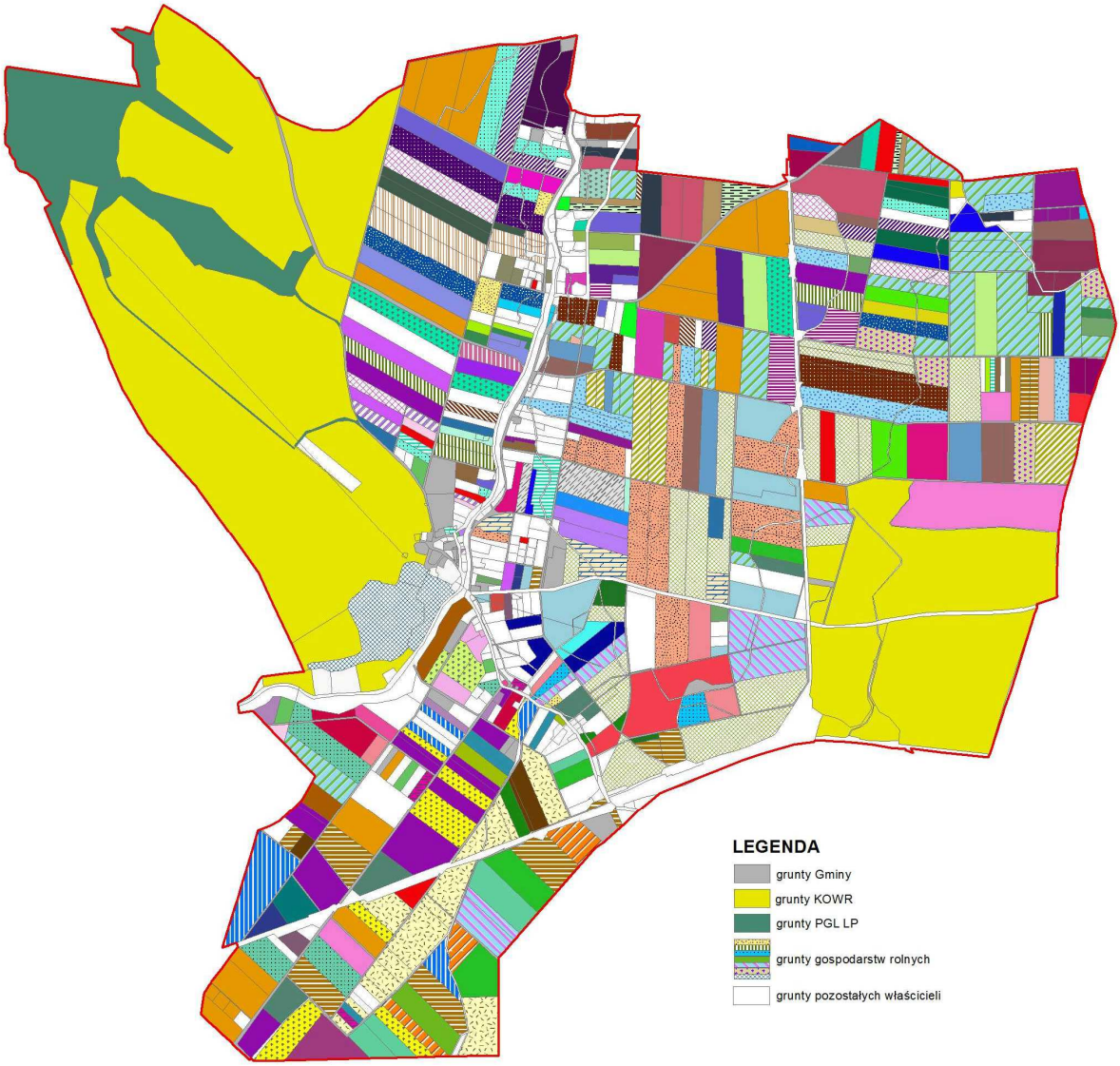

Rys. 32. Przykładowy rozłóg gruntów w obrębie Roztoka

8. POPRAWA INFRASTRUKTURY ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

8.1. Wody płynące wraz z urządzeniami związanymi z nimi funkcjonalnie

Ogólny stan cieków naturalnych w gminie Dobromierz określić można jako zadowalający. Inwentaryzacja terenowa wykazała jednak, iż fragmenty cieków są zarośnięte wysoką trawą, krzewami bądź zadrzewieniami, co powoduje miejscowe utrudnienia przepływu wód. Na Nysie Szalonej są to odcinki o łącznej długości 3,51 km, a na Strzegomce 2,16 km, Rysunek 33. Nysa Mała jest bardzo zarośnięta na całym, ujściowym odcinku (0,62 km) w granicach gminy Dobromierz. Mniejsze cieki przepływające przez teren gminy takie jak Parowa, Rogacz, Potok Szymanowski, Potok Olszański, Łężek, potok Pietrzyków wymagają regularnych prac konserwacyjnych niemalże na całej swojej długości, a szczególnie w terenach rolniczych. Prace konserwacyjne powinny być wykonywane regularnie i polegać na modernizacji murów oporowych, okresowym wykaszaniu i odkrzaczaniu brzegów i ich koryt oraz innych czynności mających na celu udrożnienie przepływu wody. Długość wszystkich odcinków koryt cieków naturalnych wymagających oczyszczenia wynosi 20,34 km. Konieczność udrożnienia koryt wskazano jedynie na odcinkach położonych poza granicami Książańskiego Parku Krajobrazowego oraz obszaru Natura 2000.

Ze względu na ochronę gruntów rolnych przed erozją oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe należy utrzymać występujące wzdłuż cieków naturalnych istniejące pasy zadrzewień i zakrzewień.

Cieki naturalne na terenie gminy Dobromierz wymagają regulacji geodezyjno-prawnych ze względu na brak wydzielonej działki, inne oznaczenie użytku w ewidencji gruntów i budynków lub inny przebieg cieku względem granic ewidencyjnych oraz gdy droga dzieli ciek.

Fot. 60. Zarośnięte koryto cieku Łężek

Fot. 61. Most drogowy na Nysie Szalonej w Kłaczynie

8.2. Urządzenia melioracji wodnych

Do podstawowych zadań melioracji wodnych należy odprowadzanie nadmiaru wody z terenów nadmiernie uwilgotnionych oraz uzupełnienie wilgotności gleb w okresach zbyt suchych. Na obszarze gminy Dobromierz rolę taką pełnią rowy melioracyjne, stawy i zbiorniki małej retencji oraz sieć drenarska.

Przeprowadzona inwentaryzacja terenowa oraz analiza stanu istniejącego pozwoliły określić potrzeby dotyczące prawidłowego funkcjonowania sieci melioracyjnej na terenie gminy. Prawidłowe

funkcjonowanie urządzeń melioracyjnych jest uzależnione od ich właściwej eksploatacji i konserwacji. Stan techniczny większości rowów jest niezadowalający. Część z nich została zlikwidowana np. na dużych kompleksach pól. Z uwagi na nieodpowiednie parametry techniczne rowów melioracyjnych, ich niedrożność, porośnięcie wysoką trawą i krzewami, prac konserwacyjnych lub odbudowy wymaga 129,20 km rowów, z czego całkowitego odtworzenia wymaga 1,91 km (Tabela 31, Rysunek 33). Najwięcej kilometrów rowów wymagających poprawy stanu technicznego występuje w Roztoce 24,59 km i Szymanowie 23,45 km, natomiast najmniej w Borowie 2,02 km, Dzierzkowie 2,03 km i Jaskulinie 2,89 km. Decyzję o szczegółowym zakresie prac powinien podjąć specjalista, po uwzględnieniu występowania obszarów chronionych i cennych przyrodniczo, gdzie prace konserwacyjne powinny zostać wykonane w znacznie mniejszym zakresie, tak aby zminimalizować ich wpływ na środowisko.

Prace dotyczące urządzeń melioracji wodnych

Tabela 31

Lp.	Obręb	Długość wszystkich rowów istniejących w gminie	Długość rowów wymagających poprawy parametrów technicznych	Zbiorniki wodne wskazane do odbudowy lub konserwacji	
		km	km	liczba	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
1.	Borów	2,32	2,02	-	-
2.	Bronów	12,45	8,40	-	-
3.	Czernica	5,67	3,32	1	0,16
4.	Dobromierz	7,46	5,71	1	2,21
5.	Dzierzków	2,47	2,03	-	-
6.	Gniewków	14,31	11,91	1	1,15
7.	Jaskulin	4,51	2,89	-	-
8.	Jugowa	19,80	11,61	-	-
9.	Kłaczyna	22,85	19,95	-	-
10.	Pietrzyków	14,45	13,32	3	4,39
11.	Roztoka	33,04	24,59	1	0,41
12.	Szymanów	31,55	23,45	2	0,80
Ogółem		**170,88**	**129,20**	**9**	**9,12**

Źródło: dane egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.), dane PGWWP we Wrocławiu

Z uwagi na to, że część gminy położona jest na obszarach chronionych, a w pobliżu rowów mogą występować stanowiska objętych ochroną roślin i zwierząt, należy przestrzegać zasad i odpowiednich terminów prowadzenia na nich prac konserwacyjnych, które obejmują:

- odmulanie dna – polega na usunięciu z koryta znacznych ilości materii organicznych oraz różnego rodzaju zanieczyszczeń i odpadków zalegających na dnie. Zabieg ten powinien być wykonywany w okresach niskich temperatur wody, aby nie powodować gwałtownych procesów zagniwania;
- usuwanie roślinności dennej i wykaszanie roślinności przybrzeżnej. Zabieg ten musi być wykonywany w czasie pełnej wegetacji. Podczas jego przeprowadzania należy dać faunie możliwość ucieczki i schronienia;

- pielęgnacja skarp i nasypów – polega na wykoszeniu roślinności ze skarp, a także uzupełnieniu ubytków w skarpach i nasypach;
- pielęgnacja zadrzewień – polega na usuwaniu chorych lub obumarłych gałęzi i pni oraz gałęzi utrudniających przepływ wody oraz stosowaniu nasadzeń uzupełniających. Ze względu na dobre praktyki przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochronę gruntów rolnych przed erozją należy, tam gdzie jest to możliwe, utrzymać występujące wzdłuż cieków naturalnych i rowów istniejące pasy zadrzewień i zakrzewień.

W celu zwiększenia retencji wodnej obszaru gminy w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano odbudowę 9, obecnie zdegradowanych, zbiorników wodnych o łącznej powierzchni 9,12 ha. Znajdują się one w 6 obrębach. W Czernicy, Dobromierzu, Gniewkowie, i Roztoce do modernizacji wskazano po 1 obiekcie, w Szymanowie wytypowano 2 zbiorniki wodne, a w Pietrzykowie 3. Część z nich położona jest na gruntach będących we władaniu KOWR (zbiorniki w Czernicy, Gniewkowie i Szymanowie), część stanowi własność prywatną (zbiorniki w Dobromierzu, Roztoce, Szymanowie i Pietrzykowie), a jeden należy do Gminy (zbiornik w Pietrzykowie położony na działce nr 162/2). Działania te można realizować przy wsparciu środków finansowych pochodzących z budżetu województwa. W tym przypadku będzie to dotacja celowa na budowę zbiornika wodnego służącego małej retencji.

Z uwagi na zły stan techniczny części urządzeń komunikacyjnych na ciekach wodnych i rowach melioracyjnych, przedstawiono potrzeby prac dotyczące mostów, mostków, kładek i przepustów. Do przeglądu i ewentualnej modernizacji, konserwacji lub odbudowy wskazano wszystkie obiekty. Wymagają one zwiększenia przepustowości i prac remontowo-modernizacyjnych.

W prawidłowym funkcjonowaniu sieci melioracyjnej, ważny jest dobry stan istniejącego systemu drenarskiego. Okresowe zaniechanie robót konserwacyjnych prowadzi do zarośnięcia rowów, podtopień lub niedrożności wylotów drenarskich, a w konsekwencji wstrzymuje odpływ wody z sieci. Powoduje to przyspieszenie procesu degradacji rurociągów drenarskich. Wskazane jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji sieci drenarskiej w celu rozpoznania obszarów, na których jest położona i przeprowadzenia prac modernizacyjnych.

Fot. 62. Zniszczony, niedrożny przepust obręb Jugowa

Fot. 63. Rów wymagający pogłębienia obręb Jugowa

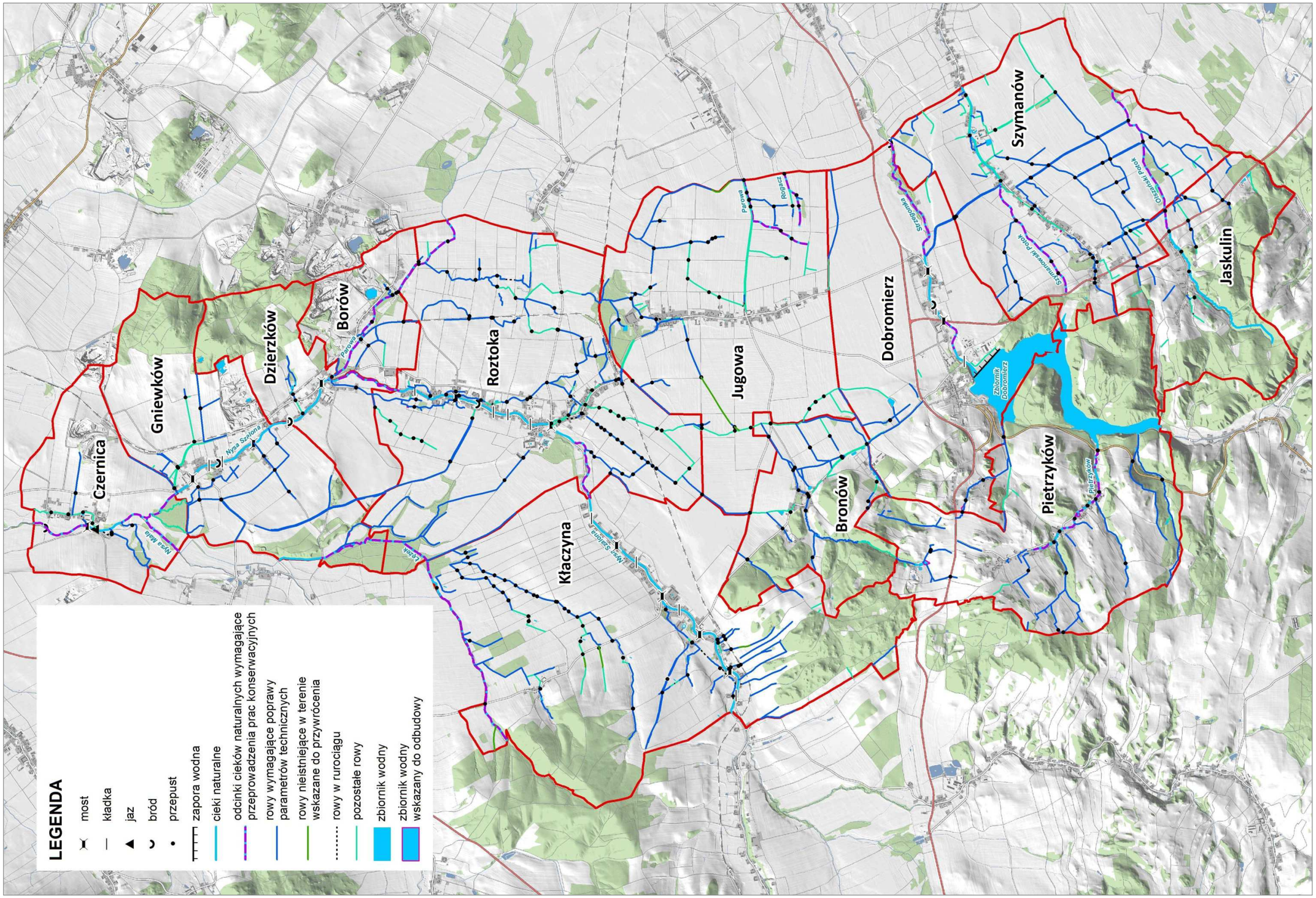

Rys. 33. Potrzeby prac w zakresie gospodarki wodnej

8.3. Kształtowanie sieci dróg transportu rolnego

Funkcjonalna sieć dróg transportu rolnego stanowi bardzo istotny element rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Odpowiednie zagęszczenie oraz dobry stan techniczny dróg decydują o efektywności gospodarowania, poprzez zmniejszenie kosztów transportu w gospodarstwie. Ułatwiają one również komunikację oraz ruch turystyczny na obszarze gminy.

W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji terenowej, konsultacji z przedstawicielami Gminy, analizy Planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz z 2006 roku oraz Projektu urządzeniowo-rolnego wsi Kłaczyna określono podstawową sieć dróg transportu rolnego w gminie. Do przebudowy zakwalifikowano łącznie 93,44 km, co stanowi 23,9% wszystkich dróg w gminie (istniejących i nieistniejących), Tabela 32, Rysunek 34. Na sieć dróg wskazanych do modernizacji składają się przede wszystkim drogi o nawierzchni nietrwałej (gruntowe, tłuczniowe, żwirowe) oraz drogi nieistniejące w terenie (zaorane). Do przebudowy przeznaczono najwięcej dróg o nawierzchni gruntowej – 70,74 km oraz znacznie krótsze odcinki dróg utwardzonych (asfaltowe, brukowe, tłuczniowe i żwirowe) – 19,88 km, natomiast najmniej dróg nieistniejących w terenie – 2,82 km. Drogi te stanowią dojazd do pól oraz połączenie z sąsiednimi miejscowościami. Najwięcej kilometrów dróg transportu rolnego do przebudowy wskazano w obrębach: Jugowa – 15,25 km, Roztoka – 14,62 km i Kłaczyna – 14,57 km, najmniej w Dzierzkowie – 2,77 km, Bronowie – 3,12 km i Czernicy – 3,21 km, natomiast w obrębie Borów nie planuje się przebudowy dróg. Udział dróg wskazanych do przebudowy w ogólnej ich długości w poszczególnych obrębach wynosi od 9,1% w Dobromierzu do 42,5% w Szymanowie, Tabela 32.

Drogi wytypowane do przebudowy lub budowy

Tabela 32

Lp.	Obręb	Długość dróg ogółem	Długość dróg do przebudowy wg rodzaju nawierzchni							Udział dróg wskazanych do przebudowy w ogólnej długości dróg	Długość dróg do budowy
			grunt naturalny	bruk	masa bitumiczna	żwir	tłuczeń	drogi nieistniejące	Razem		
		km	km	km		km	km	km	km	%	km
1	*2*	*3*	*4*	*5*		*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
1.	Borów	10,39	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-
2.	Bronów	11,75	1,59	-	-	-	1,11	0,42	**3,12**	26,6	-
3.	Czernica	15,19	2,12	0,49	-	0,60	-	-	**3,21**	21,1	-
4.	Dobromierz	45,07	3,04	-	-	0,79	0,28	-	**4,11**	9,1	1,24
5.	Dzierzków	11,65	2,18	-	-	0,59	-	-	**2,77**	23,8	-
6.	Gniewków	27,24	5,04	-	-	0,86	2,00	-	**7,90**	29,0	0,25
7.	Jaskulin	17,35	4,66	-	0,51	-	0,14	-	**5,31**	30,6	-
8.	Jugowa	49,54	11,57	-	-	1,93	0,44	1,31	**15,25**	30,8	-
9.	Kłaczyna	81,27	11,15	-	-	3,34	-	0,08	**14,57**	17,9	1,86
10.	Pietrzyków	30,02	6,04	-	-	1,39	1,28	0,40	**9,11**	30,3	-
11.	Roztoka	59,77	10,82	-	-	3,42	-	0,38	**14,62**	24,5	0,40
12.	Szymanów	31,87	12,53	-	0,31	0,40	-	0,23	**13,47**	42,3	0,09
Ogółem		**391,11**	**70,74**	**0,49**	**0,82**	**13,32**	**5,25**	**2,82**	**93,44**	**23,9**	**3,84**

Źródło: dane egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.), rozmowy z przedstawicielami Urzędu Gminy (lipiec 2019 r.)

Przebudowa dróg powinna polegać na wykonaniu odpowiedniej podbudowy i utwardzeniu nawierzchni tak, aby przewidziane natężenie ruchu oraz poruszanie się po nim ciężkim sprzętem nie stanowiło problemu. Odpowiednia ich szerokość umożliwi swobodny przejazd maszynami rolniczymi. Dla prawidłowego funkcjonowania sieci drogowej konieczna jest także modernizacja przepustów i niektórych mostków na ciekach naturalnych i rowach. Wraz z tymi pracami zaleca się utworzenie przejść dla zwierząt – drobnych ssaków, płazów, gadów i bezkręgowców. Ich konkretna lokalizacja powinna być wskazana w projekcie budowlanym przebudowy dróg.

W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego wskazano również odcinki dróg do budowy o łącznej długości 3,84 km. Propozycja budowy części odcinków wynika z potrzeby zapewnienia połączenia istniejących dróg transportu rolnego. Natomiast część wskazań dotyczących odcinków dróg do budowy przeniesiono z opracowań planistycznych. Budowę dróg zaproponowano w 5 obrębach:

- Gniewków – budowa na dz. 172/2 o długości 0,25 km. Droga istnieje w terenie ale wymagane jest uregulowanie jej stanu prawnego. Stanowi ona ważne połączenie dróg gminnych ale działka, na której jest położona nie należy do Gminy, a w ewidencji gruntów i budynków widnieje ona jako inne tereny komunikacyjne Ti;
- Roztoka – budowa trzech odcinków na dz. 290/1, 515 i 811 o łącznej długości 0,39 km. Budowa tych odcinków ma na celu połączenie działek drogowych oraz skrócenie czasu przejazdu, a przez to ułatwienie korzystania z sieci drogowej;
- Kłaczyna – budowa trzech odcinków na dz. 150/2, 408, 409, 427, 431, 440, 448/1 o łącznej długości 1,86 km. Budowę odcinka na działce 150/2 zaproponowano w celu zapewnienia połączenia sieci dróg transportu rolnego z drogą techniczną biegnącą wzdłuż drogi S3. Potrzebę budowy pozostałych dwóch odcinków dróg przeniesiono z Projektu urządzeniowo-rolnego wsi Kłaczyna. W opracowaniu tym wskazano do budowy nową drogę położoną w zachodniej części wsi, o przebiegu równoległym do linii kolejowej oraz krótki odcinek stanowiący jej połączenie z drogą gminną biegnący prostopadle. Budowa nowej drogi wzdłuż linii kolejowej zapewni obecnie bardzo utrudniony dostęp do gruntów rolnych i leśnych w południowej części obrębu;
- Dobromierz – budowa dwóch odcinków na dz. 91/54, 326/19, o łącznej długości 1,24 km. Wskazania budowy wszystkich odcinków dróg w tym obrębie przeniesiono z opracowań planistycznych. Ich budowa wiąże się z planowanymi inwestycjami (tereny mieszkaniowe oraz przemysłowe);
- Szymanów – budowa jednego odcinka na dz. 357/1, o długości 0,09 km. Budowę tego odcinka zaproponowano w celu zapewnienia ciągłości drogi transportu rolnego.

Fot. 64. Nieczynna linia kolejowa w obrębie Kłaczyna, wzdłuż której zaproponowano budowę drogi transportu rolnego

Zestawienie dróg wskazanych do przebudowy lub budowy

Tabela 33

Lp.	Obręb	Drogi do przebudowy		Drogi do budowy		Razem
		numery działek	długość [km]	numery działek	długość [km]	
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*
1.	Borów	-	-	-	-	**-**
2.	Bronów	23/2, 28, 32, 63/1, 63/2, 75, 76, 92, 126	3,12	-	-	**3,12**
3.	Czernica	131/1, 291, 293, 301, 312, 313/2	3,21	-	-	**3,21**
4.	Dobromierz	4, 9, 10/1, 72, 100, 288, 296, 311/3, 315/3, 323,16, 324/41, 331/15	4,11	91/54, 326/19	1,24	**5,35**
5.	Dzierzków	77, 119, 124, 129/1, 130, 132, 136, 137	2,77	-	-	**2,77**
6.	Gniewków	63/2, 157/1, 159/4, 159/5, 167/1, 167/2, 167/5, 168/4, 169, 171/2, 184, 192, 193	7,90	172/2	0,25	**8,15**
7.	Jaskulin	2, 45, 71, 81, 93/2, 93/3, 94/2, 95/2, 98, 117/2, 136, 163, 166/2, 177, 191, 199	5,31	-	-	**5,31**
8.	Jugowa	197/2, 208, 209/2, 210/2, 361, 409, 411, 413, 414, 415, 416, 420, 425, 427, 430, 433/1, 433/2, 435, 437, 438, 450, 460, 461, 462/1, 462/3, 468, 469, 477, 478/2, 479	15,25	-	-	**15,25**
9.	Kłaczyna	477/2, 478, 480/1, 480/2, 485, 492, 496, 498, 502, 503, 511, 516, 520, 524, 529, 571, 572, 580, 641, 737, 739, 742/2, 752/2	14,57	150/2, 408, 409, 427, 431, 440, 448/1	1,86	**16,43**
10.	Pietrzyków	35, 44, 64, 148/19, 149/8, 151, 172/2, 194, 199, 220, 245	9,11	-	-	**9,11**
11.	Roztoka	492/2, 571, 575, 576, 579, 580, 581, 582, 624, 626/1, 638, 644, 645, 652, 653, 656, 667, 668, 669, 672, 683, 684, 687/1, 698/1, 698/2, 673, 701, 702, 705, 706/1, 709, 712, 717, 718, 719, 812,	14,62	290/1, 515, 811	0,40	**15,02**
12.	Szymanów	61, 68, 98, 100, 101, 118, 154, 172, 176, 179, 180, 182, 229, 262, 269, 274, 336, 346, 347, 349, 360, 399	13,47	357/1	0,09	**13,56**
Ogółem		-	**93,44**	-	**3,84**	**97,28**

Źródło: dane egib (stan na grudzień 2018 r.), inwentaryzacja terenowa (listopad 2018 r.), rozmowy z przedstawicielami Urzędu Gminy (lipiec 2019 r.)

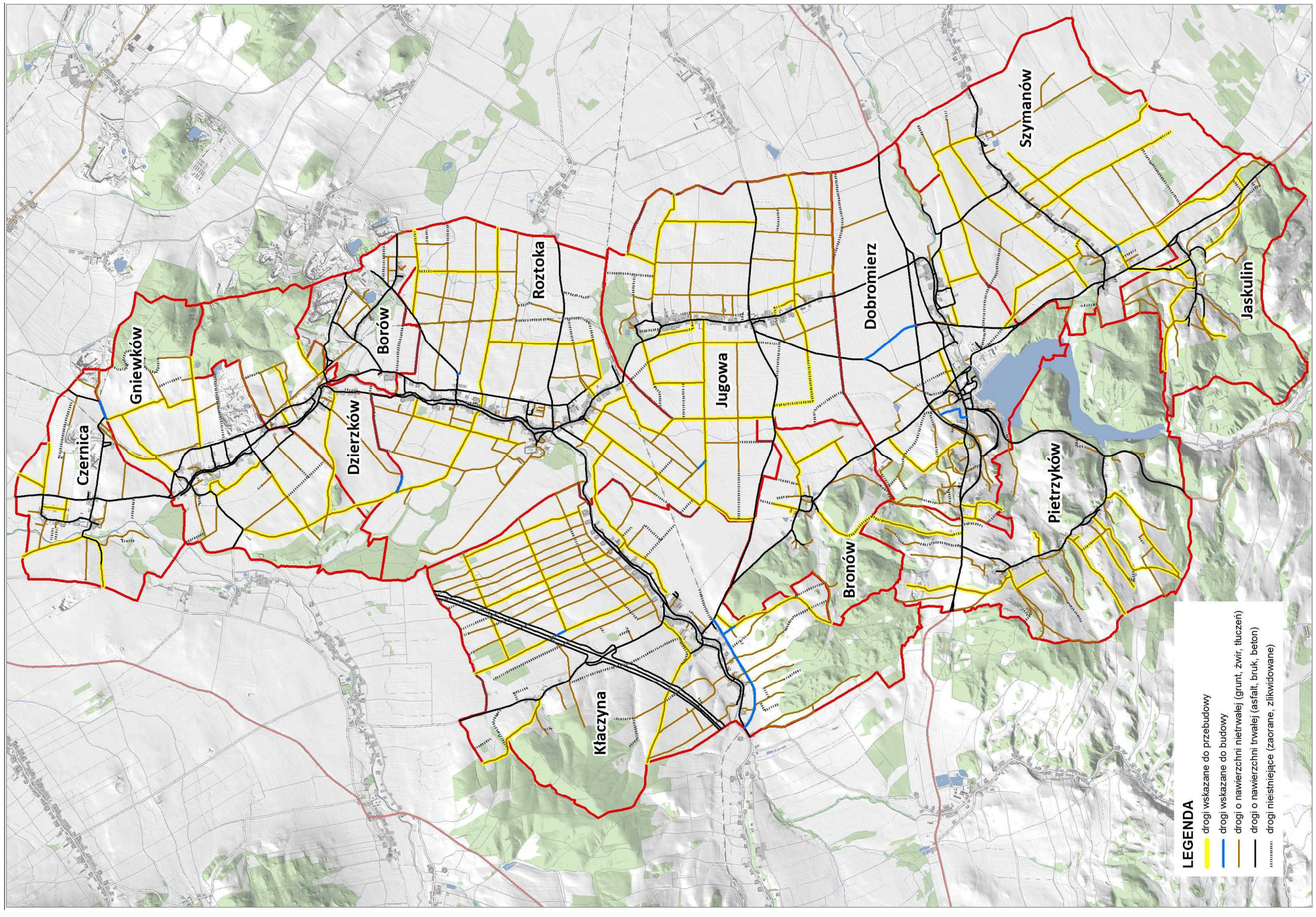

Rys. 34. Drogi wskazane do przebudowy lub budowy

9. KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU

9.1. Zalesienia gruntów

Gmina Dobromierz charakteryzuje się niskim stopniem lesistości – 17,4% (1499,20 ha). Gospodarkę leśną na terenie gminy w Lasach Państwowych prowadzi Nadleśnictwo Jawor. Największym wskaźnikiem lesistości charakteryzuje się obręb Jaskulin (52,6%).

Gmina Dobromierz jest gminą rolniczą, w której rolnictwo pełni ważną rolę w sferze gospodarczej. Oprócz rolnictwa intensywnie rozwija się tu przemysł wydobywczy.

Wraz z Planem urządzeniowo-rolnym gminy Dobromierz z roku 2006 powstał Projekt granicy rolno-leśnej, który stanowił załącznik do tego dokumentu. Według tego opracowania ogólna powierzchnia gruntów proponowanych do zalesienia wynosiła 213,89 ha, z czego grunty orne to 82,27 ha, użytki zielone 126,29 ha, nieużytki oraz grunty pozostałe 5,32 ha. Analiza planowanych zalesień oraz inwentaryzacja terenowa wykazała, że przez okres 13 lat na większości z nich prowadzona jest nadal produkcja rolna, a część została zajęta przez sukcesję naturalną.

W opracowaniach planistycznych obowiązujących dla obszaru gminy, tj. mpzp dla poszczególnych obrębów i części działek oraz studium dla całej gminy również zostały wyznaczone tereny pod przyszłe zalesienia. Zajmują one powierzchnię 86,76 ha. Największe obszary planowanych zalesień występują w obrębie Jaskulin (57,02 ha), a najmniejsze w Szymanowie (1,8 ha), natomiast w obrębach Borów, Bronów, Czernica, Dobromierz, Gniewków, Jugowa i Roztoka zalesienia nie są planowane.

W wyniku inwentaryzacji terenowej, analizy warunków rolniczych i środowiskowych oraz propozycji zalesień w powyższych dokumentach w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego do zalesienia zaproponowano ogółem 85,08 ha gruntów ornych i użytków zielonych (Tabela 34, Rysunek 35). Pod nowe zalesienia, poza tymi wskazanymi wcześniej w Projekcie granicy rolno-leśnej, mpzp czy studium zaproponowano 6,00 ha, które są odłogowane i położone przy terenach leśnych lub zadrzewionych oraz między nimi. Najwięcej gruntów proponowanych do zalesienia znajduje się na gruntach ornych – 65,22 ha. Zalesienia planowane na gruntach ornych największe powierzchnie zajmują na glebach słabej jakości klasy V (24,86 ha) i VI (17,25 ha). Planowane zalesienia na użytkach zielonych zajmują natomiast powierzchnię 19,13 ha, z czego najwięcej na glebach klasy V – 6,93 ha i IV – 6,47 ha. Grunty przeznaczone pod zalesienia należą przede wszystkim do właścicieli prywatnych.

Zalesienia zaproponowane w Aktualizacji w większości pokrywają się z zalesieniami wskazanymi w mpzp i studium oraz z tymi z projektu granicy rolno-leśnej z 2006 roku. Nie wszystkie zalesienia wskazane w ww. dokumentach zostały jednak przyjęte, ponieważ część gruntów została już zajęta przez naturalną sukcesję leśną, natomiast część jest położona na obszarze chronionym Natura 2000 "Dobromierz" (powstałym w 2008 roku). Właśnie takie obszary nie zostały wskazane w Aktualizacji jako planowane zalesienia.

Wskazanie gruntów pod zalesienia w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego nie ogranicza ich dotychczasowego użytkowania rolniczego i możliwość ich przeznaczenia na inne cele. Określone są jedynie możliwości i przydatność na zagospodarowanie ich w kierunku leśnym.

Podczas inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.) zaobserwowano, iż niektóre grunty porośnięte są wieloletnimi zadrzewieniami i krzakami, które nie zostały dotychczas wykazane w ewidencji gruntów i budynków. Taka sytuacja występuje na powierzchni 164,72 ha. Wskazane jest przeklasyfikowanie tych gruntów w ewidencji gruntów i budynków, gdyż powrót do produkcji rolnej może okazać się nieopłacalny i zbyt kosztowny.

Po zrealizowaniu wszystkich planowanych zalesień oraz przeklasyfikowaniu gruntów samoistnie zadrzewionych stopień lesistości w gminie wzrośnie o 3,0%, z 17,4% do 20,4%. Lesistość zwiększy się we wszystkich obrębach. Najmniejsza zmiana, o 0,6%, nastąpi w Gniewkowie, a największa, o 10,0% w Pietrzykowie, Tabela 35.

Fot. 65. Proponowane do zalesienia użytki zielone położone przy granicy lasu w obrębie Pietrzyków

Fot. 66. Zarastające pastwisko przeznaczone do zalesienia w Dobromierzu

Planowane zalesienia w gminie

Tabela 34

Lp.	Nazwa obrębu	Grunty przeznaczone do zalesienia wg klas bonitacyjnych																								Razem
		Grunty orne													Użytki zielone									Nieużytki		
		IIIa		IIIb		IVa		IVb		V		VI		Razem	III		IV		V		VI		Razem			
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	ha	%	ha
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*	*18*	*19*	*20*	*21*	*22*	*23*	*24*	*25*	*26*	*27*
1.	Borów	0,70	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**0,70**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**0,70**
2.	Bronów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,17	100,0	**3,17**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**3,17**
3.	Czernica	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**-**
4.	Dobromierz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	-	-	1,11	100,0	-	-	**1,11**	-	-	**1,11**
5.	Dzierzków	1,21	19,6	0,12	1,9	4,12	66,7	-	-	-	-	-	-	**5,45**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	0,73	11,8	**6,18**
6.	Gniewków	-	-	0,50	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	**0,50**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**0,50**
7.	Jaskulin	-	-	-	-	-	-	0,73	5,7	1,08	8,5	2,58	20,3	**4,39**	2,33	18,3	1,77	13,9	2,25	17,7	2,00	15,7	**8,4**	-	-	**12,74**
8.	Jugowa	-	-	-	-	1,97	100,0	-	-	-	-	-	-	**1,97**	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**	-	-	**1,97**
9.	Kłaczyna	-	-	-	-	7,81	47,0	3,48	21,0	1,94	11,7	0,35	2,1	**13,58**	-	-	2,65	16,0	0,37	2,2	-	-	**3,02**	-	-	**16,60**
10.	Pietrzyków	-	-	-	-	0,20	0,5	1,94	4,9	21,46	54,1	11,15	28,1	**34,75**	-	-	1,00	2,5	3,20	8,1	0,75	1,9	**5,0**	-	-	**39,70**
11.	Roztoka	0,33	33,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**0,33**	0,65	66,3	-	-	-	-	-	-	**0,65**	-	-	**0,98**
12.	Szymanów	-	-	-	-	-	-	-	-	0,38	26,6	-	-	**0,38**	-	-	1,05	73,4	-	-	-	-	**1,05**	-	-	**1,43**
Ogółem		**2,24**	**2,6**	**0,62**	**0,7**	**14,10**	**16,6**	**6,15**	**7,2**	**24,86**	**29,2**	**17,25**	**20,3**	**65,22**	**2,98**	**3,5**	**6,47**	**7,6**	**6,93**	**8,1**	**2,75**	**3,2**	**19,13**	**0,73**	**0,9**	**85,08**

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.), mpzp, suikzp gminy Dobromierz, egib (stan na listopad 2018 r.) oraz Projektu granicy rolno-leśnej gminy Dobromierz z 2006 r.

Planowane zmiany stopnia lesistości

Tabela 35

Lp.	Nazwa obrębu	Pow. ogólna obrębu	Stan aktualny			Stan prognozowany					
			Pow. gruntów leśnych wg egib	Lesistość wg egib	Zadrzewienia nie wykazane w egib	Zalesienia z mpzp i suikzp	Zalesienia z projektu granicy rolno-leśnej	Zalesienia z Akt. PUR	Planowana powierzchnia gruntów leśnych	Planowana lesistość	Dynamika zmian
			ha	%	ha	ha	ha	ha	ha	%	%
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*
1.	Borów	199,64	10,78	5,4	8,31	-	-	0,70	19,79	9,9	4,5
2.	Bronów	365,48	160,37	43,9	3,81	-	3,17	-	167,35	45,8	1,9
3.	Czernica	368,52	14,83	4,0	2,44	-	-	-	17,27	4,7	0,7
4.	Dobromierz	856,70	59,09	6,9	19,73	-	-	1,11	79,93	9,3	2,4
5.	Dzierzków	327,37	115,44	35,3	10,86	4,29	-	1,88	132,47	40,5	5,2
6.	Gniewków	624,64	138,70	22,2	3,28	-	-	0,50	142,48	22,8	0,6
7.	Jaskulin	431,64	226,93	52,6	19,40	8,82	3,91	-	259,06	60,0	7,4
8.	Jugowa	910,43	31,37	3,4	6,52	-	1,97	-	39,86	4,4	1,0
9.	Kłaczyna	1464,42	328,31	22,4	11,23	8,52	8,08	-	356,14	24,3	1,9
10.	Pietrzyków	962,32	321,19	33,4	56,48	-	37,91	1,82	417,40	43,4	10,0
11.	Roztoka	1172,09	62,34	5,3	11,43	-	0,98	-	74,75	6,4	1,1
12.	Szymanów	910,79	29,87	3,3	11,23	0,11	1,31	-	42,52	4,7	1,4
Ogółem		**8594,05**	**1499,20**	**17,4**	**164,72**	**21,74**	**57,33**	**6,01**	**1749,02**	**20,4**	**3,0**

Źródło: opracowanie własne na podstawie inwentaryzacji terenowej (listopad 2018 r.), mpzp, suikzp gminy Dobromierz, egib (stan na listopad 2018 r.) oraz Projektu granicy rolno-leśnej gminy Dobromierz z 2006 r.

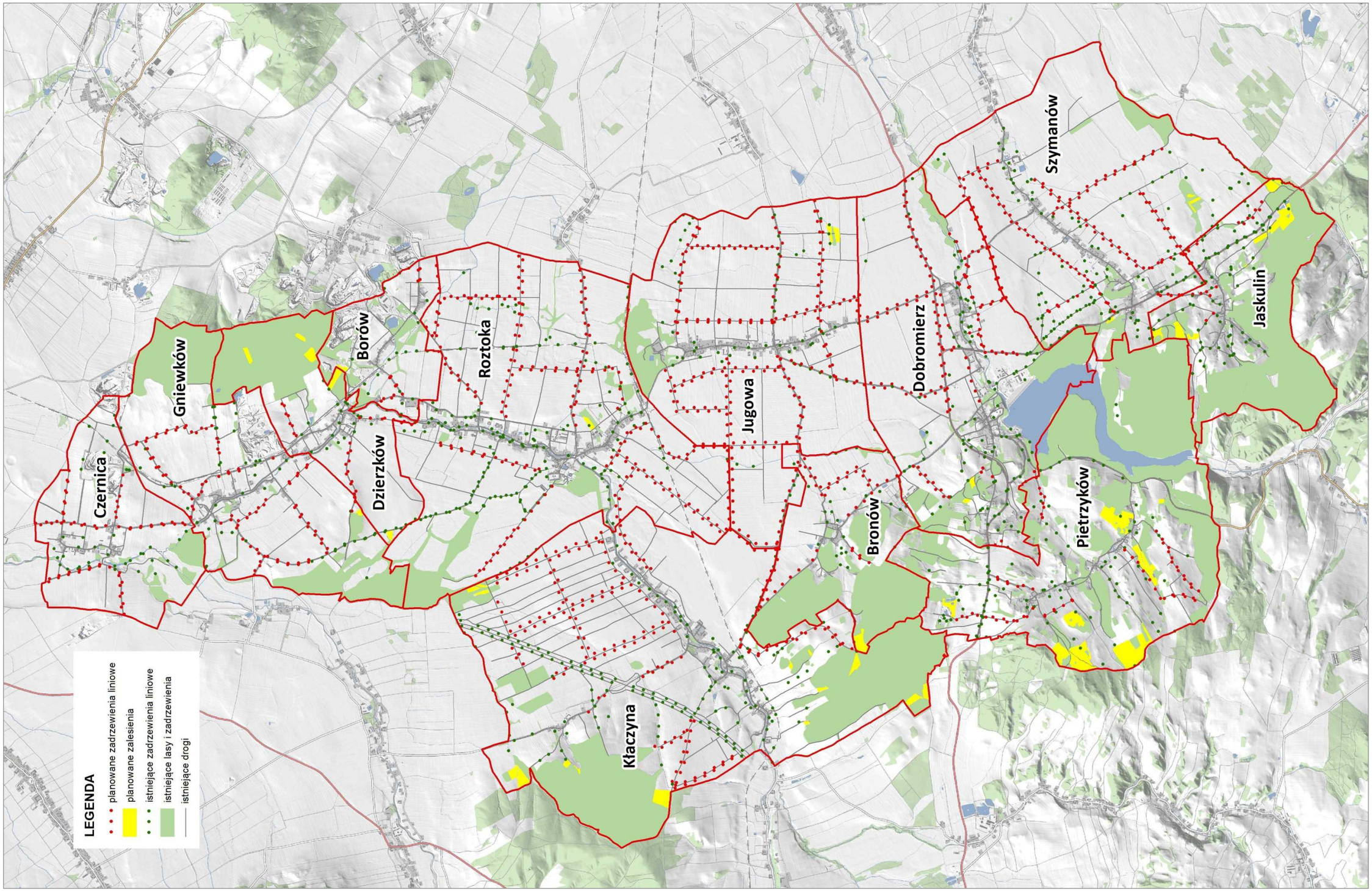

Rys. 35. Planowane zalesienia i zadrzewienia liniowe

9.2. Planowane zadrzewienia

Zadrzewienia są ważnym elementem przyrodniczym w krajobrazie wiejskim. Zakładanie i pielęgnacja zadrzewień jest jedną z podstawowych metod zwiększania różnorodności biologicznej na gruntach ornych i jednocześnie urozmaicenia krajobrazu rolniczego.

Pasy roślinności wpływają korzystnie na poprawę warunków mikroklimatycznych:

- zmniejszenie szkodliwej prędkości wiatrów wysuszających,
- zatrzymanie wilgoci w glebie,
- działanie osuszające na terenach podmokłych, przy zwiększeniu wilgotności powietrza,
- zmniejszenie spływów powierzchniowych,
- zapobieganie erozji wodnej i wietrznej.

Ponadto są one bardzo wartościowe pod względem przyrodniczym. Stanowią miejsce życia i żerowania wielu gatunków zwierząt (ograniczają liczbę występowania szkodników upraw rolniczych), tworzą naturalne korytarze między różnymi ekosystemami i wbrew opinii rolników poprawiają wydajność upraw polowych (spadek wydajności w pasie przylegającym do zadrzewienia jest rekompensowany przez wzrost wydajności na całej powierzchni pola chronionego przed wiatrem), Rysunek 36. Dlatego też należy położyć szczególny nacisk na dbałość o ich utrzymanie, uzupełnianie oraz możliwe rozszerzanie.

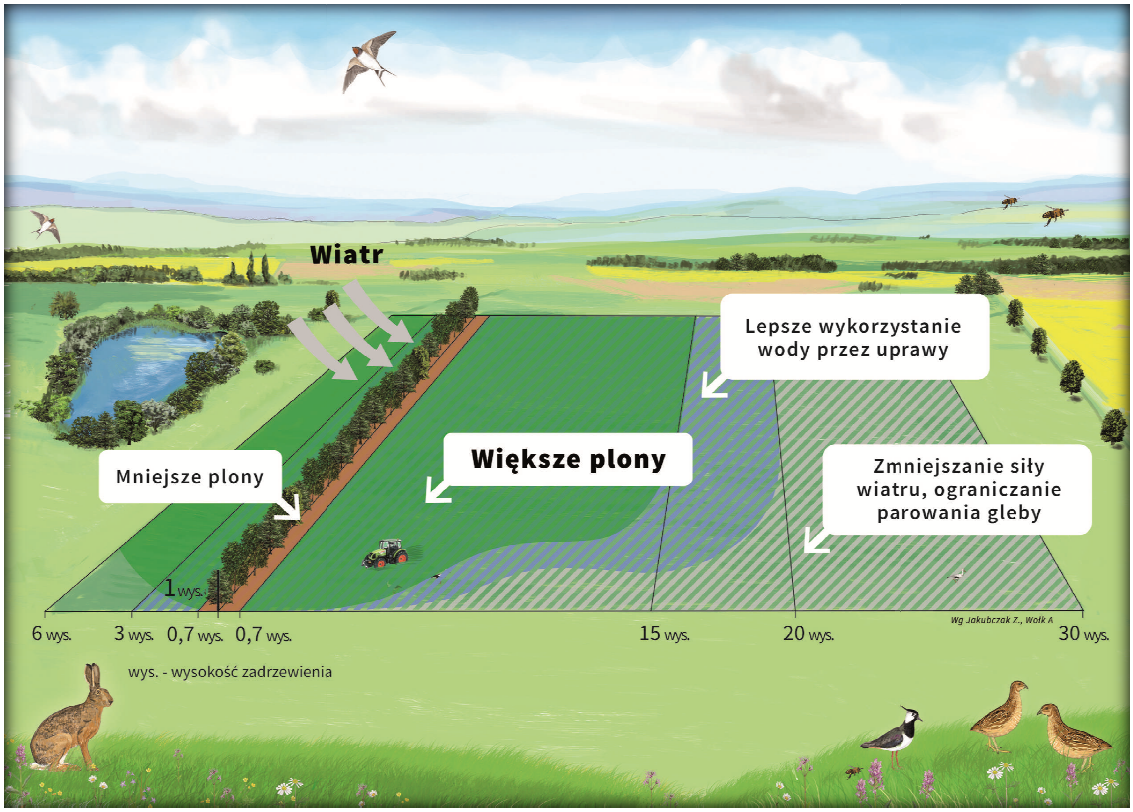

Rys. 36. Funkcje zadrzewień liniowych (rys. Jakub Józefczuk)

Gmina Dobromierz charakteryzuje się niskim stopniem lesistości. Lasy występują prawie wyłącznie w jej pagórkowatych częściach (Wzgórza Strzegomskie i Pogórze Wałbrzyskie). W równinnej, centralnej

część gminy (Obniżenie Podsudeckie), lasów i zadrzewień jest niewiele, natomiast występują tam bardzo duże powierzchnie terenów otwartych. Pola w uprawne położone w tej części gminy narażone są na silne wiatry. Zagrażają im szczególnie wiatry fenowe, wiejące z Sudetów późną jesienią, zimą i wczesną wiosną, kiedy powierzchnie gruntów ornych, często w tym czasie nie osłonięte w pełni roślinnością, są najbardziej podatne na wywiewanie cząstek gleby. Aby przeciwdziałać temu zjawisku w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano 168,22 km nowych nasadzeń liniowych wzdłuż dróg, których większość wskazana jest do przebudowy. Proponowane zadrzewienia to głównie aleje, ale część z nich może mieć formę jednostronnych szpalerów. Rozmieszczenie drzew powinno umożliwiać dogodny przejazd drogą oraz wjazd na pola wszelkiego rodzaju sprzętem rolniczym. Ponadto nasadzenia powinny być lokalizowane poza zewnętrzną krawędzią rowów odwadniających drogi.

Skład gatunkowy powinien być dostosowany do gatunków rodzimych, a ponadto powinien uwzględniać:

- wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu zaleca się gatunki odporne na zanieczyszczenia oraz zwarte zakrzewienia chroniące przed zaspami śnieżnymi,
- wzdłuż dróg transportu rolnego gatunki wiatrochronne i dające pożytki dla pszczół. Nasadzenia drzew miododajnych można sfinansować z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu dzięki programowi dofinansowania zadań związanych z działaniami na rzecz ochrony pszczół na terenie województwa dolnośląskiego.
- wzdłuż cieków należy sadzić gatunki wilgociolubne o nieinwazyjnych systemach korzeniowych,
- wzdłuż dróg gdzie występują luki w istniejących nasadzeniach liniowych lub jedynie pojedyncze relikty przedwojennych alei nowe nasadzenia powinny stanowić ich uzupełnienie pod względem gatunkowym np. wzdłuż drogi powiatowej nr 2921D w obrębie Jugowa należy posadzić klony, a wzdłuż drogi transportu rolnego, prowadzącej z Czernicy na zachód w kierunku Bolkowic czereśnie.

Fot. 67. Droga transportu rolnego w obrębie Gniewków, przy której proponuje się wprowadzenie nasadzeń liniowych grusz, ponieważ występują przy niej relikty szpaleru drzew tego gatunku

Fot. 68. Pozostałość alei czereśniowej przy drodze transportu rolnego w Jaskulinie, przy której proponuje się wprowadzenie nasadzeń tego samego gatunku

9.3. Planowane formy ochrony krajobrazu

Obszar gminy Dobromierz obfituje w walory przyrodniczo-krajobrazowe, z których najcenniejsze objęte są dwiema formami ochrony prawnej: Książański Park Krajobrazowy oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 "Dobromierz".

W inwentaryzacji przyrodniczej województwa dolnośląskiego z 2005 roku, na terenie gminy Dobromierz opisano 14 obszarów i obiektów cennych pod względem przyrodniczym i zaproponowano objęcie ich różnymi formami ochrony, Tabela 36. Należy jednak podkreślić, iż badania terenowe na potrzeby opracowania inwentaryzacji przyrodniczej województwa dolnośląskiego były prowadzone w 2004 roku. Wobec tego przed podjęciem ostatecznej decyzji o objęciu ochroną, wymienionych w poniższej tabeli obszarów i obiektów, wskazane jest przeprowadzenie aktualizacji inwentaryzacji terenowej aby potwierdzić obecność przedmiotów ochrony.

Obszary lub obiekty proponowane do objęcia ochroną prawną
według Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Dobromierz

Tabela 36

Obszary lub obiekty proponowane do objęcia ochroną prawną				
Lp.	Nazwa	Nr typu siedliska wg Dyrektywy Siedliskowej/ przedmiot ochrony	Lokalizacja/ogólna charakterystyka obszaru	Proponowana forma ochrony
1	*2*	*3*	*4*	*5*
1.	Las w dolinie Nysy Szalonej	91E0	Las położony w południowej części obrębu Czernica, między rzekami Nysą Małą i Nysą Szaloną. Cenne drzewostany grądowe i łęgowe z obfitą roślinnością runa bogatą w gatunki chronione.	użytek ekologiczny
2.	Lasy koło Dzierzkowa	9170 91E0	Kompleksy leśne na zachód od Dzierzkowa, położone w obrębach Gniewków, Roztoka i Kłaczyna. Drzewostany grądowe i łęgowe z obfitą roślinnością runa bogatą w gatunki chronione. W kompleksie położone są zanikające zbiorniki wodne stanowiące cenne siedliska dla płazów.	użytek ekologiczny
3.	Wiciokrzew pomorski koło Celowa	Obszar cenny pod względem florystycznym	Położony na północny-wschód od przysiółka Celów kompleks leśny z cennym stanowiskiem wiciokrzewu pomorskiego (*Lonicera peryclymenum*) oraz liczną populacją chronionych storczyków.	użytek ekologiczny
4.	Murawy koło Bronówka	6510 6110	Fragmenty muraw położone na wzgórzach pomiędzy Pietrzykowem a przysiółkiem Bronówek. Bardzo bogate stanowisko rzadkich i chronionych roślin. Teren jest obecnie objęty ochroną prawną jako obszar Natura 2000 "Dobromierz".	rezerwat przyrody

Obszary lub obiekty proponowane do objęcia ochroną prawną				
Lp.	Nazwa	Nr typu siedliska wg Dyrektywy Siedliskowej/ przedmiot ochrony	Lokalizacja/ogólna charakterystyka obszaru	Proponowana forma ochrony
1	*2*	*3*	*4*	*5*
5.	Murawy nad zalewem Dobromierz	6210 6110 8220	Kompleks leśny z fragmentami urwisk skalnych położony na brzegu zbiornika Dobromierz między zaporą wodną a przysiółkiem Siodłkowice. Występują tu zbiorowiska naskalnych muraw kserotermicznych, stanowiące bardzo bogate stanowisko rzadkich i chronionych roślin. W przyległym lesie stwierdzono występowanie kilku gatunków chronionych roślin storczykowatych. Teren jest obecnie objęty ochroną prawną jako obszar Natura 2000 "Dobromierz" oraz Książański Park Krajobrazowy.	rezerwat przyrody
6.	Murawy koło Pietrzykowa	6510	Zbiorowiska łąkowe położone w południowej części obrębu Pietrzyków, na południowy-zachód od skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 375 z drogą gminną prowadzącą w kierunku wsi. Obszar stanowi bogate stanowisko rzadkich i chronionych roślin.	użytek ekologiczny
7.	Dąbrowy koło Jaskulina	9180	Kompleksy leśne położone w zachodniej części obrębu Jaskulin oraz południowo-wschodniej części obrębu Pietrzyków. Występują w nich fragmenty dobrze wykształconych kwaśnych dąbrów z cenną roślinnością runa bogatą w gatunki chronione. Teren jest obecnie objęty ochroną prawną jako obszar Natura 2000 "Dobromierz" oraz Książański PK.	użytek ekologiczny
8.	Dawny kamieniołom Gniewków	8220	Niewielkie, zalane wodą wyrobisko po eksploatacji granitu, położone na skraju lasu w północnej części obrębu Dzierzków przy niebieskim szlaku turystycznym. Zbiornik wodny stanowi cenne miejsce rozrodu płazów.	użytek ekologiczny
9.	Rozlewisko Jugowa	9170	Podmokły fragment dawnego założenia parkowego na północy obrębu Jugowa. Cenne miejsce bytowania i rozrodu płazów i gadów.	użytek ekologiczny
10.	Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dobromierz	9180 91E0 6510	Obszar położony pomiędzy zachodnią granicą gminy, linią kolejową w Kłaczynie, drogą powiatową nr 2793D oraz drogą krajową nr 5. Obejmuje on fragmenty dobrze zachowanych zbiorowisk leśnych, grądów, łęgów i kwaśnych dąbrów z obfitą roślinnością runa bogatą w gatunki chronione. Na terenie tym stwierdzono również występowanie licznych chronionych gatunków zwierząt m. in. rzadkiego gniewosza plamistego (*Coronella austriaca*) czy orzesznicy leszczynowej (*Muscardinus avellanarius*).	zespół przyrodniczo-krajobrazowy

Obszary lub obiekty proponowane do objęcia ochroną prawną				
Lp.	Nazwa	Nr typu siedliska wg Dyrektywy Siedliskowej/ przedmiot ochrony	Lokalizacja/ogólna charakterystyka obszaru	Proponowana forma ochrony
1	*2*	*3*	*4*	*5*
11.	Odsłonięcia skał w Bronówku	Obiekt cenny pod względem geologicznym	Sztuczne odsłonięcia skał (zieleńców i łupków serycytowych) w wykopie drogi krajowej nr 5 między Dobromierzem a przysiółkiem Bronówek.	stanowisko dokumentacyjne
12.	Odsłonięcia skał przy zaporze w Dobromierzu	Obiekt cenny pod względem geologicznym	Sztuczne odsłonięcie zieleńców na ścianie kanału odpływowego ze zbiornika Dobromierz.	stanowisko dokumentacyjne
13.	Eratyki w Szymanowie	Obiekt cenny pod względem geologicznym	Grupa głazów narzutowych na terenie prywatnej posesji (nr 53) w Szymanowie. Dwa bloki skalne o średnicy około 2,5 m i kilkanaście mniejszych.	pomnik przyrody nieożywionej
14.	Eratyki na żwirowni	Obiekt cenny pod względem geologicznym	Zbiorowisko głazów narzutowych na terenie dawnej żwirowni w obrębie Pietrzyków. Jeden blok skalny o średnicy ponad 2 m i kilkanaście mniejszych.	pomnik przyrody nieożywionej

Źródło: opracowano na podstawie Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Dobromierz

W związku z tym, iż obszary o nazwie Murawy koło Bronówka, Murawy nad zalewem Dobromierz oraz Dąbrowy koło Jaskulina, wskazane do objęcia ochroną w Inwentaryzacji przyrodniczej jako rezerwaty przyrody i użytek ekologiczny, od 2008 roku, są już objęte ochroną w formie Obszaru Specjalnej Ochrony Siedlisk sieci Natura 2000 "Dobromierz", w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego nie wskazano wobec nich żadnej dodatkowej formy ochrony. Analogicznie postąpiono wobec wskazanej w Inwentaryzacji przyrodniczej potrzeby poszerzenia obecnych granic Książańskiego Parku Krajobrazowego w kierunku północnym i wschodnim. Proponowany do włączenia w granice Parku obszar, położony na zachód od drogi krajowej nr 34, pomiędzy Jaskulinem a przysiółkiem Siodłkowice, pokrywa się częściowo z obszarem Natura 2000. Natomiast tereny położone na północ od granic Parku, między Kłaczyną a Pietrzykowem, zostały wskazane w Inwentaryzacji do objęcia ochroną jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Wobec tego do Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz nie przeniesiono wskazań dotyczących poszerzenia granic Książańskiego Parku Krajobrazowego o te obszary.

W Planie zadań ochronnych obszaru Natura 2000 "Dobromierz" wskazane zostały trwałe użytki zielone cenne pod względem przyrodniczym. Są one zlokalizowane w obrębie Jaskulin i łącznie zajmują powierzchnię 8,55 ha. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego przeznaczono je do utrzymania, poprzez kontynuowanie ekstensywnego użytkowania kośnego i pastwiskowego.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego wzdłuż rzeki Strzegomki wyznaczono rzeczny korytarz ekologiczny o znaczeniu ponadlokalnym, a odcinek poniżej zbiornika Dobromierz został zaznaczony jako wymagający szczególnej ochrony.

Fot. 69. Aleje w obrębie Roztoka proponowane do objęcia ochroną jako pomniki przyrody ożywionej

Podczas inwentaryzacji terenowej na terenie gminy w obrębie Roztoka napotkano na trzy cenne aleje drzew, które warto objąć ochroną. Pierwszą z nich jest aleja dębów szypułkowych ciągnąca się na długości 1,12 km w kierunku północnym, wzdłuż drogi transportu rolnego, od terenu szkoły do kompleksu leśnego (dz. nr 905 – we władaniu Gminy i 810/1 – we władaniu PGL), Rysunek 37. Kolejną aleję o długości 1,50 km budują kasztanowce pospolite. Rozpoczyna się ona przy ulicy Kasztanowej, która następnie przechodzi w drogę transportu rolnego biegnącą na zachód w kierunku kompleksu leśnego (dz. nr 517 i 812 – obie we władaniu gminy). Trzecia aleja składa się z sosen pospolitych rosnących wzdłuż drogi na działce nr 809/1 będącej we władaniu PGL. Jest ona znacznie krótsza (jedynie 0,25 km) od dwóch pozostałych alei ale równie cenna ponieważ sosnowe nasadzenia liniowe w krajobrazie rolniczym to rzadkość. W Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie kryteriów uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody, nie ma szczegółowych wytycznych w sprawie rozmiarów drzew tworzących aleje lub szpalery pozwalających na objęcie ich ochroną jako pomniki przyrody. Objęcie ochroną pomnikową nasadzeń liniowych zależy od uznania Rady Gminy. Przedmiotowe aleje stanowią wyjątkowy element krajobrazu gminy. Posiadają wysoką wartość przyrodniczą, przyczynia się do wzbogacenia różnorodności biologicznej i poprawy funkcjonowania ekosystemów. Ponadto mają pozytywny wpływ na warunki wilgotnościowe i zwiększenie retencji wodnej oraz przeciwdziałają procesom degradacji powierzchni gleby. Dlatego w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego proponuje się aby władze Gminy w porozumieniu z Państwowym Gospodarstwem Leśnym uznały wszystkie te trzy aleje za pomniki przyrody ożywionej.

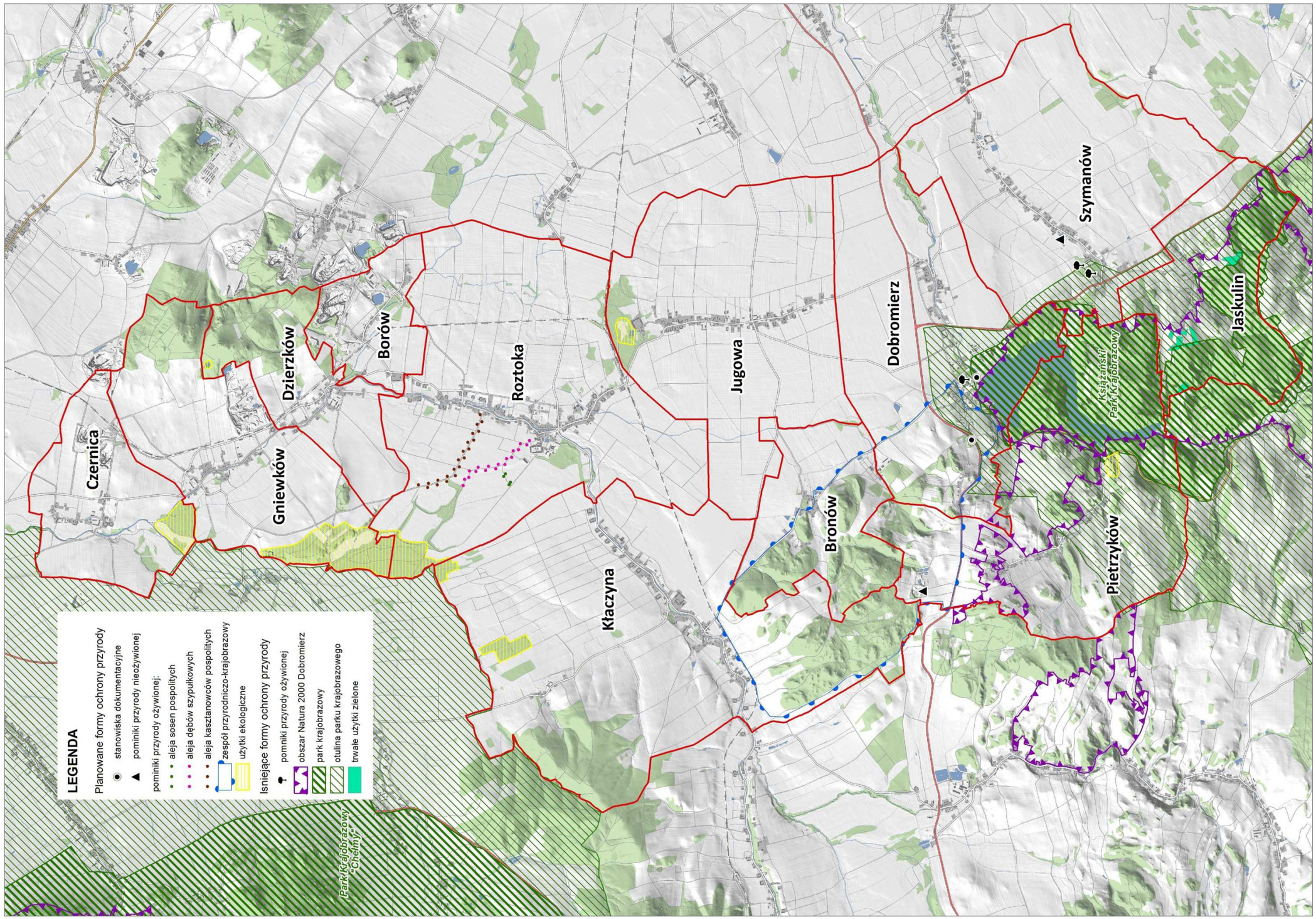

Rys. 37. Planowane formy ochrony przyrody w gminie

10. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ I TURYSTYCZNEJ

10.1. Potrzeby w zakresie odnowy wsi wskazane przez Gminę

Odnowa wsi jest to proces mający na celu poprawę jakości życia na wsi przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców. Proces ten polega na podkreśleniu potrzeb dostosowania wsi do wymogów współczesności oraz pełnienia nowych funkcji na rzecz całego społeczeństwa. Zmiany jakie realizowane są w związku z odnową wsi dotyczą miejsca zamieszkania wraz z otoczeniem, infrastrukturą, organizacją przestrzeni publicznej, usługami, komunikacją i bezpieczeństwem. Dzięki inwestycjom realizowanym w zakresie niniejszego działania udaje się odnowić zabytkową zabudowę charakterystyczną dla tradycyjnego budownictwa wiejskiego, zmodernizować przestrzeń publiczną (chodniki, place zabaw, parki, itp.) oraz unowocześniać i wyposażać obiekty sportowe i rekreacyjne jak również wspierać projekty związane z infrastrukturą turystyczną i promocją regionu.

Gmina Dobromierz w miarę możliwości, sukcesywnie stara się realizować zadania mające na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez modernizację infrastruktury technicznej i społecznej. Mimo to potrzeby w tym zakresie są nadal duże. W wyniku konsultacji z przedstawicielami Gminy określono potrzeby dotyczące infrastruktury społecznej i technicznej na terenie gminy i zebrano je w Tabeli 37.

Potrzeby z zakresu odnowy wsi oraz infrastruktury technicznej

Tabela 37

Lp.	Obręb	Potrzeby w poszczególnych obrębach
1	*2*	*3*
1.	Borów	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ modernizacja boiska sportowego i placu zabaw; ▪ przedłużenie oświetlenia ulicznego we wsi; ▪ budowa chodników wzdłuż dróg;
2.	Bronów	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ rewitalizacja założenia pałacowo-parkowego; ▪ modernizacja boiska sportowego; ▪ wybudowanie chodników wzdłuż dróg; ▪ doposażenie placu zabaw; ▪ modernizacja dróg; ▪ budowa nowego przystanku;
3.	Czernica	▪ modernizacja dróg w obszarze zabudowy; ▪ wybudowanie chodników wzdłuż dróg; ▪ rozbudowa oświetlenia ulicznego; ▪ modernizacja boiska sportowego;

Lp.	Obręb	Potrzeby w poszczególnych obrębach
1	*2*	*3*
4.	Dobromierz	▪ remonty i rozbudowa infrastruktury drogowej wraz z chodnikami i oświetleniem przyulicznym; ▪ zagospodarowanie terenów wokół zbiornika na cele rekreacyjno-turystyczne; ▪ rekonstrukcja grodziska; ▪ remont, modernizacja i doposażenie budynku GOKSiR; ▪ modernizacja basenów kąpielowych; ▪ rewitalizacja parku oraz zagospodarowanie nieużytkowanych terenów na cele kulturalno-rekreacyjne; ▪ wyznaczenie i oznakowanie ścieżek dydaktyczno-rekreacyjnych oraz punktów widokowych; ▪ rozmieszczenie tablic informacyjnych i pamiątkowych; ▪ modernizacja boiska przy stacji paliw; ▪ renowacja zespołu pałacowego oraz pozostałych obiektów zabytkowych;
5.	Dzierzków	▪ modernizacja dróg w części zabudowanej oraz dróg transportu rolnego; ▪ budowa chodników; ▪ poprawa infrastruktury technicznej poprzez budowę gazociągu; ▪ modernizacja oświetlenia ulicznego i jego przedłużenie; ▪ budowa nowej kładki na Nysie Szalonej; ▪ modernizacja i doposażenie świetlicy oraz budowa sceny z zadaszeniem w jej pobliżu; ▪ rekultywacja nielegalnego wysypiska śmieci; ▪ zagospodarowanie lasku przy rzece oraz terenu przy stawach; ▪ budowa ścieżek rowerowych; ▪ oznakowanie dawnych obiektów użyteczności publicznej oraz rozmieszczenie witaczy ▪ modernizacja boiska sportowego; ▪ uporządkowanie terenu i budynków byłego PGR;
6.	Gniewków	▪ modernizacja dróg oraz budowa chodników i ścieżek rowerowych; ▪ budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej; ▪ oświetlenie uliczne przy głównej drodze powiatowej; ▪ modernizacja wodociągu; ▪ budowa nowego placu zabaw; ▪ modernizacja boiska sportowego; ▪ doposażenie świetlicy wiejskiej; ▪ odtworzenie szlaku na Granitową Górę wraz z budową wieży widokowej; ▪ rozmieszczenie tablic informacyjnych o historii wsi oraz witaczy; ▪ utworzenie galerii granitu;
7.	Jaskulin	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ zagospodarowanie boiska sportowego; ▪ rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego; ▪ remonty i modernizacja dróg wraz z oświetleniem przyulicznym;
8.	Jugowa	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ remonty i modernizacja dróg wraz z budową chodników, oświetlenia i ścieżek rowerowych oraz przebudowa skrzyżowania dróg powiatowych na bezkolizyjne; ▪ rewitalizacja parku; ▪ utworzenie skansenu pożarnictwa; ▪ budowa parkingu i zagospodarowanie terenu koło świetlicy oraz jej doposażenie; ▪ utworzenie gospodarstwa edukacyjnego związanego z pszczelarstwem; ▪ budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego; ▪ wykonanie tablic informacyjnych o historii wsi oraz witaczy;
9.	Kłaczyna	▪ modernizacja boiska sportowego; ▪ remonty i modernizacja dróg wraz z budową chodników i oświetlenia; ▪ zagospodarowanie ruin zamku; ▪ rozmieszczenie tablic informacyjnych o historii wsi;

Lp.	Obręb	Potrzeby w poszczególnych obrębach
1	*2*	*3*
10.	Pietrzyków	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ rewitalizacja stawów i wykorzystanie ich do celów rekreacji; ▪ modernizacja i doposażenie świetlicy wiejskiej; ▪ budowa wodociągu; ▪ budowa chodników; ▪ rewaloryzacja zespołu dworskiego; ▪ remont i zagospodarowanie wiatraka;
11.	Roztoka	▪ remonty dróg; ▪ budowa i modernizacja chodników; ▪ rewaloryzacja zespołu pałacowo-parkowego; ▪ rewitalizacja zabytkowego budynku dawnej karczmy; ▪ udostępnienie wieży kościelnej do celów turystycznych; ▪ uporządkowanie dzikiego wysypiska śmieci nad rzeką; ▪ wykonanie tablic informacyjnych o historii wsi;
12.	Szymanów	▪ budowa kanalizacji sanitarnej; ▪ budowa nowej świetlicy wiejskiej; ▪ modernizacja boiska sportowego; ▪ doposażenie i ogrodzenie terenu rekreacyjnego; ▪ adaptacja budynku po nieczynnej remizie w Siodłkowicach; ▪ modernizacja i remonty dróg oraz budowa chodników i oświetlenia; ▪ rewitalizacja zespołu pałacowo-parkowego; ▪ rozmieszczenie tablic informacyjnych o historii wsi;

Źródło: opracowano na podstawie informacji otrzymanych z Urzędu Gminy Dobromierz

Środki finansowe na cele wymienione w powyższej tabeli można pozyskać z dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (remont i odnowienie obiektów zabytkowych), dotacji wojewódzkich oraz ze źródeł unijnych w ramach funduszy strukturalnych. W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 istnieje możliwość otrzymania wsparcia finansowego, między innymi na Działanie 7 „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich".

W trakcie inwentaryzacji terenowej na obszarze gminy Dobromierz zaobserwowano trzy miejsca, w których wyrzucane są duże ilości odpadów. Jedno z nich położone jest nad rzeką Nysą Szaloną (dz. nr 536/3 obręb Roztoka), kolejne w na terenie zadrzewionym blisko drogi krajowej nr 34 (dz. nr 333/3 obręb Dobromierz), a trzecie na nieużytku (dz. nr 194/1 obręb Gniewków). Miejsca te wskazano do uporządkowania.

Fot. 70. Miejsce wymagające uporządkowania w obrębie Gniewków

Fot. 71. "Dzikie wysypisko" gruzu w obrębie Roztoka

10.2. Kształtowanie infrastruktury turystycznej

Gmina Dobromierz, ze względu na swoje położenie geograficzne, uwarunkowania przyrodnicze, obiekty zabytkowe i dziedzictwo kulturowe, posiada wysoki potencjał turystyczny. Turystyka ma szansę stać się, obok rolnictwa i przemysłu wydobywczego, kolejnym kierunkiem rozwoju gospodarczego gminy.

Rozwój turystyki powinien opierać się na współpracy podmiotów ze wszystkich sektorów: publicznego, społecznego i prywatnego, wówczas osiągnie on najlepszą efektywność. Współpraca ta powinna polegać m.in. na:

- promocji oferty turystycznej na rynku lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym,
- współorganizacji różnego rodzaju imprez kulturalnych i sportowych,
- szkoleniu i doskonaleniu kadr w dziedzinie turystyki i rekreacji,
- pozyskiwaniu pozabudżetowych środków finansowych (np. z programów UE na rzecz rozbudowy infrastruktury turystycznej i nie tylko),
- wspieraniu miejscowych rolników w produkcji żywności ekologicznej oraz tworzeniu bazy agroturystycznej.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć pieszych szlaków turystycznych, jednak podczas inwentaryzacji terenowej, w obrębie Kłaczyna, zaobserwowano, iż niedawno wybudowana droga ekspresowa S3 przerwała ciągłość przebiegu Szlaku Zamków Piastowskich. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano rozwiązanie tego problemu poprzez wyznaczenie nowego odcinka szlaku o długości 3,00 km. Prowadzi on przyległą do drogi S3 drogą techniczną, następnie przez wiadukt drogą powiatową do wsi Kłaczyna gdzie, po minięciu kościoła, skręca w prawo w drogę gminną biegnącą wzdłuż rzeki Nysy Szalonej, na końcu której łączy się z dotychczasowym przebiegiem szlaku. Analogicznie postąpiono w stosunku do biegnącej równolegle z zielonym szlakiem czerwoną trasą rowerową Szlakiem Zamków. Planowany odcinek szlaku i trasy rowerowej przebiega w pobliżu ruin średniowiecznego zamku, które zostały w ostatnim czasie oczyszczone z zakrzaczeń przez właściciela terenu i są dobrze widoczne.

W związku z tym, iż dwie obecnie istniejące trasy rowerowe przebiegają przez pagórkowate tereny południowej części gminy, w niniejszym opracowaniu wyznaczono dodatkową trasę rowerową prowadzącą przez niemal wszystkie obręby. Ma ona 23,55 km długości i przebiega po drogach gminnych i powiatowych z Czernicy do Jaskulina.

W celu rozwoju turystyki jeździeckiej, w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano utworzenie szlaku konnego, łączącego sąsiadujące z sobą miejsca hodowli koni w Szymanowie, Bronowie, Kłaczynie oraz Jugowej. Trasa ta stanowi pętlę o długości 34,40 km i w większości prowadzi drogami transportu rolnego o nawierzchni gruntowej. Dwa odcinki projektowanego szlaku biegną przez teren sąsiednich gmin: Strzegom (3,64 km) i Stare Bogaczowice (5,11 km). Wynika to z założeń projektowych aby unikać prowadzenia szlaku przez tereny intensywnie zabudowane (miejscowość Dobromierz) oraz drogi o dużym natężeniu ruchu kołowego, a także z ograniczonych, w granicach gminy, możliwości pokonania przeszkód terenowych (rzeka Strzegomka, zbiornik Dobromierz).

W celu lepszego wykorzystania potencjału turystycznego gminy przy istniejących i planowanych szlakach turystycznych proponuje się utworzyć miejsca odpoczynku dla turystów. Wskazano lokalizację 11 takich miejsc. Znajdują się one m. in.: na brzegu zbiornika wodnego w nieczynnym kamieniołomie przy niebieskim szlaku turystycznym w obrębie Dzierzków, w pobliżu ruin zamku w Kłaczynie, czy na rozwidleniu dróg nad wsią Jaskulin. Proponowane miejsca odpoczynku powinny zawierać elementy małej architektury np. stół z ławkami, wiata, kosz na śmieci, które będą wytrzymałe i dopasowane stylistycznie do siebie oraz otoczenia.

Fot. 72. Zbiornik Dobromierz

Barierą, która obecnie blokuje rozwój turystyki w gminie jest położone na zbiorniku Dobromierz powierzchniowe ujęcie wody pitnej. Ustanowione wokół niego strefy ochronne uniemożliwiają rekreacyjne wykorzystanie tego bardzo atrakcyjnego akwenu. Jest to niekorzystna sytuacja zwłaszcza, że w ostatnim czasie zbiornik został częściowo ogrodzony, co nie pozwala nawet na spacer i podziwianie widoków z zapory i jego brzegów. Gmina powinna dołożyć wszelkich starań aby uzyskać pozwolenie na udostępnienie zbiornika mieszkańcom i turystom. W ostatnim czasie udało się udostępnić dla celów rekreacyjnych podobny zbiornik – Słup w gminie Męcinka. Należy więc dążyć do tego aby w przyszłości w Dobromierzu również udało się w pełni wykorzystać ten pięknie położony zalew.

Fot. 73. Wiatrak w Pietrzykowie

Nadzieją na zwiększenie ruchu turystycznego w gminie są plany udostępnienia dla turystów wiatraka w Pietrzykowie. Obecnie trwa renowacja tego obiektu. Z planów prywatnego inwestora wynika, że po jej zakończeniu w wiatraku i jego otoczeniu ma powstać winnica. Podczas realizacji takiej inwestycji należy jednak mieć na uwadze fakt, iż budowla ta położona jest w granicach obszaru Natura 2000, a w jej pobliżu mogą występować lub bytować chronione gatunki roślin lub zwierząt.

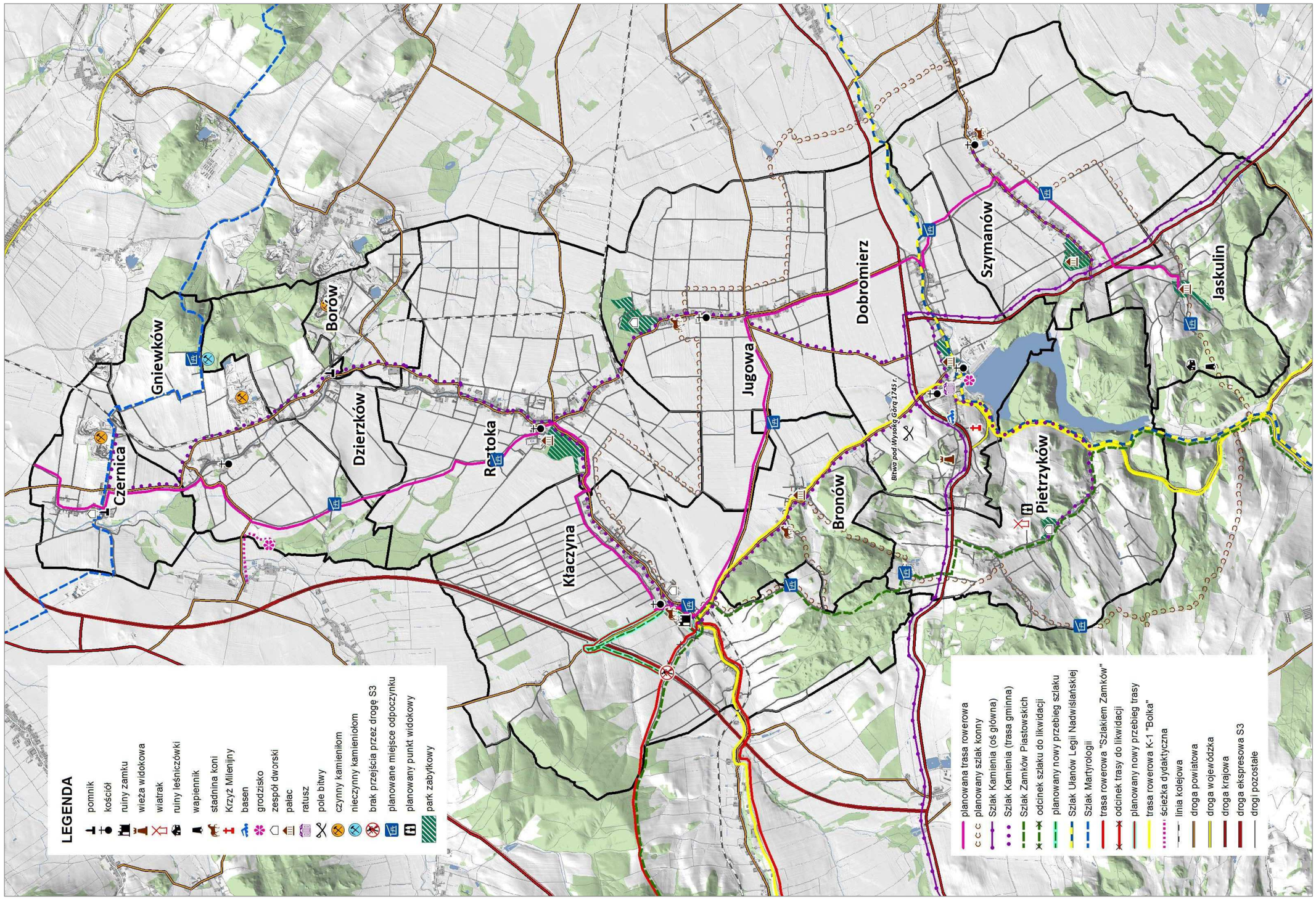

Rys. 38. Planowane zagospodarowanie turystyczne

11. STOPIEŃ ZAPOTRZEBOWANIA NA PRACE URZĄDZENIOWO-ROLNE

Na podstawie inwentaryzacji terenowej, informacji uzyskanych z Urzędu Gminy Dobromierz oraz po przeanalizowaniu uwarunkowań przyrodniczych i społeczno-gospodarczych, a także ustaleń opracowań planistycznych gminy określono rodzaj i zakres prac urządzeniowo-rolnych, Tabela 38. Ich celem jest poprawa warunków życia i pracy na obszarze gminy przez racjonalną organizację rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wyposażenie jej w niezbędną infrastrukturę, a także ochronę środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zaproponowane zabiegi urządzeniowo-rolne oraz prace związane z infrastrukturą społeczną i turystyczną podzielone zostały na bloki tematyczne:

- poprawa rolniczej przestrzeni produkcyjnej – zagospodarowanie gruntów odłogowanych w kierunku rolnym, rekultywacja nieużytków, scalenie gruntów;
- poprawa infrastruktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej – odbudowa lub konserwacja cieków naturalnych i rowów melioracyjnych, kształtowanie sieci dróg transportu rolnego;
- kształtowanie krajobrazu – zalesienia gruntów, zadrzewienia rzędowe;
- rozwój infrastruktury społecznej i turystycznej – odnowa wsi, uporządkowanie miejsc, kształtowanie infrastruktury turystycznej.

W wyniku analizy rodzaju i zakresu zaproponowanych prac określony został stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne dla każdego z 12 obrębów gminy Dobromierz:

A. wysoki stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne, obejmuje obręby: Kłaczyna, Roztoka, Jugowa i Szymanów,

B. średni stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne, charakteryzuje wsie: Dobromierz, Gniewków, Pietrzyków i Jaskulin,

C. niski stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne, zaliczono do niego obręby: Borów, Czernica, Bronów i Dzierzków.

Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne określa jednocześnie kolejność sporządzania szczegółowych planów kompleksowego rozwoju wsi. Powyższa kolejność powinna być uwzględniona przy realizacji opracowań planistycznych dotyczących obszaru gminy i poszczególnych obrębów. Rozkład stopnia zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne w obrębach na terenie gminy Dobromierz przedstawia Rysunek 39.

Rodzaj i zakres prac urządzeniowo-rolnych

Tabela 38

Lp.	Nazwa obrębu	zagospodarowanie gruntów odłogowanych		regulacja/ konserwacja cieków naturalnych	prace z zakresu melioracji		rekultywacja nieużytków i byłych użytków kopalnych	dostosowanie użytkowania do warunków naturalnych (przywrócenie użytków zielonych)	zalesienia gruntów	zadrzewienia liniowe	przebudowa dróg	budowa dróg	scalanie gruntów	prace z zakresu infrastruktury turystycznej		
		kierunek rolny	kierunek leśny		konserwacja rówów	odbudowa zbiornika wodnego								planowany szlak rowerowy	planowany szlak konny	miejsce odpoczynku
		ha	ha	km	km	ha	ha	ha	ha	km	km	km	ha	km	km	liczba
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*	*12*	*13*	*14*	*15*	*16*	*17*
1.	Borów	6,84	0,70	1,97	2,02	-	-	-	-	1,97	-	-	-	-	-	-
2.	Bronów	0,86	-	-	8,40	-	-	1,00	3,17	6,79	3,12	-	-	0,30	3,48	1
3.	Czernica	2,87	-	2,34	3,32	0,16	-	1,17	-	8,10	3,21	-	-	2,58	-	-
4.	Dobromierz	1,54	1,11	2,16	5,71	2,21	1,01	1,38	-	19,96	4,11	1,24	-	2,29	-	1
5.	Dzierzków	0,63	1,88	0,92	2,03	-	0,59	0,52	4,30	3,37	2,77	-	-	0,30	-	1
6.	Gniewków	0,50	0,50	0,97	11,91	1,15	-	-	-	12,64	7,90	0,25	-	2,80	-	1
7.	Jaskulin	1,16	5,48	0,29	2,89	-	-	11,15	7,26	2,61	5,31	-	-	0,80	2,49	1
8.	Jugowa	1,73	-	2,07	10,55	-	-	1,48	1,97	30,42	15,25	-	839,15	3,46	5,81	-
9.	Kłaczyna	8,27	1,04	2,42	19,10	-	0,62	2,53	15,56	25,50	14,57	1,86	1066,72	4,12	4,49	2
10.	Pietrzyków	4,86	1,82	1,28	13,32	4,39	-	5,66	37,88	8,52	9,11	-	-	-	3,35	2
11.	Roztoka	4,82	-	2,41	24,59	0,41	-	7,69	0,98	29,30	14,62	0,40	1021,43	3,70	2,22	1
12.	Szymanów	0,85	-	3,51	23,45	0,80	0,32	1,46	1,43	19,04	13,47	0,09	-	3,20	3,81	1
Ogółem		**34,93**	**12,53**	**20,34**	**127,29**	**9,12**	**2,54**	**34,04**	**72,55**	**168,22**	**93,44**	**3,84**	**2927,30**	**23,55**	**25,65**	**11**

Źródło: opracowanie własne

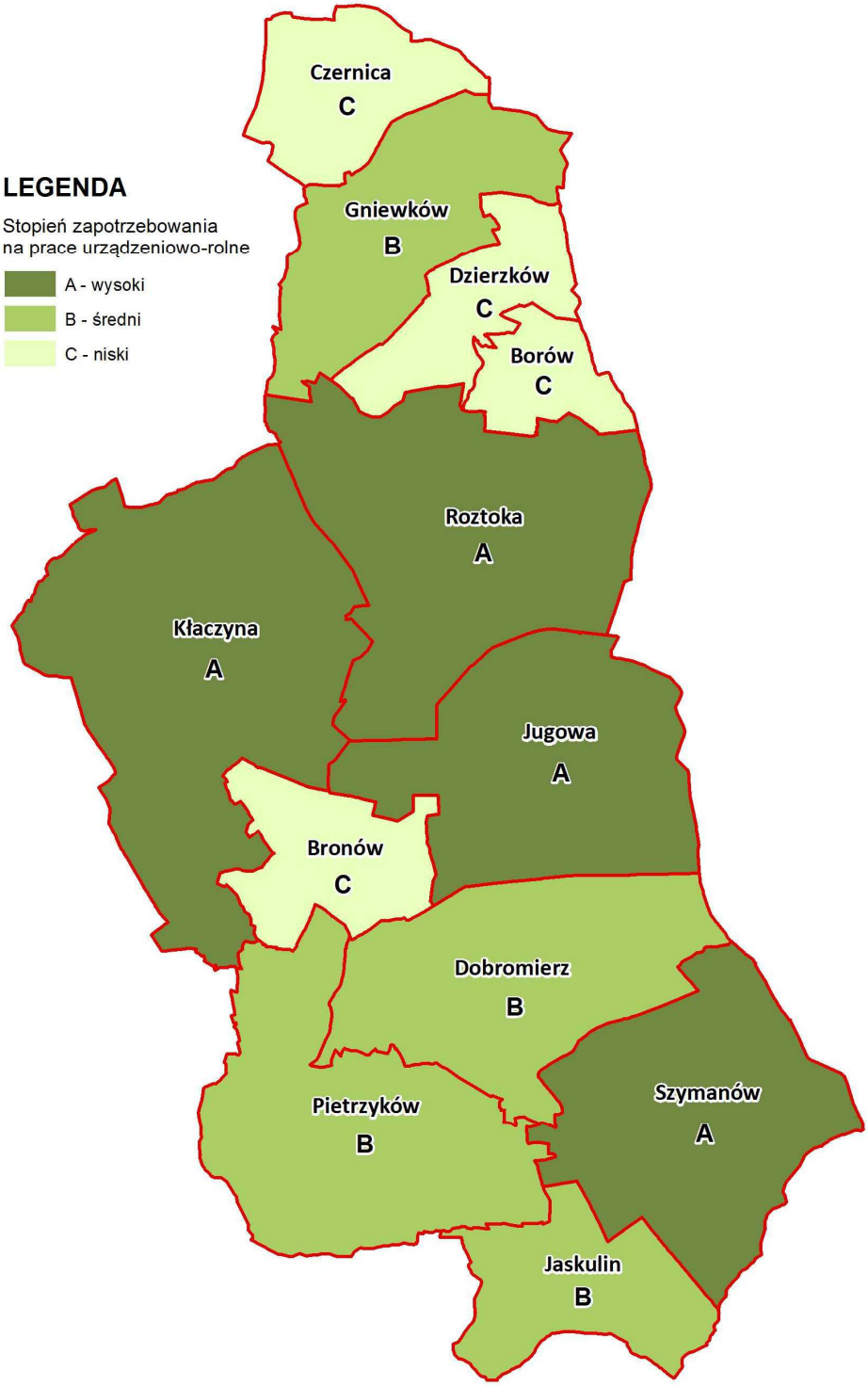

Rys. 39. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne w gminie

12. PODSUMOWANIE

Analiza uwarunkowań przyrodniczych, obecnej organizacji oraz infrastruktury rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a także wyposażenia gminy w infrastrukturę techniczną, społeczną i turystyczną pozwoliła na sformułowanie wniosków i zaleceń, które mają na celu poprawę warunków życia i gospodarowania na jej obszarze:

1. Grunty odłogowane w gminie Dobromierz zajmują powierzchnię 98,69 ha. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego ustalono podstawowe kierunki ich zagospodarowania. Najwięcej gruntów odłogowanych proponuje się przywrócić do rolniczego użytkowania – 34,93 ha, w tym 16,69 ha jako grunty orne, a 18,24 ha jako użytki zielone. Pod zalesienia i zadrzewienia wskazano 12,53 ha gruntów nieużytkowanych rolniczo. Natomiast powierzchnię 12,07 ha proponuje się pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu. Pozostałe grunty odłogowane – 39,17 ha, mają określony sposób zagospodarowania wynikający z zapisów opracowań planistycznych.
2. W trzech obrębach gminy występują nieużytki wymagające rekultywacji, które zajmują łącznie powierzchnię
   1,93 ha. Do rekultywacji w kierunku leśnym przeznaczono 1,61 ha z nich, a rolnym jedynie 0,32 ha. Do rekultywacji wskazano również użytki kopalne, na których nie odbywa się eksploatacja złóż i nie są one wskazane w opracowaniach planistycznych po inwestycje. Teren taki, zajmujący powierzchnię 0,62 ha znajduje się w obrębie Kłaczyna i wskazano go do rekultywacji w kierunku leśnym.
3. Gleby na obszarze gminy są podatne na występowanie erozji. Lokalnie występuje silne zagrożenie erozją, dlatego szczególnie na tych terenach należy podejmować działania zmniejszające to zjawisko, głównie przez zachowanie istniejących i wprowadzanie nowych zadrzewień rzędowych, stosowanie odpowiednich zabiegów agrotechnicznych, płodozmianów oraz przywrócenie zaoranych użytków zielonych. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego gminy Dobromierz zaproponowano 168,22 km nowych nasadzeń liniowych wzdłuż dróg oraz wskazano 34,04 ha gruntów ornych, na których należy przywrócić użytki zielone.
4. Oceną zapotrzebowania na prace scaleniowe objęto wszystkie grunty we wszystkich obrębach gminy. W wyniku przeprowadzonej analizy wytypowano trzy obręby: Kłaczyna, Roztoka i Jugowa, w których wstępują największe potrzeby przeprowadzenia prac scaleniowych wraz z zagospodarowaniem poscaleniowym.
5. Cieki naturalne przepływające przez teren gminy takie jak: Nysa Szalona, Nysa Mała, Strzegomka, Parowa, Rogacz, Potok Szymanowski, Potok Olszański, Potok Pietrzyków i Łężek wymagają prac konserwacyjnych na odcinkach o łącznej długości 20,34 km. Dodatkowo ich fragmenty wymagają regulacji geodezyjno-prawnych ze względu na brak wydzielonej działki, inne oznaczenie użytku w ewidencji gruntów i budynków lub inny przebieg cieku względem granic ujawnionych w egib, jak również gdy działka drogowa dzieli działkę cieku.
6. Z uwagi na nieodpowiednie parametry techniczne rowów melioracyjnych, ich niedrożność, porośnięcie trawą i krzewami, prac konserwacyjnych lub odbudowy wymaga 129,20 km rowów. Najwięcej

kilometrów rowów wymagających poprawy stanu technicznego występuje w Roztoce 24,59 km i Szymanowie 23,45 km, natomiast najmniej w Borowie 2,02 km i Dzierzkowie 2,03 km.

7. W celu zwiększenia retencji wodnej obszaru gminy w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano odbudowę 9, obecnie zdegradowanych, zbiorników wodnych o łącznej powierzchni 9,12 ha zlokalizowanych w 6 obrębach.
8. Urządzenia komunikacyjne, takie jak mosty, przepusty czy kładki w większości są w złym stanie technicznym. Wymagają one przeglądu i ewentualnej odbudowy lub modernizacji, dostosowania przepustowości do aktualnych przepływów wody w ciekach naturalnych i rowach. Ich parametry techniczne powinny być także dostosowane do sprzętu rolniczego.
9. Dla poprawnego funkcjonowania całej sieci melioracyjnej ważne jest także prawidłowe działanie sieci drenarskiej. Wskazane jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji sieci drenarskiej w celu rozpoznania obszarów, na których jest położona i przeprowadzenia prac modernizacyjnych.
10. Planowana sieć dróg transportu rolnego opierać się będzie przede wszystkim na drogach już istniejących. W Aktualizacji planu do przebudowy wskazano drogi o łącznej długości 93,44 km, co stanowi 23,9% wszystkich dróg w gminie (istniejących i nieistniejących). Do modernizacji przeznaczono przede wszystkim drogi transportu rolnego o nawierzchni gruntowej (70,74 km) oraz znacznie krótsze odcinki dróg utwardzonych (np. masą bitumiczną, tłuczniem, żwirem) – 19,88 km, natomiast najmniej dróg nieistniejących w terenie – 2,82 km.
11. Uzupełnieniem proponowanej do przebudowy, istniejącej sieci dróg będą krótkie odcinki dróg do budowy o łącznej długości 3,84 km w 5 obrębach: Dobromierz, Gniewków, Kłaczyna, Roztoka i Szymanów.
12. W Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego do zalesienia zaproponowano ogółem 85,08 ha gruntów ornych i użytków zielonych. Większość wskazań dotyczących zalesień przeniesiono z opracowań planistycznych. Pod nowe zalesienia nie wskazane w mpzp, studium oraz projekcie granicy rolno-leśnej zaproponowano 6,00 ha, które obecnie są odłogowane i położone przy terenach leśnych lub zadrzewionych oraz między nimi. Najwięcej gruntów proponowanych do zalesienia znajduje się na gruntach ornych – 65,22 ha, natomiast na użytkach zielonych – 19,13 ha. Grunty przeznaczone pod nowe zalesienia należą przede wszystkim do właścicieli prywatnych.
13. Ze względu na otwarte tereny rolnicze wstępujące na przeważającym obszarze gminy w Aktualizacji planu zaproponowano nowe nasadzenia rzędowe wzdłuż dróg, z których większość wskazana jest do przebudowy. Są to przede wszystkim obustronne zadrzewienia przydrożne, które proponuje się wprowadzić we wszystkich obrębach na długości 168,22 km.
14. Z uwagi na wysokie walory środowiska przyrodniczego gminy w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego wskazano obszary i obiekty proponowane do objęcia ochroną prawną. Są to: 1 zespół przyrodniczo-krajobrazowy, 2 stanowiska dokumentacyjne, 2 pomniki przyrody nieożywionej, 3 pomniki przyrody ożywionej i 6 użytków ekologicznych.

15. W obrębie Jaskulin występują trwałe użytki zielone położone w obszarze Natura 2000 Dobromierz. W Aktualizacji planu przeznaczono je do utrzymania, poprzez kontynuowanie ekstensywnego użytkowania kośnego i pastwiskowego.
16. Należy dążyć do poprawy w zakresie wyposażenia miejscowości w elementy infrastruktury społecznej oraz do podniesienia ich walorów wypoczynkowych i estetyki. Najpilniejsze potrzeby z zakresu odnowy wsi dotyczą rozbudowy sieci kanalizacyjnej i wodociągowej we wsiach, budowy, remontu lub doposażenia świetlic wiejskich, boisk sportowych i placów zabaw, przebudowy dróg wraz z budową chodników i oświetlenia przyulicznego.
17. Na terenie gminy podczas inwentaryzacji terenowej zlokalizowano trzy miejsca, w których wyrzucane są duże ilości odpadów. Są one położone w obrębie Roztoka (nad rzeką Nysą Szaloną), w obrębie Dobromierz (na terenie zadrzewionym, w pobliżu drogi krajowej nr 34) oraz w obrębie Gniewków (na nieużytku). Uporządkowanie tych miejsc wpłynie pozytywnie na wizerunek gminy i jego mieszkańców oraz poprawi stan środowiska.
18. W celu lepszego wykorzystania potencjału turystycznego gminy w Aktualizacji planu urządzeniowo-rolnego zaproponowano rozszerzenie sieci szlaków turystycznych o nowy szlak konny, łączący sąsiadujące z sobą miejsca hodowli koni, o długości 34,40 km oraz trasę rowerową, prowadząca z północy na południe gminy, o długości 23,55 km. Ponadto wskazano miejsca gdzie występuje potrzeba urządzenia miejsc odpoczynku dla turystów.
19. Dla każdego z 12 obrębów gminy Dobromierz określony został stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne. Największe potrzeby w tym zakresie występują w obrębach: Kłaczyna Roztoka, Jugowa i Szymanów. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne określa jednocześnie kolejność sporządzania szczegółowych planów kompleksowego rozwoju wsi. Powyższa kolejność powinna być uwzględniona przy realizacji opracowań planistycznych dotyczących obszaru gminy i poszczególnych obrębów.

WYKAZ TABEL

Tabela 1 Grunty pod wodami ... 14
Tabela 2 Wskaźnik bonitacji gleb ... 16
Tabela 3 Gleboznawcza klasyfikacja użytków rolnych ... 19
Tabela 4 Struktura użytkowania gruntów ... 31
Tabela 5 Struktura użytków rolnych ... 33
Tabela 6 Użytki zielone zaorane ... 34
Tabela 7 Grunty orne zadarnione ... 35
Tabela 8 Grunty orne i użytki zielone zalesione lub objęte naturalną sukcesję leśną ... 36
Tabela 9 Pozostałe zmiany w sposobie użytkowania gruntów ornych i użytków zielonych ... 37
Tabela 10 Zmiany w sposobie użytkowania sadów ... 37
Tabela 11 Nieużytki o zmienionym sposobie użytkowania ... 38
Tabela 12 Odłogowane grunty orne i użytki zielone ... 39
Tabela 13 Grunty odłogowane według klasy bonitacyjnej ... 39
Tabela 14 Powierzchnia gruntów ornych obecnie wykorzystywana do prowadzenia produkcji rolniczej ... 42
Tabela 15 Powierzchnia użytków zielonych obecnie wykorzystywana do prowadzenia produkcji rolniczej ... 43
Tabela 16 Struktura władania gruntami ... 47
Tabela 17 Gospodarstwa różniczan ... 50
Tabela 18 Struktura obszarowa i ilościowa gospodarstw rolnych ... 51
Tabela 19 Dzierżawy gruntów w gminie ... 53
Tabela 20 Struktura użytkowania gruntów ... 57
Tabela 21 Zestawienie cieków naturalnych ... 60
Tabela 22 Stan urządzeń melioracji wodnych ... 64
Tabela 23 Sieć dróg transportu rolnego wg władania ... 68
Tabela 24 Zestawienie nieistniejących w terenie dróg transportu rolnego ... 68
Tabela 25 Sieć dróg transportu rolnego wg stanu technicznego ... 69
Tabela 26 Sieć dróg transportu rolnego wg rodzaju nawierzchni ... 70
Tabela 27 Zestawienie błędów w stanie prawnym dróg transportu rolnego ... 71
Tabela 28 Gęstość sieci dróg transportu rolnego ... 72
Tabela 29 Planowane inwestycje nierolnicze w gminie ... 84
Tabela 30 Zagospodarowanie gruntów odłogowanych ... 92
Tabela 31 Prace dotyczące urządzeń melioracji wodnych ... 102
Tabela 32 Drogi wytypowane do przebudowy lub budowy ... 105
Tabela 33 Zestawienie dróg wskazanych do przebudowy lub budowy ... 107
Tabela 34 Planowane zalesienia w gminie ... 111
Tabela 35 Planowane zmiany stopnia lesistości ... 112
Tabela 36 Obszary lub obiekty proponowane do objęcia ochroną wg Inwentaryzacji przyrodniczej ... 116
Tabela 37 Potrzeby z zakresu odnowy wsi oraz infrastruktury technicznej ... 121
Tabela 38 Rodzaj i zakres prac urządzeniowo-rolnych ... 129

WYKAZ RYSUNKÓW

Rys. 1. Położenie administracyjne i sieć komunikacyjna gminy ... 8
Rys. 2. Położenie geograficzne i rzeźba terenu gminy ... 10
Rys. 3. Surowce naturalne na terenie gminy ... 12
Rys. 4. Warunki wodne w gminie ... 15
Rys. 5. Jakość gleb na terenie gminy ... 17
Rys. 6. Typy gleb w gminie ... 20
Rys. 7. Erozja wietrzna i wodna w gminie ... 22
Rys. 8. Formy ochrony przyrody ... 25
Rys. 9. Obiekt zabytkowe i walory kulturowe ... 29
Rys. 10. Struktura użytkowania gruntów w gminie ogółem ... 30

Rys. 11. Struktura użytków rolnych w gminie ogółem ... 32
Rys. 12. Zmiany w sposobie użytkowania oraz grunty odłogowane w gminie ... 40
Rys. 13. Struktura władania gruntami ... 45
Rys. 14. Struktura władania gruntami w poszczególnych obrębach – sektor publiczny i prywatny ... 46
Rys. 15. Struktura władania gruntami w gminie ... 48
Rys. 16. Struktura ilościowa gospodarstw rolnych ... 49
Rys. 17. Struktura obszarowa gospodarstw rolnych ... 49
Rys. 18. Grunty dzierżawione ... 54
Rys. 19. Rozdrobnienie gruntów własnych w grupach obszarowych ... 55
Rys. 20. Rozdrobnienie gruntów własnych w obrębach ... 56
Rys. 21. Rozłóg gruntów wybranych gospodarstw rolnych ... 59
Rys. 22. Stan cieków naturalnych ... 63
Rys. 23. Urządzenia melioracji wodnych w gminie ... 66
Rys. 24. Udział dróg transportu rolnego w gminie wg władania ... 67
Rys. 25. Stan techniczny sieci drogowej ... 73
Rys. 26.Drogi według rodzaju nawierzchni ... 74
Rys. 27. Zagospodarowanie i atrakcje turystyczne w gminie ... 82
Rys. 28. Planowane inwestycje w gminie na podstawie opracowań planistycznych ... 85
Rys. 29. Zagospodarowanie gr. odłogowanych, grunty do rekultywacji oraz ochrona gruntów rolnych ... 94
Rys. 30. Potrzeba przeprowadzenia prac scaleniowych w gminie ... 98
Rys. 31. Przykładowy rozłóg gruntów w obrębie Kłaczyna ... 99
Rys. 32. Przykładowy rozłóg gruntów w obrębie Roztoka ... 100
Rys. 33. Potrzeby prac w zakresie gospodarki wodnej ... 104
Rys. 34. Drogi wskazane do przebudowy lub budowy ... 108
Rys. 35. Planowane zalesienia i zadrzewienia liniowe ... 113
Rys. 36. Funkcje zadrzewień liniowych (rys. Jakub Józefczuk) ... 114
Rys. 37. Planowane formy ochrony przyrody w gminie ... 120
Rys. 38. Planowane zagospodarowanie turystyczne ... 127
Rys. 39. Stopień zapotrzebowania na prace urządzeniowo-rolne w gminie ... 130

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Droga ekspresowa S3 oraz wiadukt w ciągu drogi powiatowej nr 2793D w obrębie Kłaczyna ... 9
Fot. 2. Równinny charakter krajobrazu środkowej części gminy ... 10
Fot. 3. Widok na wzgórza w południowej części gminy ... 10
Fot. 4. Widok na kopalnię w obrębie Gniewków ... 11
Fot. 5. Nysa Szalona przepływająca przez Roztokę ... 13
Fot. 6. Rzeka Strzegomka w obrębie Dobromierz ... 13
Fot. 7. Zapora i zbiornik retencyjny na Strzegomce ... 14
Fot. 8. Potok Szymanowski w obrębie Szymanów ... 14
Fot. 9. Olszański Potok w Jaskulinie ... 14
Fot. 10. Ciek naturalny Parowa w obrębie Borów ... 14
Fot. 11. Grunty orne w obrębie Dzierzków ... 18
Fot. 12. Pole uprawne w obrębie Szymanów ... 18
Fot. 13. Grunty orne w obrębie Jugowa ... 18
Fot. 14. Grunty orne w obrębie Dobromierz ... 18
Fot. 15. Pola uprawne w obrębie Gniewków położone na zboczach Wzgórz Strzegomskich ... 21
Fot. 16. Grunty orne w obrębie Szymanów narażone na wystąpienie erozji wodnej ... 21
Fot. 17. Pomnikowy cis w Dobromierzu ... 24
Fot. 18. Platany przy pałacu w Szymanowie ... 24
Fot. 19. Miejski układ urbanistyczny Dobromierza ... 26
Fot. 20. Kościół i zespół pałacowo-parkowy w Roztoce ... 27
Fot. 21. Oficyna dworska w Jugowej ... 28

Fot. 22. Wieża widokowa w Bronówku ... 28
Fot. 23. Pałac w Dobromierzu ... 28
Fot. 24. Dwór w Pietrzykowie ... 28
Fot. 25. Zaorana łąka w obrębie Jaskulin ... 41
Fot. 26. Zadarnione grunty orne w obrębie Kłaczyna ... 41
Fot. 27. Grunty odłogowane poprzez nadsypanie mas ziemnych pozostałych po budowie drogi S3 ... 41
Fot. 28. Grunty odłogowane w obrębie Dobromierz ... 41
Fot. 29. Dzierżawione grunty KOWR w Gniewkowie ... 52
Fot. 30. Dzierżawione grunty Gminy w Dobromierzu ... 52
Fot. 31. Zarośnięte koryto Nysy Małej, obręb Czernica ... 61
Fot. 32. Jaz na Nysie Szalonej w obrębie Czernica ... 61
Fot. 33. Podział cieku Pietrzyków przez działkę drogi wojewódzkiej, obręb Pietrzyków ... 62
Fot. 34. Faktyczny przebieg cieku Parowa inny niż w ewidencji gruntów i budynków, obręb Roztoka ... 62
Fot. 35. Zarośnięty rów w obrębie Szymanów ... 65
Fot. 36. Oczyszczony rów, obręb Roztoka ... 65
Fot. 37. Zniszczony przepust, obręb Roztoka ... 65
Fot. 38. Częściowo zaorany rów w obrębie Jugowa ... 65
Fot. 39. Droga w złym stanie technicznym, obręb Gniewków ... 69
Fot. 40. Droga w dobrym stanie technicznym w obrębie Roztoka ... 69
Fot. 41. Droga brukowa, obręb Czernica ... 70
Fot. 42. Droga o nawierzchni żwirowej w Jugowej ... 70
Fot. 43. Faktyczny przebieg fragmentu drogi w terenie inny niż działka, obręb Gniewków ... 71
Fot. 44. Oczyszczalnia ścieków, obręb Dobromierz ... 75
Fot. 45. Tablica informująca o budowie kanalizacji sanitarnej w Dzierzkowie ... 75
Fot. 46. Kompleks boisk "Orlik" w Roztoce ... 76
Fot. 47. Plac zabaw w Jugowej ... 76
Fot. 48. Budynek świetlicy w Borowie ... 77
Fot. 49. Świetlica wiejska w Pietrzykowie ... 77
Fot. 50. Tablica Szlaku Kamienia w Kłaczynie ... 79
Fot. 51. Oznakowanie trasy rowerowej w Bronowie ... 79
Fot. 50. Krzyż Milenijny w Dobromierzu ... 80
Fot. 51. Widok z wieży widokowej ... 80
Fot. 52. Grodzisko w Gniewkowie ... 80
Fot. 53. Grodzisko w Dobromierzu ... 80
Fot. 53. Ruiny zamku w Kłaczynie ... 81
Fot. 54. Nieczynne wyrobisko w obrębie Dzierzków ... 81
Fot. 58. Grunty odłogowane wskazane do zalesienia w obrębie Kłaczyna ... 93
Fot. 59. Grunty odłogowane przeznaczone do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu ... 93
Fot. 60. Zarośnięte koryto cieku Łężek ... 101
Fot. 61. Most drogowy na Nysie Szalonej w Kłaczynie ... 101
Fot. 62. Zniszczony, niedrożny przepust obręb Jugowa ... 103
Fot. 63. Rów wymagający pogłębienia obręb Jugowa ... 103
Fot. 64. Nieczynna linia kolejowa w obrębie Kłaczyna ... 107
Fot. 65. Proponowane do zalesienia użytki zielone położone przy granicy lasu w obrębie Pietrzyków ... 110
Fot. 66. Zarastające pastwisko przeznaczone do zalesienia w Dobromierzu ... 110
Fot. 67. Droga transportu rolnego w obrębie Gniewków ... 115
Fot. 68. Pozostałość alei czereśniowej przy drodze transportu rolnego w Jaskulinie ... 115
Fot. 69. Aleje w obrębie Roztoka proponowane do objęcia ochroną jako pomniki przyrody ożywionej ... 119
Fot. 70. Miejsce wymagające uporządkowania w obrębie Gniewków ... 124
Fot. 71. "Dzikie wysypisko" gruzu w obrębie Roztoka ... 124
Fot. 72. Zbiornik Dobromierz ... 125
Fot. 73. Wiatrak w Pietrzykowie ... 126

WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH I AKTÓW PRAWNYCH

1. Ewidencja gruntów i budynków dla gminy Dobromierz – stan na listopad 2018 r.
2. Inwentaryzacja terenowa przeprowadzona w listopadzie 2018 r.
3. Mapa glebowo-rolnicza z 2010 roku, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
4. Mapa sozologiczna i hydrograficzna gminy Dobromierz, skala 1:50 000
5. Baza BDOT10k – Baza Danych Obiektów Topograficznych, skala 1:10000, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego
6. Centralna Baza Danych Geologicznych Państwowego Instytutu Geologicznego
7. Dane z Urzędu Gminy Dobromierz – styczeń, kwiecień i lipiec 2019 r.
8. Dane Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Zarząd Zlewni w Legnicy, grudzień 2018 r.
9. Dane Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa we Wrocławiu, luty 2019 r.
10. Plan urządzeniowo-rolny gminy Dobromierz z 2006 roku, Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych
11. Projekt granicy rolno-leśnej dla gminy Dobromierz z 2006 roku, Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych
12. Projekt urządzeniowo-rolny wsi Kłaczyna z 2013 roku, Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych
13. Inwentaryzacja Przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Dobromierz, Fundacja Ekologiczna "Zielona Akcja", Legnica 2005 r.
14. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Dobromierz, Uchwała Rady Gminy Dobromierz nr XLI/271/02 z dnia 7 lutego 2002 r. z późn. zm.
15. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego dla 12 obrębów z lat 2003-2018 pokrywające cały obręb lub dla pojedynczych działek
16. Prognoza oddziaływania na środowisko do zmiany SUiKZP gminy Dobromierz, Szarapo I., Wrocław, listopad 2017 r.
17. Plan zadań ochronnych obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty Dobromierz PLH020034 na lata 2014-2024, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu
18. Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 9 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dobromierz PLH020034 (Dz. Urz. Woj. Doln. z dnia 12 maja 2014 r. poz. 2341).
19. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. „Geographia Polonica”, 2 (91), J. Solon et al. 2018 r.
20. Zadrzewienia dla ochrony bioróżnorodności i klimatu – pakiet edukacyjny, Krukowska-Szopa I., Woźnicka J., Konieczny K., Bochyńska M., Szatan S. (red.), Fundacja Ekologiczna "Zielona Akcja", Legnica 2016 r.
21. Strategia rozwoju obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego. Wrocław, wrzesień 2000 r.

22. Rozporządzenie Wojewody Dolnośląskiego nr 5 z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie Książańskiego Parku Krajobrazowego
23. Słownik geografii turystycznej Sudetów, Tom 10, Góry Wałbrzyskie, Pogórze Wałbrzyskie, Pogórze Bolkowskie M. Staffa (red.), Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 2005 r.
24. Słownik geografii turystycznej Sudetów, Tom 19, Wzgórza Strzegomskie M. Staffa (red.), Wydawnictwo
I-Bis, Wrocław 2004 r.
25. Strategia Rozwoju Gminy Dobromierz na lata 2014-2020
26. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Dobromierz 2016-2020
27. Program Ochrony Środowiska Gminy Dobromierz, BMT Polska Sp. z o. o., Dobromierz, 2004 r.
28. Program Ochrony Przyrody dla Nadleśnictwa Jawor na okres od 1 stycznia 2008 r. do 31 grudnia 2017 r., Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu, Brzeg 2007 r.
29. Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Jawor na okres od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2027 r., Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu, Brzeg 2018 r.
30. Mapa turystyczna Księstwo Świdnicko-Jaworskie, skala 1:50 000, Wydawnictwo turystyczne PLAN, Jelenia Góra 2011 r.
31. Mapa turystyczna Szlak Kamienia, skala 1:160 000, Wydawnictwo turystyczne PLAN, Jelenia Góra 2019 r.
32. Rejestr form ochrony przyrody województwa dolnośląskiego, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu, 11 czerwiec 2014 r.
33. Strona internetowa Lokalnej Organizacji Turystycznej Księstwo Świdnicko-Jaworskie, stan na maj 2019 r
34. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. (Dz. U. z 2015 r., poz. 364 z późn. zm.)
35. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 lutego 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania "Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. (Dz. U. z 2019 r., poz. 262)
36. Punktacja dla poszczególnych klas gleb, celem określenia wskaźników bonitacji przyjęta za Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach.
37. Strona internetowa Urzędu Gminy Dobromierz, stan na lipiec 2019 r.
38. Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (tekst jednolity Dz. U. z 2016 poz. 1034)
39. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 799 z późn. zm.)

40. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 1614)
41. Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 1161)
42. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 2129 z późn. zm.)
43. Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 2268)
44. Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 2081)
45. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie kryteriów uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody (Dz. U z 2017 r., poz. 2300)
46. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U z 2016 r., poz. 71)
47. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz.817)
48. Rozporządzenie nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 r. w sprawie pomników przyrody, znajdujących się na terenie województwa dolnośląskiego (Dz. Urz. Woj. Dol. z dnia 19 sierpnia 2008 r., poz. 2494)
49. Rozporządzenie nr 18/2017 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki wodnej we Wrocławiu z dnia 5 grudnia 2017 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody powierzchniowej ze zbiornika zaporowego "Dobromierz". (Dz. Urz. Woj. Dol. z dnia 7 grudnia 2017 r., poz. 5151)
50. Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. z 2017 poz. 1054, z późń. zm.)